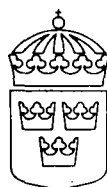


Riksdagens protokoll

1987/88:123



19 maj 1988

Protokoll
1987/88:123

Debatter m. m.

Torsdagen den 19 maj

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna	5
Trafikpolitiken och regional balans	32
Kustbevakningen (forts. från prot. 122)	49
Förbättrat bilstöd till handikappade	63
Delpensionsförsäkringen	74
Statens hundskola m. m.	84
Anslag till grundskolor, m. m.	85
Anslag till fristående skolor på gymnasial nivå, m. m.	114
Reglering av priserna på fisk m. m.	133
Meddelande om fråga 1987/88:513 av Margareta Fogelberg (fp) om bakgrunden till bidrag ur allmänna arvsfonden åt Föreningen Rädda indivi- den	141

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 19 maj

Konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:39 om stöd till radio- och kassettidningar	3
1987/88:42 om ersättning till riksdagens ledamöter	3

Finansutskottets betänkande

1987/88:25 om datapolitik för statsförvaltningen	3
--	---

Utbildningsutskottets betänkande

1987/88:36 om datapolitik för statsförvaltningen	3
--	---

Finansutskottets betänkanden

1987/88:14 om anslag till riksdagens revisorer och deras kansli . . .	3
1987/88:27 om fortsatt valutareglering, m. m.	3

Prot.	<i>Utrikesutskottets betänkanden</i>	
1987/88:123	1987/88:27 om Västra Sahara	3
	1987/88:28 om Angola	3
	<i>Trafikutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:20 om bilismen, lastbilstrafiken och vägarna	5
	1987/88:24 om trafikpolitiken och regional balans	5
	<i>Försvarsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:10 om kustbevakningen	49
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:23 om förbättrat bilstöd till handikappade	49
	1987/88:24 om den framtida verksamheten vid Stiftelsen Invand- rartidningen m. m.	74

Torsdagen den 19 maj

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkanden 1987/88:31 och 33–35

3 § Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkanden 1987/88:39 och 42, finansutskottets betänkande 1987/88:25, utbildningsutskottets betänkande 1987/88:36, finansutskottets betänkanden 1987/88:14 och 27 samt utrikesutskottets betänkanden 1987/88:27 och 28 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 122).

Konstitutionsutskottets betänkande 39

Mom. 1 (utbyggnadstakten)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 54 för reservationen av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m. fl.

Mom. 2–11

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 42

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 25

Mom. 1 (fortsatt inriktning av datapolitiken för statsförvaltningen)

Först biträdades reservation 1 av Gunnar Björk m. fl. med 85 röster mot 17 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 196 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 221 röster mot 77 för reservation 1 av Gunnar Björk m. fl.

Mom. 2 (den statliga personalens kompetens inom ADB-området)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Rune Rydén m. fl., *dels* reservation 4 av Margitta Edgren och Lennart Alsén, *dels* reservation 5 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (arbetsmiljö)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 141 för reservation 7 av Rune Rydén m. fl.

Mom. 4 (säkerhet och sekretess)

Utskottets hemställan bifölls 155 röster mot 143 för reservation 8 av Rune Rydén m. fl.

Mom. 6 (ADB-investeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Rune Rydén m. fl., *dels* reservation 10 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (standardisering och normering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rune Rydén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (samverkan mellan stat, kommun och landsting)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (DAFA och ESKA Statskonsult AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Rune Rydén m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 36

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 14

Mom. 1 (nya organisationsformer för statens förvaltningsrevision)

Utskottets hemställan bifölls med 192 röster mot 105 för reservationen av Rune Rydén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (anslag till Riksdagens revisorer och deras kansli)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 79 för det av Wiggo Komstedt under överläggningen framställda yrkandet. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Finansutskottets betänkande 27

Mom. 1 (fortsatt tillämpning av valutalagen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 142 för hemställan i reservation 1 av Rune Rydén m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 235 röster mot 17 för den i reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar anförda motiveringen. 45 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

Mom. 2 (ändring i valutaförordningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Utrikesutskottets betänkande 27

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 28

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

4 § Föredrogs

trafikutskottets betänkanden

1987/88:20 om bilismen, lastbilstrafiken och vägarna (prop. 1987/88:50 bil. 1 och 1987/88:100 bil. 8) samt

1987/88:24 om trafikpolitiken och regional balans (prop. 1987/88:50 bil. 1).

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling trafikutskottets betänkande 20 om bilismen, lastbilstrafiken och vägarna.

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

Anf. 1 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Vi har från moderata samlingspartiet ställt oss positiva till de flesta av de förslag som lagts fram i proposition 50 angående bilismen, lastbilstrafiken och vägarna, och vi säger ja till regeringens anslagsförslag.

I flera fall är det gamla moderata ståndpunkter som nu vinner gehör, t. ex. möjligheten att avgiftsfinansiera vissa vägar och broar samt ge kommunerna möjlighet att förskotta vissa objekt. Dessa frågor har utretts av den s. k. väghållningsutredningen, där jag medverkat som expert. Samma utredning förslog också den uppdelning mellan stat och kommun av ansvaret för väghållningen i tätort som återfinns i proposition 50. Ett par utredningar har tidigare sökt lösa de här problemen, som yttrar sig i en orationell hantering av väghållningen och en orättvis fördelning av den ekonomiska bördan mellan kommunerna. Det är bra att den här ändringen nu kommer till stånd. Prioriteringen av drift och underhåll av vägar samt förslaget till anslagsomläggning med ett särskilt anslag för riksvägar och ett anslag för länstrafik är andra förslag som vi ställer oss bakom. Det är emellertid viktigt att följa upp hur länstrafikmedlen används och hur de räcker till.

Det särskilda anslaget för bärighetshöjande åtgärder är ett resultat av den

överläggning mellan regeringen och åkeribranschen som resulterade i ett ökat skatteuttag på den tunga trafiken. Detta beslut har tidigare fattats av riksdagen. Nu gäller frågan del två i överenskommelsen, nämligen en höjning av tillåtna fordonsvikter.

Jag vill, herr talman, i sammanhanget påpeka att det var med stor tveksamhet som vi från moderata samlingspartiet gick med på skattehöjningen på den tunga trafiken. Det var emellertid dels branschens ställningstagande, dels det oerhört angelägna i att bärighetsförbättringar och broförbättringar sker för framför allt skogsnäringens och näringslivets behov som avgjorde för vår del. Utskottet uttalar vidare det angelägna i att det svenska vägnätet får en standard som överensstämmer med EG-ländernas. Vi instämmer givetvis i detta, och det sammanhänger med vårt tidigare ställningstagande.

I två reservationer har vi sett anledning att markera en annan inställning än majoriteten i utskottet. Vi finner ingen anledning att principiellt utesluta andra väghuvudmän än stat och kommun vid avgiftsfinansiering av vissa projekt. Tvärtom kan det vara en fördel att låta enskilda intressenter ta affärsrisken. Vi menar också att kommunerna i sådana här fall är kompetenta att själva bedöma finansierings- och huvudmannaskapsfrågorna. Det är därför en onödig storebrorsmentalitet att varje enskilt sådant ärende, typ Österleden, skall beslutas av regeringen. Denna kritik delas av moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern, och vi framför den i reservation 13.

I reservation 17 har vi tillsammans med folkpartiet förordat att en utredning skall göras om en annan företagsform för vägverket. En ändring till aktiebolagsform eller affärsverk skulle ge vägverket en större finansiell rörelsefrihet, och med det oerhörda behov av vägutbyggnader och förbättringar som vi har i landet skulle man även på den statliga sidan härigenom kunna tidigarelägga angelägna projekt.

I en moderat kommittémotion och i en motion som jag själv har undertecknat har en utredning begärts om en förbättring av vägverkets avkastningsbedömningar av investeringar med särskilt beaktande av företagens tidsvinster. Utskottet instämmer i att dessa frågor blivit alltmer aktuella och att det ökade kravet på materialadministrativt tänkande inom näringslivet lett till att tidsfaktorn fått en allt större betydelse. Utskottet påminner i sammanhanget om betydelsen av att flaskhalsar i vägsystemet byggs bort, så att transportflödet kan bli mer pålitligt och snabbare. Utskottet instämmer i att det återstår mycket utvecklingsarbete och hänvisar till att ett forskningsprogram håller på att tas fram vid transportforskningsberedningen om bl. a. sambanden mellan förbättringar i transportsystem och kapitalrationaliseringar inom näringslivet. Utskottet hänvisar vidare till att vägverket skall ta vara på nya kunskaper som man får härigenom och söka inordna dem i verkets samhällsekonomiska avkastningsbedömningar. Med detta uttalande från utskottet anser vi oss ha fått fram ett positivt besked.

I ett särskilt yttrande beträffande vägenslagen till Stockholms län har jag markerat mitt missnöje med att Stockholms län under ett så stort antal år har diskriminerats vad beträffar statliga vägenslag. Länet är den trafikintensivaste delen av landet, och trafiken består, förutom av fordon med hemadress inom länet, av en stor andel genomkorsande trafik. Länets vägtrafiksystem

är uppbyggt som ekrarna i ett hjul, och det innebär ett accentuerat slitage genom att någon möjlighet att ta sig runt citykärnan egentligen inte finns. De stora leder som för in mot Stockholms citykärna belastas därför oerhört hårt.

De beräkningar av samhällsnytta genom minskad olycksrisk, bättre miljö, tidsvinster för näringsliv och minskade fordonskostnader som vägverket gör borde redan i dagsläget ha gett Stockholms län en avsevärt större andel av väganslagen. Den utveckling av de samhällsekonomiska avkastningsberäkningarna som utskottet ställt sig positivt till och önskar borde i än högre utsträckning ge det utslaget – större tilldelning av vägpenningar till Stockholms län. Förslaget om möjlighet att privatfinansiera och avgiftsbelägga vissa leder, exempelvis kringfartsleder, betyder också att länet trafikmässigt ges möjlighet att fungera bättre.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 13 och 17 och i övrigt till trafikutskottets hemställan i betänkande nr 20.

Anf. 2 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Våra vägar gör det möjligt att transportera personer och gods mellan praktiskt taget alla orter i landet, åtminstone på fastlandet. Investeringarna inom vägsektorn baseras på ett utförligt samhällsekonomiskt beslutsunderlag, och många vägar ger en god samhällsekonomisk avkastning. I andra sammanhang har vi från folkpartiet betonat hur viktigt det är att alla trafikslag betalar sina kostnader. Vi har godtagit regeringens förslag om en justering av kilometerskatten för tunga fordon därför att den tunga fordonstrafiken sliter mycket hårt på vårt vägkapital. När det nu behövs ökade anslag till vägunderhåll tycker vi att det är rimligt att de som står för huvuddelen av alla transporter i landet också är med och betalar upprättningskostnaderna.

Det framgår av både propositionen och utskottsbetänkandet att våra vägar är i verkligt stort behov av underhålls- och investeringsmedel. Vägverket har kalkylerat med att det kommer att finnas ett investeringsbehov på nära 70 miljarder kronor fram till sekelskiftet. Det kommer inte att vara möjligt att med allmänna medel kunna ställa så stora belopp till förfogande på denna tid. Nya finansieringsmodeller måste därför prövas förutsättningslöst. Många av de väginvesteringar som diskuteras för närvarande har initierats av näringslivets företrädare, som också i flera av fallen har visat sig vara intresserade av att bidra till finansieringen.

För att detta skall kunna bli möjligt måste ett nytt system med avgiftsfinansierade vägbyggen utformas så att kommunerna får möjlighet till alternativ finansiering av angelägna projekt. Besluten om investeringarna skall naturligtvis även fortsättningsvis fattas i demokratisk ordning. För vissa projekt bör emellertid alternativa finansieringslösningar prövas.

Det är också viktigt att den dieseldrivna fordonsparken – däri ingår i stor utsträckning kollektivtrafikens fordon – snabbt förbättras i fråga om avgasutsläpp. Det är därför bra att regeringen föreslår att pengar skall anslås för att stimulera till miljövänligare fordon. Denna stimulans kan naturligtvis utformas på flera sätt.

Vi har i vår motion fört fram tankar om restitution på kilometerskatten för dem som uppfyller högt ställda miljökrav. Det är min förhoppning att man

inom regeringskansliet överväger en sådan lösning. En sådan stimulans skulle sannolikt vara av intresse både för motortillverkarna och för fordonsinnehavarna. Det viktigaste är dock att skärpta krav på dieselfordon utformas mycket snart och att marknaden anpassar sig till dessa.

Bland alla de motionsförslag som behandlas i detta betänkande finns ett förslag om utredning av en sammanlänkning av delvis befintliga vägsystem till en Europaväg genom Sveriges inland från Göteborg till Karesuando. När det gäller kommunikationerna bör vårt stamvägnät utformas så att även näringslivet i de inre delarna av landet kan utvecklas på ett tillfredsställande sätt. Vi vill därför att denna fråga skall utredas.

Den milda vintern har i år medfört en del speciella problem för våra vägar. Den stora påfrestning på vägarna som de dubbade bildäcken innebär i kombination med den ökande och tunga trafiken är inte längre ett problem speciellt för södra delen av landet, utan har i år också blivit en betydande faktor i övriga delar av landet. Regeringen har föreslagit – och riksdagen har tidigare godkänt – en förkortning av tiden för tillåten körning med dubbdäck på våra vägar. Efter att ha lyssnat till företrädare för vägmyndigheterna i olika delar av landet ifrågasätter jag om tiden inte är mogen för ytterligare begränsningar av dubbdäcksanvändningen. Nya typer av däcksutrustning måste prövas. Det är min förhoppning att marknaden mycket snart skall kunna erbjuda andra däckstyper, för att samhälle och trafikanter i framtiden skall klara av att behålla och förbättra vägkapitalet med hjälp av avgifter och skattemedel.

Respekten för fartgränser och belastningsbestämmelser betyder naturligtvis också en hel del i detta avseende. De myndigheter som har till uppgift att bevaka och främja trafiksäkerheten måste naturligtvis framstå som de främsta försvararna av gällande bestämmelser.

Herr talman! När det gäller bilismen och vägarna finns det i dag inga stora motsättningar inom utskottet. Regeringen har tillmötesgått flera av våra krav som har framförts under tidigare år. Med hänvisning till det anförda vill jag dock yrka bifall till reservationerna 10, 13 och 17 och i övrigt bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 1987/88:20.

Anf. 3 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Det finns skäl att kritisera regeringens vägpolitik på två avgörande punkter.

För det första nonchalerar regeringen riksdagens uppsatta mål för trafikpolitiken. I praktiken finns det inget regionalpolitiskt tänkande när det gäller hur vägpengarna fördelas i Sverige. Man tar ingen hänsyn till att de svagaste regionerna åtminstone behöver bra vägar. Stora delar av vårt land lider nu därför av ett uselt länsvägnät, som utgör en svår bromskloss för utvecklingen i dessa regioner. Det tar sig t. ex. uttryck i att åkeribranschen tvingas köra med halv lastkapacitet på en stor del av vägnätet. Det finns anledning att ingående analysera detta allvarliga problem.

För det andra inriktar regeringen sin vägpolitik på storskaliga och dyra vägprojekt. Motorvägsbygget utanför Uddevalla är ett sådant exempel. Det vägbygget sker till den gigantiska kostnaden av 675 milj. kr., för endast två mil motorväg. Regeringen har här också visat dålig känsla för hänsynen till

och omsorgen om väsentliga miljöintressen. En stark folklig opinion mot vägbygget vid Uddevalla visar att miljöintressena har nonchalerats.

Vad har riksdagen sagt om vägbyggandet i Sverige? Arbetsmarknadsutskottet har vid åtskilliga tillfällen betonat nödvändigheten av goda kommunikationer för att det skall vara möjligt att vända utvecklingen i en positiv riktning i svaga områden. Trafikutskottet har också under många år gett klara besked om att en bra vägstandard är en nödvändig förutsättning för regional utveckling. Riksdagen har i total enighet ställt sig bakom dessa uttalade målsättningar. Jag kommer därför nu till kärnfrågan: Hur har regeringen sökt förverkliga de regionalpolitiska målsättningar som riksdagen har formulerat vid skilda tillfällen?

Trafikutskottet har under de senaste två åren genomfört ett antal studieresor i olika delar av Sverige. Vi har vid dessa resor fått en bra bild av verkligheten. Tyvärr har vi tvingats uppleva att riksdagens uttalade målsättningar inte har blivit förverkligade. Utvecklingen går snarast åt fel håll. Vägnätet blir allt sämre i de svagaste regionerna i vårt land.

Vår senaste resa till Jämtland var avslöjande. Den visade att länet lider av ett uselt vägnät, som kan bli ett katastrofalt hinder för utvecklingen av denna del av landet. I Åre kommun har man lyckats få fart på turismen. De ambitiösa satsningarna i denna kommun hindras tyvärr av ett mycket dåligt vägnät. Vissa turistattraktioner kan man helt enkelt inte visa turisterna på grund av att det inte går att ta sig fram på vägarna. Bussföretagen börjar tveka att trafikera tjälskadade och mycket dåliga grusvägar. Enligt tioårsplanen 1988–1997 kan i bästa fall ett par vägbyggen genomföras i hela kommunen. Kostnaden för dessa båda vägprojekt uppgår ändå inte till mer än vad det kostar att bygga en halv kilometer motorväg. Denna usla satsning på länsvägarna i Åre kommun utgör naturligtvis ett brutalt hinder för de kloka och framsynta satsningar som görs på turism i detta område. Detta exempel visar att den faktiska vägpolitiken står i strid med riksdagens regionalpolitiska målsättningar.

I Strömsunds kommun fick vi mycket konkret uppleva hur timmertransporterna fick ta sig fram på smala, krokiga och gropiga grusvägar. Egentligen var dessa vägar inte lämpade för mer än halv lastkapacitet. Vad dessa hårt prövade åkeriföretag nu får finna sig i är att de kraftigt höjda kilometerskatterna driver upp kostnaderna med 30 à 40 milj. kr. per år i denna region. De tvingas samtidigt leva med att endast 8 milj. kr. per år kommer tillbaka i form av nyinvesteringar till länsvägarna i hela Jämtlands län. Människorna i dessa bygder får alltså inte ens tillbaka de ökade vägskatterna i form av bättre vägar. Denna kalla verklighet gäller tyvärr för stora delar av vårt land. Jag har svårt att se några regionalpolitiska ambitioner i en sådan politik.

Vid vår resa i Jämtland fick vi också möta ett antal framgångsrika småföretagare som är helt beroende av vägnätet för sin verksamhet. Deras företag lider och hindras i sin utveckling av att vägnätet kan vara avstängt i flera månader på grund av tjälskador. Hur skall dessa företagare våga hoppas på någon framtid, när de inte ser några förbättringar av vägnätet inom den närmaste tioårsperioden? Det är inte så konstigt om riksdagens uttalande om regional balans klingar falskt i dessa bygder.

De mycket allvarliga vägproblemen i Jämtland har också sin motsvarighet i

andra delar av Sverige. Vid vår resa i Västerbotten kunde vi notera att mycket blygsamma investeringar skedde i de svagaste regionerna.

Vi har också besökt Kronobergs län. Även där fick vi exempel på hur regeringen underskattar länsvägarnas stora betydelse för näringslivet och den regionala utvecklingen. Där fick vi bekräftat att 85 % av alla transporter av skogsråvara sker på länsvägar eller enskilda vägar. Vår överläggset största exportnäring är alltså utomordentligt beroende av ett farbart vägnät.

Ett sista exempel på att vägpolitiken inte är vad den borde vara kan jag ta från Kalmar län. Inget annat län har förlorat en så stor andel av sitt järnvägsnät som Kalmar har gjort under de senaste 15–20 åren. Länet har dessutom – sedan s-regeringen tillträdde 1982 – drabbats av en avfolkning som är jämförbar med den som har skett i flera Norrlandslän. Det borde ha varit god regionalpolitik att länet kompensades med ett bra vägnät. I stället blir väganslagen kraftigt bantade. Enligt den gällande tioårsplanen får länet nöja sig med investeringar i samtliga länsvägar som motsvarar ca 35 milj. kr., trots att dessa vägar omfattar 4 400 km. Under en hel tioårsperiod begränsas investeringarna alltså till vad det kostar att bygga en kilometer motorväg. Med en sådan snål och hårdhänt politik är det inte så konstigt att stora delar av vårt land får svårigheter att utvecklas och överleva.

Dåliga vägar är inte bara ett problem för näringslivet. Det är i lika hög grad ett problem för alla boende i dessa bygder. Ofta tvingas arbetare och tjänstemän dagligen pendla flera mil på dåliga grusvägar till och från arbetet. Dessa svåra trafikförhållanden sliter självfallet hårt på både människor och bilar. Det är inte så konstigt om dessa människor ger upp hoppet om en bättre framtid och till slut väljer att flytta från dessa bygder.

Ett stort antal riksdagsledamöter har motionerat om bättre vägar i olika delar av Sverige. Alla har säkert mycket goda skäl för sina motioner. Alla inser säkert också att ökade resurser till vägarna är det enda realistiska alternativet för att komma till rätta med dessa problem. Vi har från centerns sida tillstyrkt flera av dessa motioner. Ett bifall till reservation 5 skulle vara ett steg i rätt riktning när det gäller att tillgodose de önskemål som från flera håll framförts om bättre vägar. I varje fall bör alla de ledamöter som anser att riksdagens uppsatta målsättningar är till för att förverkligas rösta för reservation 5.

I reservation 7 kräver vi från centerns sida att ett tioårsprogram upprättas för upprustning av grusvägnätet. Det finns många konkreta exempel på att beläggning av vägar kraftigt minskar kostnaderna för underhållet. I vissa fall har investeringen i beläggningar betalat sig på tre–fyra år. Det vore illa om riksdagen inte vill ta vara på de samhällsekonomiska vinsterna i sådana vägförbättringar. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Låt mig så gå över till min andra huvudfråga. Inom centern oroas vi av att regeringen av någon anledning är förtjust i storskaliga och extremt dyra trafikobjekt. Denna inriktning mot storskalighet på trafikens område kan möjligen bero på att svensk socialdemokrati i grund och botten ofta ensidigt hyllar storföretag och storkapitalet.

Regeringen har efter stor möda lyckats få i gång det historiskt dyraste vägbygget utanför Uddevalla. Att det kommer att kosta över 300 milj. kr. per mil tycks inte bekymra regeringen. Detta borde däremot bekymra alla

riksdagsledamöter som vill ha till stånd angelägna vägbyggen i olika delar av vårt land. Kostnaderna för motorvägsbygget medför att utrymmet för andra väginvesteringar kommer att minska. Förräntningen av de 675 milj. kr. som det dyra motorvägsbygget beräknas kosta kommer att belasta vägenslaget i budgeten och tära på utrymmet för andra angelägna väginvesteringar. Räntekostnaderna för detta storbygge kommer att stiga kraftigt de närmaste åren. Denna obehagliga sanning vill regeringen helst tåga ihjäl.

Regeringen har inte helt övergett Öresundsbrobygget. Såvitt jag kan förstå så försöker man nu lugna den interna opinionen mot brobygget till efter valet. Får man behålla regeringsmakten kommer man sannolikt att försöka driva fram historiens definitivt dyraste trafikobjekt. Det är svårt att tro att broavgifter kommer att kunna täcka kostnaderna för detta extremt dyra brobygge. Det kan mycket väl bli så, att olika delar av Sverige får avstå investeringsmedel till detta enorma brobygge. De redan eftersatta områdena – i fråga om kommunikationer – kan bli de stora förlorarna om regeringen får fortsätta sin politik för några extremt storskaliga och dyra vägsatsningar.

Regeringen har enligt vår mening visat bristande intresse och otillräcklig hänsyn beträffande miljön i planeringen av såväl Öresundsbron som motorvägsbygget vid Uddevalla. Enligt centerens uppfattning borde man lyssna bättre på opinionen när man nu planerar för det fortsatta vägbygget vid Ljungskile. Det finns goda skäl att pröva andra och mer miljövänliga alternativ. Därför yrkar jag bifall till reservation 3.

I fråga om bidragsprinciperna för det enskilda vägnätet har vi som bekant hårt kritiserat det byråkratiska system som socialdemokraterna drev igenom för några år sedan. Denna modell med fyra olika bidragsnivåer är mycket orättvis. För vissa människor innebär det att man får betala 60 % av vägkostnaderna ur egen plånbok. Denna ganska stora uppoffring får man göra trots att man betalar sina vägskatter precis som alla andra. Andra, som bor utmed bättre gynnade vägar, kan helt slippa undan att betala en enda krona till vägunderhållet. Ett så orättvist system kan vi från centerens sida inte acceptera. Jag yrkar därför bifall till reservation 8.

Vad beträffar inriktningen av det bärighetshöjande stödet så var syftet med detta anslag att det skulle få en klar regionalpolitisk profil. Det har det inte fått. Områden med regionala problem och stora skogstransporter har fått en mycket blygsam tilldelning. Att enbart bygga broar löser inte problemen i dessa områden. Trafikanterna måste också ha tillgång till en så bra väg att de kan ta sig fram mellan broarna. Enligt centerens uppfattning måste detta anslag mer inriktas på att förbättra länsvägnätet och på att upprusta såväl broar som vägar. Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Med hänsyn till det akuta behov som finns av snabba vägförbättringar i olika delar av vårt land, är det bra att regeringen nu öppnat dörrarna för förskottering av väg- och broinvesteringar. Därmed kan kommuner och företag få möjligheter att forcera vissa väginvesteringar. Denna tidigareläggning, som kan bli resultatet av riksdagens beslut, innebär i praktiken att vägverkets underhållskostnader kommer att minska för de aktuella vägarna. Därför vore det enligt vår mening logiskt och rimligt att staten åtminstone var beredd att bära räntekostnaderna fram till den tidpunkt då staten löser in projektet. Jag yrkar bifall till centerens reservation 15.

I övrigt vill jag yrka bifall till reservationerna 10 och 13.

Anf. 4 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Helt nya principer kommer att gälla för vägpolitiken om utskottsbetänkandet antas av riksdagen. Utan tvivel är det nu nyliberala åtgärder som skall drivas igenom. Vi har redan hört folkpartisterna och moderaterna glatt, skulle jag vilja säga, tillkännage att det nu är deras gamla förslag som kommer att drivas igenom. När stora vägprojekt som ScanLink och Öresundsbron skall byggas släpps konsortier in som finansiärer. På samma gång öppnas nu för första gången i Sverige möjligheterna för avgiftsfinansierade vägar och broar. Herr talman! Detta sker på beställning av EG samt vägbyggnads- och bilindustrin. Lagstiftningen skall därför ändras.

Lennart Johansson i kommunikationsdepartementet och i Öresundsbro-delegationen sade i en intervju för ett år sedan apropå den nuvarande väglagen, som han och andra sett som ett hinder: Vår avsikt är att jobba så fort som möjligt. Vi kommer att lägga fram en proposition med ett sådant innehåll till våren.

Herr talman! Det gick ännu fortare. Lennart Johansson trodde inte att det skulle bli några problem, och Skanska, BPA och Vägförbättringar AB hade redan anmält sitt intresse att gå in som privata finansiärer. Representanten från kommunikationsdepartementet ansåg att lagförslaget bara var en formalitet. Men detta är mycket mer än en formalitet. Eller menar socialdemokraterna och de borgerliga att det enbart handlar om att byta ut ett ord i lagen mot ett annat?

Kommunikationsministern är här i dag, vilket är glädjande, eftersom det kom fram en hel del kritik för att han inte var här när vi diskuterade järnvägarna och fattade avgörande beslut om järnvägaras framtid i Sverige. Sven Hulterström har sagt: Det är en bra princip att samhället står för investeringarna i vägar och järnvägar. Det kunde ske när vi hade en god samhällsekonomi. Men det har vi inte nu, och därför måste vi söka andra finansieringsvägar.

Sven Hulterström gav alltså en bild av ett Sverige i kris. Uttalandet gjordes i tidningen Statsanställd, men det var naturligtvis före valårets början. Jag tycker att det är intressant att jämföra kommunikationsministerns ekonomiska bekymmer med de uttalanden som 4 oktober-rörelsens egen drottning Antonia Ax:son Johnson gjorde i förrgår inför amerikansk TV-publik. Hon förklarade leende att det svenska skattesystemet är mycket gynnsamt för företag och företagande.

Herr talman! Jag skulle vilja tillägga att de svenska storbolagen aldrig tidigare haft så många klirrande miljarder i sina kassor. Bilfabrikanten Volvo leder ligan med enastående marginal, även om man i går tillkännagav att vinsterna har minskat något. Men regeringen har tydligen desto större penningbrist, så till den milda grad att svenska folkets ägodelar i SJ skall säljas ut. Företagen får ställa upp som finansiärer till bro- och vägbyggande, och vägsystem kommer att avgiftsfinansieras. Gamla högerförslag dammas av, och den nyliberala politiken gör sitt intåg i trafiksektorn. Detta är en omvälvande förändring som på sikt innebär att exportföretagen får möjlighet att styra också den regionala utvecklingen resp. utarmningen i vårt land.

När det gäller avgiftsfinansieringen av vägar är regeringen och de

borgerliga partierna överens om principen, trots att alla vet att Ulf Adelsohn lanserade idén. Den har redan prövats i USA. Den är ett skrämmande exempel på hur det kan gå när man delar upp systemet i avgiftsbelagda vägar och statliga fattigmansvägar som aldrig underhålls. Om ScanLink, i folkmun kallad Skämlink, och Öresundsbron byggs kommer det att handla om mycket höga avgifter för trafikanterna enligt beräkningar som gjorts. Jag vill fråga Sven Hulterström, som ju har möjlighet att gå upp i talarstolen, och Olle Östrand: Är den amerikansk-Adelsohnska vägmodellen så attraktiv, eller beror förvandlingen verkligen på ekonomisk kris i Sverige? Skulle herrarna inte kunna tänka sig att nagga bilindustrins och Antonia Ax:son Johnsons välfärd litet i kanten för att få in pengar till bra vägar och järnvägar i hela Sverige? Eller hade finansministern i enrum med storfinansen redan sprungit före er övriga och gett utfästelser också i denna fråga om en nyliberal vägpolitik?

Herr talman! Jag måste få svar på ytterligare några viktiga frågor. Vilka vägar och broar skall nu privatfinansieras? Vilka företag skall få gå in med pengar? Vilka vägar och broar skall avgiftsfinansieras? Jag tycker faktiskt att medborgarna i det här landet har all rätt att få veta exakt vilka planer regeringen har när den nu går i spetsen för så stora förändringar.

Enligt propositionen är den snabbt ökande och enormt dyra landsvägstrafiken ett resultat av en spontan utveckling. Vpk anser att det i stället är mycket starka och medvetna privata aktörer som ligger bakom bilismens och vägtrafikens våldsamma expansion. Den är våldsam i dubbel bemärkelse därför att den också skördar många människoliv och ödelägger miljön. Regeringen inte bara noterar och accepterar detta bilsamhälle utan vill aktivt påskynda en sådan utveckling. Det ekologiskt inriktade alternativet vore att göra miljardinvesteringar i järnvägsnätet och i övrig miljövänlig kollektivtrafik, vilket vpk föreslår. Det är också bevisat att en sänkning av tågpriserna ger fler resenärer. Med tanke på den nytta för miljön och samhället som järnvägen gör är det helt obefogat att tala om SJ-förluster.

Däremot, herr talman, är det befogat att tala om förluster när det gäller motorvägssystemet ScanLink som börjat byggas på västkusten. Kjell-Olof Feldts odemokratiska löften till Gyllenhammar om ScanLink och motorvägen mellan Stora Höga och Uddevalla leder till ett ekonomiskt fiasko och skövling av lagskyddade områden. Vägverkets PM från 1986 visar en förlust på mer än 420 milj. kr. Men enligt facit från den arbetsplan som gjordes 1987 hade den totala samhällsförlusten vuxit till 700 milj. kr. Byggandet av 1 km väg vid Uddevalla kräver lika mycket pengar som flera län tilldelats till vägar under en hel tioårsperiod. Med vpk:s politik skulle de sämsta och trafikfarligaste vägarna i både Bohuslän och Jämtland, som vi nyss har besökt, kunna rustas upp för dessa summor. Men det skulle ske på bekostnad av riksbyggen och motorvägssystem.

Motorvägen i Bohuslän fanns med i Uddevallapaketen den 24 januari 1985. Därmed hade den dessförinnan aldrig diskuterats av vägverket. Vid detta tillfälle gavs emellertid vägverket uppdraget att "skyndsamt" utreda frågan om vägen, så att denna skulle kunna byggas så snart som möjligt, dock senast 1987.

I vägverkets tioårsplan fanns alltså inga planer på denna motorväg.

Vägdirektör Bengt Wolffram togs på sängen av regeringen. Så här gick det till enligt herr Wolffram själv. Han säger: Jag blev den 18 januari 1985 uppringd av kommunikationsdepartementet på en konferens i Dalarna, där jag befann mig. – Detta var sex dagar innan tillkännagivandet om Uddevalla-paketet kom. "Du får en timme på dig att ge besked om vad en motorväg till Uddevalla kostar", var kommunikationsdepartementets besked.

Efter att ha konfererat med sina medarbetare i Göteborg meddelade Wolffram från en telefonhytt i Tällberg: "Cirka en halv miljard". Men det visade sig, som sagt, att uppskattningen var en grov felbedömning – och undra på det. Det hela är ju faktiskt farsartat. Hur kan ett departement tvinga fram telefonhyttsbesked i ett ärende som gäller miljarder kronor, miljoner människor och en stor och viktig del av miljön i Sverige?

Herr talman! Miljöministern har kallat motorvägsbeslutet "en plump i protokollet". Vid ett möte inför trädkramare i Göteborg sade Birgitta Dahl: Det här måste vara sista gången regeringen och andra beslutsfattare ställs inför en situation då det gäller att fatta beslut sedan de goda alternativen på ett tidigt stadium sållats bort. Och jag kan lova, fortsatte hon, att trafikplanering framdeles skall gå till på ett annat sätt.

Ja, Birgitta Dahl, hon lovar runt – särskilt i trängda lägen. Men jag har själv vid flera tillfällen här i kammaren diskuterat just motorvägen med Birgitta Dahl och naturligtvis också med kommunikationsminister Sven Hulterström. Birgitta Dahl har gång på gång lovat att miljökonsekvenserna skall utredas, innan regeringen låter vägmaskinerna rulla in över de riksintressanta naturområdena i Bohuslän. Efter alla de här turerna med Birgitta Dahl, Sven Hulterström och andra i regeringen som ger missvisande eller rent av lögnaktiga besked, börjar jag fråga mig om det över huvud taget är meningsfullt att interpellera eller ställa frågor i kammaren. Det finns riksdagsprotokoll som talar sitt klara språk. Är det meningen att vi som folkvalda skall satsa en massa tid och krafter på att dubbelkontrollera allt? En sak är säker: Den parlamentariska demokratins urholkning fortskrider lika snabbt som vägprojektet i Bohuslän gjorde efter Kjell-Olof Feldts löfte till P. G. Gyllenhammar.

Men tack och lov finns det också en alltmär medveten och aktionsinriktad miljöopinion i det här landet. Med trädkramarnas tålmod och revoltlusta har många fler i Sverige fått upp ögonen för vad ScanLink och beslutsprocessen i själva verket gäller.

Trafikdöden på grund av långtradartrafiken och slitaget på viktiga vägsträckor kan inte accepteras. 1987 dödades inte mindre än 150 personer i samband med olyckor där lastbilar var inblandade. Överföringen av tunga transporter till järnväg måste nu ske snabbt, och många vägar måste också rustas upp, inte minst av trafiksäkerhetsskäl. Men framför allt: Bilismen måste minska i stället för att öka.

Vissa av de satsningar som trots allt kommer att göras i skogslänen har blivit möjliga genom överenskommelsen mellan s och vpk om bensinskatten. Merkostnaden på 218 milj. kr. skall ses mot bakgrund av att det till skogslänen återförs ca 320 miljoner. Detta är inget som vägverket kan nonchalera när det skall göra sina prioriteringar framöver. Tvärtom understryks detta också, på just vpk:s initiativ, i betänkandet om vägarna. Men,

herr talman, detta räcker inte. Jag efterlyser en starkare opinion för en ordning där Gyllenhammars EG-projekt stoppas till förmån för de sämst ställda länen. Alla måste få veta att ScanLink inte är en regional fråga. Det är en politisk fråga av stor dignitet, en fråga som har att göra med hela landets framtid.

Vpk har under de senaste årens debatt försökt stoppa regeringens planer på att tillåta ännu tyngre lastbilskeppare än dagens. Också här skall lagstiftningen i vårt land ändras. Ändringarna har bestämts av de stora bolagen, av storfinansen. Ingen vågar bestrida att de tunga landsvägstransporterna, som har ökat med mer än 10 % vissa år under de senaste åren, bär skulden till de hårt nedslitna vägarna. Därför är det en märklig politik att med hänvisning till EG-anpassning föreslå att det skall bli ännu mer vägslitage. Alla vet att SJ:s förre chef för godstrafiken, Högsander, avgick efter regeringens beslut att tillåta ännu tyngre fordon på våra vägar. Vpk delar hans syn. Socialdemokraternas initiativ och det beslut som kommer att fattas här i kammaren är ett stort svek mot järnvägen. Det är ett sabotage mot kanske inte minst kombitrafiken, som ju utlovats förutsättningar att ta över gods från vägarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkandet och ser faktiskt fram emot att få uppriktiga svar från Olle Östrand på de frågor som jag har ställt. Jag välkomnar Sven Hultström till debatten, för det är ganska viktiga frågor som har ställts.

Anf. 5 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! När jag satt och lyssnade på Viola Claesson under den förra vägdebatten i riksdagen konstaterade jag att det dröjde sex sekunder innan hon nämnde P. G. Gyllenhammar första gången. I år tog det sex sekunder, innan Viola Claesson nämnde ScanLink. Eftersom Viola Claesson sätter likhetstecken mellan ScanLink och P. G. Gyllenhammar, vill jag ändå hålla henne räkning för att hon åtminstone följer en rak linje.

Det märkliga var emellertid att Viola Claesson av de 15 minuter som hennes inlägg tog använde ungefär 10 minuter för att tala om delar av vad hon kallar ScanLink – några mil motorväg nere i Bohuslän. Det visar, enligt min mening, Viola Claessons vidsynhet när det gäller vägfrågorna och deras betydelse för utvecklingen i vårt land. Vägpolitiken omfattar ändå litet mer än en motorvägssträckning nere i Bohuslän.

När man lyssnade på Gösta Andersson kunde en oinitierad lätt få intrycket att vägarna i Sverige är praktiskt taget ofarbara. Det första man har att göra när man kommer hem efter den här riksdagsveckans slut måste vara att låsa in bilen, eftersom det ju inte går att köra på de svenska vägarna. Nu är det naturligtvis inte så allvarligt, Gösta Andersson, utan vi har i stort sett bra vägar i Sverige. Men det är klart att det finns brister. Därför är det glädjande att konstatera att det i den trafikpolitiska proposition som vi nu behandlar föreslås att det i fortsättningen skall gå 1 miljard kronor mer än i dag till vägarna i form av ökat vägunderhåll, tidigareläggning av förbifarter samt investeringar i länsvägar. Anslaget för drift och underhåll av statliga vägar föreslås öka med 500 milj. kr. reellt sett fram till 1990. För 1989 föreslås 4 925 milj. kr., vilket är en real ökning med över 340 milj. kr. Ett särskilt anslag

föreslås för byggande av riksvägar. 1 222 milj. kr. föreslås anslaget för 1989. Det är en reell ökning med 150 milj. kr. Därefter skall anslaget fortsätta öka, så att ökningen 1990 är 200 milj. kr. Dessa pengar föreslås gå till tidigare läggning av planerade utbyggnader av förbifarter.

Vidare föreslås att speciella vägbyggnadsobjekt i framtiden skall kunna avgiftsfinansieras. Det är, Viola Claesson, inte fråga om att införa något fattigmansvägsystem, men på detta sätt kan man tidigare lägga angelägna väginvesteringar runt storstäderna och därmed bidra till en bättre miljö.

Byggande av länsvägar skall ingå i anslaget för investeringar i länstrafikanläggningar. För 1989 föreslås att 650 milj. kr. skall anvisas. Anslaget skall öka reellt med 320 milj. kr. år 1990 den stora höjningen av detta anslag innebär att möjligheterna till investeringar i länsvägar ökar kraftigt. Fördelning av länstrafikanlagen mellan vägar, länsjärnvägar och kollektivtrafikanläggningar skall göras ute i länen. Detta betyder ett ökat regionalt inflytande över dessa investeringar.

Herr talman! Vägarna och vägtrafiken är en mycket viktig del av transportsystemet och en förutsättning för att de flesta andra transportmedel skall fylla sina uppgifter. Vägtrafiken ger möjligheter till individuellt utformade resor och transporter och har alltså slutet av 1940-talet ökat i betydelse. I dag sker drygt 85 % av allt resande, uttryckt i personkilometer, på vägarna. Under bilismens genombrottsdecennier, åren 1945–1965, svarade resorna till och från arbetet för merparten av resandet. Utvecklingen i dag kännetecknas av att fritidsresandet växer i omfattning och får allt större betydelse.

Lastbilar svarar för ca 50 % av godstransporterna. Lastbilarnas höga andel förklaras bl. a. av en stark konkurrensförmåga både vad gäller pris och kvalitet. Lastbilstransporternas flexibilitet och därmed förmåga att svara mot kundernas kvalitetskrav har blivit allt viktigare för svenskt näringsliv.

Eftersom vägarna är det viktigaste transportsystemet i Sverige är det givetvis naturligt att de ägnas speciell uppmärksamhet. Antalet motioner som berör vägarna ökar för varje år. Förra året väcktes 74 motioner, och i år har väckts hela 96 motioner i anslutning till vägpropositionen.

I det stora hela är utskottet – så som både Olle Grahn och Görel Bohlin har sagt – relativt överens om vägpolitikens inriktning. Det råder också rätt stor samstämmighet kring anslagsfrågorna.

Såsom har framgått av vad jag tidigare har sagt kommer vägtrafiken på 1990-talet att ha en dominerande roll i det svenska transportsystemet.

För att vi skall kunna förverkliga målen för trafikpolitiken inför 1990-talet krävs alltså en framtidsinriktad vägpolitik. Endast ett väl utbyggt och underhållet vägnät kan tillgodose de krav på bl. a. effektivitet, säkerhet och god miljö som bör ställas på vägtransporterna under 1990-talet.

Bilen har nyligen fyllt 100 år. Bilen är en del av den moderna utvecklingen i Sverige. Bilen har kommit att prägla det moderna samhället både när det gäller samhällets utseende och människornas resvanor. Bilen har gett oss frihet att kunna leva ett rikare liv med utbredda sociala kontakter med omfattande arbetsmöjligheter och en innehållsrik fritid. Bilen ger oss möjligheter att enkelt och bekvämt ta oss till och från arbetet, besöka vänner och släktingar, komma till affärer och ta oss till flygplatser, järnvägsstationer

och hamnar. Biltrafiken har i grunden förändrat människornas livssituation och bidragit till välfärdstillväxten i vårt samhälle.

Omkring 75 % av allt resande uttryckt i personkilometer sker på vägarna med bil. Om persontrafiken med järnväg fördubblades genom en omfördelning från biltrafiken skulle detta maximalt leda till att bilens andel av det totala resandet minskade från 75 till knappt 70 %. En fördubbling av personresandet på järnväg skulle inte ens ha varit tillräcklig för att ta hand om det ökade resandet med bil under de två senaste åren, som uppgår till ca 11 %.

Herr talman! Jag har velat säga detta. När man följer den trafikpolitiska debatten kan man nämligen lätt få intrycket att järnvägen skulle kunna ta över det persontransportarbete som i dag sker på vägarna, vilket i praktiken är en omöjlighet.

Jag kan erkänna att bilismen i viss utsträckning har fått utvecklas på bekostnad av andra värden. Det gäller nu att på ett mer medvetet sätt än tidigare ta itu med bilismens negativa följdverkningar genom att ta till vara utvecklingskraften i bilismen och anpassa denna, så att bilen tillgodoser de krav på säkerhet och god miljö som samhället nu ställer. Detta gäller speciellt miljön kring storstäderna. Därför är det mycket glädjande att statsrådet Hulterström nu har tillsatt storstadsutredningen, som bl. a. skall behandla följande frågor:

- möjligheten att åstadkomma ett ökat kollektivresande i storstadsområdena genom bl. a. en förbättrad standard på kollektivtrafiken,
- förutsättningar för och möjligheter att genom utbyggnad av kringfartsleder avlasta stadskärnorna från trafik,
- förutsättningar för att skapa rationella trafiklösningar för varuförsörjning av storstadskärnorna,
- möjligheten att använda ekonomiska styrmedel, typ områdesavgifter eller liknande, för att dämpa biltrafiken och finansiera åtgärder i trafiksystemen samt
- förutsättningar för att använda ny eller utvecklad teknik för att begränsa hälso- och miljöstörningarna från trafiken i storstadsregionerna.

Det är också glädjande att konstatera att direktiven till denna utredning är att den skall arbeta snabbt och vara klar under 1989.

Under de senaste 15 åren har de långväga biltransporterna i yrkesmässig trafik ökat med 50 %. Inom svenskt näringsliv går utvecklingen mot tillverkning och hantering av mer högförädlad och därmed mer värdefullt gods. Detta ställer delvis nya och högre krav på ett väl fungerande transportsystem. Den ökade andelen högvärdigt gods har medfört en förskjutning mellan olika transportmedel. Gods med högre varuvärde transporteras i stor utsträckning med de mer flexibla transportsystemen, dvs. med lastbil eller flyg.

Just-in-time-principen, som innebär att produkterna skall levereras exakt i det ögonblick de behövs för t. ex. vidareförädling eller försäljning, har blivit allt viktigare. Lastbilstransporter har därmed blivit en viktig och betydelsefull del i sådana transportsystem.

En fortsatt utveckling av vägtrafiken, i enlighet med det övergripande

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

målet att medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad, är därför nödvändig.

Vägpolitiken skall syfta till att förverkliga detta mål. Detta kan uppnås genom att man fastställer olika delmål, vilka sedan får vara vägledande i beslutsprocessen.

Det första delmålet bör vara att ansvaret för väghållningen är lämpligt avgränsat. Staten bör ha ett avgörande ansvar för den övergripande vägplaneringen, medan kommunerna och trafikhuvudmännen bör svara för lokala och i viss mån även regionala bedömningar. Det är mot den bakgrunden som vi nu ytterligare decentraliserar vägplaneringen och väghållningsansvaret för att därigenom stärka det lokala och regionala inflytandet i planeringen.

Ett annat viktigt delmål för 1990-talets vägpolitik måste vara att säkra vägkapitalet. Därför föreslås en kraftig höjning av underhållsanslaget.

Ett annat viktigt delmål är att åstadkomma en god vägmiljö. Det är mot den bakgrunden utskottet föreslår betydande höjningar av investeringsanslagen. Därmed förbättras även trafiksäkerheten som också är ett viktigt delmål.

Vägnätet skall också bidra till ett effektivt resursutnyttjande. För detta behövs ett väl fungerande, övergripande vägnät. Därigenom skapas förutsättningar för en regional utveckling och för en aktiv näringspolitik. Därför föreslås en kraftig höjning av anslaget för utbyggnad av riksvägnätet.

Ett annat viktigt delmål är att säkerställa en tillfredsställande standard även på det lågtrafikerade vägnätet. Därför föreslås en kraftig höjning av anslaget till länstrafikanläggningarna.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att kommentera några av de 17 reservationerna; de flesta är center- och vpk-reservationer.

När det gäller vpk-reservationen om bilismen och lastbilstrafiken har vi ju ändå. Viola Claesson, 400 000 km gator och vägar i vårt land, medan vi har 11 000 km järnväg. Vill vi ha en fortsatt välståndsutveckling i vårt land – och det vill vi väl – måste vi ha ett väl fungerande transportsystem på våra vägar. Vägtrafiken utgör stommen i vårt transportsystem. Det kommer vi aldrig ifrån. Därför kan vi aldrig välja bort bilen, vare sig när det gäller persontransporter eller när det gäller godstransporter.

I motsats till Viola Claesson tycker jag att det är viktigt att vi anpassar våra viktbestämmelser till vad som gäller för EG. EG är ju vår viktigaste exportmarknad. 50 % av vår export går just dit. Det är viktigt att vi kan behålla den svenska industrins konkurrenskraft. Eftersom höjningen av fordonsvikterna också är en regionalpolitisk satsning, gynnar detta speciellt Norrlandslänen och den norrländska industrins konkurrenskraft. Det är naturligtvis speciellt glädjande för mig som är norrlännig. Samtidigt är detta en miljömässig fördel, eftersom det kommer att behövas ett mindre antal bilar för att transportera samma volym.

När det sedan gäller centerns och vpk:s reservationer om motorvägssträckningen genom Ljungskile kan man, som jag ser det, inte tolka detta på annat sätt än att det är er allmänna motvilja mot framför allt motorvägar – och kanske vägar över huvud taget – som har föranlett de här reservationerna.

Det är ändå så att man har utrett 120 mil olika vägsträckor för att komma fram till det bästa alternativet för en sträckning av vägen genom Ljungskile. Detta beslut har fattats i demokratisk ordning och på ett decentraliserat sätt. Motorvägen belastar inte de ordinarie anslagen, utan den finansieras genom en kredit hos riksgäldskontoret.

I fråga om anslaget till länstrafikanläggningar har centerpartiet intagit en mycket märklig ståndpunkt. Normalt så pratar ju centerpartiet sig varmt för en ökad decentralisering av besluten. Men i den här frågan har ni en rakt motsatt uppfattning. Här vill ni öronmärka medel, med andra ord vill ni frånta människorna ute i länen möjligheten att själva besluta om hur pengarna skall användas – om de skall användas till länsvägar, länsjärnvägar eller andra anläggningar av stor betydelse för trafiken inom länen. Detta är minst sagt en mycket märklig uppfattning för att komma från en centerpartist.

Detsamma gäller inriktningen av de bärighetshöjande åtgärderna. Där vill ni också ge människorna ute i länen en knäpp på näsan genom att ta ett exempel från Västerbottens län, där ni anser att fördelningen mellan kustregionen och inlandet har varit felaktig. Ni underkänner människornas i Västerbotten förmåga att bedöma denna fråga. Men inte nog med detta. Ni är inte nöjda med att bärighetspaketet har fått en regional profil. Ni vill pytsa ut de s. k. bärighetspengarna över hela landet, och detta går naturligtvis i första hand ut över skogslänen. Detta kan vi socialdemokrater inte ställa upp bakom. Nej, Gösta Andersson, vi socialdemokrater tycker att det är människorna ute i länen som själva bäst kan bedöma hur medlen skall användas.

Sedan vill jag kommentera reservationen om att grusvägarna skall förstärkas. I den begär ni en tioårsplan för att belägga resterande delen av grusvägarna i Sverige. Om inte Gösta Andersson visste det tidigare – och det gjorde han naturligtvis inte – kan jag berätta att detta kommer att kosta ungefär 5 miljarder kronor per år, alltså ungefär 50 miljarder under en tioårsperiod. Det kan vara lämpligt att Gösta Andersson i sin replik talar om hur denna beläggning skall finansieras, varifrån dessa 50 miljarder under tio år skall tas.

När det sedan gäller den borgerliga reservationen som går emot förslaget om att regeringen skall pröva varje enskilt fall där det är aktuellt att ett vägbyggnadsobjekt helt eller delvis skall finansieras genom avgiftsupptagning, vill jag erinra bl. a. Görel Bohlin om att det är ett helt nytt system vi inför beträffande väginvesteringar. Därför anser vi det lämpligt att regeringen i varje enskilt fall får pröva om en allmän väg helt eller delvis skall finansieras med avgifter. På så sätt undviker man en mycket omfattande koncessionslagstiftning. Det förutsätter emellertid inte att vägarna byggs och drivs av enskilda. Har ni en annan uppfattning, måste det vara en missuppfattning.

Till sist, herr talman, måste jag också något kommentera Görel Bohlins särskilda yttrande om väganslagen för Stockholms län. Skulle avkastningen, som Görel Bohlin hävdar, vara vägledande vid fördelning av väganslagen, då skulle ju alla medel i första hand gå till storstadsregionerna, för avkastningen är naturligtvis störst där trafiken är tätast. Här finns det inte mycket av

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

regionalpolitiskt tänkande kvar, åtminstone inte hos Görel Bohlin. Jag undrar om inte Görel Bohlin och Viola Claesson kan ta varandra i hand. I reservation 1 kräver Viola Claesson nedskärningar i väganslaget. Enligt Görel Bohlins förslag skall pengar överföras till storstadsregionerna. Detta går nödvändigtvis ut över det lågtrafikerade vägnät som finns i glesbygden. Om man skall göra som Viola Claesson vill, skall man skära ned väganslaget som helhet. Detta går också ut över det lågtrafikerade vägnätet som just finns i glesbygden. Viola Claesson måste bestämma sig. Vill hon ha en regionalpolitisk profil på väganslagen eller vill hon skära ner anslagen totalt, vilket kommer att gå ut över den regionalpolitiska profilen som Viola Claesson i andra sammanhang står bakom?

Jag vill också säga några ord till Olle Grahn om dubbdäcken. Det är riktigt att dubbdäcken har slitit väldigt hårt på vägbeläggningen i vinter. Det har naturligtvis berott på den mycket milda vintern; det har funnits mycket bar väg i vinter. Jag besökte VTI för fjorton dagar sedan, och där pågår en mycket intensiv forskning för att få fram vad man kallar mindre aggressiva dubbdäck som, utan att försämra trafiksäkerheten, skall minska slitaget på asfalten. Jag är övertygad om att VTI snart kommer med förslag i detta avseende.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 6 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Olle Östrand påpekade att vägar och kommunikationer är oerhört betydelsefulla för välståndsutvecklingen i vårt land. Det instämmer jag gärna i. Men då skall man också ha klart för sig att inte minst vägarna och kommunikationerna just i storstadsområdena är oerhört viktiga för välståndsutvecklingen i landet. På Olle Östrand låter det som om man skulle kunna förbättra utvecklingen utan att man förbättrade storstadsområdenas vägtrafik. Jag kan nämna att i Stockholms centrala delar är den trafik som genomkorsar staden till hälften nyttotrafik – alltså 50 %.

Olle Östrand betonade i anförandet – det står i propositionen och i betänkandet också – att det är mycket viktigt med kringfartsleder och förbifarter. Men ingenstans är de här kringfartslederna så betydelsefulla som i storstadsområdena, just för att leda trafiken förbi staden i den mån det går och för att skona miljön.

Jag tänker inte prata så mycket om Stockholms län – jag har gjort det i det tidigare inlägget. Jag vill dock gärna återupprepa att det är oerhört viktigt att trafiken i Stockholms län kommer att fungera bättre. E 4 har t. ex. vid det här laget försetts med 10–15 cm djupa spår, vilket vissa tider på året leder till isbildning och vattenplaning med svåra olyckor som följd. Det finns delar av länet som man inte når annat än via en enda smal väg – det gäller t. ex. Ekerö kommun. En olycka på den vägen betyder att man inte kan nå den delen av länet annat än med helikopter eller sjövägen.

I en interpellationsdebatt här i kammaren – och faktiskt även i betänkandet – betonas det hur viktigt det är att avkastningsberäkningarna förfinas. Om man inte tillämpar det som man får fram genom avkastningsberäkningarna, dvs. att bygga vägar där vägar behövs, så blir avståndet mellan de anslag

som går till storstäderna och de anslag som går till resten av landet ännu större.

Det är också viktigt för kollektivtrafiken att vägsystemet fungerar, detta inte minst i storstäderna. Jag kan nämna att en enda buss som icke är katalytiskt avgasrenad motsvarar 300 katalytiskt avgasrenade personbilar, enligt en undersökning av naturvårdsverket. Det innebär att om man inte lyckas få trafiken runt städerna och försöker bromsa biltrafiken i städerna, så förstör man miljön ytterligare innan man har genomfört en forskning och utveckling även när det gäller diesalbussarna.

Anf. 7 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Olle Östrand lyssnade tyvärr dåligt på mig. Jag anser inte alls att det är så illa ställt att alla vägar i Sverige skulle vara ofarbara. Vad jag talade om var de områden som har de sämsta vägarna. Om Olle Östrand hade följt med på utskottets resa till Jämtland så hade han fått uppleva den konkreta verkligheten – och den konkreta verkligheten där var dramatisk, det kan jag lova. Samma problem finns i en rad olika delar av landet i övrigt.

När det gäller de ökade medlen till vägarna som Olle Östrand talade om är det riktigt att det sker en viss uppräkning, men den uppräkningsen är trots allt blygsam jämfört med vad vägvägnätet fick under föregående tioårsperiod. Riksdagens utredningstjänst gjorde förra året en analys av dels hur mycket pengar som gick till vägarna under föregående tioårsperiod, dels vad som enligt planerna skall ges ut under innevarande period, och det var dramatiska minskningar, ända upp till 50 %, framför allt i glesbygdslänen. Det är en tankeställare som Olle Östrand kanske bör fundera ett slag på.

Beträffande länstrafikanläggningarna: Nej, Olle Östrand, vi vill inte ett ögonblick ta ifrån människorna ute i länen rätten att själva bestämma över pengarna. På den punkten har vi exakt samma uppfattning. Vad vi anser vara problemet är att det inte är till särskilt stor glädje för människorna ute i länen om de har alltför små resurser att bestämma över. Ni låser ju faktiskt pengarna direkt till kollektivtrafikanläggningar, och ni låser hur mycket pengar som skall anslås till cykelleder. Vi delar uppfattningen att människorna ute i länen bör ha rätt att veta hur mycket pengar de kan disponera för sina vägar, för länsjärnvägarna osv. Det är rimligt att man får förutsättningarna för sina beslut.

Jag vill bara påpeka för Olle Östrand att utskottet i stor enighet har sagt följande: "Ett grundläggande delmål i vägpolitiken är att säkerställa en tillfredsställande standard även på det lågtrafikerade vägnätet." Min fråga blir: Anser verkligen Olle Östrand att regeringen lever upp till denna målsättning, när vägnätet är så dåligt som det är på vissa håll i landet?

Anf. 8 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Olle Östrand i sitt nästa inlägg, i stället för att stå och snacka om sekunder som han räknar, svarar på mina frågor. Jag skall upprepa dem, för han tycks ha missat dem helt.

Han har konstaterat att socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna är helt överens om ett helt nytt system, dvs. avgiftsfinansiering och privatfinansiering av vägar och broar. Det var ju precis vad jag sade. Frågan

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

är bara: på vems villkor? Det är ju gamla moderatförslag som nu drivs igenom, som Görel Bohlin sade.

Varför görs detta, Olle Östrand? Vilka vägar och broar skall privatfinansieras? Vilka företag skall gå in med pengar? Vilka vägar och broar skall avgiftsfinansieras?

Jag vill gärna ha svar på de här frågorna. Jag vet att många tycker att de är väldigt viktiga.

Så till frågan om ScanLink. Ja, jag anser att det motorvägssystem som Gyllenhammar har beställt – Gyllenhammar är en människa och ScanLink är ett vägsystem, alltså kan man inte dra likhetstecken – kostar så otroligt mycket pengar som borde läggas på de sämst ställda vägarna i landet, också i landets övriga delar. Det är vpk:s syn på det hela, men vi anser också att järnvägen skall utgöra basen i hela transportsystemet, av miljöskäl, av trafiksäkerhetsskäl osv.

Handläggningen av och beslutet om motorvägsbygget i Bohuslän har av jurister betecknats som ovärdigt en rättsstat. Jag citerade Birgitta Dahl, som anser att det var en plump i protokollet. Det var ju ganska snällt uttryckt, men hon är ju ett av flera statsråd så hon vågar kanske inte gå längre. Hon har i alla fall lovat att sådana plumpar i fortsättningen inte skall upprepas.

Jag vill fråga Olle Östrand om den nya fas i utvecklingen, som Sven Hulterström och regeringen talar om i trafikpropositionen, som handlar om bilismen: är det då fråga om flera plumpar, eller är det fråga om att våga ta rejäla tag för att hejda den ökande bilismen? Det vore intressant att få veta.

Anf. 9 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Som jag har sagt tidigare får man lätt det intrycket att Viola Claesson vill avskaffa bilismen. Men det går, tyvärr, inte. Om vi skall ha en välståndsutveckling även fortsättningsvis i vårt land, kan vi inte välja bort bilismen – vilket Viola Claesson tycks tro att vi kan. I stället skall vi se till att bilismen – landsvägarna och bilarna – blir miljövänligare än som i dag är fallet. Om Viola Claesson studerar den här trafikpolitiska propositionen, kommer hon att finna att hela propositionen genomsyras av förslag till åtgärder som syftar till att åstadkomma en miljövänligare trafik. Jag skall här nämna några saker.

År 1989 får vi katalytisk avgasrening när det gäller personbilar. År 1992 skärper vi kraven avseende lättare bussar och lastbilar. År 1995 skärper vi kraven avseende tyngre bussar och lastbilar. Vi satsar nu 450 milj. kr. på utvecklingen av miljövänligare bussar och lastbilar. Dessutom satsar vi 650 milj. kr. på kollektivtrafikanläggningar. Realt ökar detta belopp till 970 milj. kr. år 1990. Allt detta kommer att bidra till en bättre kollektivtrafik och därmed också till en bättre miljö. Vidare satsas 520 milj. kr. på utvecklingen av kombitrafiken.

Inom en tioårsperiod kommer vi alltså att ha fört över ytterligare 7 miljoner ton gods per år från landsväg till järnväg. Detta bidrar till att trycket på landsvägarna minskas. Därmed får vi en bättre miljö. År 1989 satsas 150 milj. kr. och 1990 satsas ytterligare 50 milj. kr. på en tidigareläggning av arbetet med förbifarter.

Den storstadsutredning som jag tidigare nämnde kommer att lägga fram

förslag 1989. Då sätter vi verktyg i händerna på ansvariga i bl. a. Stockholm, Göteborg och Malmö. Sedan är det upp till er själva att avgöra om ni vill utnyttja de medel som statsmakterna ställer till ert förfogande för att en bättre storstadsmiljö därmed skall kunna åstadkommas. Det handlar alltså om en utbyggnad, så att vi kan få en bättre kollektivtrafik.

Herr talman! Ytterligare en gång: Hela propositionen genomsyras av förslag till åtgärder som syftar till att vi skall få en bättre trafikmiljö.

Gösta Andersson efterlyser större väganslag. Jag vill upplysa Gösta Andersson om hur det såg ut under den borgerliga regeringsperioden. Då skar ni ned driftanslagen så kraftigt att man var tvungen att gå ut med direktiv från vägverket till de lokala vägförvaltningarna om att det vintertid var tillåtet att sanda endast på backkrön och i kurvor. Dessutom fick man plöga vägar inom det lågtrafikerade vägnätet endast när det hade snöat mer än 10 cm. Men sådana saker vill Gösta Andersson, naturligtvis, helst glömma vid ett sådant här tillfälle.

Anf. 10 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Olle Östrand ägnade sig i slutet av det senaste anförandet åt att göra skräckmålningar av den tid då vi hade en icke-socialistisk regering. Men de överdrifterna borde nog Olle Östrand fundera över mer än en gång. Under nämnda tid satt jag som ordförande i länsvägnämnden i Kalmar län. Därför är jag inte helt okunnig om verkligheten. Under de åren kunde vi i Kalmar län – och det gällde i många andra län också – belägga per år 15–18 mil av grusvägnätet. I dag, då socialdemokraterna har makten, rör det sig om endast 13 km. Jag tycker att detta borde vara en tankeställare för Olle Östrand.

När det gäller beläggningen av grusvägarna kan väl varken Olle Östrand eller någon annan socialdemokrat bestrida att vägnätet är dåligt. Det är dåligt för alla löntagare som dagligen, år ut och år in, tvingas pendla på dessa dåliga vägar. Därför är det inte så konstigt om människorna till slut förlorar tålamodet och bestämmer sig för att flytta. Den utvecklingen borde inte ligga i vare sig Olle Östrands eller någon annans intresse. En sådan utveckling är ju helt på kollisionskurs med det som regeringen försöker säga i och med kampanjen Levande landsbygd.

När det gäller kostnaderna för beläggningen av grusvägnätet är jag inte okunnig om att det för en stor del av vägnätet kan vara fråga om direkta samhällsekonomiska vinster för vägverket – i den meningen att man årligen får lägre underhållskostnader i och med att man belagt vägnätet. Alla som har litet kunskaper om vägnätet känner till att det fungerar på det sättet.

När vi var i Jämtland fick vi ju en mycket dramatisk, men korrekt, beskrivning av verkligheten. De skattehöjningar som åkeriföretagen i den regionen drabbades av – 60 000 kr. per bil och år – är sammantagna mycket stora. Men trots den ökade skattebördan kommer inte några pengar tillbaka till regionen i form av satsningar på bättre vägar. Ur regionalpolitisk synpunkt kan det inte vara tillfredsställande. Det kan inte ens Olle Östrand tycka.

Anf. 11 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Olle Östrand medger att avkastningsberäkningarna ger vid handen att vägbyggen och vägförbättringar i storstadsområdena är av största betydelse för välståndsutvecklingen i landet. Detta gäller också riksvägarna. Som jag sade tidigare har vi haft en interpellationsdebatt här i kammaren, där också kommunikationsministern medgav detta. På två sidor i betänkandet står det faktiskt också att det är viktigt att man utvecklar och förfinar avkastningsberäkningarna. Men då bör dessa också vara vägledande vid fördelningen av vägpenningar över landet.

Sedan något om miljöförstöring och dieseldrivna bussar. Olle Östrand säger själv att man räknar med att kunna förändra bussmotorerna, så att det finns miljövänligare bussar 1995. Men det är långt till dess, Olle Östrand. Under tiden måste vi alltså tänka oss för, om nu utvecklingen drivs mot mera kollektivtrafik med bussar. Det är alltså inte möjligt.

När det gäller kringfartslederna är jag väldigt glad över förslaget om att avgiftsfinansiera och privatfinansiera dessa. Därmed blir det möjligt att klara de väldigt viktiga kringfartslederna i storstadsområdena. Då lyfter man också bort en del av finansieringsbördan från andra objekt. Jag tycker alltså att vi skall vara positiva till privatfinansierade och avgiftsfinansierade kringfartsleder.

Anf. 12 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Det är mycket beklagligt att Olle Östrand struntar i att svara på mina frågor. Jag frågar därför ännu en gång: Vilka vägar och broar skall privatfinansieras och vilka skall avgiftsbeläggas i och med det helt nya nyliberala system som ni driver igenom tillsammans med folkpartiet och moderaterna? Varför skall detta hemlighållas? Det måste väl föras diskussioner om detta. Annars förstår jag inte varför ni lägger fram ett förslag som innebär så stora förändringar.

Så till frågan om bilismen. Vi i vpk säger klart och tydligt att landsvägstrafiken *måste* minska. Miljön måste ju räddas. Läget är akut, Olle Östrand. Alla vet ju att det är trafiken som förorsakar de allra största skadorna, inte minst i västra och sydvästra Sverige. Det är så akut att någonting måste göras omedelbart.

Av trafikpropositionens många sidor handlar 46 sidor – vilket är glädjande – om trafiken och miljön. Men på dessa 46 sidor finns det ett enda konkret förslag, och det var ett av dem som Olle Östrand nämnde. Det handlar bl. a. om att, indirekt, subventionera bilindustrin, för att påskynda inköpen av mer miljövänliga bilar. Men det spelar ingen som helst roll, Olle Östrand, att katalysatorer sätts på bilarna eller att en del bilar förändras – och fortfarande står för ganska mycket utsläpp – om bilismen hela tiden ökar.

Transportrådets prognoser visar en ökning av lastbilstrafiken fram till år 2000 med mellan 30 och 35 %. Är det en ny fas i utvecklingen av bilismen? Det ekologiska systemet kan inte bära det – så enkelt är det – och det är just detta som trädskräp och andra av oss som tillhör miljörörelsen har begripit. Det fordras beslut och styråtgärder, som naturligtvis kommer att reta Volvo, Saab-Scania m. fl. Det kommer att göra stora koncerner i EG-länderna mycket upprörda om Sverige vågar trotsa EG:s krav. Socialde-

mokraternas linje är ohållbar, om man menar allvar med att miljön skall räddas.

Skulle jag slutligen kunna få ett svar på frågan vilka vägar och broar det är som skall avgiftsfinansieras och privatfinansieras? Jag anser att vi har rätt att få veta det, Olle Östrand.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Bilismen, lastbilstrafiken och vägarna

Anf. 13 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Om Viola Claesson hade lyssnat litet bättre på mitt första inlägg hade hon redan då fått svar, som jag gav där.

När det gäller avgiftsfinansiering sade jag att det inte är fråga om att skapa några fattigmansvägar i Sverige, utan om möjligheten att tidigarelägga angelägna väginvesteringar i framför allt storstadsområdena och därmed bidra till en bättre miljö och en bättre kollektivtrafik. Sedan får dessa ansökningar prövas från fall till fall av regeringen.

ScanLink har vi många gånger, även i dag, sagt nej till, Viola Claesson. Socialdemokraternas uppfattning är att väganslagen skall fördelas på ett rättvist sätt så att de kommer hela landet till del, och det står vi fast vid.

Jag kan inte få någon annan uppfattning när jag lyssnar på Viola Claesson än att hon innerst inne vill avskaffa bilismen, och det är det som skiljer oss åt. Vi socialdemokrater vill utveckla det svenska välfärdssamhället, och för detta behövs det bra vägar, som kan användas för både person- och godstransporter. Däremot skall vi se till att skapa en bättre trafikmiljö, stimulera till ett ökat kollektivt resande samt stimulera kombitrafiken, så att mer gods på det sättet kan överföras till järnvägen. Detta är bl. a. vad den trafikpolitiska propositionen handlar om, Viola Claesson, där det nu satsas ytterligare 1 miljard på förbättringar av trafikmiljön och framför allt av kollektivtrafiken.

Gösta Andersson vill få oss att tro att det inte kostar någonting att belägga grusvägnätet, därför att kostnaderna för underhållet därmed minskar. Det är väl att ta i, Gösta Andersson. Det är i alla fall fråga om en kostnad på ca 50 miljarder, och det finns inga möjligheter i världen att finansiera det med minskat underhåll. De minskade underhållskostnaderna är rent marginella jämfört med denna kostnad.

Herr talman! Eftersom Gösta Andersson skall sluta i riksdagen efter denna session, är detta den sista vägdebatt som vi har möjlighet att föra. Jag vill passa på tillfället att tacka Gösta Andersson för intensiva och trevliga vägdebatter – jag kommer att sakna dem. Han har kunnat föra debatten på rätt nivå, genom att hålla sig till sak och inte till person, och det hedrar Gösta Andersson.

Talmannen anmälde att Viola Claesson och Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 14 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det är inte ofta som Jämtlands län blir så uppmärksammat som i dagens debatt om vägarna. Det är på tiden, och det är fullt motiverat.

Jag skall börja med att uppehålla mig några minuter vid vägsituationen just

i Jämtlands län, men jag vill också diskutera principerna för vägverkets fördelning av pengar till de olika länen.

Först några ord om Jämtlands läns vägnät. Utskottets ledamöter var där för en tid sedan och blev varse problemen, och jag skall komplettera den bilden ytterligare. Jag vill också tillägga att det finns en massiv och enhällig opinion för en nödvändig upprustning av vägarna i länet.

53 % av de allmänna vägarna i länet har beläggning, och andelen för hela riket är 70 %. Tendensen är dess värre att eftersläpningen ökar i förhållande till landet i övrigt.

Intet annat län i landet utförs, i absoluta tal, ett så stort trafikarbete, mätt i fordonskilometer, på allmänna vägar med slitlager av grus som i Jämtlands län. Drygt 12 % av trafikarbetet i länet utförs på sådana vägar, och medelvärde för landet är 3 %.

Det kanske allra värsta när det gäller näringslivets villkor är att det på en tredjedel av det allmänna vägnätet råder tjälskaderrestriktioner under i genomsnitt två månader årligen. Den längsta avstängningstiden är tre och en halv månader.

Huvudvägnätet i landet, som brukar betecknas som de allmänna vägnas "flaggskepp", skall enligt vägverkets uppfattning representera en mycket god vägstandard. Det är t. ex. så självklart att huvudvägnätet i hela landet skall ha beläggning att denna förutsättning inte ens längre uttalas som ett mål. Det finns också bara 450 km grusväg på landets huvudvägnät, men över hälften finns just i Jämtlands län.

Att förbättra kommunikationerna och vägarna är mycket viktigt för att få i gång en god näringslivsverksamhet. En sådan verksamhet som inte har fått rättmätigt utrymme i vägverkets värderingsmodell är turismen.

Vårt län besöks årligen av ca 1 miljon turister, och de flesta kommer vägledes. Detta innebär att länets egna vägar skall betjäna, förutom länets egna ca 55 000 personbilar och bussar, ytterligare ca 250 000 fordon som kommer genom turismen. 60 % av dessa fordon kommer på vintern, de flesta under vårvintern, när det är särskilt svårt med tjällossningen. Vinterturismen berör också i hög grad det lågt prioriterade sekundera och tertiära vägnätet i länet, och därför ingår detta särskilda farhågor. Det s. k. bärighetspaketet, som har nämnts här, kommer förstås att ge möjligheter till vissa insatser för detta vägnät.

Jag förstår inte Gösta Anderssons påstående att bärighetspaketet skulle ha en sned regionalpolitisk inriktning. Det är precis tvärtom. Bärighetspaketet har en regionalpolitisk profil, vilket man kan utläsa av siffrornas fördelning över landet.

Herr talman! Jag är övertygad om att en förändring i synen på vad som skall prioriteras vid fördelningen av pengar till olika delar av landet och mellan olika sektorer inom transportväsendet på sikt kommer att äga rum. Det kommer enligt min mening att ske i takt med att medvetenheten om vägtrafikens alldeles förödande inverkan på miljön växer. Tyvärr har ännu inte alla människor kommit fram till den insikten, men det är en fråga som vi får återkomma till nästa vecka, när vi skall debattera frågorna om trafiken och miljön, och då vi skall behandla den miljöpolitiska propositionen.

Men jag måste säga att jag inte kan dela Olle Östrands villkorslösa hyllning

till bilen, bilismen och vägtrafiken. Jag vet att den inställning som jag omfattar i dessa frågor har ett stort stöd, inte minst bland kvinnorna i det socialdemokratiska kvinnoförbundet. Men, som sagt, den debatten återkommer vi till nästa vecka. För dagen tycker jag att det är positivt att det nu satsas mer pengar på det norrländska vägnätet. Där finns inte den valmöjlighet som storstäder och regioner i södra Sverige har när det gäller kollektivtrafik.

Jag skulle vilja läsa upp några rader i betänkandet, med anledning av att Gösta Andersson beskärnade sig över att det norrländska trafikarbetet inte får tillbaka mer än 8 miljoner av de pengar som man ger ut i olika skatter. Detta gjorde mig litet konfunderad, med tanke på följande uttalande i betänkandet:

"En stor del av de insatser som anges i den trafikpolitiska propositionen avser åtgärder på vägar i skogslänen. Dessa ökade satsningar möjliggörs genom höjningen av bensinskatten som riksdagen tidigare beslutat om - - - . Utskottet vill understryka att det är väsentligt att vägverket i sina prioriteringar beaktar nödvändigheten av en satsning på vägar i skogslänen i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Därmed får insatserna också en inriktning som förbättrar effekten av det redan påbörjade investeringsprogrammet för bärighetshöjande åtgärder. De ökade driftsinsatserna får härigenom också en positiv regionalpolitisk inriktning."

Detta uttalar alltså i det betänkande som vi nu behandlar. I ett betänkande som vi fattade beslut om för någon tid sedan, skatteutskottets betänkande nr 21, heter det:

"Förslaget att anslaget till drift av statliga vägar höjs med 500 milj. kr. per år gör det möjligt att upprätthålla vägnätets standard och åtgärda det eftersläpande underhållet. En stor del av dessa insatser går till vägar i Norrland."

Det framhålls vidare:

"Sammantaget får Norrland miera tillbaka i form av upprustning av vägar, järnvägar och annan infrastruktur samt andra regionalpolitiskt viktiga åtgärder än vad uttaget av bensin- och kilometerskatt från denna del av landet inbringar."

För mig är det oerhört viktigt att ett förtydligande görs på denna punkt. Det fördes en het diskussion om bensinskattehöjningen, och det är ingen hemlighet att det både i vårt parti och såvitt jag förstår också i vpk var svårt att få förståelse för denna viktiga miljöpolitiska satsning. I uppgörelsen mellan partierna fanns en punkt om att mer pengar än vad skogslänen ger ut genom höjningen av bensinskatten med 25 öre skulle återföras till skogslänen i form av väg- och järnvägssatsningar.

Viola Claesson preciserade i sitt inlägg storleken av dessa satsningar till 320 milj. kr. Det är en siffra som också jag har använt i min plädering för höjningen av bensinskatten. Jag utgår från att den är korrekt. Det är viktigt med ett sådant förtydligande, eftersom vägverket vid sin fördelning av pengarna är beroende av mycket tydliga markeringar för att riksdagens beslut skall kunna få genomslag i verkligheten. Jag är därför angelägen om en kommentar från Olle Östrand på denna punkt.

Anf. 15 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Margareta Winberg uppfattade mitt första inlägg som någon sorts villkorlös hyllning till bilismen. Det måste vara fråga om en fullständig missuppfattning. Vad jag ville förklara var att vi inte kan undvara bilen i vårt land. Däremot skall vi se till att vi får en renare miljö än vad vi har i dag. En stor del av den trafikpolitiska propositionen har också ägnats åt uppgiften att åstadkomma en bättre vägmiljö.

Jag kan tala om för Margareta Winberg att över 50 % av det statliga vägnätet är så lågt trafikerat att det inte bär sina egna kostnader, vare sig för byggande eller drift. Redan i dag sker via väganslagen en väldig omfördelning till glesbygdens fördel. Utan denna stora omfördelning skulle bebyggelsen i vårt land i dag inte se ut som den gör. Under sådana förhållanden skulle främst glesbygden drabbas, bl. a. Jämtland.

När det sedan gäller anslagsfördelningens regionalpolitiska profil satsas det i dag, som jag tidigare nämnde, över 1 miljard mer på vägarna. Detta innebär för skogslänens del större möjligheter att öka investeringarna. Till detta kommer bärighetspaketet, som innebär att under en tioårsperiod ytterligare över 4 miljarder kommer att satsas på vägarna i skogslänen. Detta kommer naturligtvis även Jämtland till del.

Vi har i utskottsbetänkandet understrukt, vilket Margareta Winberg redan har citerat, att vi utgår från att vägverket i sina prioriteringar beaktar nödvändigheten av en satsning på vägar i skogslänen i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Men därutöver är det naturligtvis inte riksdagens sak att fördela ut pengarna på de enskilda länen. För detta har vi en planeringsordning som vi måste tillämpa. Vi skulle hamna i en helt omöjlig situation i Sveriges riksdag, om vi skulle fördela x kr. till Jämtlands län, till Västerbottens län, till Gävleborgs län osv.

Anf. 16 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Det var mycket bra att Margareta Winberg underströk vad den överenskommelse som vpk och socialdemokraterna träffat egentligen innebär. Det handlar bl. a. om konkreta belopp som skall användas både till järnvägar och till vägar, på de punkter där de bäst behövs.

Den studieresa som trafikutskottet gjorde till Jämtland, på vilken Olle Östrand tyvärr inte var med, visade klart hur behoven ser ut. Det måste göras någonting åt vägarna där. Det intressanta i sammanhanget var att alla förtydligade sin syn på innebörden av begreppet bärighetshöjande åtgärder. De sade att en satsning med miljardbelopp på vissa utvalda broar och vägar för en bärighet som skall anpassas till EG-standard – vilket vpk har satt sig emot – är meningslös så länge vägarna däremellan över huvud taget inte är farbara. Vid vårt besök där uppe visades också detta med all önskvärd tydlighet.

Herr talman! Jag vill också nämna några ord om det som Margareta Winberg underströk och som tydligen fortfarande är det socialdemokratiska kvinnoförbundets linje. Lovsången och hyllningarna till bilismen som går att utläsa både i Olle Östrands anföranden och i regeringens trafikproposition är självfallet förkastliga. Den nya fas i utvecklingen där man t. o. m. talar om intelligenta fordon på intelligenta vägar är ju inte bara komisk utan också

förödande, eftersom den återfinns även i rapporter som beställts av kommunikationsdepartementet. Med dessa intelligenta fordon på intelligenta vägar – vad nu det kan vara – räknar man från visst håll med att landsvägstrafiken skall fördubblas till år 2000. Det har inte dementerats av regeringen, och jag skulle vilja att Margareta Winberg tog avstånd från det. Det stämmer helt överens med Volvos prognoser.

Herr talman! Man räknar med en fyrfaldigad bilism till år 2040. Men vi här ju inget land kvar att leva i då, allt kommer att vara förött om denna utveckling fortsätter. Därför gäller det att ta avstånd från denna politik, denna uppbackning av bilindustrin och bilismen. Jag är mycket glad att Margareta Winberg som socialdemokratisk kvinna här gjort det här i dag. Det bådar gott inför den kommande kampen. Miljövännerna gläder sig om allt fler ledamöter av riksdagen vågar föra fram sådana här krav. Det behövs om sanningen skall fram och om bilismen skall hejdas.

Anf. 17 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Först till frågan om miljön. Detta ärende skall debatteras nästa vecka, och det blir säkert en mycket intressant debatt. Men eftersom frågan har tagits upp här ser jag mig föranlåten att något föregripa nästa veckas omgång.

Jordbruksutskottet, som jag tillhör, har som underremissutskott behandlat trafikpropositionen. I jordbruksutskottet har vi en något annorlunda syn än man har i trafikutskottet, och det var därför jag tyckte att Olle Östrand var ensidig när han talade om bilismen och dess nödvändighet för en positiv utveckling i framtiden av det svenska samhället. Vi har i jordbruksutskottet uppfattat trafikpropositionen så, att man vill åstadkomma en miljöförbättring genom att rena vid källan, dvs. förbättra möjligheterna att minska utsläppen från privatbilar, bussar och lastbilar. Vi har också på ett mycket bestämt sätt slagit fast vad Birgitta Dahl uttalar i olika sammanhang, nämligen att vi inte kan fortsätta att tro att bilismen skall öka i den takt som har skett hittills, utan vi måste ställa in oss på en, som hon kallar det, omställning av transportsystemet. Det har vi betonat mycket starkt i vår remiss till trafikutskottet, men den debatten får vi ta nästa vecka.

Jag inser mycket väl, Olle Östrand, att vi inte kan utrota bilismen. Det är inte alls vad det handlar om. Jag tror att vi måste försöka skapa en större opinion än den som finns i dag vad gäller de miljöskador som många av oss faktiskt har underskattat. Om vi skapar en sådan opinion, tror jag också att förståelsen för en omställning av trafiksystemet kommer att finnas.

Redan nu kan vi se förskräckande siffror om vi studerar prognoserna från det år då vi diskuterade katalytisk avgasrening av personbilar. Det var 1984 eller möjligen 1985. Då räknade man med en 2-procentig ökning av trafikarbetet fram till år 2000. Verkligheten blev att det under två år ökade med 10,5 %. Alla våra prognoser har spruckit, och vi kan inte stillatigande åse det, utan vi måste handla. Jag tror att denna insikt kommer fram ganska snabbt hos det svenska folket, och det är glädjande.

När det sedan gäller pengarna noterar jag att Olle Östrand inte har dementerat den uppgiften. Han backar tvärtom upp den satsning som skall göras på skogslänen, och det är jag glad för.

Anf. 18 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Den 6 maj behandlade riksdagen den framtida järnvägspolitiken. Jag var då kritisk till att inte staten, som jag tycker, på ett tillräckligt kraftfullt sätt tog ansvar för vissa järnvägssträckor. Jag vidhåller min tidigare uppfattning och menar att dels måste länshuvudmännen nu få anslag i sådan utsträckning att en fungerande kollektivtrafik kan upprätthållas på järnväg, dels måste det till rejäla upprustningar av vägarna i framför allt skogslänen. När vi höjde bensinskatten var det en åtgärd som drabbade befolkningen i skogslänen mer än människor i andra delar av landet, men jag ställde upp på en bensinskattehöjning därför att det skulle ge pengar för att satsa på erforderliga vägupprustningar.

Ett stort antal vägar i skogslänen är dåliga och i mycket stort behov av upprustning. Bara i Kopparbergs län finns flera mycket dåliga, hårt nedslitna vägar som kräver omfattande upprustning eller rent av nybyggnad. Jag skulle kunna nämna många vägar som behöver en mycket omfattande upprustning, vägar som har stor betydelse för både näringslivet och privatbilisterna. Flera av de vägar som behöver rustas upp har stor betydelse för de tunga skogstransporterna och för den omfattande turisttrafiken liksom för sjuktransporter till flera av länets sjukvårdsinrättningar. Ambulanspersonalen har till vägmyndigheterna vid flera tillfällen klagat över vägnas standard.

När näringslivet gör stora investeringar i regionalpolitiskt angelägna områden, i flera fall satsningar som görs med regionalpolitiskt stöd, måste naturligtvis satsningar göras även på infrastrukturen, och då är framför allt insatser för att förbättra vägarna en mycket viktig och nödvändig åtgärd.

Utskottet har inte velat uttala sig till förmån för något särskilt län utan sagt att behovet av driftåtgärder bör avgöras på regional och lokal nivå mot bakgrund av uppgifter om trafikmängder och om de olika vägnas tillstånd. Nu menar nog jag att det måste vara fler kriterier som skall vara avgörande vid fördelningen av vägpengar. I en del fall styrs trafiken i dag till vissa vägar därför att andra är så dåliga att man inte vill eller kan använda dessa. Främst är det den tunga trafiken som drabbas och som styrs till vissa vägar därför att andra vägar är för dåliga.

Som jag tidigare nämnt har vi från skogslänen ställt upp för att skaffa fram de pengar som behövs – genom bensinskattehöjningen – för en inkomstförstärkning som skapar möjligheter att rusta upp vägarna i just skogslänen. När vägpengarna nu skall fördelas vill jag understryka det angelägna i att det blir ordentliga satsningar på eftersatta vägar i skogslänen. Jag menar att det just i skogslänen finns många vägar som är i ett bedrövligt skick och som behöver en rejäl upprustning. Det är vägar som för hela infrastrukturen har stor betydelse.

När debatten om hur vi skall få hela Sverige att leva förs, måste vi se till att vägarna i våra glesbygder också får en sådan standard att inga vägväxlingar under flera veckor varje år, främst för den tunga trafiken, blir nödvändiga. Det finns också vägar som är så dåliga att både skolbussar, varubilar och sjuktransporter vid vissa tillfällen har stora svårigheter att komma fram.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag erkänna att jag är medveten om att de stora genomfartslederna, dit jag naturligtvis räknar en genomgående in-

landsväg, kräver speciella insatser. Vi är sju socialdemokrater som har motionerat om en sammanhängande inlandsväg. Jag talar om motion 1987/88:T313. En sammanhängande inlandsväg skulle ha stor betydelse för infrastrukturen i inlandet. Näringslivets utveckling i olika delar av landet är i hög grad beroende av vilka kommunikations- och transportmöjligheter som finns. Här har riksvägnätet en central betydelse. En inlandsväg från Karesuando i norr till Göteborg/Oslo i söder skulle ha mycket stor betydelse.

Jag är, herr talman, inte nöjd med utskottsbetänkandets skrivning, och jag vill av den anledningen yrka bifall till motion 1987/88:T313.

Anf. 19 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Liksom förra året avstyrker utskottet motionen från folkpartiledamöter i Stockholms län och stad om en ökad andel av väganslagen till Stockholms län. Man skjuter i princip problemet ifrån sig genom att säga att det här inte är trafikutskottets bord. Men när de fördelningsmodeller som finns inte fungerar, när vägverkets kalkyler i fråga om transporttider, fordonskostnader och trafiksäkerhet uppenbarligen inte stämmer med de förhållanden som finns i verkligheten, då måste naturligtvis riksdagen ingripa.

Stockholms län har 20 % av Sveriges befolkning, men får endast knappt 10 % av väganslagen. Här finns en mängd länsvägar som i dag hade varit upprustade om de legat i ett annat län.

Den dåliga trafikstandarden har svåra effekter på trafiksäkerheten. I Stockholms län ökar t. ex. antalet olyckor, även med dödlig utgång, snabbare än i andra län. Den viktigaste orsaken är enligt trafiksäkerhetsutredningar att länet har ett vägnät byggt för 1960-talets trafikvolym. Det är ytterst märkligt att detta förhållande inte har avsatt några spår i vägverkets kalkyler.

Det finns ytterligare en aspekt som vägverket tycks negligera, nämligen miljöaspekten. Vad det betyder att 90-talets trafikmängd tvingas in på 60-talets vägnät kan var och en räkna ut – köer med stopp och accelerationer bidrar starkt till regionens luftföroreningar.

Att här hänvisa till att kollektivtrafiken skall byggas ut är att endast ge en del av lösningen. Den största delen av trafiken utgörs faktiskt av de transporter som är nödvändiga för att en storstad skall få sin försörjning med mat och andra förnödenheter. Vägnätet måste därför rustas upp och kringfartsleder byggas.

Herr talman! Goda kommunikationer är en viktig förutsättning för en framtidsinriktad utveckling av regionen. I betänkandet skriver utskottet att beslut om investeringar i väganläggningar och utformningen av dem bör baseras på samhällsekonomiska bedömningar. Kan man tänka sig något mer samhällsekonomiskt än att sänka antalet trafikolyckor och hejda de försurande utsläppen i den del av landet där en femtedel av landets befolkning bor? Det är nämligen precis det som skulle bli resultatet om Stockholms län fick en rättvisare andel av väganslagen.

Effektiviteten i en storstads näringsliv, organisationsliv, kulturliv och möjligheten till social samvaro avgörs av kommunikationernas kvalitet. Men vad hjälper det att man inrättar ett särskilt anslag för investeringar i länsstrafikanläggningar när fördelningsmodellen från början cementerar

gamla orättvisor. Olle Östrand sade i en replik att socialdemokraterna verkar för att väganslagen skall fördelas rättvist. Han har ett utmärkt tillfälle att visa att han menar allvar med det genom att ansluta sig till kravet i motion T226 om ökade väganslag till Stockholms län. Jag yrkar bifall till den motionen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 24.)

Kammaren övergick till att debattera trafikutskottets betänkande 24 om trafikpolitiken och regional balans.

Trafikpolitiken och regional balans

Anf. 20 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande 24 handlar om trafikpolitik och regional balans. Vi är från alla partier överens om att trafikpolitiken skall syfta till att ge landets alla delar en tillfredsställande trafikförsörjning och att vi därvid skall ta bl. a. regionalpolitiska hänsyn.

I detta betänkande föreslår utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokraterna, centern och vpk, att det nyvordna banverket skall flyttas till Borlänge. Vi har från moderaternas och folkpartiets sida reserverat oss mot detta och säger nej till denna förflyttning av banverket. Jag skall här motivera varför.

När det gäller att ta regionalpolitiska hänsyn i trafikpolitiken skall vi inte förstöra den goda trafikförsörjning vi har genom att ta sådana hänsyn och flytta banverket till Borlänge såsom föreslås i detta betänkande. Effekten av detta blir just att vi får en sämre trafikförsörjning i landet. Det gäller särskilt järnvägstrafiken, som åtminstone ett par av de partier som nu är med på att flytta banverket till Borlänge säger sig ömma så mycket för.

Vi bestämde fredagen den 6 maj att den mest omfattande omstrukturering av SJ som någonsin beslutats i kammaren skulle ske. Vi delar upp SJ i ett banverk, som har hand om infrastrukturen, och ett åkeri, som har hand om själva transportererna. Vi har från moderat sida kunnat gå med på detta av två skäl. Det ena skälet är att vi principiellt tycker att samhället, och då staten, skall stå för infrastrukturen i landet. Det andra skälet är att de stora förlusterna i statens järnvägar medförde att riksdagen var tvungen att besluta om ständiga tillskott av medel. Vi tyckte från moderat sida att det var snyggare och bättre att svenska folket via banverket öppet fick se hur mycket pengar SJ behöver när det gäller infrastrukturen.

Att flytta banverket och den organisation man hade inom den gamla SJ-hierarkin från dess lokaler i Stockholm är ingen bagatell.

Statens banverk är ett nytt namn på banavdelningen inom statens järnvägar. Banavdelningen har i dag hand om följande viktiga delar av järnvägsåkeriet: banvallar, broar, spår och växlar, trafikledningssystem, signalsäkerhetssystem, telenät längs linjerna och kraftförsörjningssystem – alltsammans mycket komplicerade uppgifter, utan vilka en framgångsrik järnvägstrafik inte kan upprätthållas.

Vad händer nu, när vi flyttar detta till Borlänge? Lägg märke till att jag menar inte att det har med Borlänge att göra, utan det är själva utdrivandet av denna betydelsefulla avdelning inom SJ-organisationen som är så olycksbringande.

Det uppstår förseningar. Omstruktureringen av SJ innebär att det skall bli en ny järnvägspolitik i landet. Vi skall få ett livskraftigt statens järnvägar som folk i ökad utsträckning begagnar sig av vid resor. Snabbtågen som är en viktig ingrediens i den framtida satsningen försenas, likaså Arlandapendeln, likaså Grödingebanan, Mälarbanan och dubbelspåren på västkusten.

Hela satsningen på att göra SJ modernt och lönsamt äventyras eller åtminstone fördröjs. På investeringssidan, där vi har investeringar för en sammanlagd kostnad av 1,5 miljarder, blir det två års försening. Ni kan räkna på vad enbart räntekostnaden betyder.

Men det sker också andra fördringar. Snabbtågen kommer att försenas, och då mister SJ intäkter som beräknas till 120 milj. kr. om året. Försenas snabbtågen två år, har vi förlorat 240 milj. kr. – svenska folket har förlorat 240 milj. kr. – i uteblivna intäkter.

Sedan blir det merkostnader på grund av att man förlägger banverket till en annan ort, och dessa har en utredning uppskattat till 35 milj. kr. om året. Räknat på en tioårsperiod blir det saftiga kostnader för skattebetalarna.

Förutom dessa materiella ting finns det mera abstrakta sådana. Då tänker jag på säkerheten. Jag nämnde tidigare att banavdelningen i SJ bl. a. har hand om säkerhetssystemen. Nu riskerar vi, till följd av de personalförluster som verket kommer att göra under en övergångstid, att säkerhetssystemen blir försummade.

Jag kan i sammanhanget apostrofera vad katastrofkommissionen med anledning av Lerumsolyckan säger i sin rapport till regeringen. På s. 13 i den rapporten står följande:

”I propositionen föreslås att nuvarande SJ skall delas upp i ett affärsverk med ansvar för tågtrafiken och en myndighet – banverket – med ansvar för infrastrukturen. Banverkets huvudkontor föreslås bli lokaliserat till Borlänge. I anledning av dessa förslag vill kommissionen understryka att säkerhetsfrågorna hänger intimt samman när det gäller såväl själva tågtrafiken som banarbeten. Säkerhetsfrågorna måste få en sådan organisatorisk lösning att den redan i dag skarpa avgränsningen mellan olika enheter inte ökar utan att – som av kommissionen påtalats – ett bättre, mera övergripande gemensamt säkerhetssystem och säkerhetsansvar kan tillskapas.”

Märk väl att katastrofkommissionen höjer ett varnande pekfinger för den tilltänkta flyttningen av banverket till Borlänge.

Det finns också en annan synpunkt som alltför litet uppmärksammas i detta sammanhang, och den har att göra med familjepolitik. 5 % av banavdelningens ca 300 experter räknar med att stanna kvar. Det betyder att 95 % ställs inför kraftiga förändringar av sina arbetsförhållanden. Det kan inte uteslutas att här uppstår personliga tragedier av stora mått. Flyttningen kan innebära inte bara stress och spänningar för de anställda som nu ser sin omedelbara framtid hotad, utan den kan också medföra slitna familjeband och upplösta familjer. Det skall inte försummas att understrykas i detta sammanhang.

Så vi menar att ett litet tillskott för kommunen Borlänge innebär en stor förlust för SJ och samhället i övrigt.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 vid trafikutskottets betänkande 24 och skulle säga, om riksdagen fattar beslutet att flytta banverket till Borlänge, att då kunde icke utan skäl den tvetydiga devisen "Här fattas visa beslut" mycket väl stå på fasaden till någon av riksdagens byggnader.

Anf. 21 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det senaste årets trafikpolitiska debatt har i stor utsträckning handlat om järnvägens framtid.

Den enorma satsning som våra förfäder gjorde under förra århundradet, när man började den stora utbyggnaden av järnvägsnätet, framstår i dag som en infrastruktursatsning av en sådan storleksordning att dagens olika beslut verkar ganska obetydliga. Man kan naturligtvis undra över hur vårt samhälle skulle sett ut om inte de djärva besluten tagits av dåtidens industrimän och beslutsfattare.

I dag vet vi vad vårt järnvägsnät har betytt. Ingen vet dock hur mycket järnvägsnätet kommer att betyda i framtiden. De senaste årens tilltagande debatt om trafiken och trafikens betydelse för vår miljö har dock inneburit att allt fler industrimän och beslutsfattare i våra dagar fått upp ögonen för värdet av ett väl fungerande järnvägsnät.

Bilismen har framför allt efter andra världskriget kommit att betyda mycket för stora delar av landet, och jag tror inte att det transportsättet ännu har nått gränsen för sin utveckling. Däremot är jag övertygad om att järnvägstransporterna återigen kommer att få stor betydelse för både person- och godsbefordran.

För att utvinna en optimal transporteffektivitet kommer dock att krävas att olika transportgrenar fungerar i samverkan. När det gäller personbefordran kommer vi med all säkerhet att få se en utveckling mot mera järnvägstransporter i tätbefolkade områden, där biltrafiken redan i dag har begränsningar, just på det område som eljest är biltrafikens adelsmärke – smidighet och tidsoberoende. Likaså kommer ett serviceinriktat järnvägsföretag på medellånga sträckor mellan stora befolkningscentra att kunna utveckla "över dagen"-resor och med bekväma natttransporter bli ett attraktivt alternativ. För godsbefordran kommer säkerligen järnvägstrafiken att kunna utvecklas främst när det gäller längre transportvägar och den i dessa dagar mycket viktiga internationella trafiken, dock att utvecklingen sker i samverkan, inte minst med biltrafiken.

I trafikutskottet råder stor enighet om att järnvägen måste få sin chans. Beslutet om uppdelningen i ett infrastrukturverk och ett transportföretag som trafikerar banan har brett stöd i utskottet. Vi i folkpartiet kan instämma i vad utskottet anför på s. 7 i betänkandet, att vid inrättandet av nya myndigheter skall frågan prövas om lokalisering till annan ort än Stockholm. I betänkandet finns dock en mycket viktig inskjuten mening, "om inte särskilda skäl talar emot". När det gäller banverkets lokalisering finns det enligt vår mening många skäl som "talar emot" en sådan lokalisering på annan ort.

För något år sedan beslutades om en för järnvägens fortsatta persontrans-

portutveckling stor satsning på snabbtåg. Detta beslut betyder att säkerhetsfrågorna på järnvägsområdet kommer att ha allt större betydelse i framtiden. Att i ett läge när allt större krav ställs på personalen i det delade SJ besluta om en förflyttning av den verksamhet som har störst betydelse för bl. a. trafiksäkerhetsfrågorna inom företaget kan inte betraktas som annat än oförsvarligt!

Herr talman. Jag måste få fråga utskottsmajoriteten, och då främst socialdemokraterna som ju bär huvudansvaret för förslaget om utflyttning av banverket: Är ni medvetna om det svåra avbräck i järnvägens omstrukturering som ni orsakar det svenska järnvägsföretaget? Är ni medvetna om de kostnader och den försening som kommer att bli följden av ert förslag? Frågorna skulle naturligtvis kunna bli flera, men jag nöjer mig med dessa. Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1 som är undertecknad av folkparti- och moderatledamöterna i utskottet.

Anf. 22 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! I ett sista försök att få förnuftet att segra skall jag säga några ord om reservation 2 och det särskilda yttrandet 3. Inför den trafikpolitiska propositionen bemyndigade regeringen kommunikationsministern att tillkalla en organisationskommitté med uppdrag att utarbeta förslag till organisation av statens banverk m. m. Vid regeringssammanträde den 26 november 1987 beslutades direktiven för kommittén.

Redan vid sitt första sammanträde den 23 november 1987 – alltså innan direktiven erhöles! – antog organisationskommittén ett av en projektgrupp inom SJ framtaget förslag till fältorganisation för banverket. Förslaget som visar stora brister – bl. a. redovisas varken ekonomiska eller sociala konsekvenser – hade dessförinnan inte remissbehandlats inom SJ eller delgetts personalen.

Organisationsförslaget innebär kortfattat, att nuvarande antal banregioner minskas från åtta till fem. Regionkontoren i Norrköping, Örebro och Sundsvall med sammanlagt ca 175 anställda läggs ned, och arbetsuppgifterna flyttas i huvudsak till Stockholm, Göteborg, Malmö, Gävle och Luleå. Några arbetsuppgifter läggs på de 20–30 nyinrättade distrikt, som skall ersätta de ca 140 lokala områden som i dag har ansvaret för produktionen.

På sitt första sammanträde beslöt alltså organisationskommittén att med 15 rader avliva Norrköpings banregion och flytta dess uppgifter till Stockholm och Malmö. Underlaget var så bristfälligt att det helt enkelt inte fanns. Personalen tillfrågades aldrig, så dess synpunkter ansåg man alltså vara av noll och intet värde.

Samtidigt som banverkets styrelse fattade detta beslut slog man fast att målet för det nya verket bl. a. skall vara effektivitet, affärsmässighet, arbetsglädje, långtgående decentralisering och delegering. Vi kan inte finna att förslaget att bryta sönder och dela upp Norrköpings banregion ger några av dessa effekter. Effektivitet går hand i hand med beslutsdelegering och ansvar för ett överblickbart område. Arbetsglädje förutsätter det senare.

Stockholms banregion har nu stora arbetsuppgifter och kolossala uppgifter framför sig med planerna för nya bansträckningar för ca 4 miljarder kronor. Den behöver inte och skall inte ta över även Norrköpingsregionens banavdelning.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Trafikpolitiken och regional balans

Man talar om att det i Stockholm finns teknisk kompetens. Det finns det i Norrköping också. Länet har både universitet och teknisk högskola.

Regeringen talar om vikten av decentralisering. Att flytta folk och beslut från Norrköping till Stockholm och Malmö är en direkt centralisering.

Det har talats om vikten av att föra in arbetsglädje och personligt ansvar i SJ:s organisation. Förslaget går direkt på tvärs mot detta. Dessutom har berörda chefer och personal, det gäller både marknadsregionen och banavdelning, inte fått tillfälle diskutera saken innan styrelsebeslutet. Beslutsunderlaget är också ytterligt torftigt.

Av alla de uppräknade skälen bör SJ:s banavdelning i Norrköping finnas kvar intakt.

Rolf Clarkson citerade devisen "här fattas visa beslut" – med tonvikten på "fattas". Jag skulle vilja säga till banverkets styrelse att den ovanför sin dörr kunde sätta: "Här fattas vissa beslut."

Den 14 januari sade kommunikationsministern i en interpellationsdebatt att regeringen skulle ta ställning till organisationskommitténs förslag. Jag hoppas att regeringen skall ändra kommitténs tokiga förslag. I väntan på detta yrkar jag bifall till reservation 2.

SJ:s styrelse föreslår att Norrköpings marknadsregion upphör, att resandetrafiken i Östergötland läggs delvis under Stockholm, delvis under Malmö och delvis under Gävle, att resandetrafiken i Jönköpings län läggs delvis under Malmö, delvis under Göteborg.

Genom att dela upp gods- och persontrafiken i skilda affärsområden och flytta huvudansvaret för kundkontakterna från regionen till främst Stockholm och Malmö, kommer man att slå sönder en organisation som i dag fungerar utmärkt och i hög grad är både decentraliserad och marknadsanpassad.

Grundtanken bakom SJ:s nya affärsorganisation är att decentralisera ansvaret för att komma nära marknaden. De föreslagna förändringarna för Östgötaregionen ligger absolut inte i linje med denna grundtanke, eftersom ansvaret för persontrafiken centraliseras till Stockholm och ansvaret för godstrafiken flyttas till Malmö.

Det måste vara helt olämpligt att lägga huvudansvaret för marknadskontakterna i Östgötaregionen i Stockholm, eftersom Stockholmsregionen i sig själv redan är så stor. I en sådan organisation kommer de regionala intressena i Östgötaregionen att få svårt att hävda sig. Erfarenheterna från det privata näringslivet visar också att man i regionindelningar sällan hänför Östergötland till Stockholm. Det är lika olämpligt att hänföra Östgötaregionen till Malmö. Det avgörande argumentet mot en sådan organisation är avståndet. Malmö ligger 40–45 mil från Östergötland, och det säger sig självt att det inte går att ha särskilt nära marknadskontakter på sådant avstånd.

I centrum ligger Norrköping–Linköping – landets fjärde storstadsområde. De båda kommunerna kompletterar varandra och utgör tillsammans ett attraktivt alternativ till de tre traditionella storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö. Norrköping–Linköpings-regionen hänförs till de fem regionerna i landet, som bedöms ha de största utvecklingsmöjligheterna.

I Norrköping–Linköpings-regionen ligger tyngdpunkten inom transport- och kommunikationssektorn i Norrköping. Få orter i landet kan uppvisa ett

transportgeografiskt så fördelaktigt läge som Norrköping. Här möter två Europavägar och två riksvägar södra stambanan alldeles intill en internationell flygplats och en av ostkustens modernaste djuphamnar.

Den transporttekniska infrastrukturen är således väl utbyggd i Norrköping och skapar ett mycket fördelaktigt kommunikationssystem. Till detta kommer att alla typer av transport-, lagrings- och speditionsföretag finns representerade i kommunen. Dessa företag erbjuder tillsammans ett heltäckande serviceutbud. Av alla de uppräknade skälen bör SJ:s marknadsregion i Norrköping behållas intakt.

Riksdagen har gett SJ:s styrelse rätt att själv fatta sådana här beslut. Därför har jag fått nöja mig med att avge ett särskilt yttrande. Men tillåt mig framföra en stilla undran när det gäller framtiden: Är det inte litet underligt att en icke politisk styrelse – som fallet är nu – utan politiskt ansvar får flytta statliga jobb kors och tvärs i Sverige?

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Trafikpolitiken och regional balans

Anf. 23 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Den 6 maj tog riksdagen långtgående beslut som rör järnvägens framtid i Sverige. Det var då alla partier utom vpk ställde upp på regeringens förslag att spränga SJ i två skilda verk.

Detta är en mycket märklig konstruktion – den förekommer inte någon annanstans i världen – oavsett vad Rolf Clarkson än kommer att säga i den här debatten. Ansvariga järnvägsmäniskor runt om i världen har förvånat sett på den svenska sprängningen. De begriper uppriktigt sagt inte varför den kommer till stånd. Men jag tror att jag vet!

Precis som i en hel rad övriga frågor – vi har diskuterat vägtrafiken – är det nyliberala idéer som får genomslag. Och den svenska regeringen har så bråttom att springa före regeringarna i alla andra nationer i Västeuropa att man slår till med sådana här märkliga konstruktioner. Man kräver ännu mer lönsamhet och effektivitet. Men jag är övertygad om att man biter sig själv i svansen – det här kommer inte att fungera. Det är alltså den sprängning man beslutade den 6 maj som leder till att vi nu måste diskutera var detta nya verk, som man vill konstruera, skall ligga.

Vpk:s uppfattning är att verket mycket väl kan placeras i Borlänge, när det nu har kommit till stånd. Vi har tillsammans med centern drivit frågan att när Borlänge skall ta emot detta verk av regionalpolitiska skäl är det mycket, mycket viktigt att man satsar mera på utbildningen än vad man har gjort tidigare i regionen Borlänge–Falun. Där finns bra satsningar i dag, men de behöver bli ännu bättre. I utskottsmajoritetens skrivningar talas också just om betydelsen av förbättrad utbildning för att möta de krav som måste ställas när banverket förläggs till Borlänge.

Men, herr talman, eftersom jag är ensam företrädare för den linje som inte vill ha till stånd den här sprängningen och inte har kunnat reservera mig i detta avseende, eftersom vi tog beslut den 6 maj, utan bara har kunnat skriva ett särskilt yttrande, så vill jag påminna om att all den personal inom SJ som arbetat mycket ambitiöst och engagerat för att motverka bl. a. utflyttningen, hade som huvudkrav att sprängningen – uppdelningen i två olika verk – inte skulle ske. Man kallar den ett misstag, och man tror att organisationen aldrig kommer att fungera bra.

Dessutom – och det vill jag säga till socialdemokraterna och de borgerliga – kommer omstruktureringen att kosta 2,7 miljarder kronor. Ingen har nämnt det i debatten. Är detta att satsa på sparsamhet och effektivitet?

Till råga på allt är det nog så att det här varken är ett vist beslut eller innebär att vi i framtiden ens kommer att få fatta vissa beslut, som Anna Wohlin-Andersson humoristiskt säger. Regeringen vill också ta över stora befogenheter härvidlag och fatta beslut i både järnvägsfrågorna och landsvägsfrågorna fortsättningsvis. Men 2,7 miljarder kronor kostar kalaset.

Och varifrån kom idén i Sverige? Den kom från ett privat konsultföretag som heter Indevo. Detta företag lockade, skulle jag vilja säga, den tidigare SJ-generalen Bengt Furbäck att ställa upp just på det här. Det hette att SJ var i akut kris, trots att SJ låg väldigt bra till jämfört med andra järnvägsföretag i bl. a. Västeuropa. Ett enda lands järnvägsföretag ligger bättre till, och det är Schweiz järnvägsföretag.

Som en liten ironisk hyllning till dem som har sprängt SJ, till dem som lyssnar på privata konsultföretag av typ Indevo, vill jag avsluta mitt anförande med en liten dikt. Furbäcks tal om en revolution i företagskultur, efter inspiration från Indevo, blev till följande dikt:

Citysalong och Indevo-akut
Cityexpress med högerlut
Det är fint mycket fint
För en liten elit
Som fått nyckelkort – ett SJ-gebit

Gossar små redan två
Ack så blå och små
Kilar på kilar på
Till sin nya nisch
I en högerpastisch

I citysalong sitter män på rad
Som ser på ja, ser på
När vindarna drar och Indevo far
Förbi förbi

SJ bör delas
För nu skall det spelas
Med nya bolag och gamla bohag
Åt herr Kapital i sin nya sal

SJ skall kapas
Sen kan det gapas
Nordan om Sundsvall
Det är bara hundskall
För tåget har gått
Det sista brått

Snart blir det tyst
Riktigt tyst riktigt tyst
Makten den har
Nu på gamla dar
Lärt folk lite vett
Men det kunde gått snett
Om inte man sett
Hur olönsamt och ovarsamt
Ett folk kan va
Om di får det för bra

Genom Stockholms Central
En vindil drar
Där är tomt och kallt
Fastän hundrafalt
I miljoner man satsat

Stefan Pettersson har
I portföljen sin kvar
Lite papper om
Hur folket runtom
I landet gjort uppror
Mot herrarnas villkor

I norr som i söder
Hoppet det glöder
De har varsin bandel
Där folket har andel
Nu vill de ha mer
Mycket mer mycket mer

På väg mot en framtid
Där bilar är förntid
Men tågen är prima
Moderna och fina
För Pelle och Stina
Som kan åka gratis
På folkets järnväg
Från söder till norr
Under knorr vilket knorr
Från herr Kapital
Nu gammal och skral

Han smög högerut
Under folkets salut
Där går han än
Utan en vän
Sen Indevo tog slut

Anf. 24 JARL LANDER (s):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande om den regionala balansen inom trafikpolitiken kanske inte är något av de – till volymen i alla fall – större betänkanden som kammaren behandlar under årets riksmöte. Men aldrig har väl ett betänkande gett oss ledamöter i trafikutskottet anledning till så mycket läsning som det nu aktuella betänkandet. Då syftar jag, herr talman, inte på läsningen av betänkandet som sådant utan på alla de skrivelser som utskottets ledamöter fått ta del av med anledning av trafikpropositionens avsnitt om den regionala balansen. Här har vi övervälrats av synpunkter på hur regeringens förslag om lokalisering av det nya banverket skall förverkligas.

Jag skall be att få återkomma till vad utskottsmajoriteten säger om detta, men låt mig först göra några allmänna kommentarer angående det som själva betänkandet handlar om.

Så sent som våren 1987 uttalade riksdagen att de allmänna målen för regionalpolitiken är att alla människor, var de än bor i landet, skall ges tillgång till arbete, service och en god miljö. Alla vet att det är svårt att uppnå denna målsättning om vi inte har tillgång till goda kommunikationer i hela landet – kommunikationer som då också är säkra och miljövänliga.

Det räcker alltså inte längre att det görs regionalpolitiska insatser i regioner med problem, utan det måste bli ett starkt samspel mellan regionalpolitiska insatser och trafikpolitiska sådana. Det är insatser som måste anpassas till de olika förutsättningar som finns i varje region, insatser som ger regionerna både överlevnadsmöjligheter och utvecklingsmöjligheter. För att komma ett stort steg närmare de mål jag tidigare nämnde har regeringen lagt den tjocka propositionen Trafikpolitiken inför 90-talet på riksdagens bord.

På grund av propositionens digra omfattning har behandlingen av den delats upp i flera olika betänkanden, varav de flesta redan behandlats av kammaren. Därför tänkte jag, herr talman, mycket kort redovisa vad vi hittills har beslutat för att öka den regionala balansen inom trafiksektorn i landet:

att staten skall köpa tågtrafik av SJ för att trygga betydelsefull interregional persontrafik,

att vi inför nytt planeringssystem och höjer investeringsnivåer för att kunna ta större regionalpolitisk hänsyn vid järnvägsinvesteringar,

att man, som vi hört tidigare i debatten här om väginvesteringarna, höjer driftsanslag för statliga vägar och ökar regionalpolitiskt tänkande vid fördelningen av anslaget,

att det blir stärkt regionalt inflytande över länsanslagen vad gäller såväl planering som investering.

Till detta kommer särskilda satsningar på Norrland, med beaktande av Norrlands speciella problem som långa avstånd och relativt begränsade resandeunderlag.

Allt detta, herr talman, är utskottet i princip överens om. Därför finns det kanske inte anledning att ytterligare fördjupa sig i frågan. Jag ville ändå påpeka detta innan jag tar upp den fråga där utskottet inte är överens, nämligen lokaliseringen av det nyinrättade banverket till Borlänge.

Riksdagen har tidigare under vårriksdagen fattat beslut, som har nämnts här i debatten, om att affärsverket SJ delas upp i ett affärsverk – SJ, med ansvar för själva trafiken – och en ny myndighet, banverket, som ansvarar för infrastrukturen. Det betyder att banverket får i princip samma arbetsuppgifter som banavdelningen inom SJ i dag har. Regeringen föreslår nu att banverkets huvudkontor lokaliseras till Borlänge senast den 31 december 1990.

Detta sker helt i linje med riksdagens tidigare uttalanden om att nyinrättad statlig verksamhet i största möjliga utsträckning lokaliseras till platser ute i landet, i första hand till orter där statlig verksamhet haft en negativ utveckling. En sådan ort är Borlänge.

I Borlänge finns också sedan tidigare både vägverket och trafiksäkerhetsverket, med vilka banverket kan komma att skapa god samordning. Vidare finns, och planeras ytterligare, goda utbildningsmöjligheter på högskolenivå i Borlänge.

Sedan förslaget om lokaliseringen av banverket till Borlänge blivit känt har utskottets ledamöter, såsom jag inledningsvis sade, blivit överösta med skrivelser om hur säkerheten vid SJ skulle bli eftersatt om lokaliseringen förverkligades. Bl. a. har det hävdats att av de ca 70 anställda inom banavdelningen i dag, för vilka krävs utbildning och erfarenhet som civilingenjör, endast ett tiotal skulle flytta till Borlänge. Detta skulle då få en menlig inverkan på det framtida säkerhetsarbetet inom verket.

Med anledning av detta och med tanke på kostnaderna för att utbilda eventuell ny personal har alltså moderater och folkpartister i utskottet reserverat sig i fråga om lokalisering av banverket till Borlänge.

Utskottsmajoriteten har naturligtvis tagit intryck av vad man sagt i alla skrivelser och uppvaktningar. Vi har också tagit intryck av vad generaldirektören för SJ och chefen för dess banavdelning, som också blir ny generaldirektör i banverket, hemställt i en framställning till regeringen som också utskottet fått ta del av. De bägge generaldirektörerna motsätter sig inte en lokalisering till Borlänge, under förutsättning att banverket ges frihet att organisera sig så att konsekvenserna av en utflyttning minimeras.

Vi har vidare tagit del av vad företrädare för Borlänge kommun sagt om kommunens möjligheter att svara upp mot kravet på en etablering, och i synnerhet vad som sagts om befintlig och planerad utbildning vid högskolan i Borlänge. Vi har förstått att en lokalisering av banverket till Borlänge inte innebär någon ökad säkerhetsrisk för dagens tågtrafik. Säkerhetsarbetet sköts redan i dag av mycket duktig personal ute i regionerna.

Vid varje diskussion om lokalisering av statliga myndigheter till orter ute i landet har det framhållits att verksamheten kraftigt kommer att försämras. Jag vill påminna kammarens ledamöter om att omställningen vid varje sådan lokalisering fungerat mycket smidigare än vad som kunnat förutsägas. Jag förutsätter att det går att lösa de eventuella problem som uppstår vid lokaliseringen av banverket till Borlänge på samma sätt.

Herr talman! Med hänvisning till att starka regionalpolitiska skäl talar för det föreslår utskottsmajoriteten att banverkets huvudkontor lokaliseras till Borlänge senast den 31 december 1990. Vi förutsätter då att lokaliseringen sker i sådana former att järnvägens fortsatta utveckling och säkerhetshöjan-

de arbete inte hämmas och att banverket ges, såsom de bägge generaldirektörerna hemställt hos regeringen om, möjligheter att välja sådana organisatoriska lösningar att det hela sker smidigt. Det innebär då att viss teknisk personal vid banverkets huvudkontor inom el-, signal- och telesidan även efter 1990 kan behöva finnas kvar i Stockholmsområdet tills motsvarande kompetens har byggts upp i Borlänge.

Vi förutsätter vidare att regeringen återkommer till riksdagen om hur eventuella merkostnader för lokaliseringen vid bibehållandet av viss personal i Stockholmsområdet skall finansieras. Vad som sägs i betänkandet om vissa övergångsåtgärder bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på reservation 1 och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Jag skall säga några ord om regionindelningen inom banverket och det nya SJ. Med den motivationen – Anna Wohlin-Andersson var inne på detta tidigare – att riksdagen tidigare gett SJ befogenheten att besluta om den egna organisationen yrkar jag avslag på reservation 2 från en av centerledamöterna och vpk-ledamoten i utskottet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 25 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Ju sämre sak man har att försvara, desto mer ord krävs. Det var Jarl Landers anförande ett gott exempel på.

Jag kan gott säga att jag, med den kännedom jag nu har om konsekvenserna av uppdelandet av SJ i ett åkeri och ett särskilt banverk, ångrar djupt att jag medverkat till en sådan organisationsförändring. För min del såg jag en möjlighet att utveckla SJ positivt i framtiden och göra det till ett lönsamt trivselföretag inte bara för de åkande utan också för alla de tiotusentals anställda. Men i mitt tidigare anförande beskrev jag hur kostsam och smärtsam förflyttningen av banavdelningen, då som banverk, blir.

Det har varit mycket påtryckningar. Jag tror inte Jarl Lander beklagade sig över dem. De har för de flesta av oss haft stor betydelse. Vi har på ett sätt som inte är vanligt kommit i kontakt med människors önskemål inför det beslut som vi nu står inför att fatta. Jag har uppfattat det i allra högsta grad som ett lojalitetsbeslut från socialdemokraternas sida när de går med på att flytta banverket till Borlänge.

Skall vi utlokalisera, då skall vi göra det med nya myndigheter som etableras som nya organisationer och administrationer på de orter som behöver stöd av den sorten. Men att flytta en befintlig avdelning eller ett befintligt verk – med alla de konsekvenser som det innebär i form av kostnader och mänskliga tragedier – är inte tillrådligt. Här har vi ett sådant exempel, som dessutom har djupare konsekvenser av negativ art än de flesta andra.

Jarl Lander nämnde behovet av kontakt mellan banverket och åkeriet statens järnvägar. Självfallet kommer det behovet att vara mycket stort i den kraftiga omstruktureringsprocess som nu förestår för statens järnvägar. Då

behöver man ha dagliga och täta personella konsultationer och kontakter med varandra. Men det blir inte lättare om man flyttar banverket till Borlänge.

Jag har sagt tidigare att det jag säger egentligen inte har med Borlänge att göra, utan det gäller vilken ort som helst i Sverige utanför Stockholm, där banavdelningen finns nu, eftersom det hade blivit samma nackdelar i samtliga fall. Däremot kan jag förstå att Borlängeborna eller de som företräder Borlänge kan känna det som en kritik, vilket det alltså inte är.

För mig är detta ett B-beslut – det befängda beslutet att flytta banverket till Borlänge. Det kan man inte kalla ett vist, klokt och väl underbyggt beslut, åtminstone trafikpolitiskt sett.

Anf. 26 OLLE GRAHN (fp) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt som Jarl Lander säger, att riksdagen har varit enig om att nya verksamheter inte skall lokaliseras till Stockholmsområdet. Men här är det inte fråga om någon ny verksamhet, och dessutom kanske Jarl Lander hörde vad jag citerade just från utskottsbetänkandet om att utflyttningar skall komma till stånd om inte särskilda skäl talar emot.

I fråga om utlokaliseringen av banverket från Stockholmsregionen till Borlänge talar alla skäl emot. Det hjälper då inte, Jarl Lander, att man läser och tar del av de synpunkter som kommer från både anställda, företagsledningen och alla andra som har haft synpunkter på utlokaliseringen. Man måste också ta till sig det budskap som breven och telefonsamtalen innehåller. Man måste lyssna på vad de som berörs av verksamheten har att framföra till oss som skall besluta.

Dessutom: Om jag inte minns mig kom faktiskt förslaget om en utlokalisering av banverket före det att propositionen avlämnades till riksdagen. Man kopplade samman den här utlokaliseringen med ett löfte till socialdemokraterna i Borlänge om en utlokalisering av verksamhet när man hade besvär med att hålla ordning i de egna leden där uppe.

Jag tycker inte att jag fick något rejält svar av Jarl Lander på de frågor som jag ställde. Därför skall jag upprepa dem, så att han har chansen att i sitt nästa inlägg ge klart besked: Är ni medvetna om det svåra avbräck beträffande järnvägens omstrukturering som ni orsakar de svenska järnvägsföretagen? Är ni medvetna om de kostnader och den försening som kommer att bli följden av ert förslag?

Anf. 27 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Man kan inte, Jarl Lander, avslå reservation 2 med hänvisning till de beslut som SJ:s styrelse får fatta utan riksdagens hörande. Denna reservation rör ju vad det nya banverket beslutar. Som jag sade svarade kommunikationsministern mig i januari att regeringen senare skulle ta ställning till organisationskommitténs förslag.

Därför vill jag fråga Jarl Lander: Är det riktigt ur regionalpolitisk synpunkt att flytta jobb från Norrköping till Stockholm och Malmö? Tar man på det sättet till vara de kunskaper och kontaktytor som har byggts upp i en region som omfattar norra Småland, hela Östergötland och södra Sörmland? Tycker Jarl Lander att det är riktigt att fatta ett sådant beslut på grundval av femton rader – som dessutom innehåller flera sakfel – i ett protokoll?

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Trafikpolitiken och regional balans

Anf. 28 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Först till Rolf Clarkson: Att han så gör sig till talesman för familjepolitiken beträffande de anställda vid banverket är för mig en nyhet, men låt oss då säga några ord om det. Detta måste, Rolf Clarkson, ställas i relation till familjepolitiken i Borlänge, så att man ser vad inrättandet av ett nytt banverk gör störst insats för familjerna. Då tror jag att även Rolf Clarkson erkänner att det blir större insats för familjerna om verket etableras i Borlänge än om det etableras i Stockholmsområdet.

Det påstods att vi från socialdemokratiskt håll naturligtvis hade tagit emot uppvaktningar och skrivelser osv. men att vi inte skulle ha tagit del av dem. Jag försökte i mitt inlägg nyss tala om att vi har tagit intryck av vad skrivelser, propåer osv. innehållit. Det är av den anledningen som vi föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna att vissa övergångsåtgärder måste till för att utflyttningen till Borlänge skall klaras. Bl. a. måste teknisk personal vid banverkets huvudkontor under en övergångstid få vara kvar i Stockholmsområdet, till dess att motsvarande personal har utbildats i Borlänge. Visst har vi från socialdemokratiskt håll tagit intryck av vad som sagts vid uppvaktningarna.

Avslutningsvis till Anna Wohlin-Andersson: Rent teoretiskt är det kanske inte regionalpolitiskt förståndigt att flytta tjänster från Norrköping till Stockholm och Malmö – så långt kan jag hålla med henne. Om man däremot ser det företagsekonomiskt och tar hänsyn till att man skall få de här marknadsregionerna att fungera anser jag fortfarande att vi bör ge SJ möjligheten att avgöra var man vill ha sina regioner.

Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 29 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jarl Lander missförstod mitt yttrande om familjepolitiken. Det gällde inte hur man tillämpar familjepolitik i Borlänge resp. Stockholm. Frågan var: Tar man inte någon som helst hänsyn till de familjepolitiska verkningarna av att riksdagen och regeringen på detta sätt brutalt förändrar den vardagliga tillvaron för ett stort antal familjer genom en förflyttning som denna? Jag tycker det är grymt och brutalt. Det handlar i praktiken om en misslyckad form av familjepolitik.

Anf. 30 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jarl Lander, mitt resonemang handlar fortfarande inte om SJ och marknadsavdelningen. Det var bara ett särskilt yttrande. Mitt resonemang handlar i stället om banverket och banavdelningen. De föreslagna ändringarna i regionindelningen berör ca 250 anställda.

Det har kommit helt i skymundan på grund av den diskussion som helt naturligt har förts och här förs om vart banverkets huvudkontor skall ta vägen. I den diskussionen har frågan om regionernas konstruktion och vart de anställda skall ta vägen helt kommit bort. Vi har fått ett enda brev till trafikutskottet där de olika regionerna har samlat ihop sig och skrivit till oss.

Detta är en stor fråga. Eftersom Rolf Clarkson talar så varmt för att man skall behålla personalen där den gör mest nytta och är effektivast och bäst för

SJ, tycker jag att han i konsekvensens namn även skall ta hänsyn till vilken konstruktion regionerna får.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Anf. 31 SIGGE GODIN (fp):

Trafikpolitiken och regional balans

Herr talman! Omorganisationen av SJ sker huvudsakligen för att verksamheten skall kunna bedrivas rationellare och mera företagsmässigt. Banverket skall tillhandahålla ett system som gör järnvägstrafiken konkurrenskraftig, inte bara på de centrala stambanorna utan även på de regionala banorna. Att gå in i en organisation med nya arbetsformer men också med stora krav på rationalitet och ekonomisk lönsamhet utöver tidigare resultat kräver varje anställds positiva insats. Det är dessutom nödvändigt att det sker en samordning mellan de olika verksamheterna ute i landet. Det skall inte ske en omflyttning enbart för banverkets del utan en samordning mellan de olika affärsdelarna i SJ.

Denna svåra och arbetssamma omställning kräver hela personalens medverkan. Att lägga samman regionerna ute i landet i ett så känsligt läge – mot stora delar av personalens vilja – leder inte till den mobilisering av alla de resurser som SJ såväl behöver. Det måste vara en självklar målsättning att verksamheter som är ytterst beroende av varandra skall ligga i närheten av varandra.

De stora ekonomiska resurser som banverket har att investera i bättre och effektivare spår måste utnyttjas till varje krona. I mellersta Norrland kommer stora insatser att göras såväl på stambanan som på delen Östersund–Storlien. Utöver ordinarie investeringar skall drygt 600 miljoner investeras i dessa bandelar. Att lägga samman Sundsvalls banregion med Luleåregionen i ett sådant läge, och därmed skapa långa resor för den personal som skall driva de stora investeringarna i Mellannorrland, kan inte vara företagsekonomiskt rimligt. Att man dessutom kommer att få personalproblem genom omflyttningen är känt genom andra tidigare utlokaliseringar. Att i ett för SJ så känsligt läge förlora en del av den regionala personalen i ett viktigt utbyggnadsskede bör undvikas.

Den oro som finns hos reservanterna inför en utflyttning av den centrala verksamheten till Borlänge känner också vi som har de nära kontakterna med personalen ute på fältet. Jag kan därför nöja mig med att hänvisa till de argument som personalen har framfört mot en utflyttning. Situationen är exakt likadan i båda fallen, man förlorar viktig personal. Om man tills vidare behåller regionerna i Sundsvall och Luleå ger det den frist som behövs för organisationsförändringen av SJ som helhet, när det gäller stora investeringar i Mellannorrland och när det gäller att bestämma framtiden för Malmbanan i Norrbotten.

Herr talman! Kommunikationsministern har i en tidigare interpellationsdebatt medgivit att SJ:s och banverkets organisationskommitté har alla möjligheter att själva bestämma i vilken takt de önskar genomföra omorganisationen. De bör självfallet ta till vara den möjligheten. Det är därför en styrka om riksdagen kan ge regeringen till känna att Sundsvallsregionen bör behållas.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 2 i detta betänkande.

Anf. 32 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 33 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! En del av det betänkande som i dag ligger på riksdagens bord behandlar frågan om lokaliseringen av banverket till Borlänge.

Som borlängebo är jag mycket nöjd med och glad över det regionalpolitiska beslut som utskottsmajoriteten har tagit. Jag hoppas att riksdagen ställer sig bakom det beslutet. Turerna har varit många under behandlingen av regeringens förslag. Otaliga debattartiklar, insändare och brev har talat emot flytten. Känslor har varit i svallning, och de har ibland fått ta överhanden över ett förnuftigt tänkande och ett hyfsat uppträdande.

I riksdagens olika utskott är vi lyhörda för opinioner, och vi tar i vårt arbete mycket ofta hänsyn till dessa. Ett krav är dock att det som framförs skall vara sakligt grundat. Det känns tryggt att trafikutskottetsmajoritet har arbetat efter denna linje, trots de otroligt starka påtryckningar som utskottets ledamöter har utsatts för.

Borlänge kommun har svartmålats i hela paket av brev och kopior som har tillställts riksdagens samtliga ledamöter. Det mest omfångsrika har inte ens undertecknats. Enligt dessa åsikter skulle Borlänge inte kunna ta emot och göra det trivsamt för utlokaliserade stockholmare, eftersom vi där har brunråttor, narkomaner och s-märkta kommunalråd – alla betraktade med samma avsky. Vi skulle inte heller kunna erbjuda den tekniska kompetens som erfordras.

Jag skall inte uppehålla mig vid dessa osakligheter, utan ta upp de två problemställningar det gäller. Det första ställningstagandet gäller om Borlänge kan ta emot utlokaliserade stockholmare. Svaret blir ja! Vi har tränat, när vi tog emot vägverket och trafiksäkerhetsverket. Vi lyckades bra då, och jag vågar nog lova att vi inte skall lyckas sämre denna gång.

En insändare i Dala-Demokraten – som inom parentes sagt inte fanns med i det material jag tidigare talade om – har som rubrik Ångrar aldrig flytten till Borlänge. I denna insändare står att läsa att Borlänge är en charmig liten stad med glada och positiva människor. Ett direkt citat lyder: "Här hos oss i Borlänge finns massor av välutbildade, tekniska, duktiga människor, som vill bo i en liten stad med sammanhållning och en anda som lyfter oss i vårt dagliga arbete. Vi välkomnar naturligtvis dom på banverket som vill flytta hit och vi vet att ingen kommer att ångra sig." Det var en tidigare utlokaliserads syn på Borlänge.

Ja, Borlänge är rustat för att erbjuda dem som flyttar till oss bra bostäder, bra kommunikationer och närhet till både arbete och fritidsaktiviteter såväl inom idrott som kultur. Vi har bra skolor, bl. a. en väl utbyggd gymnasieskola och en högskola under utveckling. Det är glädjande att Rolf Clarkson i sitt anförande gav uttryck för en positiv inställning till Borlänge som ort.

Det andra ställningstagandet gäller säkerheten på SJ vid en flytt av banverket till Borlänge. Känslorna har svallat även i denna fråga. En rubrik i Svenska Dagbladet den 7 mars lyder: SJ-flytt kostar liv.

Utlokaliseringen av ett verk med en tekniskt komplicerad central skall

naturligtvis ske med omdöme. Att emellertid se Borlänge med dess allt starkare ställning på teknikområdet som en säkerhetsrisk för tågresenärer är att gå för långt. I Borlänge finns redan nu tekniska kompetenscentrum som trafiksäkerhetsverket, vägverket, Daltek, Teknikdalen och den tekniska sektorn vid högskolan i Falun/Borlänge, där en ny ingenjörslinje för produktion av vägar och banor planeras. Samtidigt har högskolans Faludel i samarbete med trafiksäkerhetsverket en kompetens under uppbyggnad på det viktiga området trafikpsykologi.

Trots att banverkets chef Jan Brandborn helst vill att banverket skall ligga i Stockholm, så har han i Dagens Nyheter den 7 april sagt följande: "Det dagliga säkerhetsarbetet tror jag dock inte blir lidande. Det arbetet ligger i huvudsak ute på våra banregioner, och det stannar inte upp bara för att huvudkontoret flyttar till Borlänge."

Det är alltså inte farligt att lägga banverket i Borlänge, men det är viktigt att på alla sätt underlätta och påskynda det utvecklingsarbetet mot en ny teknik som måste till. I detta arbete bör alla goda krafter medverka och specialister på hög nivå mobiliseras, något som för övrigt mycket starkt betonas i betänkandet.

Olle Grahn påstår att det är besvär inom de egna leden som ligger bakom lokaliseringsbeslut. Ja, Olle Grahn, det blir besvär i alla led, när man mister jobbet och när det inte finns ersättningsjobb. Detta har vi i Borlänge fått uppleva ända in i hjärteroten. Då är det bra att ha en förstående socialdemokratisk regering, som trots kraftig motvind vågar fatta bra och visa regionalpolitiska beslut. Jag hoppas att vi fullföljer detta här i dag.

Herr talman! Skrivningen i det betänkande vi nu diskuterar uppfyller både de regionalpolitiska mål som vi satt upp och fastställer de krav som vi måste ställa på säkerhet för tågresenärer. Dessutom tillgodoses de satsningar på utbildning som måste göras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Trafikutskottets betänkande 20

Mom. 1 (bilismen och lastbilstrafiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (höjning av tillåtna fordonsvikter)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 18 för reservation 2 av Viola Claesson.

Mom. 34 (motorvägssträckningen genom Ljungskile)

Först biträdades reservation 3 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson med 40 röster mot 17 för reservation 4 av Viola Claesson. 234 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 235 röster mot 54 för reservation 3 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson.

Mom. 36 (riktlinjer för och anslag till Byggnad av länstrafikanläggningar)

Först biträdde reservation 5 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson med 40 röster mot 17 för reservation 6 av Viola Claesson. 231 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 235 röster mot 38 för reservation 5 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (förstärkning av grusvägar)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 37 för reservation 7 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 45 (anslag till Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (inriktningen av de bärighetshöjande åtgärderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (en ny Europaväg i ett inlandsläge mellan Göteborg och Karesuando)

Först biträdde reservation 10 av Olle Grahn m. fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion T313 av Magnus Persson m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 206 röster mot 75 för reservation 10 av Olle Grahn m. fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 59 (motorvägsprojektet Scandinavian Link)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 17 för reservation 11 av Viola Claesson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 64 (vägar och kollektivtrafik i Stockholms län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion T226 av Ylva Annerstedt m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 98 (grunder för vägtrafikens kostnadsansvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 100 (avgiftsfinansiering av väg- och brobyggen)

Först biträdde reservation 13 av Rolf Clarkson m. fl. med 136 röster mot 18 för reservation 14 av Viola Claesson. 137 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 136 för reservation 13 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 101 (tidigareläggning av byggande av vägar och broar genom förskottering från kommuner och företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson, *dels* reservation 16 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 102 (en ändrad företagsform för vägverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 24

Mom. 2 (förläggning av det blivande banverkets huvudkontor till Borlänge)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 96 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (en Norrköpingsregion och en Sundsvallsregion inom det blivande banverket)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 38 för reservation 2 av Anna Wohlin-Andersson och Jan Jennehag.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:23 om förbättrat bilstöd till handikappade (prop. 1987/88:99).

Tredje vice talmannen meddelade att detta betänkande och försvarsutskottets betänkande 1987/88:10 – som föredragits vid gårdagens arbetsple-num (prot. 122) – skulle avgöras i ett sammanhang när debatten i båda dessa betänkanden var avslutad.

Först fortsattes behandlingen av försvarsutskottets betänkande 10 om kustbevakningen.

Kustbevakningen (forts. från prot. 122)

Anf. 34 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Som orientering för åhörarna vill jag påminna om att det här är fråga om en fortsatt behandling av ett ärende som rör den nya myndigheten kustbevakningen och lokaliseringen av den centrala och den regionala ledningen av kustbevakningen.

I debatten i går kväll försökte Lennart Holmsten, socialdemokraterna, argumentera emot den moderata reservationen, där vi begär att den

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Kustbevakningen

regionala ledningen av kustbevakningen syd skall finnas kvar i Malmö. Han menade att en lokalisering till Karlskrona vore bra, och när jag frågade om skälen svarade han att det ju gällde en samlokalisering för militära myndigheter. Det var också, menade han, fråga om regionala skäl.

Myndigheten är redan i Malmö samlokaliserad med en marin myndighet. De regionala skälen är väl tillgodosedda genom att den centrala ledningen har flyttat till Karlskrona. Sakskälen talar alltså för att myndigheten skall vara kvar där den finns och fungerar väl.

För protokollets skull måste jag också bemöta Lennart Holmsten, som hävdade att mina skäl för lokalisering till Malmö skulle vara att blod är tjockare än vatten. För Lennart Holmstens orientering vill jag meddela att jag är född i Karlskrona. Skulle blod vara tjockare än vatten skulle jag alltså argumentera för Karlskrona. Nu gör jag inte det. Jag försöker använda mig av sakskalet.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

Anf. 35 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Debatten i går blev inte till fyllest. Jag hade en hel del anklagelser mot regeringen och kustbevakningskommittén, och jag hade förväntat mig att utskottets socialdemokratiska talesman skulle ha något att anföra i sak gentemot den kritik – jag vill t. o. m. påstå förödande kritik – mot förslaget i propositionen som jag ändå gav uttryck för.

Lennart Holmsten hade inte något som helst att säga i sak till sitt, övriga socialdemokraters och regeringens försvar. Jag kan ha en viss förståelse för detta. Skall man försvara en sjuk sak vill man naturligtvis göra det i tysthet. Får man upp frågan till ytan för allmän bedömning är väl risken att den sjuka saken också avslöjas.

Mig förefaller det, Lennart Holmsten, som om det här är fråga om någon form av prestigekamp mellan civila och militära intressen. Jag kan inte göra någon annan bedömning än den att de militära intressena har gått segrande ur detta slag.

Innan propositionen om den nya myndigheten, den egna civila myndigheten, var uppe i skatteutskottet förra året hade vi att behandla frågan om sambandscentraler. I anslutning till att vi behandlade den nya propositionen avlämnade vi ett yttrande från skatteutskottet. Vi hade en utfrågning av finansdepartementet, tullverket och kustbevakningen. Med på denna utfrågning i utskottet, som inte var offentlig, var också försvarsstabschefen. Han hade bara ett par dagar tidigare varit marinstabsschef – och var således nästan ny på försvarsstaben, ett pinnhål högre. Han fick frågan hur man från försvarsstaben såg på den föreslagna organisationen. Jag vill upprepa vad jag sade i debatten förra året, nämligen att han påminde mig om jätten Gluff-Gluff – representanten för försvarsmakten, som vill sluka kustbevakningen, den civila sjöbevakningen av våra gränser. Han gav intryck av att riktigt vilja sluka den och klargjorde att man t. o. m. hade planerat för att ta in kustbevakningens sambandscentraler i marinens sjöledningscentraler. Där fanns, i det nya systemet, en väsentlig kapacitet, och kustbevakningen borde höra hemma i det systemet.

De militära intressena har alltså segrat i den här prestigekampen. Jag vill

påstå att man inte har brytt sig om sakfrågan, inte brytt sig om att fundera över hur vi bäst skall kunna lösa problemen med en civil bevakning av våra sjögränser. I stället har det blivit en prestigekamp – och naturligtvis utgör ubåtsjakten och ubåtsincidenterna en del i det sammanhanget. Det är klart att det har varit smakfullt för finansministern att kunna gjuta litet olja på vågorna genom att förutom pengar till förstärkning av ubåtsskyddet, som kommit i ett par omgångar, kunna säga: Ni kommer också att få kustbevakningen till hjälp och kunna ta dess resurser i anspråk.

Detta har inneburit att man gått in och bakvägen gjort en förstärkning av de militära marina enheterna. Vi kunde konstatera redan i förra årets debatt att kustbevakningen skulle få sina pengar ur försvarsbudgeten – det som möjligen blir över när jättarna har tagit sitt.

Herr talman! I går tog jag i replik till Lennart Holmsten upp det förhållandet att det kanske vore skäl för en socialdemokratisk regering och riksdagsgrupp att lyssna till rörelsen. Det brukar vara ett uttryck som man använder sig av ibland. Jag sade att socialdemokraterna inte hade lyssnat på kustbevakningsrörelsen och jag vill uppmana Lennart Holmsten och övriga socialdemokrater i riksdagen – framför allt dess försvarsutskott – att lyssna på personalen inom kustbevakningen och ta reda på hur de ser på denna fråga, de som ständigt jobbar med den. Det sitter två representanter för kustbevakningspersonalen på läktaren. De har med sig namnteckningarna från de 197 personer som går direkt emot samlokalisering med marinen och även från de fyra som är för. 98 % säger alltså nej: Det vore skäl att lyssna på dem även för en socialdemokratisk grupp i försvarsutskottet i detta parlament!

Herr talman! Jag vill upprepa mitt yrkande från i går – och yrkar alltså bifall till de motioner som jag då yrkade bifall till.

Anf. 36 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill i allt väsentligt instämma i vad Tommy Franzén sade i går. Jag vill gärna ge vpk det erkännandet att de under de år kustbevakningen har handhåfts av skatteutskottet har gjort ett ur min synpunkt mycket gott arbete i dessa frågor.

Finansdepartementet föreslog hösten 1986 att kustbevakningen skulle bilda en egen myndighet med samlat ansvar för den civila sjöövervakningen. Detta skulle bli en effektiv civil myndighet och staten skulle därigenom spara en massa pengar.

Förslaget antogs av riksdagen, men redan då var vi flera centerpartister som uttryckte oro för att kustbevakningen skulle militariseras. Våra farhågor viftades dock bort, våra motioner avlogs och förslaget antogs av riksdagen. Försvarsministern försäkrade att "utgångspunkten för omorganisationen var att bevara kustbevakningens särart och identitet".

Med detta som bakgrund föreslår nu försvarsministern och även försvarsutskottet följande beträffande omlokaliseringen av kustbevakningens regionala ledning: att den norra regionledningen samlokaliseras med Norrlands-kustens marinkommando i Härnösand, att den västra regionalledningen samlokaliseras med västkustens marinkommando på Kåringberget i Göteborg, att den östra regionledningen samlokaliseras med marinen regionala ledning antingen vid Muskö eller Tullinge, att den södra regionledningen

lokaliseras till Karlskrona vid en tidpunkt som skall avgöras senare. Tidpunkten för omlokaliseringen av den södra regionledningen från Malmö till Karlskrona bör, framhåller försvarsministern, bestämmas med hänsyn till pågående översyn av marinens ledningsorganisation i södra Sverige.

Som ni ser är det alltså hela tiden fråga om samlokalisering med marinen. Man skulle kunna säga att kustbevakningens självständighet skall uppnås genom att den slås ihop med marinens olika anläggningar.

Men det är de civila delarna av totalförsvaret som behöver stärkas i skärgårdarna, och det sker inte genom att det militära försvaret uppslukar dem utan genom att de får en självständig status, goda resurser och en decentraliserad organisation.

Hurdan är då uppfattningen inom den personalgrupp vars vardagsarbete riksdagsbeslutet i dag kommer att beröra, dvs. kustbevakningens personal? Det är dessa människor som bäst känner våra kuster, våra öar, våra skärgårdar. 97 % av personalen är negativ och pessimistisk inför sina framtidsutsikter med utgångspunkt från det förslag som riksdagen skall besluta om i dag. Dessa 97 % säger sig kräva att förslaget om generell samlokalisering med marinen skall skrinläggas.

När det gäller andra statliga myndigheter har en opinionsbildning ofta kommit till stånd som en följd av att den egna arbetsplatsen skall flyttas. Det är det som vi har diskuterat hela förmiddagen i dag i samband med järnvägsfrågorna. De tjänstemän som här svarat kommer att ha sina arbetsplatser kvar på nuvarande orter. Oppositionen gäller helt och hållet den bristande tron på att kunna utföra sitt arbete på det sätt som statsanställda har angivit i det ursprungliga förslaget för ett och ett halvt år sedan. En väl utbildad, ambitiös personalkår med yrkesstolthet känner sålunda att den är på väg att bli överkörd av de riksdagsbeslut som vi skall fatta här i dag.

I motion Fö14 tar Karl-Göran Biörsmark och jag upp kustbevakningens militarisering. Vi menar att risken är påtaglig att kustbevakningens organisation kommer att mista sin karaktär av civil myndighet med civil myndighetsutövning, och det vore mycket olyckligt. Ingen tveksamhet får råda beträffande kustbevakningens status. Skall kustbevakningen även fortsättningsvis ges förutsättningar att behålla sin civila framtoning, får inte samlokaliseringen med marinen ske på sådant sätt att kontakterna med allmänheten försvåras. Om kustbevakningen lokaliseras inom militärt område kommer tillträde till myndigheten att försvåras för allmänheten, vilket får till följd att kustbevakningens civila status suddas ut. Man kan i detta sammanhang jämföra med vad Tommy Franzén sade om lokaliseringen av den östra ledningscentralen.

Godkännande av militärvakt för tillträde kommer att fordras, vilket innebär att kustbevakningens civila karaktär försvinner, och den blir för allmänheten betraktad som en marinens organisation. Att det rent formellt inte är så saknar då betydelse. Viktigt att påpeka är också att samarbetet mellan kustbevakningen och andra myndigheter som polisen, sjöfartsverket, räddningsskåren och tullverket inte får försvåras.

Med anledning av vad jag har sagt nu yrkar jag avslag på utskottets hemställan, punkt 1, och bifall till motion Fö14. Detta innebär samtidigt bifall till motion Fö11 av vpk.

När det gäller punkterna 6 och 8 är det inte orterna i sig utan samlokaliseringen med marinen som jag är motståndare till. När det gäller punkt 7 tycker jag att det hade varit bättre att lägga den regionala ledningen i Kungshamn. Eftersom mina åsikter och betänkanternas förslag inte är jämförbara får jag i det fallet nöja mig med att avstå från att rösta vid en eventuell votering.

Anf. 37 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! För snart 30 år sedan höll jag mitt första större, offentliga anförande. Jag gjorde det som elevrådsordförande på Flickläroverket i Göteborg, och jag gjorde det på Gustaf Adolfsdagen – på den tiden firad av unga gymnasister med marsch ner till Gustaf Adolfs torg och ätande av Gustaf Adolfs-bakelser. Det är klart att jag inte längre minns mitt tal i detalj, men en sak minns jag tydligt. Talet var en lovsång till Göteborg, Sveriges port mot väster – den stad som Gustaf Adolf var framsynt nog att grunda 1621 och som hans far, Karl IX, varit villig att erlagga Älvsborgs lösen för nio år tidigare. Dessa 1600-talskungar insåg vad det betydde att både ha tillgång till Västerhavet och att från Göta älvs mynning ha överblick över västkusten.

I dag, närmare 30 år efter mitt första större, offentliga framträdande, vill jag åter ta tillfället i akt att hålla en lovsång till Göteborg, Gustaf Adolfs stad. Som riksdagsledamot har jag blivit synnerligen medveten om vilken roll regionala hänsyn spelar i denna sal. Sällan är det dock någon som talar för Göteborg. Staden verkar alltför stor för att kunna hävda sig i den regionalpolitiska debatten – och för liten för att hävda sig mot Stockholm. Detta är tydligt även i det ärende vi nu behandlar: lokalisering av den nya myndigheten kustbevakningen.

Det var, vilket flera talare påpekat, ungefär ett år sedan vi här i riksdagen beslutade om inrättande av en ny civil myndighet – kustbevakningen. Kustbevakningens insatser är ovärderliga för hela landet. Den ansvarar för hela den civila övervakningen av vårt sjöterritorium och dessutom för övervakningen av den svenska fiskezonen. Den har också en mängd andra uppdrag: havsfiskeövervakning, sjötrafikövervakning och allmän gränsövervakning.

Som seglare har jag med glädje sett kustbevakningens fartyg utefter kusten – känt trygghet om något skulle hända, glädje över att vår kust bevakas både då det gäller fysiska inkräktare och då det gäller det allt större hotet – oljeutsläppen. Västkusten har ju de senaste åren gång på gång drabbats hårt av oljeutsläpp. Vi västkustbor minns med fasa den stora katastrofen i september förra året då en grekisk tanker helt enkelt spolade rent sina tankar utefter den svenska västkusten och ett par hundra ton olja landade på fågelöar, badplatser och i naturhamnar längs hela västra Tjörn, där Djupviks varv ligger, som är det varv som bygger båtarna åt kustbevakningen.

När kustbevakningskommittén grunnade över lokaliseringen av den nya myndigheten hade den fem faktorer att ta hänsyn till vid sin diskussion: möjlighet att fysiskt ta emot myndigheten, tillgång till kompetent personal, allmän marin miljö, kontaktmönster och teknisk utveckling. På alla dessa punkter är Göteborg överlägset.

Att Göteborg rent fysiskt kan ta emot myndigheten är självklart, och man har erbjudit både Lindholmen och Nya varvet som skulle vara ypperliga platser att förlägga myndigheten till.

För att flygbekämpa oljeutsläppen behövs kompetent personal och goda tekniska hjälpmedel. Gång på gång när vi har diskuterat – t. ex. i går kväll då vi diskuterade datapolitiken – har vi ju betonat samordningen mellan teknik, människa och organisation. Gång på gång betonas hur viktigt det är att en myndighet, ett företag eller en organisation har kompetent personal och en god arbetsmiljö. Var kunde kustbevakningen få bättre personal och bättre marin miljö än i Göteborg?

Vi vet i dag att välutbildade människor ofta stannar på den ort där de fått sin utbildning. Det är på nautiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola som kustbevakningstjänstemännen får sin grundutbildning. Det är också den institution som kan stå för fortbildningen. Göteborgs universitet har också en oceanografisk institution. På Chalmers finns också Skeppsprovningsskolan – det enda ställe i landet, där skrov och propellrar utvecklas och provas. Utan tvivel har Chalmers landets största marintekniska kompetens, en lång tradition på att utbilda skeppstekniker. Under de senaste åren har vi också fått projekt Lindholmen, en ny verksamhet i en gammal miljö.

En bättre marin miljö än Göteborg kan väl inte finnas – med kustkontakt i norr, söder och väster, ut mot hela västerhavet, längs Bohuskusten, Hallandskusten och Skånekusten och varifrån det dessutom är lätt att nå vår andra kust, Östersjökusten.

Vidare har Göteborg Sveriges största fiskehamn i Fiskebäck. Eftersom en stor del – faktiskt drygt 40 % – av kustbevakningens uppgifter gäller bevakning av fisket, skulle det väl vara en enorm fördel att vara i närheten av Fiskebäck. Dessutom har ju fiskeristyrelsen sitt säte i Göteborg, och fiskeristyrelsen är väl ändå en myndighet som kustbevakningen måste samarbeta med, inte minst på central nivå?

Men Göteborg har inte bara Sveriges största fiskehamn. Vi har också Sveriges största hamn för handelsfartyg och Nordeuropas största fritidsbåtshamn, med tiotusentals fritidsbåtar. Så har vi Marinkommando Väst och lång erfarenhet av kustbevakning inom tullverkets organisation. Ute på Landvetter finns SMHI, också den en nödvändig samarbetsorganisation för kustbevakningen. Goda nära kontakter med andra statliga och kommunala myndigheter i Göteborg är det alltså gott om – och faktum är att kommunikationerna med Stockholm och därmed övriga landet via flyg håller på att bli närmast enastående. Ibland går flygen tätare till Stockholm än bussarna går till Göteborgs förorter!

Kustbevakningskommittén ansåg också att en faktor att beakta vid placeringen av den centrala ledningen var möjligheterna att stöda kustbevakningens tekniska utveckling. Var kunde det ske bättre än i Göteborg med Chalmers, den gamla skeppstekniska utbildningen, med Djupviksvarvet på Tjörn, där båtarna för kustbevakningen byggs, och med Nya varvet, där de repareras? På alla punkter finner jag att Göteborg skulle vara en ideal plats för kustbevakningens centrala ledning.

Redan under den allmänna motionstiden lade fyra folkpartistiska riksdagsledamöter från Göteborg fram ett sådant förslag, i motionen Fö711.

Tyvärr har regeringen och ett helt utskott bortsett från Göteborgs stora fördelar då det gäller både arbetsmiljö och möjlighet inte endast att få kompetent personal till själva myndigheten utan även arbetstillfällen för de

s. k. medflyttande. I stället har man anlagt regionalpolitiska synpunkter och därför föreslagit Karlskrona.

Jag förstår att jag talar för döva öron när jag yrkar på bifall till motion Fö711 under ett valår och en dag när kungen är på Eriksgata i Blekinge. Visst förstår jag det regionalpolitiska ställningstagandet, men jag är övertygad om att Göteborg hade utgjort en avsevärt bättre arbetsmiljö för den centrala ledningen av kustbevakningen. Jag förstår att vi i Göteborg nu får nöja oss med ett regionalt ledningsorgan. Jag är övertygad om att Gustav II Adolf skulle ha gjort annorlunda. Och på något sätt tror jag att Gustav II Adolf var mer framsynt i sin politik än vad dagens regionalpolitiker är.

Anf. 38 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! När det gäller försvarsutskottets betänkande 10 som nu behandlas, delar vi från centerpartiet i allt väsentligt majoritetens uppfattning vad gäller anslag till den nya myndigheten och också beträffande lokaliseringen av kustbevakningens centrala och regionala ledningsorgan. Men vi har i ett särskilt yttrande ändå velat markera vikten av en förstärkning av kustbevakningens resurser på Gotland, som vi anser nödvändig.

Länsstyrelsen på Gotland har sedan många år arbetat för att det utsjöbevakningsfartyg som i dag är stationerat i Nynäshamn, TV 172, skulle placeras i gotländsk hamn, ett förslag som de gotländska riksdagsledamöterna har följt upp oavsett partitillhörighet. Hittills har man avfärdat denna förflyttning med att det skulle vara svårigheter att rekrytera besättningar till fartyget, en motivering som vi har tyckt vara något krystad och som inte alltid varit underbyggd med reella fakta.

Den överenskommelse som detta år träffats mellan Sverige och Sovjetunionen om uppdelning av Östersjön i ekonomiska zoner har på nytt aktualiserat behovet av att kustbevakningen på Gotland tillförs nya resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna klara de utökade uppgifterna.

Vi har därför, Ulla Pettersson och jag, på nytt motionerat i frågan och i viss mån fått gehör för våra krav. Utskottet biträder vår uppfattning om behovet av utökade resurser men hänvisar till att det i dag finns en tillfällig extra basering av fartyg i dessa vatten. Detta är dock en situation som snabbt kan förändras – jag skall återkomma till detta. Man hänvisar också till regeringens programplaneanvisningar, där det föreskrivs att redovisning skall ske av eventuella åtgärder som kan erfordras med anledning av den utvidgade svenska fiskezonen.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors och jag har då i det särskilda yttrandet påpekat att utskottet kunde ha varit tydligare i kravet på förstärkningar. Eventuella åtgärder i programplaneanvisningar ger inte särskilt mycket i konkret handling åt kustbevakningen. Utöver en förstärkning med fartyg har kustbevakningen på Gotland påtalat behov av personalförstärkning med mellan 5 och 10 personer, man behöver ett isgående fartyg, och man ser det också som angeläget att sambandscentralen i Visby återgår till att ha öppet dygnet runt och inte som nu ha stängt mellan kl. 22.00 och 08.00.

För tillfället har kustbevakningen otur med sina fartyg – här återkommer jag till den snabbt föränderliga bilden. Den aktuella situationen just nu är att de båda utsjöbevakningsfartygen TV 172 i Nynäshamn och TV 171 i

Karlskrona ligger på varv med brister i stålskroven, och det är oklart när de kommer i sjön. En mindre båt, TV 101, har haft brand i maskinen och blir borta minst tre veckor framåt. Med hjälp från andra kustdistrikt får kustbevakningen försöka klara sina uppgifter med tre fartyg utslagna precis den vecka som en viss tillämpning av den nya sjögränsen trädde i kraft – det skedde nämligen i måndags, den 16 maj.

På riksdagens bord ligger just nu propositionen om godkännande av överenskommelsen. Även där uttalar utrikesministern kravet på förstärkning till kustbevakningen: "Slutligen vill jag tillägga att överenskommelsen innebär ökade krav på den fisketillsyn som kustbevakningen utövar. Särskilt mot bakgrund av vad jag tidigare nämnt om den omfattning fisket fått under senare tid är det angeläget att kustbevakningen kan bedriva en effektiv övervakning i området. Regeringen bör i annat sammanhang återkomma med förslag till ytterligare resurser för kustbevakningen och hur dessa skall finansieras."

Herr talman! Jag tolkar detta löfte från regeringen så, att våra krav i motionen kommer att bli tillgodosedda, men jag skulle vilja vädja om största möjliga skyndsamhet i handläggningen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 39 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Med anledning av Gunhild Bolanders anförande skulle jag vilja ställa följande fråga: Hur kan det komma sig att centerpartiet, som i många frågor vill värna om decentralisering, ändå kan acceptera den typ av samlokalisering med marinen som det nu är fråga om? Man kan väl inte utan vidare påstå att det är decentralistiska tankar som har gjort att en samlokalisering med marinen har kommit till stånd – tvärtom. En sådan här samlokalisering har rakt motsatt effekt: Det blir fråga om en *centralisering* av det hela.

Sedan till en annan sak. Även här utgår man väl i viss mån från samlokaliseringen med det militära. Jag har förstått att centerpartiet, i varje fall i viss mån, när det gäller totalförsvaret vill satsa på den civila delen. Men här ansluter man sig till regeringens militarisering av det civila totalförsvaret.

Så bara en rättelse, Gunhild Bolander: TV 171 och TV 172 har inte stålskrov utan plastskrov av sandwichtyp.

Anf. 40 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Nog är det väl ändå ett visst mått av decentralisering att kustbevakningen nu får bli en egen myndighet. Det kan man väl inte tolka på något annat sätt. Vidare anser jag att lokaliseringen till Karlskrona är en decentraliseringsåtgärd. Vi i centerpartiet menar att all lokalisering utanför Stockholm utgör ett visst mått av decentralisering.

Vi skall vara medvetna om de realiteter som gäller också när det är fråga om att samutnyttja befintliga resurser. Samutnyttjandet av lokaler och anläggningar på land, som man uppenbarligen kan tjäna pengar på, är inte fel. Därför har vi ställt oss bakom det förslag som föreligger i detta sammanhang.

Anf. 41 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! När man talar om decentralisering fastnar man nog i en ideologisk fälla om man tror att all lokalisering ut från Stockholm eller någon annan stor stad är detsamma som decentralisering. Att samordna kustbevakningen med marinen på det sätt som man nu gör är faktiskt att *centralisera* verksamheten, även om kustbevakningen som egen myndighet får ha sitt huvudkontor någon annanstans. Vi kan nämligen inte gärna påstå att marinen eller försvaret över huvud taget är speciellt decentraliserade. Marinen är i stället i hög grad centraliserad och har en stark uppbyggnad, och det är till denna som kustbevakningen knyts.

Anf. 42 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill i denna debatts slutskede endast ta upp frågan om lokaliseringen av kustbevakningens centrala ledning. I Västernorrlands län är vi många som har arbetat för – och som har hoppats på – att denna nyinrättade statliga myndighet skulle förläggas till Härnösand. Men återigen kan vi konstatera att just Västernorrlands län förlorat kampen om att genom statliga lokaliseringar få nya verksamheter och därmed arbetstillfällen som kan kompensera länet för den mycket oroande utveckling som har rått under många år och som enligt prognoserna kommer att fortsätta om inte kraftfulla åtgärder vidtas.

Jag vill nämna att Västernorrlands läns befolkning under 80-talet har minskat med ca 7 600 personer och att detta län därmed haft den största befolkningsminskningen av alla län. I samtliga sju kommuner i länet har befolkningen minskat. Att risken är mycket stor att denna negativa utveckling fortsätter visar aktuella fall när det gäller hotande industrineläggningar. Jag syftar på hotet mot fortsatt drift av massfabriken Utansjö, Härnösand och Nobelindustriens kiselmetallverk Ljungaverk, Ånge. I TV sades det för några dagar sedan att man avser att lägga ned den verksamheten.

Den kommitté som hade att utreda frågan om lämplig lokalisering av kustbevakningens centrala ledning föreslog i januari i år i första hand en lokalisering till centrala Stockholm och i andra hand en lokalisering till Stockholmsområdet i övrigt. Som framhålls i propositionen hade denna kommitté därvid inte gjort några arbetsmarknadspolitiska eller regionalpolitiska bedömningar.

Regeringen föreslog i propositionen en lokalisering till Karlskrona, och ett enigt försvarsutskott stöder det förslaget.

Vi är fyra borgerliga riksdagsledamöter från Västernorrlands län – nämligen Görel Thurdin, Per-Richard Molén, Sigge Godin och jag – som både under den allmänna motionstiden och med anledning av propositionen har motionerat om en lokalisering till Härnösand. Vi har gjort det dels mot bakgrund av behovet av fler verksamheter till länet, dels med hänsyn till att de verksamhetsmässiga förutsättningarna är mycket goda i Härnösand.

Jag vill kort nämna några viktiga verksamhetsmässiga skäl som talar för Härnösand. Härnösand har ett idealiskt geografiskt läge. Där finns det dessutom många viktiga verksamheter som skulle möjliggöra samordning och integration med marinen. I Härnösand finns bl. a. marinkommando

norr, Härnösands Radio, kustbevakningsresurser och varv för både byggande av kustbevakningsbåtar och reparationer. Kommunen har dessutom förberett lokaler för den nya verksamheten, bostäder för de anställda m. m.

När det gäller behovet av nya verksamheter i Härnösand finns det anledning att erinra om att Härnösand är den enda residensstad där befolkningen under loppet av flera år har minskat. Härnösands kommun är mycket beroende av den offentliga sektorn, men totalt beräknas ca 500 tjänster inom denna sektor falla bort fram till 1990. Härnösand är också den enda residensstad som saknar ett centralt ämbetsverk. Vid en sammanvägning av de olika faktorer som bör vara styrande för beslut om lokalisering av en ny statlig myndighet har vi fyra borgerliga representanter i våra motioner framhållit att övervägande skäl har talat just för Härnösand.

Tyvärr har vi inte fått stöd för denna uppfattning eller för vår strävan att slå vakt om ett län i kris, ett län som ofta blir bortglömt. Vi måste åter notera att vi förlorat dragkampen om statlig verksamhet. Men vi är vana vid sådant. Några exempel: Sjöbefälsskolan i Härnösand lades ned. Hørselgymnasiet, som man planerat skulle förläggas till Härnösand, förlades i stället till Mellansverige. Centrala registreringsmyndigheten för företagsinteckningar inrättades av – som det heter i propositionen – sysselsättnings-skäl i Malmö, inte i Sundsvall. Våra motionskrav på utlokalisering av hela eller av delar av Vattenfalls huvudkontor till Västernorrlands län har avstyrkts. Regeringen har i stället föreslagit att delar av huvudkontoret skall flyttas dels till Borlänge, dels till Luleå.

För några minuter sedan fattade riksdagen ett beslut som innebär att man avslagit motionskrav om ett bibehållande av bansektionen i Sundsvall när det nya banverket inrättas. Dessutom avslog man motionskrav om att ytterligare verksamhet, om möjligt, förläggs till Ånge i samband med omorganisationen inom SJ.

Det verkar som om just Västernorrlands län får stå tillbaka för andra län och orter. Detta, herr talman, kan inte få fortgå. Vi beklagar att regering och utskott inte har lyssnat på oss den här gången heller. Jag vill dock uttrycka en förhoppning om att detta blir en lärdom, så att vi i framtiden med större enighet och kraftfullhet skall kunna framföra länets synpunkter. Jag hoppas alltså att det inte även i fortsättningen skall vara så, att det nästan alltid blir nej från regeringen och riksdagsmajoriteten till förslag som skulle ge Västernorrland mycket välmotiverade och välbehövliga verksamheter och arbetstillfällen.

Anf. 43 LENNART HOLMSTEN (s):

Herr talman! Den debatt som nu pågår är ju en fortsättning på den debatt som fördes i går och som fick avbrytas omkring kl. 23. Både jag och Tommy Franzén talade då. Tommy Franzén hade anmält att han skulle tala i tio minuter, men han höll på i nästan 30 minuter. Det var ett mycket ostrukturerat anförande. Påståendena kom litet hipp som happ. Men någonting kommer jag ändå ihåg. Han redogjorde nämligen för tullverkets 350-åriga historia. Han drog också paralleller med kustbevakningen i USA. Vi fick höra hur man där skickade båtar och personal från kustbevakningen till Persiska viken eller ut på främmande oceaner. Nu fortsätter han ett halvt

dygn senare och säger att jag försvarar en sjuk sak – militären kommer att sluka kustbevakningen.

Prot. 1987/88:123

19 maj 1988

Kustbevakningen

Han måste ha lyssnat mycket dåligt i går. Jag sade då att den nya kustbevakningen är en civil myndighet, visserligen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och inom dess utgiftsram, men utanför försvarsmakten. Tommy Franzén bör, som demokratisk socialist – som han förhoppningsvis är – sluta att måla upp denna knektskräck. Det handlar inte alls om det. Var exempelvis överföringen av räddningskåren till ett centralt verk i Karlstad en militarisering? Det handlar i detta fall, liksom vad gäller räddningskåren, om att bättre utnyttja resurserna.

Kustbevakningen är en civil myndighet, Tommy Franzén, och det är en satsning på civilförsvaret, som vpk så ofta talar om – satsa på civilförsvaret, säger ni. Det är just det vi gör, och det kan ni väl inte ha något emot. Tommy Franzén talar ibland emot sig själv, hit och dit, och jag förstår ännu ingenting. Men vad jag förstod senare var att han i går talade för ett par personer på läktaren.

Jag bor 95 mil från Karlskrona. Jag har varit där två gånger och tycker att det är vackert där. En sommarstugegranne till mig som har ingått i kustbevakningskommittén har föredragit ärendet för mig, så jag är mycket väl insatt. Jag skall kortfattat strukturera den insikt som jag har och den medvetenhet i ärendet som jag besitter, och det är att detta är en regionalpolitisk fråga. Därför säger vi nix till Göteborg, Kerstin Keen, och tyvärr nix till Härnösand, som ligger nära min hemort, Martin Olsson.

Jag vill säga till ledamöterna på Blekingebänken att jag tror att det blir bra i Karlskrona. Samordningen mellan den centrala och den regionala myndigheten i Karlskrona kommer att medföra samordningsvinster och pluseffekter.

Olle Aulin har lämnat kammaren, men jag vill säga att Malmö tyvärr inte heller kan komma in fråga.

Herr talman! Jag står fast vid det jag yrkade i går.

Anf. 44 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag beklagar naturligtvis att Lennart Holmsten ingenting förstår, men det kan jag inte göra någonting åt. Jag lyssnade dessutom mycket uppmärksam på Lennart Holmsten i går, och jag må säga att det som han sade i sitt anförande och i sin replik hade jag redan läst i propositionen. Inget nytt tillfördes debatten. Han bemötte inte de argument som talarna tidigare hade fört fram. Nej, det var enbart sådant som står i propositionen.

Vi kan naturligtvis diskutera om kustbevakningen skall betraktas som en rent civil myndighet eller om den får militära inslag. Men det kanske inte lönar sig att försöka förklara för Lennart Holmsten – med utgångspunkt i vad han själv sade för en stund sedan, dvs. att han ingenting förstår – att när regionala enheter av en civil myndighet förläggs inom militära områden, som bevakas av militärer beväpnade med kpistar, innebär detta i en förlängning att den myndighet som från början var civil mer och mer antar en skepnad av militär enhet.

Rekryteringsproblemen, som jag tog upp i går, kommer självfallet som ett brev på posten. Inom ett militärområde, med all den stränghet, sekretess, utestängande av allmänhet m. m. som råder där, är det ganska klart att

rekryteringen av ny personal till kustbevakningen kommer att snedvridas så att personal tas från militären. Detta kan inte göra kustbevakningen mera civil – hur civil den än är på papper från försvardepartementet. Jag talar om verkligheten, inte om de teorier som finns upptecknade på papper, som Lennart Holmsten hänvisar till.

Anf. 45 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Lennart Holmsten konstaterade att Olle Aulin hade lämnat kammaren. Låt mig då meddela att Olle Aulin har gått till ett sammanträde inom totalförsvarets område och lämnat mig kvar här. Jag vantrivs inte.

Det kanske inte finns så mycket nytt i det som Tommy Franzén säger heller – jag återoppar nu hans replik till Lennart Holmsten. Det finns ändå anledning att påpeka för Tommy Franzén att kustbevakningen och tullen, dvs. den sjögående delen av tullverket, ingalunda har varit främmande för att delta i ubåtsspaningar och ubåtsjakt. Tvärtom har de gjort det i alla de områden och avsnitt av vår långa kust där främmande ubåtar har iakttagits, där grodmän har varit synliga osv. Det finns många exempel på detta.

Ett av kustbevakningens fartyg vid Gotland – möjligen stationerat på fastlandssidan – höll i flera timmar med sin hydrofon kontakt med en främmande ubåt ganska tätt intill Gotlandskusten. Det var dessutom en prestation att med en gammal hydrofon – som dess värre ställdes i land litet senare – klara denna uppgift, som vi vet är så svår.

De på kustbevakningen som har berättat för mig om detta har berättat med stolthet. Kustbevakningens folk vill ingalunda ha några sovjetiska ubåtar smygande i sina och våra svenska vatten, utan de vill hålla rent från sådant. Jag är alldeles säker på att kustbevakningen och dess folk också i fortsättningen kommer att arbeta med samma entusiasm, skicklighet och oförvägenhet som de alltid har gjort.

Kustbevakningen blir inte militariserad därför att den hamnar under denna budgetanvisning inom försvarsdepartementets område. Jag ber att få återopa vad Lennart Holmsten och tidigare också Olle Aulin har sagt. Jag instämmer helt i det som Lennart Holmsten har sagt beträffande denna del och även i övrigt i replikskiftena med Tommy Franzén.

Jag måste också nämna Anna Wohlin-Andersson, som talade om kustbevakningens militarisering. Med hänvisning till vad jag sade alldeles nyss, riktat till Tommy Franzén, vill jag påpeka att det är en felaktig konsumentupplysning att göra ett sådant påstående.

Sedan säger Anna Wohlin-Andersson att det är de civila delarna av totalförsvaret som behöver förstärkas i skärgården. Detta ger närmast intrycket att man inte skulle behöva någon förstärkning av de militära delarna. Men vi är ju överens om att en sådan behövs.

Regeringen har i alla händelser lagt fram ett förslag till förstärkningar av ubåtsskyddet och därmed en förstärkning av försvaret av vår skärgård, något som behövs med tanke på ubåtsjakten. De civila delarna förstärks nu i och med att kustbevakningen effektiviseras, vilket är syftet med regeringsförslaget.

Vi skall inte glömma bort den debatt som under många år har förekommit med krav på en omorganisation, som dock hela tiden avvisats av fiskare,

skärgårdsbefolkning, kustbevakning osv. Man har nu kommit fram till en lösning som jag är övertygad om är den bästa. Naturligtvis kan man alltid önska sig någonting ännu bättre, men den här lösningen kommer säkerligen att fungera bra.

Herr talman! Jag kan inte heller motstå frestelsen att kommentera Kerstin Keens utläggningar om Gustav II Adolfs regionalpolitik. Denna var som bekant ganska vidlyftig: han förde krig i Tyskland. Jag har tidigare aldrig uppfattat detta som regionalpolitik, men nu fick vi besked av Kerstin Keen. Hon säger att hon är övertygad om att Gustav II Adolf, denne förträfflige kung, var bättre som regionalpolitiker än nuvarande beslutsfattare. Hon antyder därmed att han sannolikt skulle ha lagt kustbevakningens centrala myndighet i Göteborg. Tänk, jag tror inte det. Jag tror att den skulle ha hamnat i Stralsund – det var ju åt det hållet som hans regionala ambitioner gick. Detta sagt med hänvisning till det anförande som Kerstin Keen höll.

Jag ber, herr talman, i likhet med Olle Aulin att få yrka bifall till den moderata reservationen.

Anf. 46 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Det är faktiskt inte någon nyhet för mig att kustbevakningen har deltagit i ubåtsspaning. Jag utgår från att även om man hade varit kvar under tullverket eller hade tillhört sjöfartsverket eller på annat sätt varit en civil myndighet, skulle man ha fortsatt med ubåtsspaning. Men det är ändå en väsentlig skillnad mellan att vara involverad i den typ av ubåtsspaning som det nu blir fråga om och att delta bara vid vissa speciella tillfällen när marinen begär assistans från en annan myndighet.

Göthe Knutson var inte här i går, och han känner därför kanske inte till att det nämdes att undersökningar ute på fältet av deltagandet tillsammans med andra myndigheter, civila eller militära, visar att bara ett fåtal procent av tiden tagits i anspråk för samarbetet med marinen. Jag tycker att man också skulle kunna fortsätta med ett sådant samarbete, men att man då inte bör sitta i marinens knä.

Kustbevakningen är självfallet inte intresserad av att ubåtar finns i svenska vatten, oavsett från vilken nation eller vilket militärblock de kommer. Jag vågar med bestämdhet påstå att kustbevakningens personal har den inställningen.

Jag vill vidare till Göthe Knutson säga att det normalt sett är svårt att undvika att ta intryck av den omgivning som man befinner sig i. Om man i sin omgivning enbart har militärer, kan man faktiskt inte låta bli att påverkas av deras atmosfär och deras tänkande, hur civil man än vill vara.

Göthe Knutson menade att man inte kan påstå att kustbevakningen blir militariserad därför att kustbevakningens budgetanvisning lagts in under försvarsdepartementets huvudtitel. Jag får säga ungefär som till Lennart Holmsten: Jag beklagar att Göthe Knutson ingenting har förstått. Redan i propositionens rubrik anges att det är fråga om en samlokalisering med marinen. Det är inte bara fråga om en budgethänvisning.

Anf. 47 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag hörde Tommy Franzén tala i detta ärende i går. Det är ju tekniskt så välordnat att man även kan lyssna på debatten på sitt rum. Jag blev också så intresserad att jag gick över till kammaren. Tommy Franzéns framställning blev dock inte mera trovärdig därför att han sedan upprepade den, och han upprepar den även i dag. Kommentaren att man ingenting förstår är ett ganska billigt argument, som inte blir starkare därför att det upprepas och nu riktas mot fler ledamöter av kammaren.

Nu kom ett, som jag uppfattade det, nytt argument: att miljön skulle påverka kustbevakningens personal, att uniformerna skulle bokstavligen smitta av sig eller kanske att en och annan term skulle påverka den. Mitt intryck av kustbevakningens personal är att det är fråga om stabilt folk, som minsann inte låter sig imponeras vare sig av uniformer, termer eller någon särskild miljö. Det är handfasta män, som utan tvivel klarar denna påverkan.

Man kan, herr talman, göra en liten jämförelse med de civilanställda ute på våra regementen och andra militära förband. Det är fråga om ett stort antal personer. Ta t. ex. den utmärkta kökspersonalen! Jag har inte märkt, och jag tror inte heller att den själv har gjort det, att den skulle ha tagit skada av att arbeta i den militära miljön. Har Tommy Franzén någon annan uppfattning kan han ju delge personalen denna – den kommer säkerligen att bli förvånad.

Anf. 48 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Om man försöker göra gällande att man inte påverkas av den miljö som man befinner sig i, är man inte tillräckligt självkritisk. Jag vill påstå att jag har påverkats av den miljö som jag har vistats i i det här huset sedan 1976. Jag kan också konstatera att Göthe Knutson har påverkats av miljön här. Han talar nu inte riktigt på samma sätt som han gjorde när han kom in i riksdagen 1976, samtidigt med mig.

I frågan om vad som är bäst för kustbevakningen vill jag slutligen upprepa att man väl ändå borde ha lyssnat på vad kustbevakningspersonalen har att anföra. Såvitt jag begriper förstår den denna fråga mycket bättre än vad Göthe Knutson, jag, Lennart Holmsten och alla andra ledamöter som varit uppe i denna debatt gör.

Anf. 49 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Mycket kort: När jag beklagar att Lennart Holmsten säger att han ingenting förstår är det inte ett billigt argument. Jag beklagar det inte för min egen skull utan för sakens skull.

Både Lennart Holmsten och Göthe Knutson säger att kustbevakningen skall ligga inom försvarsdepartementets område och inom försvarets utgiftsram. Ja, det är okej, om det stannar vid det. Men man skall också vara placerad inom militärens geografiska område, med åtföljande svårighet för allmänheten att få kontakt med kustbevakningens personal och för denna att prioritera sina civila uppgifter. Utan en kunnig och aktiv kustbevakningspersonal är vårt försvar bra mycket svagare.

Tullverket behandlade inte alltid kustbevakningen så bra, och därför var 66 % av kustbevakningens personal positiv till förändringen i fjol. I dag är

97–98 % negativa, när de ser utvecklingen och den samlokalisering som vi diskuterar i dag.

Jag hade inte tänkt ta upp frågan om sambandscentralerna eftersom motionsbehandlingen är uppskjuten till hösten. Men eftersom Tommy Franzén tog upp frågan vill jag säga några ord. Sambandscentralerna är helt nödvändiga. Det är, precis som Gunhild Bolander säger, helt tokigt att stänga sambandscentralerna på nätterna. Tror de ansvariga att fienden bara arbetar dagtid?

Gång på gång har en enig riksdag slagit fast att Gryts sambandscentral skall finnas kvar. Det finns inga regionalpolitiska, inga praktiska eller ekonomiska och absolut inga förnuftiga skäl för att lägga ned den sambandscentralen. Därför ber jag Tommy Franzén: Kasta inte yxan i sjön ännu! Säg inte nej, säg kanske, kanske, kanske! Låt oss fortsätta att kämpa för sambandscentralerna, möjligen till the bitter end, men förhoppningsvis till ett för den svenska kusten förnuftigt beslut.

Med detta anförande – under vilket andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen i ärendet avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 23 om förbättrat bilstöd till handikappade.

Förbättrat bilstöd till handikappade

Anf. 50 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! När det gäller de handikappade finns en betydande värdegemenskap mellan partierna och en ömsesidig vilja att finna lösningar på angelägna problem. Det visar sig nu igen när socialförsäkringsutskottet behandlar frågan om bilstöd till handikappade. I analysen av behov och åtgärder finns en glädjande samstämmighet samtidigt som de framlagda lagförslagen löser upp kompetensknutar och oklarheter.

Det visade sig dock när vi behandlade frågan i utskottet att det fortfarande i fråga om personkrets och åldersbedömningar finns olika uppfattningar. För moderata samlingspartiets del valde vi därvid att fortsätta och fullfölja tankar som vi utvecklät i motion Sf20 av Nils Carlshamre m. fl. I reservation 7, som jag, herr talman, nu yrkar bifall till, har vi därför ansett att även de som har ålderspension skall inräknas i kretsen av personer med rätt till kvarvarande skattestöd under en period av längst sju år efter reformens genomförande.

Därtill, herr talman, gör vi ett särskilt yttrande beträffande den fortsatta översynen av statsbidragssystemet och uppmärksammar härvid främst den oklarhet som föreligger beträffande Storstockholmsområdet där Stockholms läns landsting är huvudman för färdtjänsten och som landsting inte lyder under socialtjänstlagen.

Med det anförda yrkar jag bifall till moderata samlingspartiets reservation 7 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Förbättrat bilstöd till
handikappade*

Anf. 51 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Historien om bilstödet är lång och fylld med löften och förhoppningar. Men den är också ett skolexempel på hur långhalningar och politiska instanser tillåter att en angelägen fråga skjuts upp.

Det är nu 21 år sedan den första utredningen om bilstöd till handikappade startade. Förslag om ändringar i bilstödet till handikappade har förut av regeringen lagts fram för riksdagen. Men regeringen har aldrig fullföljt de intentioner som utredningarna eller riksdagen har framfört för att få ett bra bilstöd.

Den 25 april 1985 debatterades frågan i riksdagen. Det blev återremiss av ärendet till regeringen med uppdrag att senast den 1 januari 1986 återkomma med ett nytt förslag, som skulle vara realistiskt med utgångspunkt från en utrustad handikappbils marknadsvärde.

Först i januari 1986 tillsattes en utredningsman för att utreda hur ett nytt förslag skulle kunna se ut.

Nu har vi förslaget framför oss och skall fatta beslut om det i dag. Vi kan då konstatera att lång kan vandringen vara ibland, innan vi når en bit av målet.

I stort kan vi från folkpartiet säga att vi accepterar förslaget. Där finns betydande förbättringar för de handikappade. Personkretsen har utökats och större medel har ställts till förfogande för att kunna utöka stödet. Det finns givetvis mycket mer vi skulle vilja göra för de handikappade som har behov av bil för att kunna leva ett någorlunda normalt liv. Men vi är också liksom biträdande socialministern införstådda med att allt som föreslås kostar pengar och att det är svårt att verkställa allt på en gång, även om viljan finns. Vi hoppas nu från folkpartiets sida att detta får vara en god början och att stödet kommer att utökas och förbättras efter hand som det finns möjlighet därtill.

Herr talman! Det finns ändå några detaljer som vi vill peka på och som vi anser borde ha varit med i förslaget redan nu. Folkpartiet har i reservation nr 2 tagit upp bilstöd till förtidspensionärer över 49 års ålder och krav på eget körkort för handikappade över 18 år.

I propositionen föreslås att även handikappade som är 18–49 år och som inte arbetar eller utbildar sig skall ha möjlighet att erhålla bilstöd. Det rör sig om förtidspensionärer som aldrig kommit ut på arbetsmarknaden. Enligt regeringens förslag skall dessa inte kunna få förnyat bilstöd efter det att de fyllt 49 år. Denna begränsning finns dock inte för de personer som fått bilstöd på grund av arbete eller studier och som sedan tar ut förtidspension. Dessa kan få förnyat bilstöd tills de fyller 65 år. Det förefaller svärmotiverat att den grupp som fått bilstöd mellan 18 och 49 år skall mista det då 49-årsgränsen nås därför att de inte fått bilstöd på grund av utbildning eller arbete. Denna grupp bör därför ha möjlighet att få förnyat bilstöd även sedan de fyllt 49 år. Under de första åren med ett förnyat bilstöd kommer detta inte att förorsaka några nya kostnader, då kostnaden för införandet av bilstöd för denna grupp finns med i det nu behandlade förslaget.

Vi anser också att även handikappade personer över 18 år i vissa fall behöver någon som kör bilen. I nuvarande lagstiftning finns möjlighet att bevilja undantag från kravet på eget körkort för att få bilstöd. Det bör även i fortsättningen vara möjligt att göra undantag från denna regel. I många fall är

färdtjänst alternativet till egen bil, körd av annan person, och det kan i många fall visa sig vara ett mera kostnadskrävande alternativ. Detta bör tas med i beräkningarna vid ansökan om bilstöd.

Ett andra steg mot ett förbättrat bilstöd bör innebära att kravet på eget körkort modifieras eller slopas helt.

Herr talman! Folkpartiet ser med glädje att vi äntligen, efter många års väntan, fått fram ett förslag om förbättringar i bilstödet till de handikappade, men utgår också ifrån att detta bara är början till ytterligare förbättringar av bilstödet för att de handikappade skall kunna leva ett så normalt liv som möjligt.

Därmed vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna nr 2 och 4.

Anf. 52 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Förslaget till ett förbättrat bilstöd till handikappade har verkligen varit efterfrågat. Det betyder oerhört mycket för en person att kunna vara oberoende och kunna leva på något så när lika villkor som alla andra genom att kunna klara sina transporter själv.

Att man inte kan utnyttja de kollektiva färdmedlen innebär ett stort handikapp och att inte på rimliga ekonomiska villkor kunna ta sig fram till och från ett arbete är också ett stort handikapp. Detta gäller även handikappet att inte oberoende kunna resa under fritid och semester.

Det är därför positivt att bilstödet har utformats på ett bättre sätt än tidigare.

Jag vill även i denna debatt understryka vikten av att färdtjänsten inte skall förändras till det sämre för dem som behöver den i och med att detta förslag genomförs. Förhoppningsvis kommer de ökade förutsättningarna till bilstöd att innebära ett minskat behov av i många fall dyr färdtjänst.

Det finns dock anledning att understryka att även om bilstöd utges, kan det finnas behov av färdtjänst, exempelvis vid reparation av den egna bilen eller under vintern när det för vissa kan vara svårt att klara den egna bilen.

Det är viktigt att färdtjänsten förändras, särskilt med tanke på de bekymmer som riksfärdtjänsten innebär för många. De långa förbeställningstiderna innebär också ett beroende, som vi som inte är rörelsehindrade inte skulle kunna acceptera.

Jag vill också i detta sammanhang dra en lins för ökad säkerhet i den bil som man köper med stöd av anpassningsbidrag. Handikappade är många gånger förhindrade att använda sig av säkerhetsbälte och är därmed utsatta för en betydande risk, inte minst genom alla de extra tillbehör som monteras i dessa bilar. Låt mig som exempel nämna en bekant till mig som saknar armar och för sitt fordon med hjälp av haka och fötter. Han är en mycket skicklig bilförare men kan inte använda bilbälte. Den nu introducerade luftkudden skulle för honom innebära ett skydd, ifall han skulle råka ut för en kollision. Denna luftkudde blåses upp vid den påfrestning som en kollision innebär. Detta sker via sensorer monterade på ett antal ställen i karossen. Krockprov har visat att man vinner mycket i minskade skador genom denna säkerhetsanordning. Jag har i ett annat sammanhang motionerat om detta men tyvärr inte fått fullt gehör för dessa krav. Jag vet att detta inte ingår i vårt beslutsunderlag, men jag ser gärna att detta krav drivs för att ge även

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Förbättrat bilstöd till
handikappade*

rörelsehandikappade ett så fullgott skydd som möjligt i den bil de kör eller åker i.

Nu är ju aldrig någonting fullkomligt, inte ens detta förslag som hälsats med tillfredsställelse från handikapporganisationerna. Vi i centern har dock en del förslag som skulle förbättra systemet ytterligare. Vi är ense om de samhällsekonomiska vinster ett utvidgat bilstöd ger. Dessa vinster bör beaktas i lika hög grad när det gäller de människor som är i åldern mellan 49 och 65 år. Vi inser att det för närvarande inte finns utrymme att utvidga reformen till att gälla dessa grupper. Men vi önskade att utskottet skulle uttala en viljeinriktning för fortsatta förbättringar när bilstödet utvärderats och att man då också utvidgar stödet så att alla förflyttningshandikappade upp till 65 års ålder omfattas.

Övergångsreglerna innebär, som alltid, marginaleffekter. I detta fall gäller det dem som beviljas bilstöd vid 43 års ålder. Det skall sedan gå sju år innan nästa stöd kan bli aktuellt. Det kan då avgöras på grundval av vilken månad man är född om man får bilstöd på nytt vid 49 års ålder. Vi anser från centerns sida att det borde finnas en mjukare övergång.

När det gäller bilstöd till handikappade föräldrar med barn under 18 år har vi yrkat på en viss förändring beträffande till vilken grupp de skall räknas. I grupperna 1–5 avgörs vilka förflyttningshandikapp som gäller. Med detta som underlag bestäms vilka bilstöd som skall gälla. De former för bilstöd det handlar om är grundbidrag, anskaffningsbidrag eller anpassningsbidrag. Vi anser från centerns sida att det finns klara fördelar att vinna med att låta gruppen handikappade föräldrar med barn under 18 år tillhöra gruppen 2, dvs. samma grupp som handikappade under 65 år som lämnat arbetsmarknaden med förtidspension eller sjukbidrag. De senare erhåller ett helt grundbidrag som uppgår till 50 000 kr. Handikappade med barn under 18 år får i dag ett halvt grundbidrag, dvs. 25 000 kr.

Utskottet ställer för närvarande inte upp på vårt krav men vill ändå lämna en dörr öppen för en omprövning när man dragit erfarenhet av nuvarande system. Tyvärr hjälper det inte dessa föräldrar i dag. Det gäller ett mycket begränsat antal föräldrar, så kostnaderna för samhället blir inte speciellt stora. För den enskilde föräldern innebär detta emellertid ett avsevärt tillskott till den personliga ekonomin.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5 som fogats till utskottets betänkande.

Anf. 53 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Under mer än tio års tid har frågan om bilstöd till handikappade diskuterats och utretts. Eftersom det förslag vi nu skall ta ställning till innebär avsevärda förbättringar jämfört med vad som har gällt hittills och jämfört med tidigare förslag vill vi i huvudsak bifalla propositionen, som innebär både ett större ekonomiskt stöd och ett utvidgande av berättigad personkrets.

Det är emellertid inte tillfredsställande att förslaget innehåller åldersgränser som ställer vissa handikappade över 49 års ålder och samtliga över 65 års ålder utan rätt till bilstöd. Som skäl för begränsningarna anges alltför stora kostnader för statsbudgeten. De olika utredningar som har tillsatts för att se

över bilstödet har aldrig ens försökt att behandla frågan om bil skall kunna betraktas som tekniskt hjälpmedel. Tyvärr har utredningarna inte utgått från det faktum att det är en avgörande principiell skillnad mellan handikappades och icke handikappades bilinnehav: Den icke handikappade kan göra en ekonomisk avvägning och välja att inte ha bil och ändå klara av nödvändiga förflyttningar med de kommunikationer som står till buds. Men det valet existerar inte för den vars handikapp utgör ett hinder för att ta sig till eller använda allmänna kommunikationsmedel. Jag tycker att man också bör påpeka att även handikappade är med och betalar våra allmänna kommunikationsmedel genom kommunal och statlig skatt, trots att de aldrig kommer att kunna använda dem.

Bilen kompenserar inte bara allmänna kommunikationsmedel för den som har ett handikapp. Den är många gånger ersättning för ben som inte fungerar. Bilen är ett tekniskt hjälpmedel för handikappade, och målet måste vara att bil kan erhållas enbart på dessa villkor. Eftersom de faktiska samhällskostnaderna för en sådan reform aldrig har belysts av någon utredning kan man inte bara avvisa detta för att det skulle vara för kostsamt. Att färdtjänst är dyrt vet vi. Vi vet också att ju mer bilstödet byggs ut desto mindre blir behovet av färdtjänst. Det finns kanske t. o. m. skäl att tro att färdtjänsten är ett dyrare alternativ än att förse handikappade människor med en egen bil.

Vi vet inte hur gruppen förtidspensionärer över 50 år ser ut, dvs. hur många i den gruppen som skulle vara berättigade till en bil om den utgavs som ett tekniskt hjälpmedel. Vi vet inte heller i vilken utsträckning handikappade över 65 år kan tillgodogöra sig en egen bil. Det första som måste göras är att ta reda på hur många som kan tänkas vara berättigade till bil. Innan vi har alla fakta är det givetvis svårt att fatta ett beslut. Vi accepterar att man inte vill fatta beslut i frågan om bil som tekniskt hjälpmedel redan nu. Men vi menar att regeringen bör göra en plan för i vilken takt bilstödet kan byggas ut, med målet att bil skall kunna fås som tekniskt hjälpmedel.

Som jag sade inledningsvis innebär förslaget i propositionen en välkommen förstärkning av det ekonomiska bidraget till bilinköp. Men med den prisutveckling vi har kommer både grundbidraget och anskaffningsbidraget att snabbt sjunka i värde. Därför anser vi att det är nödvändigt att det ekonomiska bidraget värdesäkras. Det kan givetvis ske på olika sätt. Vi har pekat på att man kan knyta grundbidraget och anskaffningsbidraget till basbeloppet och på så sätt få den årliga uppjusteringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer 6 och 8.

Anf. 54 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Som det har sagts tidigare är detta förslag om ett förbättrat bilstöd till handikappade en ytterst angelägen och efterlängtd reform. Det är bra att vi nu har ekonomiska möjligheter att genomföra den.

Utgångspunkten för reformen är att bilen är ett värdefullt förflyttningshjälpmedel för många personer med handikapp. Bilen ökar möjligheterna till rörlighet för handikappade. Den medför en påtaglig förbättring för många och hjälper dem att delta i samhällslivet och etablera kontakter med andra människor.

Förslagen syftar i korthet till att ge fler handikappade rätt till bilstöd men också till att förbättra själva stödet samt att få till stånd förenklingar genom ökad samordning.

Som vi ser det, är det positivt att även personer som inte förvärvsarbetar eller genomgår utbildning nu får möjlighet att erhålla bilstöd, och det är bra att stödet vidgas till förtidspensionärer, till handikappade föräldrar med barn och till föräldrar med handikappade barn.

Det grundläggande kriteriet för om stöd skall utgå bör vara behovet av bil, dvs. förekomsten av ett varaktigt funktionshinder som medför väsentliga förflyttningssvårigheter. Statsrådet anför i propositionen, och det har utskottet anslutit sig till, att ur strikt handikappolitisk synvinkel borde ett förslag om bilstöd och utvidgad personkrets ha innefattat alla handikappade med förflyttningssvårigheter, alltså alla utan begränsningar i fråga om ålder.

I propositionen framhålls dock att det statsfinansiella-läget inte gör det möjligt att nu lägga fram förslag så att alla förflyttningshandikappade, oavsett ålder, får del av stödet. Kostnaderna för ett sådant system skulle bli alltför omfattande.

Ekonomin har alltså tvingat oss till att göra begränsningar av bilstödet, och det är naturligtvis en angelägenhetsbedömning som ligger till grund för förslaget i dess helhet, också i fråga om gruppindelningen, bidragets konstruktion, krav på körkort, värdebeständigheten hos bidraget och synen på bilen som tekniskt hjälpmedel. Statsfinanserna och ekonomin har således styrt den bedömning som ligger till grund för den utformning bilstödet har fått.

Utskottet tillstyrker propositionen i dess helhet och anser att bilstödet konstruktion är riktig med dagens förutsättningar. Vi tycker alltså att det är rimliga avvägningar som gjorts i propositionen.

Kenth Skårvik säger att bilstödsfrågan har förhalats. Jag tror för min del att själva sakfrågan har vunnit på att man har gjort en grundlig utredning och tagit tid på sig. Det är också en oerhört kostsam reform som nu genomförs. Frågan om finansieringen är kanske oväsentlig för Kenth Skårvik, men den är viktig för oss som har att ta ett ekonomiskt ansvar.

Som jag sagt tidigare, är det ekonomiska realiteter som har styrt förslagets konstruktion, men trots det tycker jag att det är ett bra förslag som riksdagen nu har att behandla. De handikappades möjligheter att komma ut i samhällslivet förbättras väsentligt.

Jag tycker som sagt att det är ett bra förslag som Bengt Lindqvist har utformat, och reformen kommer att betyda oerhört mycket för de enskilda människorna.

Med detta, herr talman, vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 55 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var litet väl magstarkt av Börje Nilsson att säga att finansieringen är oviktig för oss. Jag sade i mitt inledningsanförande att vi förstår, precis som biträdande socialministern gör, att ekonomin betyder mycket och att pengarna inte räcker till allt.

Men sedan beror det på vad man prioriterar, även i ett sådant här sammanhang. Så där måste jag slå tillbaka och säga att det var oförskämt att

yttra sig som Börje Nilsson gjorde, när vi har uttalat oss så många gånger beträffande finansieringen.

När det gäller den åldersgräns som satts vid 49 år har vi svårt att förstå varför man skall diskriminera förtidspensionärer efter det att de har fyllt 49 år. Vi tycker att de har lika stort behov av bil som andra som har passerat den gränsen. Därför tror vi att det hade varit förnuftigt att se till att det funnits ekonomi för att klara av den biten.

Vi tycker också att det är väldigt viktigt att kunna ge föräldrar möjlighet att hjälpa sina handikappade barn som passerat 18-årsgränsen. Vi vet att det kostar pengar, men ibland handlar det om prioriteringar, och här tror vi att det hade varit viktigt att se till att medel funnits till förfogande.

Precis som vi har sagt, har det skett en förhållning av detta slags handikappstöd. Det är 21 år sedan som den första utredningen gjordes, och man kunde ha tagit tag i frågan på ett mycket tidigare stadium. Vi tycker också att det är för lång tid från våren 1985 till nu, innan man kommit fram med ett någorlunda vettigt förslag.

Anf. 56 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Utskottet tar avstånd från propositionens förslag, där man ju understryker att personkretsen för rätt till bilstöd också skall omfatta gruppen 49-65 år. Jag vill fråga Börje Nilsson: Är dörren stängd för den gruppen i och med att utskottet skriver som det gör?

Vi kräver inte att bilstöd för den gruppen skall införas i dag, men vi vet ju att kostnaden för bilstödet kommer att minska inom ett antal år. Då borde det finnas utrymme för en vidgning av personkretsen, och jag tycker att utskottet borde ha kunnat ange det som ett mål.

Jag tycker att det är viktigt att man inte för fram dubbla budskap. Å ena sidan är det viktigt att alla får stöd, och å andra sidan är det tydligen inte så viktigt.

Anf. 57 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Börje Nilsson anför, precis som man gör i propositionen och utskottsbetänkandet, att kostnaderna föranleder att det måste göras ganska stora begränsningar i fråga om bilstödet. Om det nu är på det sättet, får vi väl acceptera det, men jag undrar vilka beräkningar Börje Nilsson stöder sig på.

Såvitt jag vet, finns det ingen utredning som har belyst de samhällsekonomiska konsekvenserna av att godkänna bilen som tekniskt hjälpmedel. Den bilstödskommitté som satt 1979 räknade med att enligt dåvarande regler skulle ca 15 000 personer vara berättigade till bil. Med de förändringar av bilstödet som skett sedan dess kan ingen svara på hur många som i dag skulle vara berättigade.

Eller har regeringen och Börje Nilsson tillgång till beräkningar som visar vad det skulle kosta om bil tillhandahålls som tekniskt hjälpmedel? Vi anser från vpk:s sida att det finns skäl att tro att det inte skulle bli dyrare än vad samhällets kostnader för färdtjänst är i dag.

Jag tycker att det vore väldigt bra om Börje Nilsson ville tala om vad det skulle kosta om bilen betraktades som ett tekniskt hjälpmedel.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Förbättrat bilstöd till
handikappade*

Anf. 58 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Kenth Skårvik säger att han naturligtvis anser att det är viktigt att ta hänsyn till ekonomin. Då tycker jag att han också bör ha förståelse för att man måste göra begränsningar. Enligt min mening är det förslag som vi nu behandlar oerhört värdefullt, och jag anser att statsrådet Lindqvist har gjort ett gott arbete.

Förslaget mottas också välvilligt av de handikappade, som har förståelse för att vi tvingas göra begränsningar. Vi har dock satsat ganska mycket för att få fram ett bra förslag.

Kenth Skårvik återkommer till förhållningen. Det är riktigt att vi startade 1985. Men Kenth Skårvik kan gå litet längre tillbaka i tiden. Den borgerliga regeringen tillsatte på sin tid en bilstödskommitté, som lade fram ett förslag 1982. Det skulle kosta 38 miljoner.

Även om inflationen haft sin gång under tiden sen dess, menar jag att vi i dag har fått ett väsentligt bättre förslag än det från 1982 som förkastades av handikapporganisationerna.

Kanske kan man inte direkt jämföra 250 miljoner med 38 miljoner, men jag menar ändå att detta förslag är väsentligt bättre än det som fanns 1982. Det bör man tänka på.

Till Margó Ingvardsson: Man har inte gjort sådana beräkningar, men det är klart att bilen som tekniskt hjälpmedel skulle kosta oerhört mycket. Man skulle då få betala kostnaden fullt ut. Margó Ingvardsson vet vad en bil i dag kostar. Med handikappanpassningar blir det väsentligt mer.

Nu skall det förslag vi i dag tar ställning till sättas i verket. I propositionen uttalas att man efter en tid måste göra en utvärdering och sedan gå vidare med ytterligare förbättringar. Vi har inte nått slutmålet. Som jag tidigare sagt är det viktigt att man också kan ge dem som är mellan 49 och 65 år denna möjlighet, så att alla handikappade med förflyttningssvårigheter kan få tillgång till bil. Det betyder oerhört mycket för dem. Men jag tycker vi i dag tar ett långt steg på vägen, och det är en bra reform vi har att ta ställning till.

Anf. 59 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att saken utreddes under den borgerliga tiden. Om jag inte tar helt fel var Börje Nilsson med i den utredningen och ställde sig bakom förslaget. Det nu föreliggande förslaget stämmer i långa stycken med det förslag som lades fram vid den tiden, och som också fick ett bra mottagande av de remissinstanser man hade. Men trots detta har det tagit sex år för regeringen att komma fram med ett förslag på grundval av utredningen under den borgerliga regeringens tid.

Börje Nilsson kommer tillbaka till de ekonomiska realiteterna som har styrt detta. Men man får väl också tro att det har funnits något socialt patos och någon social tanke bakom.

Jag sade i mitt förra anförande att det finns många fördelar i detta förslag och att vi i stort ställer oss bakom det. Men vi tycker också att det fattas vissa viktiga saker som borde ha varit med och borde ha prioriterats före en del annat, kanske inte just i bilstödsförslaget, men på annat håll. Vi tycker som sagt att det är litet snålt tilltaget och att det borde kunna förverkligas med även de bitar vi pekat på.

Anf. 60 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag är överens med Börje Nilsson om att detta förslag som vi skall ta ställning till i dag är avsevärt bättre än det som 1979 års bilstödskommitté presenterade, och som förkastades av handikapporganisationerna. Vad jag vänder mig emot är att regeringen och Börje Nilsson bara avfärdar vårt förslag om att bilen på sikt skall erkännas som ett tekniskt hjälpmedel med argumentet att det blir för dyrt, när samtidigt Börje Nilsson erkänner att det inte finns någon utredning som har tittat på hur det dyrt det egentligen skulle bli. Ingen, inte jag och inte Börje Nilsson, kan tala om hur många personer som skulle bli berättigade till en bil om den utgavs som ett teknisk hjälpmedel. Vi tycker att man borde göra dessa beräkningar. Det finns kanske skäl att tro att det inte skulle bli så mycket dyrare att ge folk en bil än att låta dem åka färdtjänst. Vi vill se utredningarna och få frågan belyst innan vi bara avfärdar den med att det inte går att genomföra därför att det blir för dyrt. Det är kravet i vår reservation.

Anf. 61 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Börje Nilsson för uttalandet, som var mera positivt än vad som framgår av utskottets skrivning i betänkandet när det gäller förbättringar för gruppen av handikappade mellan 49 och 65 år.

Det vore utmärkt om Börje Nilsson följde upp detta genom att rösta på vår reservation 1.

Anf. 62 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Kenth Skårvik vill jag säga att det förslag vi behandlar i dag är helt annorlunda än det som lades fram 1982. Det är vida bättre.

Det är riktigt att jag var med i utredningen, men vi hade mycket begränsade direktiv från den borgerliga regeringen. Förslaget fick inte kosta någonting. Ändå sträckte vi oss till 38 miljoner. I dag kostar det 250 miljoner, och jag vill alltså påstå att det är ett vida bättre förslag.

Till Margó Ingvarsson: Jag kan hålla med om att man bör göra sådana ekonomiska beräkningar av vad bilen som tekniskt hjälpmedel skulle kosta. Jag tror det kommer att kosta ett stort antal miljoner. Men visst skulle det vara intressant att veta.

Till Karin Israelsson: Statsrådet har sagt – och utskottet har understruktit det – att ur strikt handikapppolitisk synvinkel borde alla förflyttningshandikappade, oavsett ålder, innefattas av förslaget. Det är alltså målsättningen. Vi måste färdas i den riktningen, så att säga, och försöka lösa upp de begränsningar som finns. Jag tycker att jag har hållit mig i stort sett till vad betänkandet säger.

Andre vice talmannen anmälde att Kenth Skårvik och Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 63 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! Det är med stor glädje som jag ser att regeringen lägger fram en proposition som innebär ett förbättrat bilstöd till handikappade. Försla-

gen om ett statligt bidrag för anskaffande av motorfordon är en betydande reform för många funktionshindrade. I likhet med vad som hände på 1950-talet, när Kungl. pensionsstyrelsen började ge bidrag till bilar, kommer det nya bilstödet att ge nya möjligheter till arbete och rikare fritid till dem som berörs av reformen. I en förlängning ger den också samhället ekonomiska och sociala vinster. Jag – och många andra handikappade – får ge Bengt Lindqvist ett varmt tack för denna reform.

I min motion till riksdagen i denna fråga – 1987/88:Sf19 – tar jag upp vissa justeringar i regeringens proposition, detta med hänsyn till att vi inte skall få oavsiktliga begränsningar av reformen.

Särskilt stor betydelse har reformen för människor med stora funktionshinder. En ny teknik har utvecklats för anpassning av bilen åt dem som inte kan använda de vanliga manöverorganen. Detta ger möjlighet för t. ex. en person utan armar att trafiksäkert köra bil. Bilarna manövreras genom ett system som ersätter ratt, gas- och bromspedal samt signalsystem. Ombyggnad sker i samråd med bilinspektör hos AMU i Hedemora och Furuland och vid Handikappinstitutet.

En ägare av en sådan bil kan inte ta körkort förrän han fått en individuellt ombyggd bil. I dag löser man problemet genom att en konstruktör på nämnda verkstäder tillsammans med en kommande bilägare och en bilinspektör diskuterar fram en lämplig teknisk lösning. På grundval av resultatet utfärdas ett intyg om att bilaspiranten kommer att vara i stånd att köra en för honom eller henne anpassad bil. Länsarbetsnämnden beviljar på grundval av intyget bidrag till köp av bil.

Jag menar att en sådan rutin vid bilstöd skall fullföljas även med en ny huvudman, och att vi på något sätt bör uttala att med stöd av expertintyg skall bilstöd kunna utgå i de fall ägaren måste ta körkort för bil som är speciellt ombyggd för honom eller henne.

Socialförsäkringsutskottet har då det gäller denna fråga uttalat – jag citerar utskottets viktiga meningar i detta sammanhang: "Utskottet förutsätter dock att det nya bilstödet inte kommer att innebära några försämringar för de handikappade jämfört med nuvarande system. Således utgår utskottet från att bilstöd även fortsättningsvis kan lämnas i de fall som motionären tar upp."

Jag finner att socialförsäkringsutskottet och jag har samma uppfattning på denna punkt.

Herr talman! Låt mig ta upp ytterligare en sak. I propositionen tolkas begreppet varaktigt funktionshinder så, att detta "i princip skall vara bestående eller att det i vart fall skall finnas under den tid fordonet skall användas". Sedan ger man exempel på kriterier för handikapp, såsom behov av rullstol, bockar eller käppar, eller svåra astmatiska besvär.

Denna beskrivning är alltför koncentrerad kring hjälpmedel. Jag vill betona att personer med stora förflyttningssvårigheter kan ha medfödda eller av sjukdom uppkomna handikapp utan att stödhjälpmedel är nödvändiga. Detta är fallet vid t. ex. cerebrala pares och muskeldystrofi.

I anvisningarna för handläggning av bilstöd måste man, enligt min mening, betona att det som är avgörande är behovet av bil på grund av funktionsnedsättningar. Socialförsäkringsutskottet uttalar samma sak i denna fråga. Man säger att "väsentliga förflyttningssvårigheter kan föreligga även för personer

som inte är beroende av olika hjälpmedel”.

Herr talman! Jag ber att i denna fråga få yrka bifall till hemställen i socialförsäkringsutskottets betänkande.

Prot. 1987/88:123

19 maj 1988

*Förbättrat bilstöd till
handikappade*

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Försvarsutskottets betänkande 10

Mom. 1 (kustbevakningens ställning)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 23 för motionerna Fö703 och Fö11 av Lars Werner m. fl. samt Fö14 av Karl-Göran Biörsmark och Anna Wohlin-Andersson i motsvarande del.

Mom. 5 (lokalisering av kustbevakningens centrala ledning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan men den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fö711 av Kerstin Ekman m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (lokalisering av kustbevakningens södra regionala ledningsorgan)

Utskottets hemställan bifölls med 203 röster mot 62 för reservationen av Arne Andersson i Ljung m. fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (anslag till Kustbevakningen)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 17 för motion Fö716 av Tommy Franzén och Oswald Söderqvist i motsvarande del.

Mom. 14 a (ytterligare ett isgående fartyg för kustbevakning)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fö716 av Tommy Franzén och Oswald Söderqvist i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (bilstöd till förtidspensionärer över 49 års ålder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik i motsvarande del, *dels* reservation 1 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (krav på eget körkort för handikappade över 18 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (bilstöd till handikappade föräldrar med barn)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 36 för reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund.

Mom. 8 (bilstödet konstruktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Margó Ingvarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (övergångsregler för ålderspensionärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (bil som tekniskt hjälpmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 17 för reservation 8 av Margó Ingvarsson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:24 om den framtida verksamheten vid Stiftelsen Invandrartidningen m. m. (prop. 1987/88:110 och 1987/88:100 bil. 12).

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

8 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:25 om delpensionsförsäkringen.

Delpensionsförsäkringen

Anf. 64 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det här betänkandet rörande delpensionsförsäkringen innehåller väl inga väsentliga nyheter. De uppfattningar som presenteras i våra reservationer är kända sedan tidigare. Vi moderater vidhåller vår uppfattning att kompensationsnivån bör fastställas till 50 % i stället för nuvarande 65 %. De medel som då frigörs kan användas till långt mer angelägna sociala ändamål.

Delpensioneringen är egentligen inte någon bra lösning av pensionsfrågorna för de äldre. Bedömningen är ganska stelbent, och som de flesta av de sociala försäkringarna är den i huvudsak avpassad för löntagare, medan det är betydligt hårdare villkor för egna företagare. För vissa personer kan en 65-procentig kompensationsnivå faktiskt innebära en viss överförsäkring.

När man går ned till deltid kapar man ju nämligen marginals kattetoppen. Kassatjänstemän som jag har talat med anser faktiskt att en 50-procentig kompensationsnivå i realiteten motsvarar en 65-procentig sådan.

Pensionsberedningen har i uppgift att utreda bl. a. en rörlig pensionsålder, och det är nog inget tvivel om att en flexibel pensionsålder vore en långt bättre lösning för de flesta än delpensionen.

Med dessa argument, herr talman, yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 1.

Den gemensamma borgerliga reservationen nr 3 om delpension till lantbrukare baseras på en motion av Karin Israelsson m. fl.

Som jag förut sade är pensionsvillkoren generellt sätt hårdare för lantbrukare och egenföretagare än för anställda. En egenföretagare måste minska sin arbetstid med hälften för att över huvud taget få någon delpension. Det är inte heller alltid så lätt för en egenföretagare eller en jordbrukare att uppfylla de krav som ställs. Vi begär i reservationen en översyn av pensionsvillkoren för egenföretagare i syfte att nå en större jämställdhet med löntagare.

Vi vill också att frågan om ett eventuellt annat inkomstbegrepp utreds när det gäller t. ex. de s. k. mjölkpensionärerna. Det är över huvud taget svårt för en jordbrukare att bli rättvist bedömd när det gäller inkomstbegreppet. Inte sällan räknas kapitalinkomster in, utöver den rena arbetsinkomsten. När det gäller avvecklingsersättningen tar kassan t. ex. inte hänsyn till att denna också skall ersätta fasta kostnader för räntor och avbetalningar på jordbruksfastigheten.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall också till reservation nr 3.

Anf. 65 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Det här korta betänkandet behandlar de motioner som har väckts angående delpensionsförsäkringen. Vi har från folkpartiets sida föreslagit att kompensationsnivån skall vara 50 % fr. o. m. den 1 juli 1988. Enligt nu gällande regler om kompensation på 65 %, som genomfördes i fjol, blir ersättningsnivån 82,5 % för en halvtidsarbetsinsats. Det kan jämföras med att t. ex. en ATP-pensionär får 65 % av sin lön efter pensioneringen.

Enligt vårt förslag får man – om man minskar sitt arbete med 50 % – 75 % av sin tidigare lön, trots att man bara arbetar halvtid. I den samhällsekonomiska situation som vi har i dag, tycker vi att det är en godtagbar inkomstnivå. Folkpartiet anser nämligen att det finns ännu mer angelägna områden att satsa på. Vi tvingas ju fortfarande att prioritera bland många angelägna insatser.

En grupp som har det sämre ställt och som folkpartiet först vill satsa på är undantagande pensionärerna. Över huvud taget vill vi i första hand satsa på det vi brukar kalla "det glömda Sverige". Till den gruppen hör t. ex. familjer med handikappade barn och personer som vistas på långvården.

Vi föreslår att den ersättning som utgår till föräldrar med handikappade barn, det s. k. vårdbidraget, höjs med 30 % från ca 50 000 kr. till 65 000 kr. per år. Vi föreslår också ett särskilt statligt stimulansbidrag till landstingen för att påskynda ombyggnaden av sjukhem så att alla som så önskar kan få ett eget rum.

Men vi har också andra brister – inte minst inom sjukvården – som måste prioriteras. Det gäller t. ex. de långa köerna till kranskärls-, höftleds- och gråstarrsoperationer.

När de ekonomiska resurserna nu inte räcker till för alla angelägna reformer, måste vi välja vad vi i första hand skall satsa resurserna på. För oss i folkpartiet är det då naturligt att prioritera sjukvården, för att försöka minska dess kris, förbättra för föräldrar med handikappade barn och få till stånd gruppboende för senildementa – i stället för att genom en 65-procentig kompensationsnivå nära nog överkompensera deltidspensionärerna.

Vi har i dag stora fördelningspolitiska orättvisor. När vi har löst dem bättre kanske det kan finnas utrymme även för en högre kompensationsnivå för deltidspensionärer. Men om den nivån skall vara just 65 % kan väl diskuteras. För närvarande har vi inte löst de orättvisor som jag nyss nämnde, varför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

En annan orättvisa berörs i reservation nr 3. För lantbrukare och andra egenföretagare gäller nämligen andra villkor för rätt till delpension än vad som gäller för löntagare. Utskottsmajoriteten avstyrker motionskravet på en översyn av de orättvisa reglerna, med hänvisning till att tillämpningssvårigheterna skulle öka. Det är litet märkligt att man accepterar de här skillnaderna i arbetstidsminskning och inkomstbegrepp i stället för att göra en översyn. Jag vill därför till slut yrka bifall till reservation nr 3.

Anf. 66 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Till det här betänkandet finns en för centern, folkpartiet och moderaterna gemensam reservation som behandlar delpensionsfrågor för jordbrukare. Jordbruksarbete är tungt, slitsamt och många gånger farligt. Det kan vi se av statistiken över förtidspensioneringar, arbetsskador och olycksfall i arbetet. Därför blir det allt vanligare att jordbrukare när de når 60-årsåldern precis som anställda inom industrin och andra verksamheter önskar trappa ner verksamheten och arbetsinsatsen. Villkoren i fråga om rätten till delpension skiljer sig dock mellan grupperna. Jordbrukare och andra egenföretagare måste minska sin arbetstid med minst hälften. För anställda gäller att man måste minska den med minst fem timmar i veckan. Dock måste man inom båda grupperna arbeta minst 17 timmar i veckan efter minskningen.

Den som har kännedom om hur det genomsnittliga jordbruksföretaget ser ut i dag, vet att det är vanligt att man i familj jordbruket kombinerar olika produktionsgrenar. Det mest rationella och ofta enda möjliga när en jordbrukare vill trappa ner är att avveckla en produktionsgren. Någon neddragning av verksamheten till hälften tvärsöver klarar man i regel inte, eftersom det förutsätter att man anställer någon på deltid. Med den lönsamhet som råder i dag inom jordbruket är detta inte ekonomiskt möjligt. Kravet på att minska arbetstiden till hälften blir därigenom ett trubbigt instrument när man skall bedöma jordbrukarens rätt till delpension. Ekonomiskt betydelsefulla produktionsgrenar väger inte alltid lika mycket när det gäller det totala antalet timmar eller arbetstygnden.

På grund av överproduktionen av mjölk infördes för ett par år sedan möjligheter för jordbrukaren att få en avvecklingsersättning om han säljer

sina mjölkkor och avvecklar mjölkproduktionen. Denna ersättning har litet felaktigt kommit att kallas mjölkpension. Den är ju i egentlig mening ingen pension, utan en ersättning för avvecklingskostnader och andra fasta kostnader som jordbrukare har. I centermotion Sf307 av Karin Israelsson m. fl. pekar vi på att detta har skapat problem för jordbrukare som önskar ta delpension, eftersom ersättningen räknas som inkomst.

Herr talman! I reservation 3 vill vi att regeringen gör en översyn av reglerna när det gäller jordbrukarnas rätt till delpension. Översynen skall omfatta inkomstbegreppet och kraven på en minskning av arbetstiden till minst hälften. Utskottsmajoriteten hänvisar till att tillämpningssvårigheterna skulle öka och att man förutsätter att riksförsäkringsverket följer utvecklingen.

Herr talman! Jag tycker att det är litet småsint av majoriteten att inte vilja gå med på vårt krav. Delpensionsförsäkringens syfte är ju att ge yrkesverksamma möjlighet till en nedtrappning av arbetsinsatsen. Många jordbrukare i 60-årsåldern orkar inte längre driva sina jordbruk lika intensivt som tidigare. Trots att de är företagare är de i högsta grad kroppsarbetare med tungt arbete. De betalar årligen en avgift till försäkringen. Det är därför enligt vårt synsätt orimligt att man genom regelsystems konstruktion skall uteslänga vissa som så väl är i behov av delpension.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 67 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottet har i betänkandet 1987/88:25 behandlat fyra motioner angående delpensionsförsäkringen. Frågor som tas upp i motionerna är kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen, lantbrukarnas möjlighet att få delpension och rätten för en anställd att få övergå till deltidsarbete.

Utskottet avstyrker bifall till samtliga motioner. Med anledning av detta har tre reservationer bifogats till betänkandet från moderaterna, centern och folkpartiet. Skälen till reservationerna har nu redovisats från samtliga partier.

Riksdagen behandlade för ett år sedan liknande frågor angående delpensioneringen.

Motivet till delpensioneringen är att denna är en väsentlig beståndsdel i systemet med en rörlig pensionsålder. Rätten till delpension har utnyttjats av många försäkrade, som därigenom har fått möjlighet att efter egna önskemål minska sin arbetstid.

De äldres möjligheter att vara kvar i arbetslivet har också förbättrats genom delpensionsförsäkringen. För att ytterligare förbättra pensionsformen höjdes kompensationsnivån för delpensionsförsäkringen den 1 juli 1987 åter från 50 % till 65 % av pensionsunderlaget.

Herr talman! Jag tänker inte närmare gå in på de regler som gäller för delpension, då dessa redovisas klart i utskottets betänkande.

Folkpartiet och moderaterna har i var sin reservation tagit upp kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen. De anser att i det rådande samhällsekonomiska läget skall kompensationsnivån sänkas från 65 % till 50 %. De anser också att delpensioner skall vägas mot andra angelägna

åtgärder. Enligt reservanterna medför inte en minskning av kompensationsnivån alltför kännbara ekonomiska konsekvenser för den försäkrade. Majoriteten i utskottet har dock en annan uppfattning.

Vid delpensionens införande år 1976 var kompensationsnivån 65 %. Man sänkte denna nivå till 50 % den 1 januari 1981. Fr. o. m. denna tidpunkt och fram till 1987, då riksdagen beslutade om en ändring till den ursprungliga nivån på 65 %, minskade delpensionstagarna drastiskt. Antalet halverades i förhållande till 1981. De försäkringssökande som minskat mest var delpensionstagare i de lägre inkomstklasserna. Det tyder sannolikt på att grupper med låg inkomst inte kunde ta delpension av ekonomiska skäl.

Med hänsyn till de effekter sänkning av kompensationsnivån tidigare har fått anser utskottet att kompensationsnivån även fortsättningsvis bör vara 65 %.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets betänkande och avslag på reservationerna 1 och 2.

Moderaterna, folkpartiet och centern tar i en gemensam reservation upp delpensionen till lantbrukarna och begär en översyn av reglerna. Reservanterna anser att lantbrukarna har svårt att minska sin arbetstid så mycket som för närvarande krävs. Man anser också att lantbrukarna skall kunna erhålla delpension med samma arbetstidsminskning som gäller för löntagarna, eller att de kan få delpension när de minskar sin arbetstid och inkomst genom att slopa en produktionsenhet, t. ex. en djurbesättning.

Utskottet behandlade samma fråga under föregående riksmöte. Då återopades pensionsberedningens betänkande SOU 1986:47 Deltidspension – Översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen. Beredningen framhöll att betydande svårigheter hade uppkommit hos försäkringskassorna vid tillämpningen av delpensionsförsäkringen för egenföretagare.

Problemen har dock minskat under årens lopp och blivit mer enhetliga. Beredningen ansåg dock vid det tillfället att det alltjämt kvarstod betydande svårigheter vid prövningen av frågan om egenföretagarna har minskat sin arbetstid i tillräcklig omfattning. Den föreslog därför att nuvarande regel borde kvarstå. Att införa en särregel och en arbetstidsminskning för en viss grupp egenföretagare ansåg beredningen inte kunde komma i fråga.

Utskottet ansåg med hänsyn till vad som redovisats att tillämpningssvårigheterna sannolikt skulle öka om man gjorde en ytterligare arbetstidsminskning.

Utskottet har samma uppfattning i dag och gör samma bedömning att tillämpningssvårigheterna sannolikt skulle öka om man genomför en ytterligare arbetstidsminskning. Utskottet vill i detta sammanhang emellertid erinra om att riksförsäkringsverket i "Allmänna råd 1987:9 om delpension" har rekommenderat försäkringskassan att vid bedömningen särskilt beakta att många lantbrukare som söker delpension driver jämförelsevis orationella lantbruk med låg mekaniseringsgrad.

Herr talman! Reservanterna anser vidare att ett annat inkomstbegrepp borde tillämpas för lantbrukare. Den särskilda avvecklingsersättning som mjölkproducenter mellan 60 och 65 år kan erhålla om mjölkproduktionen upphör, kan skapa problem när lantbrukarna ansöker om delpension. Vid uträkningen av delpensionen tar kassan inte hänsyn till att avvecklingsersätt-

ningen också skall ersätta de fasta kostnader som lantbrukarna har kvar från den tidigare mjölkproduktionen. Enligt reservanterna blir underlaget lägre vid beräkningen än det faktiska inkomstbortfallet.

Avvecklingsersättningen är skattepliktig och utgör inkomst av jordbruksfastighet. Den kommer därvid att finnas i de poster som ingår i bokföringen av fastigheten. Enligt utskottet blir därför avvecklingsersättningen bl. a. beroende av i vilken omfattning jordbrukaren har kvar de fasta kostnader som hänför sig till den tidigare mjölkproduktionen. Utskottet förutsätter dock att riksförsäkringsverket noga följer tillämpningen av ifrågavarande regler. Utskottsmajoriteten anser likaså att det inte finns skäl att förorda ett särskilt inkomstbegrepp för lantbrukare i delpensionshänseende.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till hemställan i utskottsbetänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 68 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Delpensioneringen framställs ofta som om den skulle vara en synnerligen viktig och värdefull institution i socialförsäkringssystemet. Så är dock inte fallet. Som jag tidigare sade finns betydligt viktigare och bättre instrument än delpensioneringen. Den spelar nog inte riktigt så stor roll som man gärna vill tro – och som det gärna framställs.

Jag har varit i kontakt med kassatjänstemän. De säger att det inte har skett någon särskilt stor ökning av ansökningarna, trots att kompensationsnivån numera är höjd. Det framgår också av utskottsbetänkandet, där det sägs att i slutet av 1987 var 37 000 personer deltidspensionerade, jämfört med 32 000 i slutet av 1986.

Eftersom det inte är så höga tal numera, göms delvis det faktum att många blir förtidspensionerade av arbetsmarknadsmässiga skäl. Det gäller de s. k. 58,3-års pensionärerna som utförsäkras från arbetslöshetskassan och sedermera blir förtidspensionerade av arbetsmarknadsmässiga skäl. Men vi vet också att det är mycket lätt för 60-åringar och äldre att få ordinär förtidspension. Vederbörande behöver endast ha sjukdomsbesvär som är mer än bagatellartade, som det heter i lagtexten och i riksförsäkringsverkets anvisningar. Vi torde således, som jag sade förut, mycket väl kunna sänka kompensationsnivån utan att det märks särskilt mycket för den enskilde. Det viktiga är väl ändå vad den enskilde får kvar i sin portmonnä.

Man har vid kassan i Värmland räknat ut att det faktiskt för vissa finns kompensationsnivåer på 93 % efter den 65-procentiga kompensationsnivån. Det är faktiskt en reell överförsäkring.

När det sedan gäller reservation 3 är det tyvärr så – det vet jag efter mer än 15 års eget arbete med pensionsbedömningar – att egenföretagare och jordbrukare alltid kommer något i strykclass därför att kapitalinkomster räknas in i underlaget. Det måste väl ändå vara vår strävan att skapa ett så rättvist system som möjligt, Ingegerd Anderlund, och då får vi inte väja för att det innebär vissa besvärigheter att nå dithän. Det brukar sannerligen inte riksdagsmajoriteten och utskottet vara rädda för annars. Jag behöver bara erinra om delsjukpenningreformen, som verkligen innebär kineseri!

Anf. 69 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra en kort kommentar med anledning av Ingegerd Anderlunds förmodan att den tidigare minskningen av antalet delpensionsansökningar mycket starkt hänger samman med kompensationsnivån. Det är klart att det finns visst samband, men det finns även andra orsaker till minskningen.

Det är troligt att det från början fanns ett stort uppdämt behov av delpension, som sedan blev mer och mer mättat. Det kan också ha inträffat vissa förändringar av villkoren på arbetsmarknaden, och det finns andra orsaker också.

När vi talar om kompensationsnivåer i delpensionsförsäkringen måste vi, som Gullan Lindblad var inne på, ta hänsyn till den nettoersättning som utgår i form av lön och pension. Det är nog den summan som är mest intressant för den enskilde delpensionären. Med de regler som nu gäller torde den som minskar arbetstiden med 50 % erhålla en sammanlagd nettoersättning på minst 90 % av den lön vederbörande hade som heltidsarbetande. Enligt vårt förslag skulle delpensionärer i samma situation erhålla minst – jag understryker det – 80 % av sin lön som heltidsanställd. Skillnaderna blir alltså inte så väldigt stora mellan de olika nivåerna. Om man är hög- eller lågavlönad betyder inte heller särskilt mycket på grund av marginalsatterna och vissa bidrag.

Det är naturligtvis viktigt att alla som anser sig behöva ta delpension får göra det på så hyggliga villkor som möjligt. Vi anser faktiskt att vårt förslag ger goda villkor.

Som jag sade i mitt inledningsanförande anser vi – om vi måste prioritera – att det finns andra som har det ännu svårare än delpensionärerna. Det finns de som inte kan arbeta på grund av handikapp, sjukdom eller ålder. Vi menar att vi måste förbättra villkoren för de svagaste grupperna. En annan aspekt är att det bör finnas ett samband mellan det arbete som utförs och den ersättning som utgår för det arbetet.

Anf. 70 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Ingegerd Anderlund hänvisade till att det finns tillämpnings-svårigheter när det gäller jordbrukarnas delpension. Jag visade i min redovisning att jordbrukarna har fått rätt till delpension. De betalar avgifter, men sedan är regelsystemet sådant att personer som rimligen borde vara berättigade till delpension inte får någon pension beroende på beräkning av arbetstid, inkomster osv. Ingegerd Anderlund hänvisade till att utredningen sagt att tillämpningsföreskrifterna hade varit mycket krångliga och skapat problem.

Majoritetens slutsats – som jag tycker är mycket egendomlig – är, att eftersom det hela är krångligt skall vi ingenting göra. Rimligen borde slutsatsen av det resonemanget och resultatet av utredningen vara att eftersom det är krångligt, eftersom systemet spärrar ut personer som rimligen borde vara berättigade till delpension, bör vi se över reglerna och komma tillbaka med ett förslag som ger större möjligheter för den här gruppen att få delpension.

Alla är med och betalar till delpensionssystemet. Man betalar en halv

procent på den samlade summan för egenavgifter. Då är det rimligt att människor också får del av förmånerna, att inte regelsystemet utestänger en del av de jordbrukare som rimligen – sett i relation till andra grupper – borde ha rätt att minska sin arbetsinsats vid 60 år, eftersom de ofta haft en tung och slitsam tillvaro som jordbrukare.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Delpensionsförsäkringen

Anf. 71 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! När det gäller lantbrukarnas delpension försökte jag i mitt inledningsanförande redogöra utförligt för utskottets ställningstagande och motiveringarna därtill. I övrigt finns ställningstagandet väl belyst också i utskottsbetänkandet. Jag vill dock gärna kommentera folkpartiets och moderaternas förslag till sänkning av kompensationsnivå i delpensionen, som Gullan Lindblad och Margareta Andrén talar för. Det låter nästan som om vi i princip inte behöver ha någon delpension. Det sägs att sänkningen av kompensationsnivån skall vägas mot andra angelägna åtgärder. Visst kan man hålla med om att vi har många angelägna områden, bl. a. de som Margareta Andrén tog upp – handikappade, långvård och gruppboende för senildementa. Det är mycket angelägna områden, där det behövs förbättringar. Men när det gäller bedömningen av vilka områden och vilka medborgare som behöver förbättringar och vem som skall försaka, då skiljer sig verkligen folkpartiet och moderaterna från oss övriga partier.

En sak som vi anser mycket angelägen är att de grupper av arbetstagare som i dag arbetar med tunga och slitsamma jobb, många gånger med eftersatt arbetsmiljö, skall ha rätt att minska ned sin arbetstid när krafterna börjar avta och kroppen har blivit sliten. Men vi vill i motsats till folkpartiet och moderaterna att människor inte skall ha rätt enbart till en minskning av arbetstiden utan också att få de ekonomiska förutsättningarna därtill.

När Margareta Andrén och Gullan Lindblad i sina anföranden påstår att det inte blir ekonomiskt kännbart när nivån sänks med 15 % visar det vilken liten förståelse de har för de grupper som har det ekonomiskt svårt i dag. I ert resonemang om en sänkning av nivån måste ni ha utgått från sådana löner som vi har som riksdagsledamöter och inte från de låga löner som industriarbetare eller vårdbiträden har. Dessa behöver många gånger varje krona för att klara ekonomin.

Om nettoresultatet efter skatt blir ca 3 % skillnad har det ändå stor betydelse för lågavlönade arbetstagare inom industri och vård som tar delpension.

Från 1981, då den borgerliga regeringen sänkte kompensationsnivån till 50 %, fram till i dag har antalet ansökningar om delpension minskat, nästan halverats. Och vilka har avstått? Jo, de med de lägsta inkomsterna, som helt enkelt inte hade råd att sänka sin arbetstid trots att vi alla vet att det är just den gruppen som är i mest behov av en arbetstidsminskning vid 60 år. Det är den gruppen som inte är tillräckligt angelägen för folkpartiet och moderaterna!

Anf. 72 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Ingegerd Anderlund sade att hon utförligt har kommenterat frågan om jordbrukarnas delpension. Den utförliga redovisning som Inge-

gerd Anderlund gjorde i sitt inledningsanförande var en redovisning av hur krångligt systemet är. Jag ställde då frågan: Vilken slutsats drar hon av att det är så krångligt? Borde inte slutsatsen bli att vi ser över reglerna så att vi kan nå en bättre fungerande delpensionsförsäkring för jordbrukare, som inte spärrar ut en del jordbrukare till följd av att man har ställt krav som inte stämmer med hur det är att vara jordbrukare?

Det var ganska intressant att höra Ingegerd Anderlunds redovisning i hennes senaste inlägg om vilka som skall få delpension. Hon talar om dålig arbetsmiljö, svåra förhållanden. Det är ju precis de förhållanden som råder för den jordbrukargrupp som vi har pekat ut i sammanhanget, nämligen de som, då de når 60-årsåldern, inte orkar driva sin verksamhet i samma omfattning som de har gjort tidigare.

När riksförsäkringsverket har sagt att det huvudsakligen skulle vara jordbrukare på gårdar med låg mekaniseringsgrad, tror jag inte att det resonemanget stämmer längre. Det är i allra högsta grad fråga om en typ av rationella familjejordbruk som finns i dag runt om i landet. Brukarna på dessa gårdar kommer nu i många fall upp i 60-årsåldern. Ni är litet småsinta mot den här gruppen. Om viljan funnes skulle man kunna ställa upp bakom kravet på en översyn, så att vi åstadkommer en delpensionsförsäkring som skulle kunna ge dessa jordbrukare rättvisa villkor.

Anf. 73 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Vi kan läsa innantill allihop faktiskt, Ingegerd Anderlund. Efter den redovisning som har lämnats i utskottsbetänkandet har vi, som hyser en annan uppfattning, redovisat den i våra reservationer.

Sedan hör inte Ingegerd Anderlund på, jag har nämligen inte sagt att delpensioneringen inte behövs. Jag har sagt att den nog inte spelar så stor roll som majoriteten vill låta förstå. Det är inte någon rusning av sökande, beroende på att det finns andra instrument som kanske är mer tilltalande, nämligen förtidspensionering, av det ena eller andra skälet.

Det är synnerligen lätt för en 60-åring eller en äldre person att få sjukpension eller förtidspension.

Gudarna skall veta att jag har den största förståelse för människor som är utslitna, efter alla de år som jag har varit i nära kontakt med dem och bedömt deras förtidspensioneringar. Då tänker jag på människor – jag tänker faktiskt inte på grupper. Det är alldeles givet att de människorna skall ha den trygghet och det skydd som de behöver då de inte längre orkar arbeta.

Jag undrar emellertid: Vem har ett slitsammare jobb och vem skulle vi i så fall värna mer om i dag för att förbättra försäkringen än jordbrukare på ett lågt mekaniserat jordbruk? Dessa är väl människor som mer än andra är utslitna.

Jag har inte sagt att det inte är ekonomiskt kännbart att ta delpension, men en sänkning av kompensationsnivån betyder betydligt mindre än vad majoriteten påstår, beroende på att vi i Sverige har världens högsta skatter! Då betyder det oerhört mycket att man bara får en halv inkomst, för då blir marginalskatterna betydligt mycket mindre.

Det finns alltså en överförsäkring i dag.

Herr talman! Ingegerd Anderlund hörde tydligen dåligt på vad jag sade både i mitt anförande och i min förra replik. Jag poängterade att det är viktigt att möjlighet till delpension finns, inte minst för dem som har och har haft slitsamma och tunga arbeten.

Precis som både Rune Backlund och Gullan Lindblad har sagt här i debatten gäller ju detta bl. a. många av våra egenföretagare, lantbrukare m. fl. Från folkpartiets sida har vi verkligen inte bara poängterat rätten till delpension, utan också intresserat oss för kompensationsnivån. Det är därför som vi särskilt har studerat hur effekterna skulle bli om vi skulle bli tvungna att sänka kompensationsnivån.

Om Ingegerd Anderlund inte tror på mig, vill jag nämna att riksförsäkringsverket för något år sedan gjorde en uträkning av nettoeffekten. Man redovisade en delpensionär som hade mellan 70 000 och 100 000 kr. i heltidsinkomst – det är alltså inte något riksdagsledamotsarvode. För den pensionären blev nettosänkningen 3 % om skatteeffekten medräknades. Det är ju ingen stor försämring.

Anf. 75 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Min hörsel kan det förstås vara fel på, eftersom jag har arbetat inom en bullrig industri, men min syn är det fortfarande inget fel på då jag använder glasögon. Jag ser tydligt och kan läsa vad det står i de borgerliga reservationerna om delpensionen.

De borgerliga hävdar även i år att det inte är så angeläget med de grupper som söker delpension. Jag vet att man kan få förtidspension, men det är inte alls säkert att dessa grupper av människor vill ha en sådan. De kanske vill ha delpension.

Jag tycker ändå att det är konstigt: dagligen hör vi från alla håll och från alla partier hur svåra arbetsförhållandena är för vård- och omsorgspersonalen och hur svårt det är att rekrytera personal. Då rimmar det illa att ställa krav på försämringar av våra arbetslivsreformer för vård- och omsorgspersonalen. Den personalen har tunga jobb, både fysiskt och psykiskt, som sliter hårt på kroppen. Bara vetskapen om en arbetstidsminskning då man fyller 60 år, med en ekonomiskt tryggad delpension, kan då innebära att man stannar kvar i jobbet i stället för att söka sig något annat. Om inte denna delpension finns, söker man sig kanske ett annat jobb – kroppen skall ju ändå hålla till dess att man är 65 år.

Om vi i framtiden vill ha arbetstagare inom vården och i industrin skall vi inte, som folkpartiet och moderaterna, komma med förslag om försämringar i ett så betydelsefullt trygghetssystem som delpensionen utgör för just denna grupp arbetstagare.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Statens hundskolor
m. m.

9 § Föredrogs

socialutskottets betänkande

1987/88:23 om statens miljömedicinska laboratorium (prop. 1987/88:136).

Beträffande detta betänkande konstaterade andre vice talmannen att ingen talare var anmäld.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

10 § Föredrogs

socialutskottets betänkande

1987/88:24 om statens hundskola m. m. (prop. 1987/88:126 och 1987/88:100 bil. 7).

Statens hundskola m. m.

Anf. 76 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att yrka bifall till de tre reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 77 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Statens hundskola bedriver en väldigt viktig verksamhet. I propositionen föreslås nya riktlinjer för hundskolans verksamhet, och utskottet tillstyrker de riktlinjerna.

Det finns tre vpk reservationer, som Bertil Måbrink höll ett fördömligt kort anförande om.

Jag skulle vilja säga att de är sammantagna egendomliga. Vad vpk föreslår är att man skall fördubbla anslaget till statens hundskola, och att man inte skall genomföra den avgiftsfinansiering av hundskolan som regeringen föreslår. Samtidigt som man alltså vill finansiera hundskolan via verksamheten, genom anslag till hundskolan, vill vpk öronmärka pengar till Synskadades riksförbund för inköp av hundar från hundskolan. Men om vi nu inte skall ha en avgiftsfinansierad verksamhet, förefaller det inte så motiverat att slå vakt om de synskadades möjligheter att köpa hundarna.

Med andra ord: De reservationer som vpk har framlagt hänger inte på något sätt ihop.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

11 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1987/88:14 om anslag till grundskolor, m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 10).

Anf. 78 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag vill börja med att beklaga att arbetsmängden i utbildningsutskottet är sådan, att vi inte har haft möjlighet att i detta betänkande, UbU 1987/88:14, även få med de viktiga principiella frågorna kring utformningen av den svenska grundskolan. Jag tänker på frågor som rör skolstarten, betygen samt uppläggning och utformning av undervisningen på högstadiet. Alla dessa frågor, och många därtill, är angelägna och kräver en seriös debatt i riksdagen. Nu kommer tyvärr diskussionerna om anslag och principer att föras vid olika tillfällen, eftersom så många motioner i viktiga skolpolitiska frågor hänskjuts till behandling av höstriksdagen.

Herr talman! En betydelsefull fråga i budgetsammanhang är i hur stor utsträckning användningen av statsbidraget skall vara styrande för kommunerna. Det gäller bl. a. det s. k. SiS-anslaget. I budgetpropositionen och utskottsmajoritetens förslag föreslås ett regionalt anslag – benämnt Särskilda insatser på skolområdet, därav förkortningen SiS – om 310 milj. kr. Där har sammanförts medel avseende åtgärder för elever med handikapp, särskild undervisning och särskilda åtgärder i grundskolan och gymnasieskolan.

Vi moderater är helt övertygade om att särskilda insatser behöver göras för handikappade och andra elever med särskilda behov. Vi är också klara över att vissa av dessa insatser behöver göras i samarbete mellan flera kommuner för att dessa elevers behov bäst skall tillgodoses.

Vi moderater litar dock på att alla kommuner, och deras skolstyrelser, känner ett sådant ansvar för sina elever med särskilda behov att de – om de statliga bidragen i största utsträckning utbetalas till dem – själva kan besluta om täckande av kostnader för elever som på grund av ett handikapp anvisas en skolgång som anordnas regionalt.

Det är en onödig och administrativt kostsam omgång med en ansökan till länskolnämnd om medel ur denna särskilda bidragspott. Vi anser att om merparten av det s. k. SiS-anslaget i stället direkt tillförs kommunerna, kommer det att bli till större nytta än om det fördelas mellan kommunerna av länskolnämnderna.

Av de 290 milj. kr. av detta anslag som vi anser skall utgå direkt till kommunerna föreslår vi att 120 milj. kr. skall användas till förstärkningar av insatserna på mellanstadiet.

Mycket av statliga anslag till skolan har under senare år gått till satsningar på låg- och högstadiet. Mellanstadiet har på något sätt kommit i kläm. Arbetssituationen på mellanstadiet är inte tillfredsställande – därom vittnar många rapporter.

Lärarna på mellanstadiet har en svår uppgift. Elever utvecklas olika vad gäller både kunskaper och färdigheter. Många elever är oroliga och brister i koncentrationsförmåga. Kan man inte lösa dessa problem på mellanstadiet blir det än svårare att få en bra arbetssituation på högstadiet.

Vi vill inte förordna en enhetlig användning av denna extra mellanstadiesatsning. Man kan tänka sig flera lösningar, t. ex. minskad klasstorlek eller undervisning i mindre grupper. Vilken organisation eller metod som väljs för att förbättra arbetssituationen för elever och lärare avgörs naturligt-

vis bäst lokalt – det viktiga är att medel ställs till förfogande. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Herr talman! I utskottsbetänkandet finns en utförlig skrivning kring utformningen av hemspråksundervisningen. Vi instämmer i denna skrivning men vill därutöver framhålla – vilket vi gör i reservation 6, som jag yrkar bifall till – att hemspråksundervisningen bör koncentreras till förskolan och till skolans låg- och mellanstadier.

Tyngdpunkten i undervisningen för invandrarbarn bör i högre åldrar bygga på att de skall lära sig svenska och att de med hjälp av *handledning* på hemspråket får allt större möjligheter att delta i den ordinarie klassundervisningen. Vi ser ingen motsättning mellan aktiv tvåspråkighet och vikten av att lära sig svenska.

Flera reservationer till betänkandet rör anslaget till fristående skolor, där vi borgerliga partier har gemensamma reservationer.

Vi moderater anser att regeringens förslag att ändra skollagen så att rätten att besluta om *godkännande* av fristående skola överflyttas från skolstyrelsen i en kommun till länskolnämnden inte bara är klåfingrighet eller ett uttryck för maktutövning utan också ett veritabelt bevis för att man tycker illa om fristående skolor och i grund och botten anser att de inte skall få förekomma. Vi anser inte att det finns någon som helst anledning att ändra skollagen i den riktning som regeringen föreslår. Skolstyrelserna är fullt kapabla att själva besluta i denna fråga. Jag yrkar bifall till reservation 7.

När det gäller vilken instans som skall fatta beslut om *statsbidrag* till en fristående skola anser vi att detta mycket väl kan förenklas. Det finns ingenting som motsäger att länskolnämnderna kan fatta det beslutet – men med rätt att överklaga till regeringen. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Herr talman! Det finns mycket att säga om det svenska skolsystemet. En synpunkt vill jag särskilt framhålla med anledning av detta betänkande. Socialdemokraterna och vpk vill fortsätta att styra valet av skola med hjälp av plånboken. På annat sätt kan man inte tolka den avvisande inställning utskottets majoritet har intagit till kraven på att statsbidrag skall utgå likvärdigt till elever i fristående skolor som till elever i kommunala skolor. Jag kan inte förstå varför ni socialdemokrater och kommunister vill förmåna elever och föräldrar rätt att välja en skola som de själva tycker passar dem. Det är ju precis vad ni gör genom att envetet hålla fast vid att bidraget till fristående skolor skall vara lägre – bara 40 % – än det som utgår till det offentliga skolväsendet.

För mig är detta ett enda stort frågetecken: varför?

Inser ni inte att det är på detta sätt ni verkligen skapar problem för de föräldrar som gärna skulle vilja att deras barn fick gå i en viss skola men som inte anser sig ha råd att låta dem göra det därför att skolan inte får statsbidrag till mer än 40 %?

Kan ni verkligen stå till svars inför föräldrar och elever för denna negativa inställning?

Ni vet lika väl som vi att många elever mår väl av en annan pedagogik eller en lugnare skolmiljö – det visar inte minst nästa betänkande från utskottet.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens företrädare: Vad har ni emot att alla föräldrar och elever ges samma möjligheter att välja skola?

I reservation 10 yrkar vi moderater tillsammans med folkpartiet och centerpartiet att en fristående skola skall ha ett statligt stöd som är likvärdigt med det som utgår till elever vid en kommunal skola. Denna förändring bör genomföras snarast. Det finns ingen anledning att – som i reservation 11 – ge regeringen någon respittid i detta avseende. Jag yrkar bifall till reservation 10!

Regeringen har i årets budgetproposition frångått skolöverstyrelsens förslag om höjning av bidraget till de svenska utlandsskolorna genom att pruta 2,3 milj. kr. på förslaget.

Ett ökande antal svenskar måste i framtiden arbeta i företag och organisationer utomlands, i stor utsträckning för att främja vårt lands export och handelsförbindelser. Att utlandsskolorna fungerar väl är således av intresse inte bara för utlandsstationerade familjer utan också för landet. Därför anser vi att skolöverstyrelsens förslag bör bifallas och att ytterligare förbättringar bör göras för utlandsskolorna.

Jag yrkar bifall till reservation 18 och i övrigt – i den mån jag inte redan har gjort det – till övriga reservationer av moderata förträdare.

12 § Kammaran beslöt kl. 17.51 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

13 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

14 § Anslag till grundskolor, m. m.

(forts. utbildningsutskottets betänkande 14)

Anf. 79 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det betänkande om grundskolan som vi nu skall behandla är ofullständigt och stympat. Det berör på att en mängd viktiga frågor rörande grundskolan inte behandlas nu utan måste vänta till hösten. Detta beror i sin tur på att utskottets arbetsbelastning är mycket hög, men också på att en hel del frågor skall framskjutas till dess att den skolpolitiska propositionen har presenterats.

Det här är en vanlig taktik hos socialdemokraterna – att förhåla en fråga så länge att det blir för sent att fatta beslut.

Nej, i dag blir det inte några beslut om viktiga övergripande frågor, som t. ex. vilken ålder för skolstart som vi skall ha, vilka kvalitetskrav som skall ställas, vilka satsningar som skall göras för att förbättra lärarnas arbetsmiljö eller hur vi skall öka individualiseringen i skolan. Allt sådant får vänta till hösten, efter valet. Är det kanske så, att skolministern inte vill ha någon skoldebatt i valrörelsen?

Det finns en hel del som är bra i den svenska skolan jämfört med skolan i många andra länder. Lärarna är välutbildade, det finns utbildning för alla och alla har råd att gå i skolan.

Men på en avgörande punkt har skolan faktiskt misslyckats. Det är när det gäller att individualisera undervisningen, att anpassa den till varje elevs förutsättningar. Därmed har man också misslyckats med att stimulera den fond av kreativitet och nyfikenhet som varje elev bär inom sig.

Detta beror naturligtvis på att socialdemokraterna har skapat en skola där socialismens övertro på kollektiva lösningar varit den allena saliggörande modellen – alla skall göra samma sak vid samma tillfälle och på samma tid.

Resultaten har ju inte heller låtit vänta på sig: oro och otrivsel, skadegörelse och elever som lämnar skolan utan att kunna läsa och räkna ordentligt, utbrända lärare som tröttnat och inte orkar med sin arbetsmiljö.

Vi i folkpartiet, som tror på den enskilda människans förmåga och vilja till utveckling, menar att en likvärdig skola är något helt annat än den likformiga skola som regeringspartiet krampaktigt håller fast vid.

För oss betyder en likvärdig skola att alla elever ges lika möjligheter. Det innebär olika mycket stöd, olika slags stöd och uppmuntran, olika lång tid för inlärninng och också olika utgångspunkter för inlärninng beroende på vilken elev det gäller.

I folkpartiets skola utgör varje elevs förutsättningar grunden för undervisningens uppläggning. Därför föreslår vi i vår skolmotion en rad åtgärder som syftar till att just öka friheten i skolsystemet och därmed möjligheten att bättre anpassa undervisningen efter de elever man har. Vi föreslår följande:

- Friare resursanvändning.
- Ett nytt statsbidragssystem.
- Högst 25 elever i varje klass.
- Ökade valmöjligheter.
- Ökad frihet att prioritera stoffet.
- Rätt att välja skola.
- Rätt att starta skola med fullt statsbidrag.
- Ökad satsning på lärarna.

Vi kan bara konstatera att regeringen inte vill vara med och utveckla skolan utan bara trampar på i de gamla hjulspåren.

Jag tycker att det är viktigt att ta upp detta, därför att en ökad individualisering är det viktigaste instrumentet för att ge varje elev den undervisning hon eller han behöver och också för att få eleverna att inse betydelsen och glädjen av att få ökad kunskap. Dagens elever kan nämligen inte skrämmas kvar i en skola som enligt deras uppfattning inte ger dem något viktigt.

I våra senaste läroplaner har vi skrivit in att skolan skall fostra självständigt tänkande och kritiska medborgare. Vi har dem i skolan nu. De nöjer sig inte med en undervisning som de uppfattar som ointressant därför att den antingen går över deras huvuden eller går för långsamt fram för just deras förmåga.

Det krav som länge och näst intill unisont har framförts från lärarna är kravet på mindre klasser – högst 25 elever i varje klass har det hetat. Det finns ingen arbetsplats i Sverige där man år efter år negligerar personalens förslag till lösningar på olika problem – varför då göra det i skolan?

Folkpartiet föreslår därför dels att ytterligare 70 milj. kr. läggs till förstärkningsresursen, dels att denna skall kunna användas så fritt, att målet högst 25 elever i varje klass skall bli möjligt.

I utskottets betänkande finns en lång skrivning om hemspråksundervisningen. Utskottet är i långa stycken enigt om denna. Jag tycker att det är viktigt att utskottet har uttryckt sig så utförligt att de missförstånd och misstolkningar som uppenbarligen har förelegat kan undanröjas.

Så har vi då regeringens årliga lömska anslag mot de fristående skolorna. I år skall skolstyrelserna fråntas rätten att godkänna sådana för fullgörande av skolplikten. Det skall i stället länskolnämnden göra – dock sedan skolstyrelsen i aktuell kommun har fått uttala sig. Varför denna ändring? Jo, man ser ju tydligt avsikten: Förfarandet skall bli allt krångligare och således ta längre tid. På så sätt kan man förhålla godkännandet av en friskola som otåligt väntar på att bli godkänd.

Utskottet säger sig tro att denna modell skall göra bedömningarna mer enhetliga. Det är dock svårt att fatta vad utskottsmajoriteten egentligen argumenterar för, när den i samma andetag säger följande:

”Utskottet vill till detta lägga att nuvarande lagstiftning ger goda möjligheter att ingripa mot missförhållanden.”

Vi i folkpartiet instämmer i detta och drar därmed slutsatsen att skolstyrelserna skall ha kvar rätten att godkänna skolor.

Inte heller i år tänker regeringen göra något åt statsbidragssystemet för de fristående skolorna. De senaste två åren har skolministern skjutit frågan ifrån sig genom att hänvisa till styrningsberedningens förslag och den därpå följande propositionen. Nu har vi sett resultatet. Innehållet är skäligen magert, och en eventuell proposition kommer så sent på sessionen att förslagen inte kommer att kunna behandlas förrän efter valet och av den nya riksdagen. Det är ytterligare ett exempel på regeringens förhållningssätt.

Det enda statsrådet kan sträcka sig till är att det är ”rimligt att en kommun betalar bidrag till en fristående skola för elever som är mantalsskrivna i kommunen med ett belopp som i princip motsvarar den besparing kommunen gör genom att slippa betala t. ex. skolmåltider och läromedel.”

Utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt löper dock linan ut. Det är en logisk konsekvens, menar man, att barn vid godkänd fristående skola bör få del av förmånerna om vilka kommunen beslutar beträffande skolpliktiga barn. Så avslutar man med att skriva: ”Eljest skulle barn till vissa kommuninvånare särbehandlas”.

Denna sista mening anser jag utan tvivel förbinder kommunerna att göra det som statsrådet inte vågade säga. Innebörden är nämligen att utskottet faktiskt föreslår att riksdagen skall besluta att inga barn i kommunerna får särbehandlas, vilket i klartext måste betyda att hela den kommunala skolkostnaden skall följa eleven om den går i en godkänd skola. Dock kvarstår våra krav på att också det statliga bidraget skall följa eleven.

I avvaktan på ett reformerat statsbidrag ansluter folkpartiet sig till kravet på ett temporärt överlevnadsbidrag till de fristående skolorna.

Folkpartiet anser också, liksom tidigare, att det är självklart att de fristående skolornas lärare skall få del av medlen till lokal skolutveckling, och

vi här därför reserverat oss till förmån för detta krav.

Fortfarande får vi alltså finna oss i att socialdemokrater och kommunister tycker att det skall vara skillnad på barn och barn i detta land, så att de som kan betala skall få välja skola men att den rätten skall förvägras övriga barn.

Herr talman! Det finns ytterligare ett exempel på den socialistiska majoritetens negativa inställning till alla företeelser som inte går att klämma ner i de kollektivistiska, fyrkantiga modellerna – de svenska skolorna utomlands.

Barnen till svenskar som arbetar för Sverige i andra länder skall klara sig med så litet som möjligt. Helst skulle de klara sig utan svenska insatser över huvud taget – det har varit andemeningen i de senaste årens njugghet mot utlandsskolorna.

Samtidigt som staten satsar massor av miljoner på att göra Sverige känt i USA missunnar man de svenska barnen utomlands de mycket blygsamma förbättringar av statsbidraget som skolöverstyrelsen och den särskilde utredaren har föreslagit. Här är regeringens bedömning en fullständig miss. De bästa marknadsförarna i Sverige är utan tvivel de svenskar som talar väl om Sverige utomlands. De svenska barnen utomlands som får gå i skolor med kvalitet på utbildningen är goda marknadsförare.

Vi föreslår därför att anslaget bör höjas med 2,3 miljoner för nästa år, att detta bör ses som en första etapp och att ytterligare förslag till förbättringar bör presenteras till nästa budget.

Sverige är en nation vars välstånd och utveckling till stor del beror på våra möjligheter att ha en god och ökande export. Ett allt större antal svenskar måste i framtiden arbeta i företag och organisationer utomlands. Vi anser därför att det är ett nationellt intresse att utlandsskolorna fungerar väl. Andra länder är nämligen inte alls så generösa med att erbjuda speciell undervisning till utländska barn som vi i Sverige är.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag sammanfatta: Folkpartiets krav för en bättre grundskola är ökad individualisering, mindre klasser, frihet att välja skola samt en ökad satsning på lärarna, och därför yrkar jag bifall till de reservationer där folkpartiet är representerat.

Anf. 80 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall börja med att säga några ord om någonting som vi är helt eniga om i utbildningsutskottets betänkande, nämligen frågan om hemspråksundervisningen. Det är bra att utskottet har kunnat enas i den frågan.

Efter det att budgetpropositionen kom, med det olyckliga uttalandet om hemspråksundervisningen – jag tror att Bengt Göransson ger mig rätt om jag säger att det var ett onödigt uttalande som gjordes – har det åstadkommit mycken oro bland invandrarna, deras barn och personalen i skolan. Att denna oro har blivit så stark visar också att invandrarna fortfarande är ganska utsatta i det svenska samhället och också i skolan. Många av dem upplever att deras situation är mycket ömtålig och att det inte minst gäller deras egna barn.

Mot denna bakgrund är det alltså bra att utskottet har varit tydligt. Det är bra att utskottet har slagit fast

att invandringen till Sverige har varit berikande, t. ex. för språket, har utvecklat vår kultur och har bidragit till internationaliseringen i skolan,

att undervisningen kan äga rum i olika former och även ersätta timplane-bunden undervisning,

att det är viktigt att invandrarbarnen kan befästa och utveckla sitt hemspråk,

att tvåspråkighet är en tillgång för vårt land, någonting som vi har och kommer att ha nytta av, samt

att hemspråksundervisningen skall ha samma ställning i skolan som undervisning i andra ämnen och att hemspråksundervisningen skall ges likvärdiga villkor, dvs. tillgång till lokaler och läromedel, som annan undervisning och att arbetsvillkoren för hemspråkslärarna skall vara likvärdiga med arbetsvillkoren för andra lärare.

Allt detta är bra, och jag tror att vi när vi sätter streck för denna debatt kan hoppas och tro att hemspråksundervisningen snarast har gått stärkt ur diskussionen.

Så skall jag gå över till huvudämnet för dagen, dvs. skolans ekonomi. Även om andra nu har riktat kritik mot hanteringen av utbildningsutskottets ärenden skall väl konstateras, att det som denna debatt handlar om – och skall handla om, eftersom det gäller delar av regeringens budgetproposition – är just de ekonomiska resurser som skolan har till sitt förfogande. Jag tycker för min del att det är viktiga principiella frågor.

En av de viktiga principiella frågorna är huruvida skolan skall kunna behålla de resurser som frigörs efter hand som elevminskningen fortgår. Även om födelsetalen nu har svängt kommer elevkullarna i grundskolan att minska fram till 1993, och det innebär att resurser kommer att friställas.

Vi har från centerpartiet sagt att det är rimligt att dessa pengar får stanna kvar i skolan för att ge utrymme åt angelägna kvalitetsförstärkningar. De kvalitetsförstärkningar som vi har pekat på är möjligheten till mindre klasser och mindre undervisningsgrupper. Vi har slagit fast begreppet "högst 25 elever i varje klass" och samma delningstal genom hela grundskolan. Möjligheterna bör bli större att behålla små skolenheter som annars skulle vara nedläggningshotade, och barnen skall få egna läroböcker.

Dessa förslag avvisas av riksdagsmajoriteten, som i detta fall består av socialdemokrater, moderater och folkpartister – som så många gånger förr när det gäller pengar och resurser till skolan. De har använt en avslagsformulering som börjar bli litet sliten vid det här laget. Den har använts flera gånger och härstammar från en budgetproposition som kom för några år sedan. Majoriteten hävdar att kvarhållande av resurser i skolan, trots att elevantalet minskar, måste motiveras från verksamhetens behov vägt mot andra behov på andra samhällsområden och med hänsyn tagen till det statsfinansiella läget. Efter en sådan vägning har majoriteten kommit fram till att förslaget att hålla kvar resurser som frigörs genom elevminskning inte kan tillstyrkas.

Vad är det utskottsmajoriteten egentligen säger med detta? Jo, dels säger man att verksamhetens behov sannerligen inte motiverar mera resurser. Jag skulle vilja ställa frågan till Helge Hagberg, Ylva Annerstedt och Birgitta Rydle om inte verksamheten motiverar mera resurser.

Vad säger man mer? Jo, när man sedan väger detta mot behov på andra samhällsområden får detta behov stå tillbaka. Då måste det vara en lång rad saker som man har bedömt vara mycket viktigare. Jag skulle vilja ställa en fråga t. ex. till Helge Hagberg. Tidigare i år har riksdagen beslutat att flytta över folkbokföringen från de kyrkliga församlingarna till lokala skattemyndigheter och försäkringskassor. Detta kostar ungefär en kvarts miljard kronor varje år i ökade statsutgifter. Menar då Helge Hagberg med den motivering som har förekommit tidigare att det är viktigare att flytta folkbokföringen för en kvarts miljard än att ge skolan ökade resurser för att kunna minska klasstorlekarna? Det är ju det ni säger i ert avslagsyrkande när ni väger de olika behoven mot varandra. Det skulle vara intressant att få svar på detta.

Hur många är det som har ställt krav på reformen? Är det ett länge känt behov ute i det svenska folkdjupet att flytta folkbokföringen? Eller är det kanske så, Helge Hagberg, att människor i gemen talar om behovet av mindre klasser, bättre skollokaler, bättre skolmiljö, bättre läroböcker? Det förvånar mig att ni som skolpolitiker inte kan göra denna bedömning på ett bättre sätt än vad som framgår av motiveringen i betänkandet.

Inom centern prioriterar vi utbildningsområdet. Därför tycker vi det är viktigt att skolan undantas från nedskärningar och att resurser successivt återföres i förhållande till de stora besparingar som skolan varit utsatt för under ett antal år.

Mot denna bakgrund är det i och för sig bra att folkpartiet ansluter sig till kravet om högst 25 elever i varje klass, men jag måste säga att jag nästan blev mörkrädd när jag hörde Ylva Annerstedts argumentering. På något sätt var det ett eko av Per Unckels debatter i denna kammare för några år sedan. Menar Ylva Annerstedt att hon tycker att skolan är så fruktansvärt dålig som hon här beskriver det? Menar hon verkligen att personalen negligeras? Menar hon att alla elever gör samma saker vid samma tillfälle i skolan? Om den beskrivningen är Ylva Annerstedts uppfattning om hur dagens svenska skola ser ut tycker jag att det är bekymmersamt.

Sedan klingar det faktiskt litet falskt när hon säger att folkpartiet tillför förstärkningsresursen 70 milj. kr. och menar att dessa pengar kan användas till att minska klasstorlekarna. Om det vore sant, Ylva Annerstedt, skulle det vara bra. Men till att börja med hämtar ni pengar till dessa 70 milj. kr. från vuxenutbildningen och beskär den ytterligare. Dessutom var ni för några veckor sedan med om – med samma majoritet som ni nu har bildat – att ta ifrån skolan 60 milj. kr. i tilläggsbidrag för att kompensera det s. k. kopieringsavtalet. Ni tar dessutom bort 25 milj. kr. från den samlade skoldagen. Ökningen med 70 milj. kr. är faktiskt för grundskolan ett reellt minus, och då blir det inte mycket pengar kvar för att minska klasstorlekarna.

Samma resonemang gäller ju, fast i ännu högre grad moderaterna, som säger att det kan vara rimligt att flytta 290 milj. kr. från anslaget Särskilda insatser inom skolområdet och säga att detta kan kommunerna sköta själva. Först och främst är det inte sant, för ni tar ju raskt 120 milj. kr. och använder det för särskilda åtgärder på mellanstadiet. Det som blir kvar är betydligt mindre resurser. Dessutom skall dessa pengar användas för mycket särskilda ändamål som inte på något sätt är likformiga inom skolväsendet. Vad ni gör

är att ni tar de pengar som skall användas för särskilda behov och särskild undervisning i skolan. Och vilka barn gäller det?

Ja, det är barn som är synskadade, hörselskadade, rörelsehindrade, barn med funktionsnedsättningar, flerhandikappade barn, barn som deltar i zigenarundervisning, barn som undervisas på sjukhus. Det är också fråga om assistenthjälp för barn som är handikappade, speciella skolskjutsar för barn med handikapp osv. Det går inte, Birgitta Rydle, att så där enkelt bara säga att dessa pengar ger vi till kommunerna så sköter de säkert detta själva. Sådana problem kan dyka upp lokalt och vara väldigt koncentrerade. Det behövs bara att någon kommun får ett par tre sådana här barn, som kräver särskilt stora insatser, så handlar det om hundratusentals och ibland miljontals kronor som just den kommunen kan ha behov av. För andra kommuner kan det vara så att man under många år inte har några som helst problem i den här vägen.

Det är faktiskt nödvändigt att pengarna fördelas dit där behoven är störst, och det är inte någon klåfingrighet att säga att det är lämpligt att göra det via länskolnämnderna och via de regionala organisationer som vi har byggt upp. I många fall är t. o. m. länskolnämndernas områden för små för att man där skall kunna göra denna fördelning riktigt.

Moderaterna har också, utöver att de flyttar litet pengar fram och tillbaka, varit med om att plocka bort 60 milj. kr. från tilläggsbidraget, 25 milj. kr. från den samlade skoldagen, 40 milj. kr. från hemspråksundervisningen och 40 milj. kr. från komvux, för att nu ta några exempel. Att då tala om att man förstärker skolan och skolans undervisning i ekonomiskt avseende är i detta sammanhang närmast skamligt.

För att återvända till kostnadsutvecklingen och finansieringen är det ju så att det under en lång följd av år har pågått en betydande kostnadsövertäckning från staten till kommunerna. Detta är allvarligt, Helge Hagberg. Jag skulle vilja fråga om Helge Hagberg inte känner sig bekymrad över att det på detta sätt uppstår stora skillnader och att den likvärdiga utbildningsstandard, som vi har varit så noga med att försöka ge, äventyras på detta sätt genom att man vältrar över mer och mer av kostnader på kommunerna som har olika förmåga att bära dessa kostnader beroende på skatteunderlag och liknande. Dessutom har detta bidragit till att vi får stora skillnader i kostnadstäckningen mellan olika kommuner för samma verksamheter.

Ännu 1980 svarade staten för 52 % av skolans bruttokostnader. I dag är den siffran 44 %, och motsvarande kostnadsökning har alltså skett för landets kommuner. Detta är ytterligare ett skäl till att fundera över utvecklingen och över hur kostnaderna fördelas. Att detta också har fört med sig att kommunerna har fått ta på sig tidigare statliga åtaganden, det känner i varje fall varje kommunalpolitiker till. Och att detta i sin tur också har bidragit till att det uppstår skillnader i ekonomiskt avseende i skolväsendet är minsann tämligen oroande. En fråga som jag skulle vilja ställa – återigen till Helge Hagberg – är: På vilket sätt är han beredd att medverka till att dessa skillnader mellan olika kommuner utjämnas?

Herr talman! Det finns i dessa betänkanden ytterligare ett antal frågor som det skulle finnas anledning att beröra. Här finns t. ex. frågan om basresursmedeltalet på mellanstadiet. För ett par år sedan fick vi i budgetpropositionen

nen försäkringar om att man skulle se till att ingen klass skulle behöva vara större än delningstalet och att justeringar i basresursmedeltalen skulle ske i syfte att undvika detta. De senaste åren har vi för varje år som har gått fått uppleva att fler och fler klasser är större än delningstalet. På mellanstadiet är det i dag inte alls ovanligt att man träffar på klasser med ända upp till 34 elever i stället för de maximala 30, som är delningstalet. Detta rimmar illa med vad utskottet säger när man talar om en successiv sänkning av basresursmedeltalet för att åstadkomma en förbättring. Läget har tvärtom under de senaste åren försämrats ute i landets kommuner. Jag skulle vilja fråga Helge Hagberg hur han tänker sig att detta så småningom skall rättas till.

Herr talman! Tiden rusar i väg, och jag kan konstatera att det i betänkandet finns ett stort antal frågor som berör just de fristående skolorna. Ibland kan man kanske fundera över det utrymme som dessa har ägnats i utbildningsutskottets betänkande och alla de reservationer som där återfinns. Även om vi kan ha åsikter om att den ekonomiska behandlingen av de fristående skolorna skulle behöva vara betydligt mycket generösare, kan man konstatera att det här bara rör sig om ca 3 % av det anslag vi nu diskuterar. Skulle vi låt oss säga fördubbla anslaget till de fristående skolorna, handlar det fortfarande inte om mer än 6 % av skolans hela budgetomslutning. Det skulle möjligen finnas skäl att lägga ner litet mer möda på att diskutera alla de andra delar av skolans ekonomi som detta betänkande handlar om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer där centerpartiet finns med.

Anf. 81 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Det är alltid lika spännande att se i vilken skepnad Larz Johansson skall uppträda i skoldebatterna. Ibland är han magister. Ibland uppträder han som kamrer. I den förra debatten om grundskollärarytbildningen lekte han Perry Mason och hade korsförhör med utbildningsutskottets majoritet. I dag förvånar han mig med att uppträda som centralist. Jag trodde att Larz Johansson var för decentralisering av beslut, men efter hans inlägg förstår jag att han inte är det. Vad jag kan förstå vill inte Larz Johansson lägga beslutanderätten hos kommunerna, hos skolorna, när det gäller användande av statsbidragen på för eleverna bästa sätt, vilka elever det än gäller. Det verkar inte som om Larz Johansson litar på att kommunerna och deras skolstyrelser känner ett sådant ansvar för sina elever med särskilda behov, så att de själva kan besluta om täckande av kostnader för de elever som finns i kommunen och som på grund av ett handikapp anvisas en skolgång som anordnas regionalt. Det måste vara en onödig och administrativt kostsam omgång, om man skall ansöka om medel hos länskolnämnderna för elever med särskilda behov i den egna kommunen. Nog måste väl Larz Johansson medge att kommuner och skolstyrelser slår vakt om sina elever med särskilda behov. Det må sedan vara behov som kan tillgodoses i de egna skolorna eller behov som måste tillgodoses genom en regionalt anordnad utbildning.

Herr talman! Om Larz Johansson hade lyssnat på vad jag sade i mitt anförande hade han hört att jag inledde med att säga att det är mycket som är bra i den svenska skolan. Jag räknade också upp flera saker som jag tyckte var bra. Men på en viktig punkt har man misslyckats. Det gäller individualiseringen. Förutsättningarna för personalen att kunna göra de individualiserings-
ar som man faktiskt skulle vilja är näst intill obefintliga. Man har 30 elever i varje klass. Man har 40 minuter till sitt förfogande. Det räcker med att en elev behöver litet extra hjälp eller att en elev är stökig en stund för att det skall bli mycket mindre tid för de andra eleverna. Det gäller också regelverket och statsbidragssystemet, som gör det omöjligt att tillgripa de individualiseringsmodeller som man skulle vilja på en speciell skola i en speciell klass på ett speciellt område. Det är detta vi vill ändra på.

Larz Johansson utför som vanligt sin sifferexercis och jämför äpplen och päron. Vi har som tidigare sagt ifrån att vi inte är beredda att lägga 25 miljoner på den samlade skoldagen, eftersom den alldeles uppenbart har misslyckats på många håll – ja, på de allra flesta håll här i landet. Vi vill inte lägga 25 miljoner på det. Detsamma gäller pengarna till kopiering. Vi har haft ett avtal. Man har vetat att man har haft att röra sig med en avgränsad summa pengar. Det är alldeles uppenbart att man här har funnit ett sätt att gå runt problemet med läromedel genom att överutnyttja kopieringsmöjligheten. Jag tycker inte att det är självklart att man skall acceptera det.

Anf. 83 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Om vi för ett ögonblick lämnar persongalleriet, även om det var smickrande, skall jag försöka föra en diskussion med Birgitta Rydle om detta med att lita på kommunerna. Det är inte alldeles säkert att det är vad denna fråga handlar om. Många gånger kan det vara så att det i en kommun finns fyra fem elever med grava handikapp, medan man i grannkommunen inte har några sådana elever. Att då fördela dessa resurser likformigt till dessa kommuner är inte att fördela pengar efter behov. Jag kan, efter många års verksamhet i en läns skolnämnden, försäkra Birgitta Rydle att det inte är något särskilt administrativt krångligt eller omfattande problem att fördela dessa resurser till dem som har störst behov. Jag garanterar Birgitta Rydle att det inte är något problem.

I övrigt kan vi naturligtvis strida om vem som är den störste decentralisten. Så småningom kommer emellertid resultatet av den s. k. styrberedningens arbete. Vi kan då få anledning att återkomma till frågan om decentralisering.

Det är vackert att tala om individualisering och behovet av att minska klasstorlekar och ha högst 25 elever i varje klass, Ylva Annerstedt. Men jag försäkrar Ylva Annerstedt att även om vi skulle ha högst 25 elever i varje klass i hela landet, skulle det finnas behov av förstärkningsresurser. Vi skulle ha elever med särskilda behov också i de något mindre klasserna. Därför kan man inte göra det så lätt för sig att man säger att man skall använda förstärkningsresursen till detta ändamål. Man kan inte heller göra det så lätt för sig och säga att det är att blanda äpplen och päron, om man med ena handen ger kommunerna 70 miljoner och med den andra tar t. ex. 60 miljoner av dem. Det handlar inte om öronmärkta pengar, så att det skulle

drabba t. ex. kopiering. Tvärtom rör det sig om att öronmärka pengar från tilläggsbidraget. Jag försäkrar Ylva Annerstedt att det inte gör någon skillnad i den kommunala ekonomin om det kommer 70 miljoner på det ena anslaget eller 60 miljoner på det andra. I det här fallet var det fråga om att det skulle komma 60 miljoner mindre.

Jag skulle gärna vilja veta mer exakt vad Ylva Annerstedt menar när hon säger att statsbidragssystemet förhindrar en individualisering. I vilket avseende förhindrar statsbidragssystemet eller några andra regler en individualisering? Är det inte så, Ylva Annerstedt, att det är bristen på resurser och tid som är det stora problemet och inte några system?

Anf. 84 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Så har vi då av Ylva Annerstedt fått en beskrivning över socialistisk skolpolitik. Det är att alla elever gör samma sak samma tid. Då måste ju negationen av detta vara liberal skolpolitik, och det betyder i så fall att inga elever gör olika saker olika tid. Inför den tanken hisnar man ju.

Jag känner inte igen skolverksamheten som Ylva Annerstedt beskriver den. Även om det finns anledning att rikta kritik mot och lämna förslag till förbättringar av den svenska grundskolan, känner jag inte igen de svenska skolbarnen och lärarna som en grå trist massa i gråa och trista lokaler. Lokalerna kan ibland vara trista, men då föreslår vi från vpk:s sida åtgärder mot det.

Och om det nu är grått och trist, som Ylva Annerstedt säger, hur kan då folkpartiet vara berett att yrka avslag på pengar till utvecklingsarbete i skolan?

Enligt vpk:s uppfattning kan och bör skolpolitiken utvecklas till att bli ett verksamt instrument för rättvis fördelningspolitik och regional utveckling. Skolan och dess verksamhet kan enligt vår mening på både kort och medellång sikt ge eleverna kunskaper om hur samhällets resurser kan fördelas på ett rättvisare sätt.

Ett villkor för en sådan utveckling är dock att de resurser som finns inom skolan också fördelas där efter ett behovsorienterat mönster. Det handlar om att elever med särskilda behov också skall ha rätt att få särskilda insatser.

Kanske det verkar självklart att föra ett sådant resonemang, men vi menar att det fortfarande är så att resurser inom skolan alltför ofta läggs ut som en jämn smet över hela verksamheten. Att hävda principen om resurstillgång efter behov handlar också om idén att mot skolplikten skall svara en rättighet. Den rättighet vi talar om är bl. a. att skolan skall ge möjligheter för eleverna att tillgodogöra sig den kunskap och kompetens som där meddelas.

Mot bakgrund av vad jag nu sagt har vi från vpk:s sida ställt en rad förslag till riksdagen. Bara ett fåtal av dessa behandlas i dag, nämligen de som har direkt inverkan på budgetsammanställningen för grundskolan. Viktiga frågor som hur skolan skall demokratiseras kommer att behandlas i senare sammanhang. Det betyder naturligtvis inte att de ställningstaganden vi har att göra i dag skulle vara oviktiga.

I strävan efter att ge elever en draglig dagarbetstid menar vi från vpk:s sida att det finns anledning att ge ett särskilt stöd till bl. a. skolor i glesbygd. Det finns exempel på att elever i Sverige i dag har en arbetsdag, om man räknar in

restiden och eventuell tid för hemläxor, som sträcker sig över en tidsrymd som få vuxna skulle acceptera.

Samtidigt som frågan om sex timmars arbetsdag står på de vuxnas politiska dagordning har t. ex. Anna som bor i Skog och går i sjuan en arbetsdag som sträcker sig över nio timmar plus eventuell ytterligare tid för hemläxor. Är detta rimligt? Vi anser inte det och föreslår därför att ett särskilt stöd kan utgå till skolor i glesbygd så att vi inte framöver behöver se fler elever drabbas av längre och längre arbetsdag, beroende på bl. a. skolnedläggningar.

Om riksdagen skulle bifalla vpk:s förslag om stöd till skolor i glesbygd, kunde föräldrarna i Drevdagen räkna med konkret stöd från riksdagen. Drevdagen är ett exempel på att föräldrar verkligen ställt upp och intresserat sig för sina barns skola och studievillkor. Det är beklämmande att trots allt tal om föräldraengagemang och vikten därav i alla möjliga och omöjliga sammanhang står föräldrarna i Drevdagen ganska ensamma i sin kamp.

Det är anmärkningsvärt i det sammanhanget att inte de partier som säger sig ställa upp på föräldrarätt och föräldrainflytande och som säger sig stödja t. ex. Hem och skolas idéer där omkring inte har något att säga i fråga om skolor som den i Drevdagen.

Misstanken slår mig, när jag läser de borgerliga reservationerna, att om det i Drevdagen hade handlat om en privatskola, hade det varit en annan ton i den borgerliga skällan. Då hade det säkert funnits pengar i de borgerliga skolbudgetförslagen.

Jag kan konstatera, mot bakgrund av vad vi kommer att behandla i nästa utskottsbetänkande, att det är skillnad mellan Drevdagens barn och ungdomarna i privata gymnasieskolor i Göteborg. Jag återkommer till detta i nästa anförande.

Att vi vill ge särskilt stöd åt skolor i glesbygd handlar också om vad jag inledningsvis kallade för skolan som ett regionalpolitiskt instrument. Vi menar att det är naturligt att se grundskolan och gymnasieskolan och deras tillgänglighet i regionalperspektiv, så som högskolan betraktas.

När vi talar om skolan ur ett fördelningspolitiskt perspektiv, handlar det om tillgänglighet dels rent geografiskt, dels pedagogiskt- metodiskt. Särskild viktig är den senare utgångspunkten för oss då det handlar om att utveckla utbildningspolitiken för de elever i skolan som är handikappade.

Skolan har på senare tid getts möjligheter att använda datorer i undervisningen, och i en del fall har nog datorns betydelse för undervisningens bedrivande överdrivits något. Det är självfallet så att fortfarande är ur argumentationsfilosofisk synpunkt sett det tryckta ordet överlägset den elektroniska bilden.

Kontakten mellan människor kan lika litet i skolan som på något annat ställe i samhället ersättas av en bildskärm. Men det är alltså viktigt att både metodiskt och pedagogiskt utveckla datorn som undervisningshjälp i skolan. I detta sammanhang menar vi från vpk:s sida att detta utvecklingsarbete är till gagn för elever med handikapp, och det bör stödjas kraftigare än i dag.

Därför har vi föreslagit små extra medel till att utveckla det pedagogiskt-metodiska arbetet med att utnyttja elektroniska datamaskiner i skolan, särskilt för handikappade. Det finns t. ex. ett behov av att samla den kunskap som i dag finns spridd på olika skolor, där handikappade elever går och där

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Anslag till grundskolor, m. m.

man på varje skolenhet har skaffat sig erfarenhet av hur man kan använda datorer som hjälpmedel i undervisningen. Det finns mycket att göra på det området och som kostar väldigt väldigt lite.

Jag yrkar bifall till vpk:s reservation.

Anf. 85 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Diskussionen här visar hur svårt det är att föra en övergripande skolpolitisk debatt, när bara vissa delar finns med i betänkandet.

Björn Samuelson vill också göra gällande att jag svartmålar den svenska skolan. Jag gör inte det. Jag säger inte att den är grå, svart och trist. Jag säger inte att lärarna är en grå och trist massa, vilket Samuelson vill pådyvla mig.

Nej, vad jag säger är att på en punkt är vi mycket kritiska, och det gäller att skolan inte har lyckats uppnå den individualisering som är alldeles nödvändig för att de elever vi i dag har i skolan skall kunna finna undervisningen meningsfull och också känna att kunskap är en förmån, att det inte är ett straff att gå i skolan.

Vi har andra krav i vår motion som inte behandlas just i dag. Vi vill på två linjer starta den pedagogiska förnyelsen, öka friheten i systemet och öka tiden för inläring. Det är de viktigaste kraven vi har ställt.

Andra krav är t. ex. rätt att profilera de lokala skolorna, rätt att välja skola både inom och utom det kommunala systemet, ökade valmöjligheter på högstadiet, ökad frihet att prioritera stoffet, att skilja kärna från fördjupning – nog så viktigt när det gäller möjligheterna att ta som utgångspunkt elevernas eget intresse – samt rätt att organisera skolan efter kommunala behov och en ökad satsning på lärarna. Det är sådana saker som vi vill satsa på för att skapa bättre möjligheter för lärarna att åstadkomma den individualisering som vi anser är alldeles nödvändig för att den svenska skolan skall utvecklas bättre i framtiden.

Anf. 86 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Tänk vilken hjälp föräldrarna och eleverna i Drevdagen hade haft med att driva sin skola vidare om vi haft de bestämmelser i Sverige som vi moderater så gärna vill ha. Det gäller bestämmelser som innebär att man skall ha rätt att starta en fristående skola med statsbidrag som motsvarar de bidrag som utgår till det kommunala skolväsendet. Och bidraget till de fristående skolorna skulle motsvara den kommunala elevkostnaden. Då hade det inte varit några som helst problem för föräldrarna i Drevdagen att driva sin skola.

Anf. 87 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kanske hörde fel när jag tyckte att Ylva Annerstedt sade att den svenska skolan var likriktad och grå.

Ylva Annerstedt säger att man vill ha en ökad satsning på lärarna. För det första, herr talman, gick folkpartiet med på cash-limit-principen som fanns i regeringens budgetförslag, vilket innebar att om avtalsrörelsen skulle spräcka 4-procentsspärren så skulle det gå ut över skolan och den statliga verksamheten.

För det andra sade man, i en reservation från folkpartiet, att man var villig att satsa ytterligare 5 milj. kr. på lektorer i gymnasieskolan.

För det tredje ville inte folkpartiet gå med på att ge de s. k. tidigarelärarna kompetens att undervisa i engelska. Lektorerna har det satsats på i det här sammanhanget, men inte på övriga lärare.

Birgitta Rydle säger att om moderaterna finge råda så skulle Drevdagens skola överleva och kanske vara en privatskola. Men föräldrarna i området kring Drevdagen och barnen i Drevdagens skola vill tillhöra det allmänna skolväsendet. Det är detta som är skillnaden.

Om nu Birgitta Rydle tycker att Drevdagens skola skall kunna överleva, så har hon här chansen att rösta på vpk:s reservation om särskilda anslag till skolor i glesbygd. Ni har ju de 25 miljonerna eftersom ni liksom folkpartiet skär ned på anslaget till utvecklingsarbete i skolan.

Anf. 88 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Björn Samuelson hade rätt när han sade att jag hade sagt att skolan var likriktad. Det är alldeles riktigt. Den svenska skolan och det svenska skolsystemet hör faktiskt till de allra mest likriktade i hela världen. Det är detta vi försöker att ändra litet grand på. Vi vill ge ökade förutsättningar för lokal profilering, ge ökade förutsättningar för personalen att påverka, ge mer inflytande åt både elever och föräldrar. I den svenska skolan är dessa möjligheter nästan obefintliga. Skolan ser i stort sett nästan likadan ut överallt. Vi vill ändra på det och ge mer inflytande både åt personal och åt de lokala intressenterna, föräldrar, elever och lokala skolpolitiker, samt ge möjlighet till att i större utsträckning ta hänsyn till elevernas intressen när det gäller att utforma undervisningen.

Anf. 89 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Vi vill naturligtvis också från vpk:s sida ge skolan ökade förutsättningar för t. ex. individualisering. Men vi drar då konsekvenserna av detta, och det är därför som vi, i det betänkande som kommer att behandlas härnäst i kammaren, föreslår att man satsar på ett reinvesteringsprogram så att man kan bygga små grupprum i skolan och bygga skollokaler på ett sådant sätt att de anpassas till den verksamhet som det föreskrivs i läroplanen att man skall bedriva i grundskolan.

Lärarna skall kunna få en egen arbetsplats i skolan och de skall befinna sig i skolan under dagtid, så att de blir lätta att nå för föräldrar och elever. Men detta kommer folkpartiet att vara med om att avslå vid omröstningen om det betänkande som vi skall behandla härnäst i kammaren. Jag måste fråga Ylva Annerstedt vad hon menar med att den svenska skolan är likriktad. Jag känner inte igen den beskrivningen av den svenska skolan, och min erfarenhet av den är ganska aktuell, både direkt och indirekt. Jag önskar att Ylva Annerstedt och jag kunde kvitta ut oss fredagen den 10 juni och tillsammans åka till en skola där man har skolavslutning, och se om den svenska skolan är så hemskt likriktad. Men det är kanske bara den dagen som man enligt Ylva Annerstedts förmenande inte ser likriktningen i skolan. Jag protesterar mot den snedvridna bild som Ylva Annerstedt målar upp av den svenska skolan. Det finns anledning till kritik och det finns anledning till

förslag om förbättringar. Vi från vpk:s sida drar slutsatserna av detta och lägger fram förslag till riksdagen. Men det får vara litet balans och sans i kritiken av den svenska skolan, dess lärare och elever.

Tredje vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 90 HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Den svenska grundskolan har verkat i sitt första kvartssekel. Alla uttydare till trots har grundskolan bestått en rad prov och visat sig hävda högt ställda målsättningar. Visst är det en annan – ja, bättre – grundskola som vi nu diskuterar än den som tidigare företrädare för grundskolan träffade uppgörelse om 1961 – den s. k. Visbyöverenskommelsen. Högstadiet är exempelvis sammanhållet, och vi tvingar inte eleverna att göra sitt yrkesval redan i skarven mellan mellanstadiet och högstadiet.

Det är detta som också ger regeringen möjlighet att nu föreslå mindre högstadieskolor än tre paralleller i glesbygd. Därvid tillmötesgår vi ett länge närt önskemål från flera platser. Högstadiet skall inte i glesbygd behöva vara baserat på huvudhögstadium i en centralort.

I Sverige har vi för övrigt ett solidariskt system med statsbidrag som gör det möjligt att behålla skolorna i glesbygder. Detta är också förhållandet för låg- och mellanstadiet. Om vi skall vara konkreta är det exempelvis så, att man i Pajala kommun fick ett statsbidrag per elev föregående läsår uppgående till 27 282 kr., medan man i Piteå kommun fick ett statsbidrag per elev på 15 890 kr. Det är en spännvidd på ca 12 000 kr. per elev i statsbidrag. Detta är också ett konkret svar till Larz Johansson på frågan vad man kan göra för att hjälpa kommuner som kan ha olika ekonomi. Det är ett konkret exempel – så fungerar statsbidraget.

Tidigare generationer har varit framsynta och sett långsiktigt i sin reformpolitik. Deras vedermödor har inte varit utan betydelse. Skolreformer har inneburit stora steg mot en skola för alla. Tidigare generationer ville att vi skulle undanröja de hinder som gjorde att vissa elever gallrades bort, hänvisades till återvandsgränder och fick alltför dåliga kunskaper.

När jag på 50-talet var ungdomsklubbbist och tyckte att koalitionsregeringens ytterst ansvarige för utbildningen skulle vara socialdemokrat, fick jag beskedet att ecklesiastikminister Ivar Skabersjö var en varm tillskyndare av den svenska skolreformen. Vi förväntansfulla SSU-are kunde med tillit förlita oss på att reformerna på skolområdet skulle drivas av just honom. Ja, vi kanske nöjde oss med det då.

I vår tid har vi också en företrädare för samma parti, centerpartiet, som dock inte är skolminister men skolpolitiker. Han heter Larz Johansson och är ganska yvig med resurserna till skolan. Det skall kvarhållas resurser i grundskolan trots att regelsystemet i statsbidragshänscende säger något annat. Centern vill minska antalet elever i klasserna på mellan- och högstadiet till högst 25 elever. Larz Johansson sade i sitt första inlägg att det var vanligt förekommande på mellanstadiet med ända upp till 34 elever i klassen. Jag tror det är riktigare att säga att det hör till undantagen, men det kanske förekommer.

Även folkpartiet och moderaterna vill ha ett elevantal av högst 25. Men högst 25 elever i skolklassen på mellan- och högstadiet får nog förbli önskemål för åtminstone folkpartiet och moderaterna. Det är nära nog en miljardsatsning, vars finansiering kräver resurser från annat håll än från själva skolområdet.

Centerpartiet har ju sina 300 miljoner – varifrån man nu får dem vet jag inte – och kan då lyckas med att till en tredjedel genomföra reformen. Men moderaterna har ju tagit sina resurser i huvudsak från anslaget Särskilda insatser på skolområdet, som är till för elever som behöver stöd i sin skolsituation. De skulle helt förlora detta om moderaternas förslag till modell för ändrat statsbidragssystem gick igenom. Folkpartiet har sina 70 miljoner som man hämtat från förstärkningsresursen. Den är ju också till för att hjälpa elever och för att skolan skall kunna hävda sina ambitioner att förmedla kunskapsinhämtandet. Det här är egentligen bara önsketänkande, speciellt från folkpartiets och moderaternas sida.

När den borgerliga regeringen tillträdde 1976 fick vi förvånade lyssnare veta att det egentligen var ett misstag att man hade skrivit in kravet på 25 elever i skolklasser på alla stadier. Frågan är om det den här gången är lika allvarligt menat.

Hemspråket i skolan har vi i utskottet skrivit utförligt om. Anledningen är att föredragande statsrådet Bengt Göransson i sin plädering vill att man skall ge undervisning i varje ämne och att inte andra i och för sig angelägna ämnen skall tillåtas förekomma på de schemabundna tiderna. Statsrådet har tillåtit sig att plädера för att också hemspråket skall schemaläggas. Det är inte vår kunskap som säger att det är bra för elever från andra språkområden att de ges undervisning i sitt eget hemspråk. Det har forskare och företrädare för pedagogiska och sociala aspekter gett oss besked om. Därför försöker vi som politiker tillmötesgå detta grundläggande krav. När vi gör det får vi se till att inte andra angelägna mål i skolan kommer på undantag. De elever som skall ha hemspråksundervisning skall också få undervisning i basämnena. Men jag hävdar att de kan behöva delta tillsammans med sina kamrater i undervisning i andra ämnen, t. o. m. i "timme till förfogande", för att de skall få uppleva också den sociala helheten.

Jag hoppas att alla nu skall förstå att skolan är angelägen om hemspråket. I vår skola är vi mest angelägna om att invandrarelever får hemspråksundervisning. Ingen skola i världen kan uppvisa samma ambition som den svenska skolan har på denna punkt.

Svenska skolor i utlandet vill vi satsa på, så att elever som vistas kortare eller längre tid i utlandet skall kunna gå i dessa skolor. SÖ har lämnat till regeringen ett utredningsförslag som innebär en förstärkning med 9,8 milj. kr. Regeringen har stannat vid 7,5 miljoner. Det är inte litet utan nära nog en sjudubbling av anslaget. Det ger ökade möjligheter att klara personalkostnader, ger bättre stöd till varje elev och innebär en bättre finansiering av lokalbidraget.

De borgerliga vill biträda SÖ:s förslag. Det hade kanske varit angeläget, men nu har vi inte dessa resurser. För övrigt återkommer regeringen när SÖ har ett förslag när det gäller högstadiets statsbidrag i utlandsfungerande skolor.

Specialskolorna är föremål för kraftiga satsningar i första hand när det gäller dataområdet. En dator kan vara ett mycket bra hjälpmedel i undervisningen bland handikappade elever. Det är därför positivt att hela skolan, inkl. specialskolan och också särskolan, är med när ny teknik introduceras.

Fristående skolor i Sverige är blygsamt förekommande. Jag tror att Larz Johansson sade att andelen var 3 %. Men vi har alltså några tusen elever i dessa fristående skolor. Den borgerliga regeringen lade fram 1982 ett förslag om hur verksamheten i och statsbidraget till dessa skolor skall regleras. Detta regeringsförslag har varit i kraft sedan dess, men under tiden har också förbättringar genomförts. I nuvarande läge har någon höjning av statsbidragen icke aktualiserats av regeringen, och majoriteten har följt samma linje. Inte heller har en av SÖ gjord utvärdering på denna punkt föranlett några andra ändringar än att läns skolnämnderna tar över godkännandet av fristående skolor.

Vpk reserverar sig på vissa punkter, kanske mera av formella skäl. Man vill t. ex. ha en ännu större satsning på glesbygdsskolor. Jag vill peka på att vi har lagt fram ett förslag som innebär att högstadier i glesbygden får en bättre situation framöver.

Totalt sett är det av stort värde att kunna konstatera att det finns en bred intressegemenskap mellan partierna om den svenska skolan. Men denna enighet har präglats av den starka kraft som socialdemokratin utgjort under skolreformernas tidevarv. Det är inte övermaga att konstatera detta. Den kraftiga och viljestarka satsningen från socialdemokratin på skolområdet har givit bestående resultat och har också inspirerat andra partier till att göra upp liknande radikala och offensiva program.

Sett i ett internationellt perspektiv är skolan i Sverige bäst på att tillvarata alla elevers behov i undervisningen. Man behöver bara se ut över världen för att konstatera detta. Ingen annanstans har vi en skola som ger alla elever chansen att delta i undervisningen och även att fullfölja sin skolgång.

I höst startar en ny lärarutbildning, som vi hoppas skall ge en skola som är än mera anpassad till eleven. Vi har också fått ett program för en tioårig satsning på lärarfortbildning för att redan utbildade lärare i skolväsendet skall få en möjlighet till en introduktion på den nya lärarutbildningens grund. Vi har också fått en ny tjänsteorganisation för lärarna i grundskolan. Om några veckor framläggs den skolpolitiska propositionen, som för övrigt alla partier i långa stycken fått sätta sin prägel på.

Låt oss hysa tillförsikt om vår svenska skola: I enskildheter finns det säkerligen mycket övrigt att önska, men det är sådant som vi kommer att få diskutera också framöver.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i förevarande betänkande om grundskolefrågor.

Anf. 91 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Helge Hagberg försökte svara på en del av mina frågor, men jag är inte riktigt säker på att han förstod dem rätt.

Jag är naturligtvis, vilket Helge Hagberg känner till, väl medveten om att det finns skillnader mellan statsbidragen till olika kommuner. Det är en stor

spännvidd mellan den "billigaste" och den "dyraste" eleven. Spännvidden är ungefär 64 %. Detta system är uppbyggt för att utjämna olika existerande skillnader. Men trots detta, Helge Hagberg, får olika kommuner olika kostnadstäckning för motsvarande verksamheter, t. ex. vad gäller lärarlöner. Detta är ett missförhållande som vi på något sätt måste försöka rätta till och som jag tyckte att Helge Hagberg skulle försöka att kommentera.

En andra fråga anknyter litet grand till det beröm som Helge Hagberg avslutningsvis gav åt socialdemokratin för kraftiga satsningar på utbildningsväsendet. Jag skulle vilja säga att han talar om det förgångna. I den moderna tiden handlar det faktiskt mest om en nedrustning av skolan. Det är också en förklaring till att statens kostnadsandel har, som jag sade tidigare, minskat från 52 % till 44 %. Detta, Helge Hagberg, går inte skolan spårlost förbi. Det har haft sina effekter på skolväsendet.

Till sist skall jag upprepa den fråga som jag ställde inledningsvis. Man kan naturligtvis fälla värderande omdömen, som Helge Hagberg gjorde, och säga att våra förslag är yviga när det gäller ekonomin osv., men det är er avslagsmotivering som är intressant. Ni säger att ni avstyrker vårt förslag om mer resurser till skolan dels därför att ni har vägt behoven i skolans verksamhet och inte funnit någon anledning till bifall, dels därför att ni har jämfört dessa anspråk med andra behov i samhället och funnit att de senare väger över.

Jag gav då Helge Hagberg ett mycket konkret exempel: Är det viktigare att använda en kvarts miljard kronor till att lägga om folkbokföringen än att ge motsvarande resurs till skolan föra att man t. ex. skall kunna få mindre klasser och bättre läroböcker? Den exakta innebörden av er avslagsmotive-ring är ju att ni har vägt dessa behov mot andra anspråk. Jag ställer därför ett konkret sådant anspråk mot skolans anspråk. Jag återupprepar min fråga till Helge Hagberg: Är det viktigare med folkbokföringen än med skolan?

Anf. 92 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Helge Hagberg inledde med att säga att det skulle kosta en miljard kronor att åstadkomma en minskning av antalet elever till högst 25 i varje klass. Jag skulle vara mycket tacksam om han ville ta fram den beräkning som ligger bakom denna uppgift. Vi har förgäves försökt få fram några exakta beräkningar av precis hur mycket pengar som skulle behövas för att få ned elevantalet till högst 25 elever i varje klass. Vi har emellertid inte någonstans sagt att vi tror att enbart 70 milj. kr. skulle räcka för att åstadkomma detta. Däremot har vi sagt att en fri användning av förstärkningsresursen, tillsammans med den påplussning av 70 miljoner som vi faktiskt har föreslagit, bör göra detta möjligt och även bör ge utrymme för insatser för elever med särskilda behov.

Helge Hagberg måste väl inse att behovet av kringpersonal radikalt måste minska om man har högst 25 elever i varje klass. Vi tror för vår del på vad lärarna säger på den punkten. Detta är deras viktigaste krav för att förbättra arbetsmiljön i skolan.

Vad sedan gäller fristående skolor säger Helge Hagberg att dessa har mycket få elever, bara några få promille av samtliga elever. Ja, men man måste ställa sig frågan: Varför är de så få? Det beror naturligtvis på att det är

näst intill omöjligt att driva en fristående skola med så begränsade statsbidrag som vi faktiskt har i Sverige.

Det statsbidragssystem som de borgerliga regeringarna införde var bara en början. Statsbidraget infördes från ett nolläge, där över huvud taget inga statsbidrag utbetalades.

Vi har för vår del för länge sedan insett att den modellen var alldeles för dålig och otillräcklig. Vi har under en lång följd av år sagt ifrån att det faktiskt måste göras någonting på detta område, så att elever i fristående skolor får ett statsbidrag som är jämförbart med dem som ges till barn i det övriga skolväsendet. Vi tycker också att frågan om man skall ha rätt att välja en fristående skola utan att för den skull behöva vara speciellt förmögen är principiellt viktig.

Helge Hagberg sade dessutom att det inte finns något annat land som erbjuder skolundervisning av samma omfattning som tillhandahålls i vår skola. Jag skulle vilja vända på det hela och fråga Helge Hagberg: Kan Helge Hagberg ge något exempel på med Sverige jämförbara länder som inte ger en god utbildning åt alla? Vi kan då rensa bort icke industriländer. Det är ju tvärtom så att jämförbara länder har en mycket hög kvalitet på sin skola. De har dessutom en gymnasial yrkesutbildning som omfattar upp till fem år.

Anf. 93 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Helge Hagberg inledde med att skryta om grundskolan. Det som ingick i hans skryt var att det var fantastiskt att vi hade fått ett sammanhållet högstadium. Men enligt moderaternas sätt att se det är det stora felet med dagens grundskola just att vi har ett sammanhållet högstadium. Det måste i stället till fler valmöjligheter för att skolan skall kunna tillgodose elevernas individuella inriktningar, intressen, önskemål och förutsättningar. Det är verkligen med ett sammanhållet högstadium som man skapar återvändsgränder. Jag vill återkomma till vad Ylva Annerstedt sade och vi moderater har sagt så många gånger, att ett sammanhållet högstadium innebär att alla elever skall läsa samma sak på lika lång tid.

Det låter som om vi skulle ha föreslagit att anslaget för särskilda insatser på skolområdet skulle tas bort, men det har vi inte gjort. Pengarna finns ju kvar – vi har bara tyckt att de skall anslås på ett annat sätt. 190 milj. kr. finns kvar för särskilda åtgärder för elever med olika former av handikapp, och 120 milj. kr. finns som medel för särskilda åtgärder i grundskolan. Särskilda åtgärder i grundskolan behövs faktiskt på mellanstadiet, och därför har vi föreslagit att pengarna skall anslås för det ändamålet.

Helge Hagberg sade att det är några tusen elever som går i fristående skolor. Tycker Helge Hagberg att det är några tusen för mycket? Om han inte gör det, varför vill då inte ni socialdemokrater vara med om att ge de eleverna bättre förhållanden och även skapa möjlighet för fler föräldrar att välja skola för sina barn? Jag fick inget svar på min fråga: Vad har ni socialdemokrater emot att alla föräldrar och elever ges samma möjlighet att välja skola? Det gäller inte bara de fristående skolorna utan även i det kommunala skolväsendet. Borde man inte ge föräldrar och elever rätt att själva välja skola i stället för att eleverna skall skickas till den skola som myndigheterna bestämmer att eleverna skall gå i?

Slutligen beträffande basresursmedeltalet: Vi har sagt att man bör kunna avgöra lokalt hur medlen för extra insatser på mellanstadiet skall användas – om man vill använda dem för att sänka delningstalet i klasserna eller för att åstadkomma andra gruppstorlekar. Helge Hagberg angriper detta med en sänkning av basresursmedeltalet, men då läser jag på s. 6 i utskottsbetänkandet att riksdagen har "gjort ett uttalande om en successiv avveckling av denna normering". Är då inte socialdemokraterna längre med på detta? Vill ni alltså inte sänka basresursmedeltalet?

Anf. 94 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Efter Helge Hagbergs anförande kan jag konstatera att det inte finns något socialdemokratiskt stöd för att göra särskilda insatser för skolor i glesbygd – det skall tydligen handla om privatskolor i Göteborg eller Stockholm. Det är litet tråkigt, för det innebär att man har ett kort perspektiv på skolplaneringsmöjligheterna framöver. Vi vet att antalet barn kommer att öka en bit in på 90-talet, och det gäller förmodligen också barn ute på landsbygden.

Socialdemokraterna har bidragit till en radikal utveckling av skolan, säger Helge Hagberg. Jag kan väl ge honom rätt i det, men det handlar i så fall inte om socialdemokratisk skolpolitik efter 1982. Helge Hagberg glömmer bort de senaste årens nedskärningar på mer än två miljarder på skolans område, och han glömmer bort årets nedskärning på 60 milj. kr., med benäget bistånd av folkpartiet och moderaterna. Han glömmer också bort uppgörelsen med moderaterna och folkpartiet om lärartjänsterna, vägran att ge tidigare lärarna kompetens i engelska, med benäget bistånd av folkpartiet och moderaterna, och kassabegränsningsprincipen i fråga om läraravtalen, med benäget bistånd av folkpartiet och moderaterna. Det är väl, Helge Hagberg, inte tillsammans med folkpartiet och moderaterna som socialdemokraterna driver en radikal skolpolitik, utan det är väl i stället så att ni tillsammans med dem har drivit en skolpolitik med allt värre konservativa förtecken.

Anf. 95 HELGE HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Birgitta Rydle och Ylva Annerstedt började sina anföranden med att beklaga att ärendemängden i utskottet var så stor att man inte hade möjlighet att ta upp de mer principiella frågorna om betyg, skolstart och annat som det skulle ha varit intressant att ta upp i sammanhanget. På den punkten tycker jag att Larz Johansson gav ett bra svar. Han sade att det som vi nu diskuterar, anslaget till grundskolan, också i hög grad handlar om principiella frågor. I det kan man gärna göra utvikningar som i så fall också innefattar de områden som Birgitta Rydle och Ylva Annerstedt skulle vilja diskutera.

Om man ser tillbaka på den senaste femårsperioden av socialdemokratisk skolpolitik kan man kanske säga att vi inte har haft så stora valmöjligheter i fråga om att bedriva en socialdemokratisk skolpolitik. Vi övertog ju ett fögderi på det ekonomiska området som klart sade oss att vi måste restaurera den svenska samhällsekonomin. Det var våldsamma besparingar som måste till för att klara det.

Mellan 1980 och 1982 rullade besparingspaketen genom utskott och

kammare utan att det ändrades en siffra och utan att någon punkt togs bort – allt gjordes upp i samordningskanslierna. Det var ganska hårda tag, inte minst på skolområdet. Det var då man började knapra ordentligt och göra besparingar på skolans område.

Jag tror mig kunna konstatera att vi inte sedan 1982 har haft några så våldsamma besparingar på skolans område – och inte heller på något annat område – som just under de två första åren på 80-talet, under borgerlig ledning. Jag kan konstatera att vi har haft besparingar också sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 – det har varit nödvändigt att genomföra en sådan politik och ha ett sådant program. Ett försvar för detta är kanske att det skedde mot bakgrund av en situation där budgetunderskottet var våldsamt och där lånebeloppet gentemot utlandet hade ökat till mycket höga belopp.

Det är vad jag kan säga i min första replik.

Anf. 96 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Även om man låter Helge Hagbergs historieber beskrivning som inte är helt korrekt passera oantastad, tycker jag att man ganska ofta brukar få höra att den svenska ekonomin nu är återställd. Vi har statsministerns ord från den socialdemokratiska kongressen på att vi nu skall bygga en skola som vi kan vara stolta över, där barnen har egna läroböcker och där de har bra lokaler.

När kommer de insatserna att göras, Helge Hagberg? Ni fortsätter bara att diskutera besparingar och åter besparingar. Ni gör inte den minsta ansats för att återställa de ca 2,5 miljarder kronor i fast penningvärde som skolan har blivit av med sedan det socialdemokratiska regeringstillträdet.

Det är faktiskt så, Helge Hagberg, att om man skriver in en avslagsmotivering i ett utskottsbetänkande, måste man försöka att stå för den motiveringen. I den mån motiveringen är otydlig måste man också kunna tala om vad man menar. Om det skrivs i avslagsmotiveringen att frågan om mera resurser till skolan måste prövas mot verksamhetens behov, innebär det att ni således har prövat det och kommit fram till att skolan inte behöver mer resurser, snarare mindre, eftersom ni sparar på den även i år. Ni säger dessutom att dessa behov skall prövas mot andra verksamheter. Ni har då funnit att dessa andra verksamheter är viktigare.

Jag har därför en mycket konkret och tydlig fråga till Helge Hagberg. Är det viktigare att flytta folkbokföringen från kyrkan och använda 250 milj. kr. om året till det än att ge skolan mer resurser för att minska klasstorleken, för att höja kvaliteten, för att bevara små skolor på glesbygden och i storstadsområdena – det finns små skolor som är nedläggningshotade även i storstadsområdena – och för att kunna rusta skollokaler så att arbetsmiljön blir dräglig?

Häromdagen kunde vi läsa i tidningarna att Stockholm hotas av böter av sin egen hälso- och miljöskyddsnämnd, därför att det finns tre skolor i så bedrövligt dåligt skick att man funderade på att stänga dem enligt arbetsmiljölagen. Det är den sortens avvägningar, Helge Hagberg, som ni gör och har gjort. Ni är fortfarande svaret skyldiga på min fråga. Är det viktigare att använda dessa resurser för att flytta folkbokföringen än att använda dem i skolan?

Anf. 97 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna återkommer ständigt till det budgetunderskott som de fick ta över vid regeringsskiftet. Under de borgerliga åren hade vi för det första en oljekris av icke tidigare skådat slag. Vi hade för det andra den djupaste lågkonjunkturen sedan 1930-talet.

Tycker Helge Hagberg verkligen att de borgerliga regeringarna skulle ha struntat i att låna pengar och i stället låta arbetslösheten gå i höjden? Dessa pengar gick nämligen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag vill sedan återkomma till den delade diskussion vi har haft här i dag. Det är självfallet intressant och viktigt att diskutera skolans ekonomi som styrmedel. När denna diskussion emellertid inte paras med en diskussion om pedagogisk förnyelse och utveckling av det inre arbetet, har man faktiskt missat det essentiella, det viktigaste i skolans verksamhet.

Det är därför jag vid ett flertal tillfällen tagit upp vikten av att satsa på individualisering i skolan. Folkpartiet anser att ett av de allra viktigaste insatserna i den framtida skolan är att öka friheten i systemet – att göra det möjligt för skolor att profilera sig, att göra det möjligt för lärare på vissa skolor med specialintressen att göra särskilda insatser och att låta elever och föräldrar välja skolor både inom och utom skolsystemet.

Anf. 98 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Helge Hagberg har nu en sista chans att svara på den fråga jag har ställt två gånger men inte har fått något svar på. Vad har ni emot att alla föräldrar och elever ges samma möjlighet att välja skola? Skall det vara så att möjligheten att välja skola skall vara beroende av tjockleken på föräldrarnas plånbok? Är det kanske t. o. m. på det sättet att ni från socialdemokratiskt håll vill avskaffa de fristående skolorna?

Anf. 99 HELGE HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Till Larz Johansson vill jag säga att det beslutades tidigare under riksmötet att folkbokföringen skall övergå från kyrkokommunerna till staten. Det uppstår då en viss kostnad som staten får ta på sig, säger Larz Johansson. Det var ingen företrädare för centerpartiet som konkret sade att man ville ta just denna kvarts miljard och lägga över den på skolan. Sådana argument förekom nog inte. Vi får väl titta litet närmare på vad som var motiven. Vi har inte tid att här argumentera för just folkbokföringens överförande från kyrkan till staten.

För övrigt vill jag emellertid säga till Larz Johansson, det kan också gälla övriga borgerliga partiers företrädare, att vi bl. a. har två huvudmän för den svenska skolan. Vi har kommunerna och vi har staten. Vi ser i dessa tider en rad exempel på hur kommunerna seriöst och noggrant går igenom sina ansvarsområden. Det gäller skolmaten, lokalerna och övriga områden som kommunerna står för. Budskapet från partikongressen och partiordföranden var också att vi skall göra en satsning på skolan och att det är huvudmännen som är ansvariga för denna skola som skall göra dessa insatser.

Individualiseringen, Ylva Annerstedt, är nog så viktig. Vi har mycket av individualisering i det svenska skolväsendet. Det är möjligt att det går att göra mera. När det sedan gäller detta med att välja skola, skall inte

alternativet vara att välja en fristående skola. Vi skall se till att vi inom skolsystemets ram får profilerade skolor så att det blir intressant och spännande för eleverna att fundera över vilken skola de skulle vilja gå i.

Beträffande basmedeltalet på mellanstadiet finns det en uppgörelse mellan vpk och socialdemokraterna. Vi har där sagt att vi skall minska elevantalet till den nivå det låg på innan de borgerliga regeringarna började pruta på skolan.

Björn Samuelson! Vi skall nog även i framtiden satsa på glesbygdsskolor.

Tredje vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt, Larz Johansson och Birgitta Rydle anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 100 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill inleda mitt anförande i denna debatt med några ord till Ylva Annerstedt. Hon började med att rikta en förebräelse mot regeringen och sade att det var en socialdemokratisk taktik att förhala en fråga så att det blir för sent att fatta beslut. Ylva Annerstedt syftade därvid på de förslag som kommer att läggas fram i en särskild skolpolitisk proposition.

På den punkten vill jag komma med ett mycket bestämt genmäle. Bakgrunden till hanteringen är tvärtom i själva verket en önskan att följa en god parlamentarisk tradition i Sveriges riksdag för att i en bred parlamentarisk beredning ta vara på synpunkter och uppfattningar, också från oppositionen, så att man kan lägga fram förslag som är värdefulla. Jag vill i det stycket gärna ge exempel från den styrberedning vars betänkande nyligen avlämnades. Vi har i kammaren en ledamot som heter Larz Johansson som – och det måste jag medge, som alltför ofta är hans motdebattör här i kammaren – har en oerhörd sakkunskap. Han är väl påläst. Han vet alltid vad han talar om och kan därför i kammaren vara en mycket besvärlig debattör. Men nog är det synd om hans erfarenheter och kunskaper bara skall tas till vara i debatter, i det som är litet grand av uppvisning i kammaren. Jag tycker att det är en poäng att vi har haft möjlighet att under en vinters arbete utnyttja den kunskapen i en parlamentarisk beredning för att kunna lägga fram ett förslag som har vägt in de kunskaper och åsikter som han har.

Jag tycker inte att det är värt att beteckna som någon form av oanständighet från regeringen med avsikt att förhala en frågas avgörande. På den punkten vill jag invända och väljer som exempel den process som vi just har avslutat.

På samma sätt är det när vi i propositionen lägger ett förslag om vem som skall godkänna en fristående skola. Jag får litet insinuant påpekandet att vi har föreslagit länskolnämnden för att hindra de fristående skolorna. Men bakgrunden är, Ylva Annerstedt, att vi har ett antal processer där den lokala skolstyrelsen har förlamats av de motsättningar som har rått i den kamp som ofta uppstår när man skall ta ställning i ett nära perspektiv. Jag har haft ambitionen när jag har ställt mig bakom förslaget och varit tillskyndare till det att man skulle kunna lyfta upp en sådan prövning för att slippa en del av de infekterande faktorer som kan spela en roll i den lokala debatten. Den stora debattfrågan var faktiskt en konflikt i en skola som skolstyrelsen i en kommun ca 70 km från Stockholm i realiteten inte kunde lösa. Det är vad det handlar om!

Vidare noterar jag att här har talats om likformighet i den svenska skolan – och på den punkten har debatten mycket tydligt vederlagt det som Ylva Annerstedt sagt. Hon sade i en replik: Vi har den mest likriktade skolan i hela världen. – Ja, det är fantastiskt! Den är naturligtvis på många sätt den skola som ger alla den mest likvärdiga utbildningen. Det är ju inte många länder i världen som kan upprätthålla en sådan geografisk likformighet och likvärdighet som vi har. Men jag har tyckt att det har varit ett värde att elever i den lilla orten, i glesbygden, har tillgång till en utbildning som i huvudsak är likvärdig med den som eleverna har i de stora skolorna.

Vi har också en ambition att alla elever skall nås av kunskaper och färdigheter. Jag har mött ministerkolleger från andra länder vid en skolkonferens på Irland som har sagt: Hur kan ni tro att ni skall kunna ge alla elever kunskaper? För oss räcker det att vi kan nå 85 % eller möjligen 90. Där har vi vår ambitionsnivå. – Men vi i vårt land accepterar inte den nivån. Det kan givetvis sägas att vi har likformighet i skolan när vi vill att också de sista tio procenten skall nås av undervisningen. Det är möjligt att detta är negativt för Ylva Annerstedt, men för mig innebär det utomordentliga värden i det svenska skolsystemet.

Däremot är elever och undervisning inte på någon punkt likriktade eller präglade av ensidighet. För några dagar sedan hade jag möjlighet att möta en grupp elever från en särskola ute i landet som gjorde ett studiebesök i riksdagen. Det var fria, glada och öppna ungdomar, var och en bärare av sin egen individualitet, som ingick i den klassen. Jag tänkte på de många bilder jag har sett av elever på de institutioner som föregick särskolan, tänkte på hur uniforma de såg ut. Om vi tittar i skolhistorien kan vi hitta en hel del som kan visa vilken utveckling som har skett i det stycket. – En mycket bra mätare på hur samhället tar hand om de sina är hur det ägnar omsorg och uppmärksamhet åt de barn och ungdomar som har det svårast.

Herr talman! Vi har haft en omfattande diskussion under vintern om hemspråksundervisningen. Låt mig i detta sammanhang bara göra några korta påpekanden utöver vad som tidigare har sagts. Utbildningsutskottets betänkande klargör att hemspråksundervisningen är permanent i det svenska skolsamhället, att den bör ha samma ställning som annan undervisning och ges likvärdiga arbetsmöjligheter. Det var den uppfattningen som var utgångspunkten för det uttalande jag gjorde i vintras, som på många håll mycket grovt har misstolkats, vilket jag naturligtvis beklagar.

Jag noterar nu med tillfredsställelse att utbildningsutskottet har ställt sig bakom ett enhälligt uttalande på denna punkt. Det finns anledning för oss att slå vakt om hemspråksundervisningen.

Jag var häromdagen på en överläggning där man redovisade erfarenheter från den särskilda pedagogiska utvecklingsverksamheten med hemspråksklasser också på högstadiet. Det gällde finsk språkundervisning. Man redovisade övervägande mycket positiva erfarenheter av den. Vi har anledning att ta vara på de erfarenheterna.

Herr talman! I denna debatt har också frågan om skolans allmänna förutsättningar och allmänna tillstånd behandlats. Låt mig mycket kort få ta upp det resonemanget för att understryka vikten av att den svenska skolan ges en hög respekt från omvärlden. Det är viktigt att vi så respekterar våra

barn och ungdomar att vi ger skolan dess plats som det viktigaste för de unga människorna.

Jag tar upp detta resonemang därför att jag emellanåt blir litet skrämmd när jag ser hur man i det omgivande samhället väljer att betrakta skolan. Dagens Nyheter hade i fredags, den 13 maj, en mycket intressant och dess värre också mycket avslöjande artikel. En bankdirektör uppträdde på en konferens om turism och konstaterade att de svenska vinterturistorterna har investeringsplaner på sammanlagt 4 miljarder kronor. Han tyckte att det var för mycket. Om jag förstod den gode bankdirektören rätt tycks han mena att man, när man gör sina investeringar, har räknat skidor och inte skidåkare och därvid kommit fram till att det finns förutsättningar för något mer omfattande investeringsplaner än vad som är rimligt. Hans sätt att lösa detta problem är enligt Dagens Nyheter följande: "Dessa dyrbara investeringar kan inte betalas genom att utnyttjas endast under några veckor om året, sade han. Det måste bli en annan konstruktion på vinterlovsveckorna. Antingen att varje familj valfritt får ta ut en eller två veckor per vinter eller att något treterminalsalternativ utvecklas."

Motiv av pedagogisk art, någon tanke på elevernas behov, skall alltså inte vara skäl till annan förläggning av terminer och lov än vi nu har, utan det är vintersportorternas behov av att täcka kostnader för misslyckade investeringar som skall avgöra. Tydligare kan man inte visa den ringaktning för skolan som finns på många håll i samhället – skolan som något slags kundreserv för dem som har gjort dåliga investeringar.

Men det är viktigare att se till att vi har en bra skola, som lär eleverna räkna så bra att de som vuxna inte behöver göra de dåliga investeringar som uppenbarligen den ansvariga föräldragenerationen har gjort. Det finns anledning för oss att emellanåt uppmärksamma dessa tendenser. Planeringen i skolan, förläggningen av lov och arbetstider, måste alltid utgå från elevernas behov. Det är elevens plats i skolan som avgör hur lov och arbetstider skall förläggas. Det är ett viktigt påpekande mot bakgrund av den iakttagelse jag just har gjort.

Anf. 101 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Det är synnerligen oklokt av samhället att inte nyttja den resurs som de fria skolorna i regel utgör. Samhället behöver friskolor.

I Göteborg, för att ta ett exempel, finns Vasaskolan, som Svenska kyrkan är huvudman för. När skolan var relativt nystartad undersökte Göteborgs skolförvaltning bl. a. från vilka familjer skolan rekryterade sina elever. Skoldirektören berättade att eleverna kommer från ordinära Göteborgsfamiljer. Det handlar om ett genomsnitt, sade skoldirektören Olof Vennäs. Någon segregering, dvs. att enbart bekännande kristna föräldrar vill ha sina barn i Vasaskolan, är det inte tal om, sade han.

Det står ca 300 barn i kö för att få plats på skolan. Ett vanligt argument för att söka plats på Vasaskolan var, enligt skoldirektören, att man ville ha en lugnare miljö för sina eller sitt barn. Jag har besökt Vasaskolan och något följt undervisningen. Den dag jag besökte skolan fanns också en representant där som for runt till alla skolor och informerade om civilförsvaret i Göteborg. Spontant uttalade denna representant de mest ampla lovord om

skolan, om den trivsel, det intresse och det engagemang som finns där. Den som inte vill inse att svenskt skolväsende har behov av de alternativ, de miljöer, det engagemang som friskolor erbjuder blundar för vad svensk skolverklighet behöver.

Efter många års opinionsbildning kom regeringen till insikt om att det nog inte var så dumt att acceptera friskolor med annan huvudman än kommunen. Nu är det dags att också fullt ut acceptera friskolor med annan huvudman.

Herr talman! De fristående skolorna har länge diskriminerats i vårt land. Praktiska och ekonomiska hinder har inneburit att rätten till friskolor varit en rätt bara på pappret. De som ändå dristat sig till att driva fristående skolor har fått göra detta med stora ekonomiska uppoffringar och ett stort mått av idealitet. Det som borde vara en självklar rättighet har på alla sätt motarbetats.

I årets budgetproposition kan man dock skönja en viss ljusning. Regeringen föreslår nämligen en förändring av de grundläggande förutsättningarna för statsbidrag till fristående skolor. Detta är en välkommen förändring som innebär att det helt orimliga kravet på att varje enskild friskola skall ge erfarenheter av värde för den övriga grundskolan, föreslås slopat. Vissa av de skolor som i dag nekas statsbidrag kommer att kunna bli berättigade till sådana.

Men de nya bestämmelserna innebär ändå bara en uppmjukning av bestämmelserna för vilka skolor som skall få statsbidrag. Så länge de alternativa skolorna inte tillerkänns ett stöd som är likvärdigt med det stöd som ges till det allmänna skolväsendet innebär det ändå ingen verklig valfrihet för föräldrarna.

Om eller när de fria skolorna nekas samma förmåner som den allmänna skolan kan dessa tvingas ta ut en avgift av föräldrarna för barnens skolgång. Man gör det inte alltid, men man kan tvingas till det. Det kan i så fall leda till att enbart bättre bemedlade får en verklig valmöjlighet. För att alla skall ha samma möjlighet att välja skolinriktning krävs därför ytterligare förändringar av reglerna för statsbidrag till fristående skolor.

Enligt kds borde det vara självklart att alla skolor som uppfyller skollagens krav också ges likvärdigt kommunalt och statligt stöd.

Herr talman! Många av de problem som finns inom grundskolan i dag bottnar i den kontaktlöshet som blir följden av stora skolenheter och stora klasser. Kds menar att de resurser som frigörs genom att elevantalet minskar i grundskolan borde få stanna kvar inom skolväsendet och i första hand användas till att minska klasstorleken. För detta har vi föreslagit ett anslag på 130 milj. kr. för kommande budgetår. I det betänkande som behandlas här i dag säger utbildningsutskottet att efter en avvägning av behoven på andra samhällsområden och med hänsyn tagen till det statsfinansiella läget finner utskottet att förslaget att kvarhålla de resurser som frigörs genom elevminskning inte kan tillstyrkas.

I ett läge då många lärare lämnar skolan och ännu fler uttrycker en önskan om att få göra det på grund av de alltför påfrestande arbetsförhållandena, är beskedet från riksdagen till lärarna att de resurser som finns inom skolan tyvärr inte kan behållas där, eftersom de behövs bättre någon annanstans.

I ett läge då allt fler elever har psykosociala problem och är i stort behov av vuxenkontakt är beskedet från riksdagen till eleverna att resurser kommer att dras in från skolan. Att detta leder till att klasserna blir större och större trots att elevantalet minskar klarar även eleverna av att räkna ut.

I praktiken är det här ett besked till lärare och elever att rimliga resurser till skolan inte är ett prioriterat område. Det är förvånande. Det kan de för övrigt konstatera varje dag, många av dem, när de ser sig omkring i skollokalerna eller när de försöker att skapa en vettig arbetssituation trots nedslitna skollokaler och läroböcker som mest liknar lösbladssystem.

Herr talman! För inte så länge sedan gjorde den begåvade journalisten Jan Lindström ett reportage i Expressen. Han hade låtit fotografera och beskrev i ord den utomordentligt vackra och tjusiga nya SAS-byggnaden, med ljusa och illustra miljöer. Vid sidan av bilderna på SAS-högkvarteret fanns bilder på nedslitna, solkiga, nedklottrade skolmiljöer i Stockholm. Så ställde journalisten i Expressen frågan: Vem är det egentligen vi satsar på i samhället? Den frågan har man rätt att ställa.

Herr talman! Jag är övertygad om att de resurser som vi i dag väljer att inte satsa på skolan kommer vi tvingas att satsa inom andra samhällsorgan om några år.

Jag vill med detta yrka bifall till motionerna Ub230 samt till reservationerna 1, 2, 4, 7, 9, 10, 11, 12, 18, 19 och 20.

Anf. 102 LENNART HOLMSTEN (s):

Herr talman! I den här kammaren tvingas man ofta växla perspektiv. Vid den här tiden i går kväll drogs jag med i en debatt om den brunskäggygve Ontrus, han i Runebergs Älgskyttnarne. Detta skedde i samband med en debatt om kustbevakningen. Jo, herr talman, det är faktiskt sant.

I dag gäller det skolan och bl. a. glesbygdshögstadiet. Statsrådet Bengt Göransson har föreslagit i budgetpropositionen att kravet på tre parallellklasser för att få inrätta högstadium skall slopas. Bra, utmärkt! Genom detta regeringsförslag och efter uppvaktning, bl. a. från min hemkommun och mig själv, möjliggörs inrättande av ett glesbygdshögstadium i Hassela i Nordanstigs kommun.

Efter beslutet här i kammaren slipper alltså elever i Hassela tröttande resor till grannsocknen Bergsjö i höst. De får kortare arbetsdagar, inte så tidiga mornar och inte så sena kvällar. Föräldrarna till barnen värdesätter också detta. Lokaler i Bergsjö friställs. Det är väldigt trångbott i skolan där.

Detta passar bra även på ett annat sätt. Hassela är förre ecklesiastikministern Arthur Engbergs födelsesocken. Arthur Engberg föddes i Hassela för 100 år sedan, och jag är säker på, ja, helt övertygad om, att han skulle bli väldigt glad om han fick veta att man just nu i hans hemsocken kommer att kunna bedriva nioårig grundskola.

Elever och föräldrar i Hassela, skolstyrelsen i Nordanstigs kommun är glada för att statsrådet Bengt Göransson har lämnat detta förslag. Naturligtvis är vi också glada över att utbildningsutskottet har varit enigt i detta ärende.

Herr talman! Jag vill bara säga: Hurra, hurra, hurra, hurra!

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr talman! Det blev något missförstånd med replikerna efter statsrådet Bengt Göranssons inlägg, och jag vill gärna rikta mig till honom på ett par punkter.

Anslag till grundskolor, m. m.

Till att börja med vill jag helt hålla med honom då han säger att respekten för skolan måste upprätthållas och förstärkas. Man får väldigt ofta signaler om inte minst hur föräldrar tycker att man, utan att det gör något, kan ta sina barn ur skolan en vecka eller två för semester mitt under terminen. Det är upprörande att det är sådana signaler som vuxenvärlden ger om betydelsen av det arbete som utförs i skolan. På den punkten håller jag alltså helt med skolministern.

När det sedan gäller frågan om likformighet och likvärdighet, vill vi för vår del i folkpartiet ha en likvärdig skola, och det är skälet till att vi tar avstånd från all likformighet. För skall vi ha en likvärdig skola, då måste varje elevs förutsättningar tas som utgångspunkt när det gäller att lägga upp och genomföra undervisningen. Då måste skolan vara olika på olika håll och för olika elever. Då är, menar jag, individualiseringsmöjligheterna i skolan inte tillräckliga i dag utan vi måste satsa mycket mera på att genomföra en ökad individualisering.

Jag tyckte att Helge Hagbergs inlägg vid något tillfälle gav en viss ljusning. Han sade: Vi skall se till att det blir profilskolor, vi skall se till att man skall kunna välja också inom skolsystemet. Jag skulle bara vilja fråga: När kommer dessa förslag? Vi har väntat på dem länge.

Anf. 104 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! De överväganden som har gjorts beträffande möjligheten att profilera skolor kommer i en särskild skolpolitisk proposition.

Låt mig bara för Ylva Annerstedt påpeka att just profilskolan i någon mån kan sägas motverka hennes behov av en skola som anpassar sig till varje enskild elev i varje stycke, för den skola som hundra procentigt lyckas med att vara helt individualiserad och i sitt agerande utgå från den enskilda eleven får naturligtvis inte mycket av gemensam profil.

Det finns ett antal konfliktpunkter inbyggda i våra olika ambitioner, och det måste vi i skoldebatten erkänna. Vad vi måste göra är att söka hitta en avvägning som så långt möjligt tillgodoser de önskemål vi har. Men vi kan aldrig få en skola som i alla stycken ger varje elev som kommer in rätten att välja exakt det han vill göra för dagen eller stunden eller det som hans talanger förutsätter. Man måste faktiskt också acceptera att skolans profil, skolans karaktär, kommer till synes.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

15 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1987/88:17 om anslag till fristående skolor på gymnasial nivå, m. m. (prop.

1987/88:100 bil. 10).

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

Anf. 105 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! När vi i dag debatterar utbildningsutskottets betänkande nr 17, som bl. a. rör anslag till fristående skolor på gymnasial nivå, är det samtidigt en klang- och jubeldag för de fristående gymnasieskolorna i Göteborg.

Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium garanteras av ett, så när som på vpk:s representant, enhälligt utbildningsutskott fortsatt statsbidrag för sin verksamhet.

Utskottets ställningstagande är glädjande ur flera synpunkter. För det första får dessa skolor nu äntligen ett oreserverat erkännande av den kvalitativt utmärkta undervisning de bedriver; något som måste kännas skönt för berörda skolledare, lärare och elever, som nu kan ägna alla sina krafter åt den undervisning och utbildning som är deras primära uppgift.

För det andra är det glädjande, därför att det visar att ett långsiktigt, tålmodigt och konsekvent arbete i riksdagen kan ge avsett resultat. När riksdagen på hösten 1982 antog nya regler för statsbidrag till fristående skolor, var vi moderater ensamma om att reservera oss mot den utformning reglerna fick. Vi ansåg att det inte var samhällsnyttan hos de fristående skolorna som skulle vara kriteriet för om statsbidrag utgår eller inte. För oss moderater var det självklart att det är utbildningens kvalitet och elevers och föräldrars behov av de fristående skolorna som skall vara avgörande i statsbidragsfrågan. Vi anade nämligen redan då, att samhällsnyttbegreppet skulle kunna användas för att diskvalificera fristående skolor när det gäller statsbidrag.

Vi blev ganska snart sannspådda. Våren 1984 kom förslaget och beslutet att statsbidragen till Göteborgs högre samskola, Sigrid Rudebecks gymnasium och Stockholms Tekniska Institut skulle avvecklas. Alltifrån den dagen har vi moderater tillsammans med de övriga borgerliga partierna arbetat hårt med motioner och reservationer för att rädda de båda Göteborgsskolorna. I dag har arbetet givit avsett resultat. Det känns under dessa omständigheter trist, herr talman, att behöva konstatera att folkpartiet med sin partiledare i spetsen sökt göra frågan om statsbidrag till skolorna till partitaktik. Med ett stöd från alla de borgerliga partierna för vår linje, då kriterierna för statsbidrag först diskuterades och fastställdes, hade måhända Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium aldrig behövt uppleva denna tid av oro och ovisshet, som nu dess bättre är över.

Herr talman! Jag skall efter detta övergå till att behandla några av de frågor där utskottet inte har kunnat enas.

I reservation 2, som är en gemensam borgerlig reservation till förman för ett folkpartiyrkande, påvisar vi det orimliga i att ett antal statsbidragsberättigade fristående skolor endast får bidrag för 15 årselevplatser i var och en av årskurserna 10–12 detta innebär att i frågavarande sex statsbidragsberättigade skolor i vad gäller den gymnasiala nivån i princip blir utan bidrag för varje elev som befinner sig utanför de 15 första elevplatserna i årskursen. Vi finner att detta strider mot intentionerna i riksdagens beslut om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå. Elevplatsramen för de tre årskurserna

10–12 bör därför sättas till 90 per berörd skola, sålunda 30 per årskurs. Eftersom statsbidraget till gymnasieskolan från och med innevarande år är elevrelaterat, kommer aldrig bidrag att utgå för fler elever än som faktiskt går i klassen.

I reservation 3, som också är en gemensam borgerlig reservation, framhåller vi att Falkenbergs konstskola, som utgör ett värdefullt komplement till undervisningen inom det allmänna skolväsendet, bör bli statsbidragsberättigad. Slutligen, herr talman, har vi moderater i reservation 6 yrkat att riksdagen avslår budgetpropositionens förslag till bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.

Vi hävdar, liksom vi tidigare gjort, att kostnaderna för skollokaler, utrustning och materiel m. m. bör vara en angelägenhet för skolhuvudmännen, när det gäller hela ungdomsskolan. I dag är kommunerna ansvariga för dessa kostnader när det gäller grundskolan, som ju är ett obligatoriskt åliggande. Samma förhållande bör råda då det gäller gymnasieskolan, som dessutom är ett frivilligt åtagande.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 6 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 106 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! Liksom Göran Allmér vill jag börja med att tala om klang- och jubeltid. Det är ju så sällan man i opposition får vara verkligt glad här i kammaren. Men det är trots allt pingst, hänryckningens tid, och vår, och själv, såsom starkt engagerad i de två Göteborgsskolorna, som förälder, som politiker, som länssockenämndsledamot och som ledamot av riksdagen – där jag under min korta tid har hållit åtskilliga anföranden om just dessa skolor – tycker jag det är väldigt roligt att de fyra största riksdagspartierna har enats om att de två skolorna i Göteborg även fortsättningsvis skall få statsbidrag för sin verksamhet och att riksdagen därmed kan ändra ett synnerligen olyckligt beslut, som fattades juni 1984.

Det beslutet fattades ju efter en synnerligen illa underbyggd proposition kring fristående skolor av dåvarande utbildningsministern Lena Hjelm-Wallén. Förslaget gällde ursprungligen fyra skolor: Balettakademin, Stockholms Tekniska Institut, Sigrid Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola i Göteborg.

Redan 1984 undantogs Balettakademin. Kvar blev en Stockholmskola och två Göteborgsskolor. Det är med beklagande som jag i dag kan konstatera att vi inte kunde rädda Stockholms Tekniska Institut. Samtidigt kan vi gång på gång konstatera att de här två skolorna i Göteborg har spelat en stor roll i politiken. Jag tror knappast att den dåvarande utbildningsministern anade att den här ynkliga frågan om några fristående skolor skulle innebära så mycket politik. Föga anade hon att Göteborgsskolorna skulle spela en roll i 1985 års valrörelse i tal efter tal, inte minst av Bengt Westerberg.

Dessa skolor blev en symbol för valfriheten, för möjligheten för elever och lärare att välja en skola med enskild huvudman. Socialdemokratiska motsståndare klagade över att skolorna tog ut en terminsavgift om dryga tusenlappen. Men den har det ju alltid funnits möjlighet att bli befriad från.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

Faktum är att det gång på gång har verkat som om socialdemokraterna hellre vill införa en modell med fristående skolor som är rent privata skolor för de verkligen rika, för dem som kan betala skyhöga terminsavgifter, än för dem som med måttliga terminsavgifter kan få tillgång till en fristående skola med statsbidrag.

Men skam den som ger sig! Göran Allmér nämnde här att man vid nämnda skolor liksom vi borgerliga politiker hela tiden har kämpat för dessa skolor. Jag tycker verkligen att vi i dag skall gratulera och beundra de båda rektorerna i Göteborg, Alar Randsalu på Samskolan och Evert Rehnberg på Rudebecksskolan, som dag efter dag, månad efter månad, under fyra års tid haft kraft att tro på dessa skolor, att tro att den till sist segrar som i sak har rätt. Inte minst denna vår, då vi gång på gång har bordlagt frågan i utskottet har dessa rektorers nerver satts på prov.

Jag förstår att många socialdemokrater tyckte att frågan om de båda skolorna kunde bli en verklig valmina, inte endast i Göteborg. Utbildningsministern har ju varit synnerligen negativ till dessa, mest därför att man på dessa skolor tar ut en terminsavgift. Men samtidigt var det utbildningsministerns regeringskollega Bengt Göransson som delvis öppnade väg för dessa skolor i och med att han ville förändra statsbidragsbestämmelserna för grundskolorna. Utbildningsministern möter, tack och lov, ibland motstånd från sina egna. Som folktoparist måste jag erkänna att vi borgerliga ensamma i nuvarande parlamentariska situation aldrig hade kunnat ändra beslutet från juni 1984, då det krävdes en förändring i själva det socialdemokratiska partiet, hur mycket vi än hade talat och argumenterat i talarstolar, på gator och torg eller hur vi än tryckt på voteringsknapparna här i riksdagen. I kväll vill jag oförblommerat verkligen berömma tre socialdemokrater, som jag tror definitivt har spelat en aktiv roll för att vi i utskottet nu skulle kunna få till stånd ett majoritetsbeslut som räddar de aktuella skolorna.

Mitt beröm och min respekt gäller främst Sören Mannheimer i Göteborg, kommunstyrelsens ordförande, som först hösten 1986 fick sin arbetarkommun med sig när det gällde att göra ett uttalande om att dessa skolor borde få finnas kvar i sin nuvarande form som enskilda skolor. Sören Mannheimer såg detta naturligtvis i både ett kommunalekonomiskt och ett ideologiskt perspektiv. Han ville inte ha några rent privata skolor för de verkligen rika, utan han ville behålla gymnasierna med intagning via intagningsnämnden. Så småningom fick han med sig hela den socialdemokratiska gruppen i Göteborgs kommunstyrelse, som i höstas, på grundval av en utvärdering av länskolnämnderna, menade att skolorna skulle få fortsatt statsbidrag.

Men det var riksdagen som måste fatta ett beslut i frågan. Här på Helgeandsholmen är det, utan tvivel, Doris Håvik och Lars Gustafsson som har spelat en betydelsefull roll – Doris Håvik genom att under den allmänna motionstiden skriva en enskild motion tillsammans med ytterligare fyra socialdemokratiska göteborgare och säkert genom att argumentera både ofta och länge inför sina partikamrater, såväl på ministernivå som här i kammaren, till förmån för de här skolorna. Men mest av allt vill jag faktiskt här i kväll visa min respekt för Lars Gustafsson, utskottets ordförande, som såvitt jag förstår har lagt ned väldigt mycket arbete både på att sätta sig in i skolornas verkliga förhållanden och på att få med sig sina partikamrater.

Dessutom har han i sjuksängen uppenbarligen fått ägna mycken tid åt telefonsamtal i denna fråga.

Jag tror att det inte bara är fråga om partitaktik från hans sida, utan han tror nog på kvaliteten i all undervisning. Men tänk så mycket tid som har ägnats åt att argumentera för dessa skolor! Tänk så mycket tid elever, lärare, politiker och andra har ägnat denna fråga. Det hade ju varit bättre om man i stället hade kunnat ägna sig åt ett konstruktivt arbete.

Nu vill jag bara önska dessa skolor lycka och välgång. Kampen har utan tvivel enat lärarkåren på de båda skolorna och gett föräldraföreningarna mera glöd och initiativkraft. Inte minst har skolorna fått ännu fler sökande än tidigare, trots att de faktiskt hotades till sin existens inför höstens intagning.

Men utbildningsutskottets betänkande 17 gäller inte endast dessa två Göteborgsskolor utan också ytterligare några skolor. Till betänkandet finns fogade fyra folktoppireservationer, vilka jag yrkar bifall till. De skolor som nämns explicit i betänkandet är Franska skolan, Kristoffersskolan och Falkenbergs konstskola.

Jag vill särskilt uppehålla mig vid Falkenbergs konstskola. Nog borde den skolan ha statsbidrag. Huvudman för skolan är Kursverksamheten vid Lunds universitet. Skolan har funnits i sin nuvarande form sedan den 1 juli 1986. Länsskolnämnden har intygat att skolan har ändamålsenliga lokaler och goda lärare och att kvaliteten på undervisningen och på eleverbetena är mycket god. Skolan står under statlig tillsyn sedan 1986, men den får inga statsbidrag – faktiskt av rent tekniska skäl. Skolan anses nämligen inte ha funnits i tre år. Men det är sannerligen att vara formalistisk och att helt gå efter regelboken. Ibland undrar jag om inte socialdemokrater älskar regelböcker.

Denna skola i Falkenberg fanns ju redan före 1986, men då i studiecirkelform. Det fantastiska är att skolan i studiecirkelform fick statsbidrag. Men som fristående skola får den inte statsbidrag förrän efter tre års provotid.

Länsskolnämnden i Halland tyckte redan hösten 1986 att man i detta fall kunde frångå den treåriga provotiden, eftersom skolan faktiskt hade prövats tidigare. Dessutom hade motsvarande skolor i Göteborg, Stockholm och Örebro, som tillkom under tiden 1983–1986, sluppit följa treårsregeln.

Länsskolnämnden i Halland har tillstyrkt statsbidrag. Lars Svensson är ordförande i denna nämnd. Men som riksdagsman avstyrker han statsbidrag – inte med hänvisning till treårsregeln, utan med hänvisning till utskottets motivering att det är regeringen som skall pröva frågan om statsbidrag till fristående skola, enligt de riktlinjer som har angetts av riksdagen. Men, Lars Svensson, var finns logiken? Sigrid Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola har vi prövat här i riksdagen, sedan skall Falkenbergs konstskola prövas av regeringen. Dessutom har inte riksdagen utfärdat några riktlinjer för fristående gymnasier utan endast för grundskolor. Då det gäller gymnasier är det faktiskt riksdagen som skall pröva varje enskild skola.

Varför visar inte Lars Svensson samma mod som Doris Håvik och Lars Gustafsson? Men jag undrar om vi möjligen kan hoppas på Björn Samuelson. I utskottet var han inte så litet positiv till denna skola. Jag undrar om han inte vill visa sin makt här i kammaren. Faktum är ju att vi ibland behöver litet bevis för att kammardebatterna kan spela en roll och att inte allt är uppgjort i utskottet. Björn Samuelson, kom över till oss borgerliga och gläd inte minst

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

vår andre vice talman som har väckt en motion i frågan.

Till sist vill jag säga något om en riktig teknikalitet som Göran Allmér redan varit inne på, nämligen reservation 2. Jag har i andra sammanhang klagat på att skolor och länskolnämnder skall behöva skriva till regeringen om struntsaker. I reservationen tas ett sådant fall upp. Varför skall waldorfskolor behöva skriva till regeringen för att få statsbidrag till enskilda elever? Med hänvisning till att dessa elever kanske inte existerar har regeringen och riksdagen bestämt att man måste ha ordentliga besked om varje enskild elev. Tror inte regeringen att skolornas uppgifter är riktiga? Tror regeringen att skolorna försöker få ut pengar för fler elever än de har? Nej, så är inte fallet. Dessa skolor måste, precis som alla andra gymnasieskolor, få betalt för de elever de verkligen har. Jag tycker att Lars Svensson skulle kunna ansluta sig till oss både när det gäller teknikaliteten i Falkenberg och när det gäller teknikaliteterna i fråga om årskurserna 10–12 vid vissa skolor, dvs. gymnasieskolor av framför allt waldorftvo.

Anf. 107 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg ta upp ett par frågor som inte berör två skolor eller fyra skolor eller den ena eller den andra personen utan ett par frågor som berör alla Sveriges skolor och alla Sveriges elever, nämligen frågan om läroböcker och frågan om skollokaler, vilken också tas upp i detta betänkande.

Vi har under de senaste åren kunnat förmärka att intresset för läromedel i skolan har ökat. Det ena partiet före och det andra efter har fallit in i kören som har krävt att barnen skall ha tillgång till egna läroböcker i skolan. Detta gäller nu samtliga partier här i riksdagen. Frågan brukar också allt emellanåt aktualiseras på partiledarnivå, åtminstone i vackert tal.

Vi har för vår del tagit konsekvenserna av detta, och vi vill därför markera hur viktigt det är att läromedelssituationen förbättras. Vi har därför föreslagit ett särskilt stimulansbidrag på 50 milj. kr. till landets kommuner.

Detta avvisas av utskottsmajoriteten. Återigen handlar det ganska mycket om motiveringar. Man säger: Stimulansbidrag är inte bra, det skall vi inte ha. Visserligen fattade vi förra året beslut om att införa ett stimulansbidrag till samlad skoldag, och visserligen har vi stimulansbidrag till kulturen i skolan, men stimulansbidrag till böcker som alla skall ha, det kan vi inte ha.

Jag kan i och för sig ha respekt för denna uppfattning. Men då får ni socialdemokrater, moderater och folkpartister lämna besked om hur denna fråga skall lösas, eftersom ni i er avslagsmotivering säger att man inte kan lita på kommunerna, till skillnad mot vad som gällde i den tidigare debatten. Ni säger att om kommunerna får stimulansbidrag kanske de anslår mindre pengar.

Vi har i vår motion visat att det är ganska enkelt att rent tekniskt – eller med en teknikalitet, Kerstin Keen – lösa den frågan.

Däremot är det naturligtvis litet bekymmersamt för kommunerna att de, samtidigt som de får höra det här talet, har blivit utsatta för en besparing på 60 milj. kr. som egentligen berör det s. k. kopieringsavtalet. Men ni som stod bakom beslutet om denna besparing skall komma ihåg att den motivering som angavs i budgetpropositionen var följande: Eftersom kommunerna

kopierar så mycket köper de mindre läromedel. Därför är kopieringskostnaden att betrakta som en läromedelskostnad och skall bäras av kommunerna.

Det innebär i realiteten att landets kommuner nästa år har 60 milj. kr. mindre att köpa läroböcker för. Jag tycker därför att det finns anledning för moderaterna, folkpartisterna och socialdemokraterna att lämna sina förslag när det gäller hur man skall se till att barnen får egna läromedel.

Den andra frågan som jag vill aktualisera gäller skolans lokaler. Vi vet att lokalunderhållet är mycket ojämnt sett över landet. Oftast är det faktiskt så, vilket många av oss har kunnat iaktta under resor i landet, att skollokalerna i de mindre kommunerna och på de små orterna är väl underhållna och i ett bra skick. I storstadsområdena är det oftast mycket sämre ställt. Vi har sett många exempel på detta inte minst i Stockholm.

Vi har därför föreslagit att man skall starta ett särskilt s. k. ROT-program för skollokaler, på samma sätt som man under tidigare år har bidragit till att det äldre bostadsbeståndet har kunnat rustas upp, vilket vi sett många bra resultat av.

Den enda egentliga invändning som görs mot detta från utskottsmajoritetens sida är att konjunkturen på byggarbetsmarknaden är överhettad och att detta därför vore farligt – underförstått att kostnaderna och byggarbetskraftens löner då stiger.

Jag skulle då vilja dra en parallell mellan detta och det som Bengt Göransson sade i sitt inlägg tidigare i kväll då han refererade till en bankdirektör och turismen i fjällvärlden. Han tillbakavisade då bestämt den sortens resonemang där man tar hänsyn till diverse ovidkommande saker. Jag vill därför ställa en fråga till Lars Svensson. Är det inte lika rimligt att i detta sammanhang tala om att det måste vara i första hand elevernas behov som gäller? Inte kan det väl vara hänsynen till byggarbetsmarknaden som skall avgöra huruvida man skall stimulera lokalunderhållet på skolområdet, eftersom det faktiskt är detta ni skriver i utskottsbetänkandet?

Herr talman! Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till de reservationer i betänkandet som centerpartisterna står bakom.

Anf. 108 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Tack för att jag får replikera på det som Larz Johansson sade om läroböcker. Jag vill påpeka att vi från folkpartiets sida, och inte minst Bengt Westerberg, gång på gång tidigt tog upp det s. k. lärobokseländet. Bengt Westerberg har i det ena anförandet efter det andra sagt att det är hög tid att återupprätta läroboken. Samtidigt anser vi emellertid att detta ligger inom kommunernas ansvarsområde. Detta skall inte betalas med stimulansbidrag från staten till kommunerna. Visserligen kallar Larz Johansson detta för en teknikalitet, men jag tycker ändå att vi måste hålla på den generella principen, nämligen att staten skall stå för lärarlönerna och inte för läroböcker, lokaler och allt annat utöver lärarlönerna.

Anf. 109 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade inte att denna fråga var en teknikalitet, Kerstin Keen. Jag gjorde däremot en invändning mot den argumentation som ni i utskottsmajoriteten för, när ni säger att det om stimulansbidrag införs inte är

säkert att kommunerna skulle anslå lika mycket pengar som de tidigare har gjort. Att stävja detta är en fråga om teknikaliteter. Att ha ett stimulansbidrag för att se till att vi får bra läromedel i skolan är tvärtom en viktig principiell fråga.

Det hjälper inte att Bengt Westerberg håller många och vackra tal där han säger att det är rimligt att eleverna har egna läroböcker. Man måste ju också göra något för att så blir fallet.

Jag har läst en utredning som folkpartiet har gjort i denna fråga. Där säger man att kommunerna får klara detta genom omprioriteringar. Alla som har erfarenheter från det kommunala området vet att omprioriteringar är något som skolan får försöka göra inom ramen för sin egen verksamhet. Jag skulle därför vilja fråga Kerstin Keen om hon åtminstone har något litet tips till en vanlig skolstyrelse om vad det är som man skall spara in på för att kunna satsa på t. ex. läromedel, där folkpartiet föreslår en satsning på sammanlagt 165 milj. kr. i landet.

Anf. 110 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Jag kan ge ett konkret exempel från Göteborg på det som vi i folkpartiet tror på, nämligen att enskilda politiker och enskilda kommuner faktiskt tar sitt ansvar som representanter i skolstyrelse och även i kommunstyrelse.

I Göteborgs kommun har folkpartiet lagt fram ett förslag, som sedan har vunnit majoritet, om att satsa extra pengar på skolböcker. Det handlar faktiskt inte om att göra omprioriteringar inom skolan, utan om att från andra kommunala verksamheter föra över medel till skolan.

Det är på det sättet vi önskar att det skall gå till. Vi tror på att detta är möjligt genom att överlåta ansvaret på de enskilda människorna, politiker och andra, ute i kommunerna – inte genom att vi styr detta från Helgeandsholmen.

Anf. 111 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! När vi från vpk:s sida accepterade att statsbidrag kunde utgå till vissa gymnasieskolor med särskild pedagogisk inriktning, menade vi att dessa skolors erfarenheter skulle komma den allmänna skolan till del. Vi har i annat sammanhang deklarerat att vi i de fall fristående skolor kan ingå i det allmänna skolväsendet anser det vara naturligt att så sker. Detta innebär bl. a. en demokratisk insyn i och kontroll av skolan samt ett bättre ekonomiskt läge för skolan själv. Tyvärr har våra förslag inte vunnit gehör.

Det kan vidare konstateras att de beslut som riksdagen tidigare har fattat om att avgörande om statsbidrag till skolor med enskild huvudman skulle vara en fråga för regeringen inte längre gäller. Tydligt är det enbart vpk som ännu står fast vid riksdagsbeslutet. Innebörden av detta beslut gjorde att vi från vpk:s sida, när frågan om privatgymnasierna i Göteborg behandlades år 1984, föreslog en längre respit, så att skolorna skulle kunna inordnas i det kommunala skolväsendet.

En sådan åtgärd hade inneburit att skolorna fått en ekonomisk grund att stå på och att undervisningen skulle bli kostnadsfri, dvs. att inga elevavgifter skulle kunna tas ut. Tyvärr har dessa skolor inte inordnats i det kommunala

skolväsendet. Jag skall inte spekulera i vad detta beror på. Men så mycket kan väl sägas, att den bakomliggande orsaken till den situation som skolorna i dag befinner sig i skulle kunna vara att det finns starka krafter som helst ser att privata skolor förblir privata.

Nåväl, vi har i alla fall i konsekvensens namn reserverat oss emot att riksdagen beslutar om statsbidrag till gymnasieskolorna i Göteborg.

Det måste dock sägas att det är underligt att i fråga om skolor såsom Adolf Fredrik här i Stockholm och Samskolan samt Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg finns det både utrymme för riksdagsbeslut och medel att tillgå. Vad kan detta bero på, Lars Svensson? Vilka är dessa föräldrar och opinionsgrupper som har så starkt inflytande i maktens korridorer? Och varför har inte föräldrarna i Drevdagen samma inflytande? Hur kan det komma sig att en skolfråga av kommunal karaktär i Göteborg kan bli en angelägenhet för riksdagen?

Herr talman! Vi har i vpk:s riksdagsgrupp diskuterat den nu uppkomna situationen. Vi har därvid sagt – och här skulle jag rekommendera talmannen att lyssna – att det faktum att enskilda skolors statsbidrag prövas av riksdagen gör att vi nu noga måste överväga att ompröva vilka regler och principer som bör gälla framöver. För att skapa någon sorts rättvisa, framför allt gentemot Falkenbergs konstskola, menar vi att det därför är nödvändigt att riksdagens beslut här blir någorlunda konsekvent.

Det måste ju ur halländskt perspektiv te sig märkligt att riksdagen ger gymnasier i Göteborg statsbidrag men att en säregen konstskola i Falkenberg blir föremål för proceduravslag – något som skolorna i Göteborg egentligen också borde ha blivit. Därför, herr talman, yrkar jag nu bifall till reservation 1. I det fall denna avslås yrkar jag bifall till reservation 3. Det betyder att vi från vpk:s sida under de förutsättningar som nu ges genom det beslut som kammaren fattar är beredda att ge Konstskolan i Falkenberg statsbidrag.

Herr talman! I flera år har vpk föreslagit ett reinvesteringsprogram för grundskolan och gymnasieskolan. Många är de larmrapporter som kommit om bristande utrustningsstandard, dåliga lokaler och utslitna läroböcker. Denna situation har naturligtvis inte uppkommit av sig själv utan är ett resultat av år av nedskärningar på skolans område, nedskärningar som enligt vår mening slår hårdast mot de elever som inte kommer från överklassen. Senare undersökningar som visar på en accelererande social snedrekrytering till högre studier ger oss rätt vad gäller vilka som drabbats av nedskärningar i skolan.

Vi menar att ett femårigt reinvesteringsprogram om 500 milj. kr. per år behövs för att återställa villkoren för en god utbildningskvalitet i skolan. Av dessa medel, som bör utgå som 50-procentigt statsbidrag, menar vi att 100 miljoner per år skall anslås för att höja läromedelsstandarden. Dessutom bör 400 milj. kr. utgå som 50-procentigt statsbidrag för att skapa goda skollokaler. Underhålls- och investeringsinsatserna när det gäller skolans lokaler har kommit kraftigt på skam på grund av statlig nedskärningspolitik gentemot kommunerna.

Ett tag trodde jag att det skulle vara möjligt att få med socialdemokraterna på ett upprustningsprogram för skolan. Det höjdes ju röster för detta på den socialdemokratiska kongressen, t. o. m. från statsministern. Men det blev i

stället en utredning om skolböcker. Hur länge skall vi vänta på socialdemokratiska förslag till insatser, så att barnen i svenska skolor kan garanteras tillgång till egna läroböcker? Är det ett utslag av enhetlighet, när det satsas 421 kr. till läromedel per elev i lågstadiet i Gävle och mer än 1 000 kr. i Haparanda?

Enligt vår mening är det ingen orimlig tanke att utnyttja de medel som frigörs vid minskade elevkullar för att göra vissa kapitalinvesteringar i skolan.

Herr talman! Kanske vi också med denna debatt kan verka för att skolan ses som en investering för samhället och att 500 milj. kr. extra per år till gagn för barnens arbetsmiljö i skolan är minst lika bra som fem nya miljardärer per år.

Vem vet – kanske man efter år av kommunistiskt gnatande också i den socialdemokratiska budget- och finanspolitiken snart sätter skolans utgifter på kapital- och investeringskonto. Klart är dock att för oss i vpk är barn och ungdomar tillgångar både nu och i framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer i det betänkande vi nu behandlar och, som sagt, i det fall reservation 1 avslås yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 112 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Jag var inte närvarande när betänkandet 17 justerades i utskottet, och jag blev något förvånad när jag så småningom såg den kommunistiska reservationen nr 1. Vpk hänvisar där inte till en ideologisk grund för att avstyra fortsatt statsbidrag till de två Göteborgsgymnasierna, utan till att det bör vara regeringen som prövar dessa frågor.

Nu förstår jag hur det hänger ihop, och jag måste säga att det var bra att Björn Samuelson kunde göra den logiska kullerbyttan att tycka att regeringen skulle pröva statsbidrag till Göteborgsskolorna men att riksdagen skulle pröva bidrag till Falkenbergs konstskola. Men i och med att han säger att reservation 1 kan avslås, innebär det att riksdagen har fattat ett beslut om en ny princip. Faktum är ju, som jag sade tidigare, att det är riksdagen som tar ställning från fall till fall när det gäller gymnasierna. Jag är glad att Björn Samuelson nu följer oss borgerliga.

Eftersom jag förstår att andre vice talmannen nu inte kan gå upp och tacka å Falkenbergs vägnar gör jag det.

Anf. 113 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag är på ett sätt glad att jag inte hade skrivit något anförande, därför att det ger mig tillfälle att reda ut vissa av de begrepp som har kommit fram under denna debatt. På samma sätt som både folkpartiet och moderaterna sjunger lovsånger över att riksdagen i dag beslutar om att ge bidrag till fristående skolor och vi har kunnat nå en bred politisk enighet, vill jag i fråga om den första delen av betänkandet, nämligen om bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år, notera att partierna i dag är eniga på denna punkt.

Detta har varit ett av de ämnen som med jämna mellanrum har diskuterats i kammaren, där det gång på gång har sagts att det inte behövs så mycket

statsbidrag till denna verksamhet utan att den kommer att klara sig på annat sätt. Därför är det glädjande att samtliga borgerliga partier nu sluter upp bakom detta förslag, så att kommunerna får möjligheter att vidta åtgärder för de ungdomar som inte vill eller inte kan klara av att gå i gymnasieskolan eller kan beredas jobb direkt. Jag hälsar med synnerligen stor tillfredsställelse att det råder en total enighet inom utskottet. Det är glädjande – kanske som en liten balans till de andra lovsångerna som sjöngs här.

Låt mig därefter gå över till frågan om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå. Som underlag för ställningstagandet ligger den utvärdering som läns skolnämnden i Göteborg har låtit göra och som har utförts av två forskare. Ärendet har sedan passerat den ordinarie vägen genom skolstyrelsen, kommunstyrelsen och intagningsnämnden i Göteborg, som tillstyrker att i första hand Göteborgs högre samskola skall få fortsatt statsbidrag. Vid bedömningen var man däremot mera tveksam när det gäller Sigrid Rudebecks gymnasium.

Det är också viktigt att framhålla att antagningen till dessa skolor sker genom intagningsnämnden. Göteborgs kommunfullmäktige har beslutat, Kerstin Keen, att höja sina bidrag till skolorna under en femårsperiod så att elevavgifterna kan avvecklas. Detta innebär att en elev automatiskt kan bli antagen efter intagningsbeskedet utan att behöva tänka på att han skall betala någon elevavgift.

När vi i riksdagen diskuterade fristående skolor på gymnasial nivå första gången, 1984, fanns i botten de regler som skulle gälla för regeringen för att besluta om vilka som skulle få statsbidrag. Jag vill, herr talman, klara ut dessa förhållanden mellan Kerstin Keen, Björn Samuelson och mig.

Det är inte riksdagen som skall besluta om statsbidrag till gymnasiala skolor. Det är inte heller riksdagen som skall besluta om statsbidrag till enskilda skolor på grundskolenivå. Riksdagen har beslutat att ge regeringen bemyndigande att göra detta.

Varför, frågar man sig, fattar då riksdagen beslut om Göteborgsskolorna? Jo, därför att riksdagen 1984 beslutade att statsbidraget skulle upphöra fr. o. m. detta budgetårs utgång. I det läget, mina meddebattörer, kan regeringen inte fatta något beslut. Har riksdagen fattat ett beslut som man sedan vill ändra måste det vara riksdagen som gör det. Därför måste man veta vad riksdagen har beslutat.

Riksdagen har alltså i alla andra sammanhang fattat beslut om de regler som skall gälla, och därefter är det regeringen som bestämmer vilka skolor som enligt dessa regler är kvalificerade att uppbära statsbidrag. Det är skillnaden mellan beslutet som fattas om Göteborgsskolorna och beslutet om konstsolan i Falkenberg.

Det är ingen större svårighet för mig att stå i talarstolen och framställa ett yrkande om Falkenbergs konstskola. Det är en mycket bra skola, som driver en mycket bra verksamhet, har bra lokaler osv. Det är alltså regeringens sak att ta ställning till om denna skola skall få statsbidrag fr. o. m. nästkommande budgetår eller året därpå.

Det är inte en teknikalitet när jag säger att riksdagen inte skall ta ställning i denna fråga därför att det är regeringen som beslutar, utan det är det verkliga sakförhållandet, där riksdagen själv har bestämt vilka regler som skall gälla

för fristående skolor på, Kerstin Keen, inte bara grundskolenivå utan också gymnasial nivå.

Detta är alltså inte ett ärende för riksdagen utan ett ärende för regeringen. Jag tror att det finns anledning för er att gå tillbaka och titta på det beslut som vi har fattat om de regler som gäller. Då skall ni notera, Björn Samuelson, att det icke är riksdagen som skall fatta beslut i dessa frågor, utan att det är regeringen som skall göra det. Skälet till att vi nu tar upp bidraget till Göteborgs samskola och Sigrid Rudebecks skola är att riksdagen har fastställt en tidpunkt för detta och därför måste fatta ett nytt beslut.

Med detta har jag, herr talman, klarat ut reglerna något, och jag hoppas att mina meddebattörer Samuelson och Keen nu vet vad de har att rätta sig efter i fråga om de regler som gäller och vem som skall fatta beslut.

Låt mig också ta upp några frågor till. Jag hade tänkt vara relativt kortfattad under den tid som jag hade anmält, men jag tvingades klara ut dessa saker. Jag skall ta upp de reservationer som rör bidrag till inköp av läromedel och program för skollokaler.

Låt mig först angående skollokaler säga till Larz Johansson att socialdemokraterna inte alls säger att det är arbetsmarknaden som kommer att styra. Vi vet båda två vad ROT-programmet i princip innebar. Det var reparation, om- och tillbyggnad, där bidraget var baserat på att det fanns ett överskott på byggarbetskraft. Då skulle statliga resurser ges för att verksamhet skulle kunna sättas i gång och för att de bostäder som var i behov av det skulle restaureras. Om vi skulle införa ett motsvarande ROT-program för skolorna skulle det innebära, Larz Johansson, att skolorna i Stockholm som kanske har störst behov av det inte hade någon möjlighet att få statsbidrag, därför att här skriker man efter byggarbetskraft, här har man ingen sådan arbetskraft över. Är inte detta, Larz Johansson, att försöka gömma sig bakom någon form av beteckningar? Om man skall kunna ge stöd till upprustning av skollokaler måste man säga rent ut att detta är ett statsbidrag och inget ROT-program.

Så vill jag återvända till principerna om inköp av läromedel och upprustning av skollokaler. Vi litar på att kommunerna kommer att göra en mycket bra insats. Vi har en ansvarsfördelning mellan stat och kommun som föreskriver vad staten skall svara för genom statsbidrag och vilka uppgifter kommunerna har. Det är kommunernas sak att stå för skolmåltider, läromedel och lokaler. Vi måste medverka till att kommunerna utökar bidraget till gåvoläromedel, att kommunerna satsar mera på lokaler, men detta behöver inte absolut ske genom statsbidrag. Vi kan som politiker, Larz Johansson och Björn Samuelson, i våra resp. kommuner arbeta för att kommunerna fattar vettiga beslut. Det är detta jag anser att man skall göra. Vi skall klara ut gränsdragningen mellan stat och kommun och därefter skall vi kunna arbeta, inte bara genom att tala från denna talarstol utan också på hemmaplan, och påverka kommunerna att göra någonting bra.

Jag ber att få avstyrka förslagen i dessa två reservationer.

Låt mig sedan säga något om frågan om anslagsbelopp. Det är en gammal historia att moderaterna yrkar avslag på det stimulansbidrag som vi vill ge till kommunerna när det gäller utrustningen inom den gymnasiala skolan. Därför behöver jag inte spilla många ord på det – moderaterna är också

ensamma. Jag tror att detta stimulansbidrag behövs för att kommunerna skall kunna medverka i att anordna den utbildning som såväl den enskilde individen som samhället behöver.

Herr talman! Detta gällde några av de reservationer som behandlats i betänkandet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer. Så hoppas jag att Björn Samuelson efter den här redovisningen av hur ärendena skall beslutas tar sitt yrkande under omprövning.

Anf. 114 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Först några klargöranden, Lars Svensson. Intagningsnämnden i Göteborg har år efter år svarat för intagningen av gymnasier till de båda gymnasier som vi nu diskuterar. Detta är inget nytt. Det nya som har inträffat på grundval av en folktoppartistisk motion i kommunfullmäktige – som socialdemokraterna inte var särskilt positiva till – är att det kommunala bidraget till alla fristående skolor i Göteborg successivt skall höjas så att terminsavgifterna de facto kan tas bort.

Vem som skall besluta vad är det tydligen diverse tolkningsfrågor kring. Jag har frågat åtskilliga och fått till svar av de allra flesta – dock inte socialdemokrater – att när det gäller fristående gymnasier finns inga bestämmelser och där måste riksdagen själv ta ansvar. Det intressanta är att i vår kommittémotion 319 om dessa skolor finns ett yrkande som vi ännu inte har tagit ställning till fastän jag faktiskt i utskottet har krävt att så skulle ske. När Bengt Göransson lade fram ett förslag, som godtogs av majoriteten, om att de fristående grundskolorna inte skulle behöva komplettera det allmänna skolväsendet skulle detta inte heller behöva gälla för gymnasiet. Jag var inte närvarande vid justeringen i utskottet och jag kan inte svara på varför detta yrkande nr 4 faktiskt ännu inte är behandlat. Det får tydligen anstå till höstens riksmöte. Med ett sådant yrkande är det regeringen som skall ta ställning i fråga efter fråga när det gäller gymnasierna.

Anf. 115 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Först helt kort om privatskolorna i Göteborg. Lars Svensson säger att det är riksdagens sak att nu igen besluta om statsbidragens upphörande. Varför beslutar vi då inte om statsbidragens upphörande när det gäller andra statsbidragsgrundade projekt? Och varför bemöter inte ni i majoritetstexten vpk:s reservation, där vi säger att det är regeringens sak att avgöra om statsbidrag skall utbetalas i fortsättningen? Det brister här eller också tycker man inte att det är mödan värt att bemöta en reservation från vpk. Det här resonemanget stämmer inte riktigt, Lars Svensson.

Så över till något ännu viktigare. Det handlar om skollokaler, läromedel och utrustning i skolan. Lars Svensson säger att ROT-programmet berodde på att vi hade ett överskott på byggarbetskraft. Vi har fortfarande arbetslöshet bland byggnadsarbetare, och i dag har vi ett överskott på dåliga skollokaler! Då måste man väl strypa inom någon del av byggsektorn och säga att det är angeläget att satsa kraft på att skapa bättre arbetsmiljö i skolan.

Vi litar på kommunerna, säger Lars Svensson. Men får jag rekommendera

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

Lars Svensson att titta i det underlag som departementet lade fram till styrberedningens utredningsarbete. Jag tog exempel ur detta departementsunderlag i mitt inledningsanförande här.

Så säger Lars Svensson att vi lokalt skall ta vårt ansvar. Jag sitter i kommunfullmäktige i Arvika, och där fanns ett visst antal kronor som man kunde lägga på läromedel, men där gjorde socialdemokraterna en kupp och sade att man fick lägga dessa pengar på ett eventuellt fjärde år i tekniskt gymnasium, samtidigt som regeringen lade fram förslag om mellaningenjörsutbildning på högskolan.

Det vore intressant om Lars Svensson kunde utveckla innebörden i ert tal på partikongressen om bra skolor för de svenska eleverna. När får vi ett förslag i riksdagen som förbättrar läroboksstandarden, arbetsmiljön och utrustningen i skolan?

Anf. 116 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Lars Svensson har nu talat om för oss hur allt skall vara och vad som gäller, och så säger han nu kraftfullt att här finns det principer, staten svarar för lärarkostnaderna och kommunerna för det övriga. Men det är inte sant, Lars Svensson. Ni har infört ett särskilt stimulansbidrag för utvecklingsarbete under den samlade skoldagen. Det har införts ett särskilt stimulansbidrag för kultur i skolan, varför några principiella gränser för om man kan göra det ena eller det andra faktiskt inte finns. Det vi frågar är: Vilka förslag har ni att komma med i stället, när ni nu avvisar det förslag vi lägger fram?

När det gäller skolbyggnader kan jag instämma i det Björn Samuelson nyss sade. Men jag vill också påpeka att Lars Svensson missade poängen i min fråga. Jag drog paralleller med det resonemang som Bengt Göransson nyss förde om att det måste vara elevernas behov som är avgörande. Men det ni skriver i er motivering för avstyrkande av vår motion är att man inte kan genomföra vårt förslag därför att byggmarknaden skulle bli överhettad. Då får ni väl hitta på något sätt att stävja den utvecklingen, så att byggmarknaden inte blir överhettad, om nu elevernas behov skall komma i första hand. Vi vet att det finns ett antal skollokaler som är så undermåliga att de av arbetsmiljöskalet borde stängas. Vore det en annan typ av arbetsplats, tillverkningsindustri eller kontor, som skulle finnas i de lokalerna, skulle det inte vara möjligt att bedriva verksamhet där med hänvisning till arbetsmiljölagen.

Det är mot den bakgrunden man måste försöka åstadkomma några förändringar. Vi har lagt fram ett antal konstruktiva förslag. Ni avvisar dem, men ni kommer inte med något annat i stället. Lars Svensson säger att det är upp till var och en av oss att försöka verka för att kommunerna tar sitt ansvar. Men vi vet att ni har plockat av kommunerna ungefär 2,5 miljarder på skolområdet. Det har vi också påpekat i den tidigare ekonomiska debatten. Vi vet att kommunerna har väldigt olika förutsättningar att ta sitt ansvar.

Jag skall ge Lars Svensson ett motbud. I samband med styrberedningen har jag avgivit en reservation där jag säger att vi nu skall återställa relationerna mellan stat och kommun, så att staten betalar 50 % av kostnaderna och kommunerna 50 %, som det var tidigare. Det ökar på ett dramatiskt sätt kommunernas möjligheter att både betala läromedel och reparera skolloka-

ler. Om Lars Svensson är beredd att vara med och verka för att vi här i riksdagen fattar ett sådant beslut, tror jag att förutsättningarna ökar för att vi skall kunna få en bra skola, precis som ni uttalade på er partikongress.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

Anf. 117 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Lars Svensson säger beträffande utrustningsanslaget till gymnasieskolan att han känner igen vårt yrkande som en gammal bekant. Moderaterna har alltid krävt att man skall avslå detta anslagsyrkande, säger han. Jag vill bara erinra Lars Svensson om att vi i dag har sett exempel på att ett långsiktigt, tålmodigt och konsekvent arbete i riksdagen med motioner och liknande till slut ändå tycks kunna ge resultat, även om motionerna till en början avslås. Av den anledningen kommer vi alldeles säkert att fortsätta driva denna linje.

De motiveringar Lars Svensson ger uttryck för här andas en viss inkonsekvens. Han har i många andra sammanhang, då det har diskuterats anslag till läroböcker m: m., klargjort att det är en kommunal angelägenhet. Ge mig då, Lars Svensson, ett enda riktigt skäl till att just denna del med utrustningsanslag inom gymnasieskolan skall vara någonting som staten måste ha ett ansvar för.

Anf. 118 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag måste komma tillbaka till frågan om vem som egentligen skall besluta vad. När riksdagen fastställde vilka regler som skulle gälla för att godkänna en fristående skola – det gäller både grundskola och gymnasium – och vem som skulle besluta i sådana fall, bemyndigade man regeringen att besluta om vilka skolor som skulle få statsbidrag under förutsättning att de uppfyllde vissa kriterier. Ett av dessa kriterier var att skolan skulle ha någon särskild pedagogik och att den därigenom skulle erbjuda något speciellt. När vi 1984 tog ställning till frågan om de två fristående gymnasieskolorna i Göteborg beslutade riksdagen att statsbidrag inte längre skulle utgå. När riksdagen en gång har fattat ett sådant beslut, Kerstin Keen och Björn Samuelson, kan inte regeringen ändra detta beslut. Det är riksdagen som måste göra det. Detta gäller såväl Falkenbergs konstskola som andra konstskolor eller andra skolor på gymnasial nivå. Det är icke riksdagen som skall besluta i dessa fall. Det är regeringen. Det är därför jag säger: Låt oss icke ta över detaljer i frågor som vi en gång har gett regeringen bemyndigande att besluta i. Var hamnar vi någonstans om vi gör det?

Jag hade trott att vi klarat ut detta, så att ni visste att skälet till att vi måste fatta beslut om Göteborgsskolorna är att riksdagen sagt ifrån att dessa skolor inte skall få statsbidrag längre. När det gäller Falkenbergs konstskola får regeringen pröva ansökan och ta ställning till den. Men det skulle vara mycket olyckligt om man från riksdagens sida tog över frågor som regeringen har fått bemyndigande av riksdagen att besluta om.

Låt mig också peka på frågan om läromedel och skollokaler. När man lyssnar till Björn Samuelson och Larz Johansson får man ibland ett intryck av att det finns obegränsade resurser. Om centern, folkpartiet och moderaterna finge bestämma, skulle man plocka av kommunerna 4–8 miljarder, enligt deras ekonomisk-politiska förslag. Tack vare att vi kom tillbaka 1982

lyckades vi restaurera ekonomin, så att vi kan driva en vettig verksamhet. Om ni får bestämma hur man skall använda pengarna, kommer vi snart i samma läge som före 1982.

Anf. 119 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill först säga några ord om gymnasieskolorna i Göteborg. Det var på vpk:s förslag som socialdemokraterna och vpk fick fram ett beslut i riksdagen om att möjliggöra en kommunalisering av dessa skolor. Det innebar en viss förlängning av tidsutdräkten för när statsbidrag skulle utgå. I beslutet ingick att statsbidraget skulle avvecklas fr. o. m. 1988/89. Inte menar väl Lars Svensson att riksdagen skulle behöva besluta en gång till och bekräfta att vi står fast vid att statsbidraget skall avvecklas? Det är en underlig beslutsgång i riksdagen som Lars Svensson beskriver. Jag tror inte att den är alldeles nödvändig.

När det gäller Falkenbergs konstskola handlar det om ett tillkännagivande till regeringen. Det rör sig alltså inte om något direkt beslut om statsbidrag.

Så till det viktigaste i denna debatt: arbetsmiljö, utrustning och läroböcker i skolan. Larz Johansson gav här exempel på kulturanslag och andra specialdestinerade anslag som man kan säga används inom sådana områden där kommunerna – med ert sätt att se detta – skulle kunna vara ansvariga, inom fritidssektorn m. m. Vi har t. o. m. ett specialdestinerat statsbidrag som bara socialdemokraterna och vpk är överens om, nämligen det statsbidrag som vi betalar till en del fackliga organisationer, därför att vi vill att de skall presentera sin verksamhet i skolan. Jag tycker inte att det är fel. Det tycker inte vi från vpk:s sida. Vad är det för fel i att man från statsmakternas sida säger att man vill ge ett stimulansbidrag till kommunerna, så att de kan bygga bättre skollokaler, få en bättre arbetsmiljö och bättre läromedelsstandard i skolan. Så kunde vi ju göra med vatten- och avloppsreningsverk. Varför kan vi inte göra det när det gäller skolor?

Anf. 120 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! För sista gången vill jag säga någonting om det här med beslutsgången och fråga Larz Svensson: Om det nu var så att riksdagen 1982 beslutade att det var regeringen som skulle fatta beslut om vilka skolor som skulle ha statsbidrag, varför skulle då Lena Hjelm-Wallén tvingas lägga fram en egen proposition? Varför kunde hon inte lägga fram förslaget i regeringen och låta regeringen alldeles själv fatta ett beslut om att dra in statsbidragen till några fristående skolor?

Sedan en upplysning till Björn Samuelson. Jag har fört den här debatten med andra, inte minst med utbildningsministern. Det är inte så att riksdagen beslutade att kommunalisera skolorna, utan den beslutade att dra in statsbidragen.

Till sist några ord om det evinnerliga tjetet om hur den nuvarande regeringen har upprättat den ekonomi som det ansågs att de borgerliga regeringarna förstörde. När det gäller indragningarna från kommunerna har faktiskt den nuvarande regeringen gått absolut på de idéer som vi föreslog 1982/83.

Ylva Annerstedt och många med henne har tidigare påpekat att inte är det

den socialdemokratiska regeringens förtjänst att oljepriset har gått ner och att högkonjunkturen har kommit under åren sedan 1982.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Anslag till fristående
skolor på gymnasial
nivå, m. m.*

Anf. 121 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Lars Svensson undviker att svara på mina frågor och kommer i stället med litet lösryckta påståenden.

Det jag frågade honom om var om han inte håller med Bengt Göransson, som har sagt att det måste vara elevernas behov som är avgörande, i det här fallet elevernas behov av goda och ändamålsenliga skollokaler. Det kan inte vara byggarbetsmarknadens konjunkturen som skall bestämma huruvida man skall reparera skolor eller inte, men det är precis det ni skriver som motivering för avslag på vårt förslag.

Det går inte att genomföra, säger ni, eftersom det är högkonjunktur på byggarbetsmarknaden. Då är min fråga: Är det inte elevernas behov och frågan om lokalerna behöver rustas som skall vara avgörande?

Och så min andra fråga till Lars Svensson: Är det inte rimligt att återställa kostnadsrelationerna mellan stat och kommun, så att man åter igen tar 50 % vardera? Det borde väl vara fullt rimligt att göra det. Ekonomin är ju så god numera, säger Lars Svensson.

Om man vidtar den åtgärden, är jag helt övertygad om att då kan man kräva ett större ansvar av kommunerna, både när det gäller läromedel och i fråga om skollokaler. Men om man fortsätter på den väg som socialdemokraterna har slagit in på och alltså trampar vidare på, att försämra relationen så att staten för varje år som går tar mindre och mindre andel och kommunerna får bära en större och större andel, då fortsätter ojämlikheterna i kommunerna emellan att växa så att de blir ännu mycket större än vad de är i dag.

Anf. 122 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det senaste inlägget från Larz Johansson skulle jag gärna vilja använda i annat sammanhang, när vi diskuterar den ekonomiska politiken totalt i landet. Verkligheten är ju den att om ni skulle bilda regering i höst och leva upp till de förslag ni har lagt fram, skulle ni dra av kommunerna mellan fyra och åtta miljarder. Det tror jag inte att Larz Johansson kan förneka. Men vi har ju märkt under det senaste året att centern inte har någon ekonomisk balans längre.

Vi har sagt att vi har lyckats återställa statens finanser, Kerstin Keen. Ingen kan väl förneka att vi har gjort det. Under de borgerliga regeringarnas tid gick budgetunderskottet upp till nära 90 miljarder. Under vår tid har vi reducerat det till någonstans omkring 10 miljarder.

Det berodde inte bara på oljepriset. Kerstin Keen, att det blev så kraftiga budgetunderskott under de borgerliga regeringsåren, utan det var mycket annat som inverkade. Ni klarade inte att föra den ekonomiska politiken. Jag begär inte att Kerstin Keen skall försvara den, för Kerstin Keen tillhörde inte riksdagen på den tiden, och jag vet heller inte vilket inflytande hon hade över den politik som folkpartiet stod för.

Men, återigen – jag måste klara ut det här: Intagningsnämnden tillstyrkte nu att Göteborgs Högre Samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium skulle få

statsbidrag. Varför måste vi besluta om detta i dag? Jo, om vi vill ändra beslutet från 1984, kan det inte göras av regeringen, utan det måste göras av riksdagen.

Om vi inte velat ändra det beslutet, hade statsbidraget försvunnit fr. o. m. budgetåret 1988/89. Men om vi vill införa det igen, måste riksdagen besluta, eftersom riksdagen har sagt ifrån hur det skall vara.

Om man vill ge Falkenbergs konstskola statsbidrag, skall inte detta beslutas i riksdagen utan av regeringen. Man måste vara klar över var besluten skall fattas

Har riksdagen fattat beslut en gång, då måste man, om man vill ha det beslutet ändrat, fatta ändringsbeslutet i riksdagen. Det är detta jag har försökt förklara.

ROT-programmet – reparation, om- och tillbyggnad – var baserat på ett överskott av arbetskraft. Det finns i dag inget överskott av byggarbetskraft. Alltså kan man inte använda principen för ROT-programmet för att rusta upp skolorna. Vi måste gemensamt jobba för att kommunerna skall ta ansvar för att se till att skolan får ordentliga lokaler och eleverna får läromedel.

Andre vice talmannen anmälde att Kerstin Keen och Björn Samuelson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 123 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet är inte att föregående talare har kommit in på statens finanser. Jag har lyssnat på hela debatten och noterat att först gick Lars Svensson upp och korrigerade vad andra utskottsledamöter sade, och sedan gick berörda ledamöter upp och korrigerade Lars Svensson. Ändå har den här debatten varit litet ofullständig.

Det är möjligt att även jag blir korrigerad i min tur – jag sitter ju inte ens i utbildningsutskottet.

Kerstin Keen sade att så mycket tid har lagts ner på att argumentera och debattera i frågan om att bevara Samskolan och Rudebecks. Ja, visst har det gjorts det. Men som historiker tycker jag att Kerstin Keen ändå borde ha berört det historiskt förflutna litet grand.

Hade vi inte haft de olycksaliga direktiven av Birgit Rodhe till utredningen om de fristående skolorna, är det möjligt att vi inte hade haft den här debatten i dag, för då hade vi inte fått det, enligt vår mening, felaktiga beslut som utredningen ledde till. Det är egentligen det helt avgörande.

I direktiven för kommittén angående skolor med enskild huvudman, som det hette, sades det: "Utredningens överväganden i vad avser statsbidrag bör inte leda fram till att de grundläggande principerna i skolväsendets uppbyggnad förändras. Reglerna i ett nytt system får ej vara så utformade att det finns risk för att det vid sidan om det allmänna skolväsendet växer upp ett omfattande system av enskilda skolor."

Därför skulle kommitténs förslag "vara ganska restriktiva och så avvägda att de inte gynnar framväxandet av ett med grundskolan parallellt skolsystem".

Vidare underströks det: "Ett enhetligt skolväsende bör likväl inte utesluta, att det vid sidan om detta ges ett utrymme för skolverksamhet som tillgodoser särskilda behov eller önskemål i pedagogiskt eller annat hänseende". Utifrån kommitténs egen uppfattning och de krav som direktiven ställde på att de grundläggande principerna för det allmänna skolväsendets uppbyggnad inte fick förändras "är emellertid en fri och obegränsad tillväxt för statsunderstödd verksamhet av detta slag inte möjlig". Tänk vilka faror man såg i det fall man plötsligt skulle släppa friheten loss!

Det är i detta avseende som moderata samlingspartiet skiljer sig från alla andra partier. Vi har hela tiden gått emot denna grundläggande inställning – att man måste ställa särskilda pedagogiska krav på de fristående skolorna. Här har man nållit på att år efter år debattera om bidragssystemet och om att Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium skall få fortsatta bidrag. Men den helt avgörande frågan är ju ändå att om dessa skolor, och andra fristående skolor, över huvud taget ger en undervisning som är likvärdig med den i det allmänna skolväsendet, så skall de naturligtvis få existera och också vara berättigade till statsbidrag.

Gustaf Petrén, f. d. regeringsråd, skrev en artikel i Svenska Dagbladet den 15 november 1981 där han sade att "en statligt bestämd monopolskola, som den föreslås utformad av SEH-kommittén är grundlagsstridig". Petrén skriver vidare att detta strider mot "informationsfrihet enligt 2 kap. 1 § RF. Därmed förstås frihet att inhämta och mottaga upplysningar. Förhindrar en skolstyrelse skolbarn att få upplysningar av visst slag genom att helt förbjuda den fristående skola där upplysningen skall lämnas, utgör skolstyrelsens förbud ett intrång i informationsfriheten."

Jag tycker därför att det var litet patetiskt att här höra Kerstin Keen i jublande ordalag beskriva vilken glädjedag hon i dag upplever. Bakgrunden till denna fråga är också ganska intressant för oss göteborgare eftersom Göteborgs-Posten med alla medel har försökt monopolisera frågan till förmån för folkpartiet. Man gick t. o. m. ut och sade att folkpartiet var först med att vid årets riksmöte motionera för fortsatta bidrag till Samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium. Detta var helt felaktigt. Man ställde ändå frågan om de andra borgerliga partierna tänkte göra likadant. Då gick jag in och svarade att vi i moderata samlingspartiet faktiskt redan hade lämnat in en motion innan folkpartiet gjorde det. Men det är väl ingen som tror att Göteborgs-Posten tog in ett sådant påpekande. Nej, där fortsätter man att monopolisera frågan och hävdar att detta är en fråga som folkpartiet driver mer än något annat parti. Jag tycker därför att det är mycket betecknande, vilket också Göran Allmér var inne på, att när utbildningsutskottet gjorde sitt preliminära ställningstagande så gick Bengt Westerberg ut och sade att han betraktade detta som en framgång för folkpartiet. Men då reagerade vår av Kerstin Keen prisade ordförande i utbildningsutskottet och sade att han tyckte att det var osnyggt av Bengt Westerberg att gå ut och ta åt sig äran av detta beslut som de övriga partierna i utbildningsutskottet hade enats om.

Det är alldeles riktigt att det är en framgångens dag för alla oss som har kämpat inte bara för Sigrid Rudebecks gymnasium och Samskolan, utan även för andra fristående skolor och för att vi skall få bort denna diskriminering av fristående skolor, vilket är en fråga som är helt avgörande.

För en person är den här dagen i varje fall en nederlagets dag, och det är givetvis Lennart Bodström det är fråga om. Men jag vill säga att för moderata samlingspartiet så är detta i varje fall inte någon klang- och jubeldag fullt ut, utan det är bara en halv seger. En full seger uppnår vi först den dagen när diskrimineringen av de fristående skolorna helt upphör, och detta kommer vi att fortsätta att kämpa för.

Anf. 124 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! Egentligen borde jag inte gå upp i den här debatten mot Hugo Hegeland, för han vill ha monopol på de här skolfrågorna. Men jag vill ändå på något sätt bemöta detta som sades om SEH-kommittén. När kommittén gav ut det betänkande som handlade om de fristående gymnasier, så ansåg den att dessa absolut skulle få finnas kvar. Det var Lena Hjelm-Wallén som senarelade en proposition i strid mot utredningens förslag.

Det skall väl sedan i ärlighetens namn klart sägas att folkpartiet i början av 80-talet inte var lika välvilligt inställt till alla fristående grundskolor. Nu har vi insett betydelsen av fria skolor. Som vi tidigare konstaterade när det gällde grundskolorna, så har vi enhälliga borgerliga reservationer fogade till betänkandet. Ett borgerligt regeringsövertagande i höst skulle inte lämna moderaterna ensamma i kampen för fria skolor. Det skulle tvärtom sannernligen bli borgerlig enighet.

Bengt Westerberg har inte nått en framgång genom att beslutet fattades, för precis som jag sade i mitt anförande är vi fullt medvetna om den parlamentariska situationen i riksdagen. Det var socialdemokraterna som vi måste övertyga. Men ingen har som Bengt Westerberg i tal efter tal redogjort för värdet av dessa två skolor, och detta så mycket att alla folkpartister och ett stort antal andra från norr till söder har fått veta var Sigrid Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola finns, detta utan att de därför har besökt dem. Men jag kan till sist hålla med om att det verkliga nederlaget, det lider vår utbildningsminister.

Anf. 125 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Kerstin Keen har en egendomlig historieskrivning, och ändå har hon ju doktorerat i ämnet historia. För det första: Läs betänkandet Fristående skolor! Det heter för övrigt inte fristående gymnasieskolor, utan det rör sig här om skolor med enskild huvudman – inte enbart gymnasieskolor.

För det andra anslöt sig även kommittén till de direktiv den fick – att det här inte går att släppa fältet fritt. Man delade alltså uppfattningen att man inte skulle ge för mycket frihet utan bara så litet frihet att det allmänna skolväsendet inte på något sätt rubbas. I det avseendet har mig veterligen inte någon folkpartist framfört någon kritik. Att sedan Lena Hjelm-Wallén gick ännu längre är ju en annan sak, och det förändrar inte den här ståndpunkten. Det har givetvis ytterligare förvärrat situationen.

Vi vill uppleva den dagen när folkpartiet ställer upp på att gå emot all diskriminering av fristående skolor. Kerstin Keen hann ju med här att reservera sig mot detta och säga att det inte går att vara fullständigt fri och

fullständigt liberal, detta trots att även Göteborgs-Posten utger sig för att vara en sådan liberal tidning. Vi gör inga inskränkningar i detta fall, utan vi vill ge människor frihet och vi vill hävda informationsfriheten.

Jag vill slutligen kommentera detta om att Bengt Westerberg i tal efter tal har redogjort för denna fråga. Ja, det har låtit som en grammofonskiva. Vare sig det har rört sig om en allmänpolitisk debatt eller vilken annan debatt som helst så har Bengt Westerberg plötsligt talat om Samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium. Jag tror att det mest är Bengt Westerbergs egendommiga marknadsföring som har gjort honom känd över landet och inte så mycket Sigrid Rudebecks gymnasium och Samskolan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

16 § Föredrags

jordbruksutskottets betänkande

1987/88:21 om reglering av priserna på fisk m. m. (prop. 1987/88:117).

Reglering av priserna på fisk m. m.

Anf. 126 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! När det gäller det här betänkandet om priserna på fisk har utskottet i huvudsak varit enigt och antagit det förhandlingsresultat som kommit fram efter förhandlingarna med fiskerinäringen.

Men vi har från centerpartiets sida ändå haft en avvikande synpunkt här. Det gäller de 30 miljoner som man tar av prisregleringsmedel; man tar 15 miljoner för innevarande år och man tar 15 miljoner för nästkommande år. Dessa medel tar man för att, som man säger, sänka konsumentpriserna på fisk. Det här har fiskets förhandlingsdelegation motsatt sig. Man har inte tyckt att det var rimligt att man gör på det sättet. Fiskarna har en besvärlig ekonomisk situation. Man har ganska dåliga fångster av torsk. Å andra sidan kan man då få ganska bra betalt för den torsk man får upp, men det spelar inte så stor roll när man inte får så många fiskar. Däremot kan man få ganska stora fångster av sill, men där får man å andra sidan ganska dåligt betalt.

Den totala bilden av fiskarnas ekonomi blir inte särskilt lysande. Mot den bakgrunden tycker vi att det är fel att man tar av dessa prisregleringsmedel för detta ändamål. Vi har i en motion redovisat att man inte bör göra så, och vi har följt upp detta i en reservation som är fogad till detta betänkande.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservation nr 2. Jag tror att Jens Eriksson litet längre fram i debatten kommer att ge en hel del mer kött på benen, eftersom han är sakkunnig i det här sammanhanget.

Anf. 127 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Den nuvarande regleringen av priserna på fisk har sin grund i ett riksdagsbeslut 1978. Syftet med regleringen var, och är fortfarande, att den skall styra fisket mot lönsamhet samtidigt som den skall medverka till att utjämna variationer i fiskarnas inkomster. Yrkesfiskaren skall ha en rimlig

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

*Reglering av priserna
på fisk m. m.*

ersättning för sitt arbete oberoende av var han råkar bo eller var han bedriver sitt fiske.

Inkomsten för heltidsyrkesfiskare varierar kraftigt. Den är högst på västkusten och något lägre för sydkustfiskare. Östkustens fiskare har markant lägre inkomster, och skillnaderna förstärks ju längre norr ut fisket bedrivs och ju längre norrut fiskaren är bosatt. Återigen: Syftet med prisregleringen är att utjämna variationer i inkomstnivån. Hur utnyttjas då detta instrument?

Regeringen föreslår att det regionala pristillägget för torsk skall slopas. Motivet är en gynnsammare prisutveckling för torsk enligt regeringen och utskottsmajoriteten. Tycker verkligen majoriteten att de geografiska skillnaderna på detta vis minskar? Det kan knappast vara fråga om någon regionalt gynnsam prisutveckling för torsken. Tänker regeringen återinföra det regionala stödet om priset på torsk sjunker? Det borde vara den logiska åtgärden om dagens motiv skall ha någon som helst relevans.

Det finns ytterligare en aspekt på detta, och den är att det tidigare fanns ett fraktsöd för fiskare bosatta på norra ostkusten. Detta togs bort, och det regionala pristödet infördes delvis som en ersättning för detta fraktsöd. Nu blir ersättningen ytterligare urholkad. Åter vill jag fråga: På vilket vis gynnas norra ostkustens fiskare av denna åtgärd?

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservation nr 1.

Anf. 128 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 1987/88:21 har utskottet behandlat regeringens proposition om reglering av priserna på fisk. Till betänkandet har fogats 2 reservationer.

Regleringssystemet i den form det tillämpas i dag har varit utsatt för kritik. Därför har regeringen också utlovat en översyn av prisregleringssystemet, och den skall förhoppningsvis vara klar till nästa avtalsperiod. Därför innebär regeringens direktiv till arets överläggningar en förlängning av gällande reglering, givetvis med vissa justeringar.

Det förslag till prisreglering som jordbruksnämnden framlade till regeringen och som är nästan identiskt med förslaget i propositionen, har föranletts av en överenskommelse mellan fiskets förhandlingsorganisation och konsumentdelegationen. Trots detta har jag både läst i ledarartiklar i tidningen Yrkesfiskaren signerade av Jens Eriksson och även i debatt hört uttalanden att årets överenskommelse var ett bottenapp. Det hotas med att konfliktplanen skall hållas i beredskap inför nästa års förhandling.

Det är två saker som gör mig mycket fundersam. För det första: Att en erfaren och rutinerad fiskare som Jens Eriksson uttrycker att han fick bottenapp måste väl vara ett bevis på dålig yrkesutövning? Samme Jens Eriksson har också i öppet brev till generaldirektören i statens jordbruksnämnd, som leder förhandlingarna, gått till angrepp och uttryckt sin besvikelse. För det andra har Jens Eriksson varit med och lett fiskets förhandlingsorganisation. Visst kan man vara besviken, men om det är ett sådant bottenapp som Jens Eriksson uttryckte det borde inte Jens Eriksson och övriga i fiskets förhandlingsorganisation då ha sagt nej och inte accepterat budet?

Det svenska fisket är inte problemfritt. Lönsamheten för många fiskare är dålig, och detta har flera orsaker. Föroreningar i haven har orsakat sjukdomar i fisk men också stort fortplantningen. Men även yrkesfiskarna själva är orsak till försämring. Investeringar i stora och moderna fisketrålare har orsakat allt större och intensivare fiskande, som i vissa fall kan benämnas rovfiske.

För framtiden är det därför viktigt att diskutera hur stor den svenska fiskeflottan skall vara med tanke på anpassning till tillgångarna i havet. Under senare år har en övergång skett från sill- till torskfiske. Sillfisket i Östersjön måste bli bättre, och därför måste också ansträngningar göras för en bättre avsättning på sillen och en ökad lönsam export. En utveckling av nya produkter baserade på sill är något som måste ske – och till viss del sker det redan i dag. Simrishamns kommun exempelvis har i dagarna tagit initiativ till en sådan utveckling, och jag hoppas att nya idéer kommer att kläckas.

En bra utveckling av fisket i Sverige beror inte på prissättningen. Givetvis spelar den en viss roll, men det är viktigt att priserna ligger på en sådan nivå att konsumenterna kan köpa fisk till rimliga priser men också att fiskarna får en god ekonomi och social standard.

Herr talman! Detta synsätt har legat till grund för överläggningarna. Jag bedömer årets prisreglering som en bra avvägning.

Herr talman! Så vill jag kort kommentera de två reservationerna. I reservation 1 vill vpk att regionalt pristillägg för torsk skall utgå till fiskare på norra ostkusten. Så sker i dag. Men vid årets överläggningar ville fiskets representanter att detta skulle plockas bort, och så skedde. Nu vill alltså vpk att riksdagen skall gå emot fiskarnas önskemål.

I förra årets behandling av prispropositionen ojade sig både vpk och de borgerliga partierna över att regeringen ändrat i den gjorda överenskommelsen. Så fick man absolut inte göra, och de fyra partierna ändrade därför i riksdagen regeringens förslag.

I år är det omvänt. Nu tycker både vpk och centern att man skall ändra i den gjorda överenskommelsen. Vet ni egentligen vilket ben ni skall stå på?

I reservation 2 vill centern att de 30 miljoner som avsattes för konsumentfrämjande åtgärder skall återföras till prisregleringskassan. Dessa medel har ju tillkommit på grund av mycket höga priser på torsk, betydligt över normprisgränsen. Därför har man sagt det vara rimligt att återföra en del av dessa medel till konsumenterna, eftersom de betalat för höga priser.

Jag håller med om att detta inte är någon bra form eller konstruktion. Men om pengarna kan användas till att stimulera konsumenterna till att konsumera mera fisk, kommer det både producenter och konsumenter till del.

Herr talman! Med denna motivering yrkar jag avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 129 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Kaj Larsson vet mycket väl att förhandlingsöverenskommelser innebär ett givande och ett tagande. Jag vet inte i vilket skede av förhandlingarna fiskarnas representanter gick med på att tillägget till torsk skulle lopas. Den ändring av överenskommelsen som vi föreslår, till skillnad från fjolårets ändring som socialdemokraterna ville ha, är en ändring till

fiskarnas förmån, inte till deras nackdel. I följd gick det bra för socialdemokraterna att ändra en överenskommelse, men i år skulle det inte gå för sig. Jag förstår att det är svårt att inom ett år ha motsatta åsikter. Skillnaden i år är att det nu gäller en ändring till fiskarnas förmån, inte till deras nackdel.

Anf. 130 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Kaj Larsson undrar om vi vet vilket ben vi skall stå på. Jo, Kaj Larsson, det vet vi, och det är därför som vi agerar som vi gör. Vi tycker inte det är särskilt rimligt att man från en yrkeskår som har bekymmer med ekonomi plockar bort pengar på detta vis. I sin plädering tidigare redogjorde Kaj Larsson för de ekonomiska bekymmer som fiskarna har. Man borde dra de rimliga slutsatserna av denna här av Kaj Larsson redovisade kunskap.

Det är väl förresten också så, att den överenskommelse som man talar om inte är underskriven av sydkustfiskarnas representanter. Därför är det väl inte heller så klart att den här uppgörelsen helt har följts upp.

Kaj Larsson säger dessutom att den inte har någon bra konstruktion. I så fall borde det finnas anledning att avstå från att utnyttja denna dåliga konstruktion.

Kaj Larsson framhåller vidare att en del av bekymren beror på att man har investerat för mycket i för stora båtar och på att man har fiskat för mycket. Det är då viktigt att man nu ser till att inte alltför mycket fiske lovas bort till andra länders fiskare, så att de svenska fiskarna får utnyttja de nya möjligheter till fiskevatten som nu öppnar sig. Jag vill uppmana Kaj Larsson och regeringen att se till att det blir så.

Anf. 131 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! Till Jan Jennehag vill jag säga att jag anser det förslag som lades fram i förra årets förhandlingar till sin konstruktion var nästan identiskt med det årets. Också den ändring som gjordes den gången var till fiskarnas fördel. Låt mig peka på det regionala stödet till norra ostkusten, beträffande vilket vi ville få till stånd en ändring tillbaka till den gamla ordningen, något som Jan Jennehag var bestämd motståndare till. Vilken är skillnaden, Jan Jennehag?

Denna gång är det fråga om ett stöd i annan form men till samma fiskare. Jag tycker att man skall vara litet grand konsekvent i sitt handlande.

Lennart Brunander! Jag har ju sagt att det föreligger ett problem vad gäller anpassningen av fiskeflottan till resurserna i havet och att vi måste diskutera detta framöver. Jag bedömer det vara en viktig diskussion som måste föras.

När det gäller de 30 miljoner kronorna måste man även tänka på konsumenterna. Det är inte bara fiskarna som man skall tänka på i en förhandling. Det är ju två parter som diskuterar med varandra. Det har nu konstaterats att det har tagits ut väldiga överpriser på torsk, som konsumenterna har fått betala. Jag menar att det inte är oskäligt att man försöker att på något sätt betala tillbaka pengar. Jag tycker dock att det skall ske i sådan form att fisket därigenom stimuleras. Om återbetalningen görs på ett sådant sätt att konsumenterna får intresse av att konsumera mer fisk, kommer detta också fiskarna till godo.

Herr talman! Sedan Hugo Hegeland påbörjade sitt anförande har jag varit sysselsatt med att stryka i mitt manus. Jag hoppas att vi skall kunna genomföra debatten på den tillmätta tiden.

Jag känner oro för svenskt fiskes framtid. Jag är orolig därför att det förs en fiskeripolitik i Sverige som inte tar det ansvar för näringen som man har rätt att kräva.

Svenskt fiske är betydelsefullt för vår beredskap, vår folkförsörjning och inte minst för sysselsättningen vid kust och i skärgård.

Varför känner jag då denna oro? Jo, jag gör det därför att lönsamheten sjunker, och det finns ingen vilja hos dem som har ansvaret för svenskt fiske att slå vakt om näringen. Det hjälper inte med det stolta uttalandet som Sveriges riksdag gjorde i maj 1978 om att "de i näringen sysselsatta skall ha en social och ekonomisk standard som är jämförbar med andra näringars".

Det har inte svenskt fiske i dag, och får det ännu mindre i morgon, efter att två år i rad ha tvingats till avtal som innebär oförändrade priser på fiskets produkter.

Man frågar sig hur det har blivit så. Det som 1978 såg ljus ut för framtiden ser inte längre ljus ut. Den fiskeripolitik som regeringen för är minst sagt skrämmande.

Vi minns att regeringen för ett par år sedan föreslog borttagande av fiskerilånen. Vi såg hur man sålde bort våra fiskerättigheter i Östersjön mot mer eller mindre värdelösa tullåtnader till EG. Vi såg hur man gjorde avtal med Grönland om ensidiga tullar på fisk och fiskprodukter. Ja, det ena förslaget efter det andra visar på en negativ inställning till fisket, som inte skapar framtidstro och optimism för näringen.

Jag sade att det var andra året i rad med oförändrade priser och försämringar inom vissa områden. Nog är det underligt att resultatet kunnat bli sådant. Det finns ingen annan verksamhet eller bransch där något liknande har inträffat.

Hur har det kunnat bli ett sådant avtal? Jo, det beror på att vid de överläggningar som förts har hänsyn tagits till att oljan gått ner liksom räntorna. Att arbetsinsatserna ökat med 14 % under 1987 och lika mycket under 1986 när det gäller torsk vill man inte diskutera eller i varje fall inte ta någon hänsyn till.

Att inblandningen av småsill i fångsterna är dubbelt så stor nu som för några år sedan och den minskning det ger på lönsamheten vill våra motparter i förhandlingarna inte heller ta med i beräkningarna. Jag säger våra motparter, ty de är två stycken – konsumentdelegationen och statens jordbruksnämnd, bägge med lika liten förståelse för fisket och dess problem.

Vi överlägger med konsumentdelegationen och statens jordbruksnämnd. Det var från början överläggningar, men det är det inte längre. Det är en parodi på överläggningar, där makten sitter hos motparten, som dikterar villkoren.

När man har en motpart som inte tar ansvar för näringen utan ser som sitt enda mål att pressa priserna och därmed näringen och som dessutom stöds av dem som fått det viktiga uppdraget att leda förhandlingarna, kan resultatet bara bli ett. Det blir det resultat som redovisas i proposition 1987/88:117.

Resultatet var detsamma i förra årets proposition.

Man kan då fråga sig varför fiskets förhandlingsdelegation godtog nämndens bud.

Jag kan säga, att om jag fått råda så hade det inte skett. Men min delegations övriga medlemmar godtog den, och jag kan förstå varför. När man står inför hotet att det läggs ett ännu sämre bud är det svårt att säga nej till det redan lagda.

Men nog finns det inslag av generositet i jordbruksnämndens slutbud. Företrädarna för prisregleringsföreningen Svensk fisk behöver inte ägna sig åt någon återhållsamhet. De behöver inte ens lägga fram någon budget, utan man bjuder dem: Var så goda och ta för er!

Fiskeristyrelsen behöver endast uttala ett önskemål om pengar till sin lekstuga så är det beviljat. Men avsikten med deras experiment är ju att ta bort yrkesfisket efter lax i Östersjön, och till det kan man givetvis inte säga nej.

Konsumenterna plockar åt sig 15 miljoner om året för att torsken varit för dyr, medan verkligheten är att normpriserna är på tok för låga. Det är mera angeläget att ge svenska folket litet drygt 1:90 var än att ge stöd åt dem som för varje år sliter allt tyngre för att klara räntor, amorteringar och familjens försörjning.

Svenskt fiske saknar allt skydd. Våra gränser står öppna, och vi möts av tullar på Europamarknaden. Vi konkurrerar med ett fiske som i våra grannländer är kraftigt subventionerat, och vi har inte liksom svenskt jordbruk något gränsskydd. Om man därtill berövar oss det stöd vi skulle haft och ger pengarna till konsumenterna, kan inte svenskt fiske överleva.

Jag beklagar att inte konsumentdelegationen, statens jordbruksnämnd och jordbruksministern har kommit till samma slutsats.

Är det rimligt att de medborgare som genom avtal kan öka sina inkomster med mellan 7 och 18 % får närmare 2 kr. var, som tas ur den kassa som inte har råd att ge Sveriges fiskare ett enda öre i förbättrade inkomster? Svaret är nej.

Jag har inget yrkande, herr talman. Man kan då fråga sig varför jag går upp i kammarens talarstol. Jo, jag gör det därför att jag anser det vara min skyldighet att såsom ordförande för Sveriges fiskares riksförbund och som dess talesman i Sveriges riksdag ge min syn på situationen för svenskt fiske. Jag anser mig, på grund av att jag lett fiskets förhandlingsdelegation, förhindrad att motionera och lägga fram förslag, och i motsats till konsumentdelegationen känner jag mig bunden av det godkännande av budet som min förhandlingsdelegation gjort, även om det skett mot min vilja.

Det är svårt att se en framtid för svenskt fiske efter det som hänt de senaste åren och som nu kulminerar med årets avtal. Jag anser det vara omöjligt att begära att folk skall arbeta mer än de gör. Jag anser det orimligt att kräva att de skall trotsa vädrrets makter mer än de gör. Vinterns olyckor visar att det redan gått för långt.

Alla löner har stigit, vilket innebär att allting blir dyrare, räntan steg härnadsdagen, och oljepriserna ökar. Fångstansträngningarna ökar. Det tar fyra dygn för en fiskebåt från västkusten att nå fiskevattnen i Bottenhavet. Det kostar 12 000–15 000 kr. för en besättning om de vill åka hem en helg. –

Det torde tillhöra de mänskliga rättigheterna. Inte ens de värnpliktiga nekas hemresor med flyg.

Finns det några ungdomar som vill satsa på ett yrke där förutsättningarna är vad de är för en fiskare? Det är minskade inkomster, mindre ledighet och mera arbete under sämre förhållanden.

Finns det en sådan utveckling inom någon annan näringsgren? Hur länge skall vårt folk hålla ut? Jag befarar att det under den tid som ligger framför oss, under vilken tid detta avtal skall gälla, kommer att ske radikala förändringar inom vår kår. Om det är så våra fiskemyndigheter och regeringen vill ha det så säg det och tala inte mer om att ni har en positiv inställning till svensk fiskenäring – den finns inte.

Jag tror, herr talman, att det finns en internationell marknad för de nyaste och bästa båtarna, och kanske finns det arbete i land för de fiskare som tvingas sluta. Men det är inte en sådan utveckling jag vill ha, och jag hoppas trots allt att en majoritet av Sveriges riksdag är överens med mig.

Det skall ske en översyn av regleringen. Det är i högsta grad nödvändigt, då regleringen under de fem sex år den funnits till har urholkade och urartat. Det förekommer knappast någon förhandling som är värd att kallas förhandling – det gjorde det faktiskt när normprissystemet startade.

Det är min förhoppning att vi skall få en motpart i förhandlingarna som har ett ansvar för näringen och inte enbart är inriktad på att pressa priserna ner till olönsamma nivåer. Det är min förhoppning att prisregleringens pengar skall användas för att stödja en näring som saknar gränsskydd och skall konkurrera med länder där fisket är starkt subventionerat. Det är också min förhoppning att en så stor del av fisket kan överleva att man efter den 1 juli 1989 har ett svenskt fiske som är värt namnet och att kriserna vi upplevde i slutet av 60-talet och mitten på 70-talet inte upprepas.

Den socialdemokratiska fiskeripolitiken lämnar mycket övrigt att önska. Sedan socialdemokraterna övertog regeringsmakten 1982 har de lyckats pressa ner fisket till ett läge som jag inte trodde det skulle hamna i mer. Jag trodde att vad den borgerliga regeringen åstadkom genom riksdagsbeslutet 1978 skulle bli något att bygga vidare på och ge fiskets utövare en social och ekonomisk standard som är jämförbar med andra näringars – vi sade ju så då. Om vi skall komma dit igen krävs en annan politik, som endast en borgerlig valseger kan åstadkomma.

Vi moderater vill satsa på ett svenskt fiske, därför att vi vet att det behövs. Vi som upplevde andra världskriget känner till fiskets betydelse. Då kände t. o. m. socialdemokraterna till det, men de glömde det fort – alltför fort.

Jag vill också, herr talman, något beröra det Kaj Larsson sade. Han sade att jag hade gjort bedömningen att det var fråga om ett bottennapp. Visst är det ett bottennapp. Han tycks uppfatta mig som en dålig fiskare och i det här fallet en dålig förhandlare. Det är möjligt att det är så – jag vill inte göra den bedömningen själv.

Jag vill förklara att vi inte har plockat bort stödet till torskfiske utefter Norrlandskusten, utan vi har bytt ut det mot ett extra stöd till foderfisket. Det handlar om en avvägning mellan det ena och det andra och en bedömning som vi har gjort inom fisket.

Kaj Larsson talar om rovfiske. Jag tror inte att han vet så mycket om vad

som är rovfiske. Då borde han se på andra länders fiske i stället för att se på vårt. Då skulle han få en annan uppfattning.

Anf. 133 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! Jag har full respekt för Jens Erikssons yrkeskunnande och tror också att han är en mycket bra talesman för svenska fiskare. Men jag tror inte att Jens Eriksson gör svensk fiskerinäring eller svenska fiskare någon tjänst när han här och i andra sammanhang bara svartmålar beträffande hur besvärligt det är för svenskt fiske i dag. Jag tror att den negativa anda som kommer att råda med en sådan predikan inte är till gagn för svenskt fiske. Jag tror i stället att man skall ha en positiv anda.

Jens Eriksson säger att det inte finns någon bra fiskeripolitik och att regeringen inte har något intresse för svenskt fiske. Det är definitivt fel. Det finns, Jens Eriksson, ett stort intresse, och jag tror nog att vi skall kunna forma det svenska fisket till något bra, till gagn för både svenska fiskare och de svenska konsumenterna.

Jens Eriksson nämnde att det stod något i målsättningen om att svenska fiskare skulle ha en rimlig nivå på inkomsten och en social standard. Men det stod också, Jens Eriksson, att konsumenterna skall ha fisk till rimliga priser och av god kvalitet. I förhandlingarna representerar vi konsumenterna och Jens Eriksson och hans kolleger fiskarna. Det gör att man hamnar mitt emellan.

Jag tror inte att man bara skall se på fiskarna. Det är också viktigt att se till att det blir en bra balans. Man behöver se på konsumenternas önskemål och nivån på de priser som konsumenterna skall betala.

Herr talman! Det finns naturligtvis mycket att säga om Jens Erikssons inlägg, men tiden har runnit iväg och jag nöjer mig med detta.

Anf. 134 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Det är möjligt, Kaj Larsson, att jag gör en svartmålning av fiskets framtid. Men jag tror att jag har en viss förmåga att bedöma framtidsutsikterna för svenskt fiske, och när jag då ser framför mig ett sviktande torskbestånd, stor inblandning av småsill i fångsterna, med dålig lönsamhet som följd, och allt det som kommer att hända, då skulle det vara fel av mig att inte tala om vad jag tycker och tänker. Jag är av födseln optimist, men jag kan inte underlåta att framföra mina synpunkter på det svenska fiskets situation, eftersom jag anser mig ha i uppgift att göra det.

Kaj Larsson tog också upp mitt öppna brev till Lindström. Då vill jag beröra skillanden mellan det bud som man har lagt till jordbruket och det bud som man har lagt till fisket. Under två år i rad har man inte gett oss ett enda öre i prishöjningar, medan priserna på jordbruksprodukter har höjts med 6 1/2 %. Jag unnar bönderna detta mycket väl, eftersom det skulle vara olyckligt om också de hade hamnat i samma situation som fisket, men nog har priset på deras olja och deras räntor gått ner, och nog behöver fisket en uppräknig lika väl som bönderna behöver det.

Konsumenterna skall ha bra vara till rimliga priser, säger Kaj Larsson. Jag delar den uppfattningen. Men lönsamheten för fiskarna måste också tas i beaktande. Priserna i Sverige ligger under de internationella priser på torsk

som tillämpas. Vi har under elva månader haft en exportavgift för att dämpa priserna, och det har vidtagits åtgärder på olika håll. Det innebär att priserna inte har varit för höga, utan det är normpriserna som har varit befängt för låga. Vi har inte fått någon uppräknings.

Prot. 1987/88:123
19 maj 1988

Meddelande om fråga

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

17 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

18 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1987/88:178 om PKbankens förvärv av Carnegie Fondkommission AB

19 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes:

den 19 maj

1987/88:513 av *Margareta Fogelberg* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om bakgrunden till bidrag ur allmänna arvsfonden åt Föreningen Rädda individen:

I motion So277 från allmänna motionstiden 1988 hemställdes till riksdagen om en summa pengar till Föreningen Rädda individen (FRI). Riksdagen avtog motionen.

I motiveringen sägs bl. a. att vård sökande kan vända sig till samhällets hälso- och sjukvård för sådana problem som FRI säger sig arbeta med.

FRI har ur allmänna arvsfonden ansökt om "anslag till försöksverksamhet och utvecklingsarbete", vilket beviljats av regeringen.

Jag vill därför fråga statsrådet vilka motiv som legat till grund för regeringens beslut.

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Torsdagen den 19 maj

Tredje vice talmannen 46
Allmér, Göran (m) 114, 127
Anderlund, Ingegerd (s) 77, 81, 83
Andersson, Gösta (c) 8, 21, 23
Andrén, Margareta (fp) 75, 80, 83
Annerstedt, Ylva (fp) 31, 87, 95, 98, 99, 103, 107, 113
Aulin, Olle (m) 49
Backlund, Rune (c) 76, 80, 81
Björk, Ingvar (s) 71
Bohlin, Görel (m) 5, 20, 24
Bolander, Gunhild (c) 55, 56
Brunander, Lennart (c) 133, 136
Claesson, Viola (vpk) 12, 21, 24, 28, 37
Clarkson, Rolf (m) 32, 42, 44
Eriksson, Jens (m) 137, 140
Franzén, Tommy (vpk) 50, 56, 57, 59, 61, 62
Godin, Sigge (fp) 45
Grahn, Olle (fp) 7, 34, 43
Göransson, Bengt, statsråd 108, 113
Hagberg, Helge (s) 100, 105, 107
Hegeland, Hugo (m) 130, 132
Hestvik, Inger (s) 46
Holmsten, Lennart (s) 58, 112
Ingvardsson, Margó (vpk) 66, 69, 71
Israelsson, Karin (c) 65, 69, 71
Jennehag, Jan (vpk) 133, 135
Johansson, Larz (c) 90, 95, 102, 106, 118, 119, 126, 129
Karlsson, Ove (s) 30
Keen, Kerstin (fp) 53, 115, 119, 120, 122, 125, 128, 132
Knutson, Göthe (m) 60, 62
Lander, Jarl (s) 40, 44
Larsson, Kaj (s) 134, 136, 140
Lindblad, Gullan (m) 74, 79, 82
Mäbrink, Bertil (vpk) 84
Nilsson, Börje (s) 67, 70, 71
Olsson, Martin (c) 57
Rydle, Birgitta (m) 85, 94, 98, 104, 107
Samuelson, Björn (vpk) 96, 98, 99, 105, 120, 125, 128
Skårvik, Kenth (fp) 64, 68, 70
Svensson, Alf (c) 110
Svensson, Lars (s) 122, 127, 129
Tarschys, Daniel (fp) 84
Winberg, Margareta (s) 25, 29
Wohlin-Andersson, Anna (c) 35, 43, 44, 51, 62
Åstrand, Göran (m) 63
Östrand, Olle (s) 15, 22, 25, 28